

ATHENS^{voice}

Δεν υπάρχει χώρος για διακρίσεις,
μίσος, φόβο, διχασμό και διαιρέσεις
στην κοινωνία μας. Αυτό που θα μας
βοηθήσει είναι η ενότητα
και η αλληλεγγύη μεταξύ μας.

-Σωτήρης Τσιόδρας

COVID-19

Μέρες καραντίνας, οι μέρες που ζήσαμε
Το άγνωστο μέλλον

ΤΟΝ ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΟ ΑΓΩΝΑ ΤΟΝ ΚΕΡΔΙΖΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ.
ΣΑΝ ΜΙΑ ΟΜΑΔΑ.

#miaomada

STOIXIMAN

21+ | ΠΑΙΞΕ ΥΠΕΥΘΥΝΑ | ΚΕΘΕΑ: 210-9237777 | ΑΡΜΟΔΙΟΣ ΡΥΘΜΙΣΤΗΣ ΜΓΑ
ΣΥΧΝΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ: ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΕΘΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Μια εντέλει φιλοσοφική επιλογή: Δεν θα χάσουμε καμία ζωή

Του Φώτη Γεωργέλε

ΗΤΑΝ ΑΡΧΕΣ ΜΑΡΤΙΟΥ ΟΤΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΕΣ ΤΗΣ VOICE στις άλλες χώρες άρχισαν να έρχονται τα ανησυχητικά μηνύματα. «Δεν μπορώ να γράψω ό,τι βλέπω, συμβαίνουν φοβερά πράγματα, προσέχετε, δεν είναι αυτό που νομίζουμε».

Σε λίγες μέρες στην Ιταλία πέθαιναν μερικές εκατοντάδες άνθρωποι κάθε 24ωρο. Πήραμε την απόφαση να κλείσουμε. Να συνεχίσουμε στο ίντερνετ, με περισσότερη δουλειά, περισσότερη προσπάθεια, αλλά από τα σπίτια μας. Δεν ξέραμε καν τότε αν γίνεται. Σε λίγες μέρες, σταδιακά, ολόκληρη η χώρα έμπαινε σε καραντίνα. Ξεκινούσε η πιο περίεργη και δραματική περίοδος για τη ζωή των περισσότερων από μας.

Το πρόβλημα που έχουν οι σωστές πολιτικές επιλογές είναι ότι, κατόπιν, φαίνονται αυτονόητες. Ε, μα βέβαια, θα διακινδυνεύαμε τις ζωές μας; Και όμως δεν ήταν καθόλου προφανές. Όλοι καταλαβαίνουν τι συμβαίνει σε μια χώρα όταν κατεβάσει ρολά. Όσοι δουλεύουν σε ένα μαγαζί, σε μια επιχείρηση, ξέρουν ότι η όποια παύση εργασιών ισοδυναμεί με μισό θάνατο. Σε μια χώρα που βγαίνει μόλις από μια 10ετή σκληρή, οικονομική κρίση, σε μια χώρα που η οικονομία της βασίζεται στους τομείς που περισσότερο πλήττονται από το lockdown, τον τουρισμό και τα τραπεζάκια έξω, το μέλλον θα είναι πολύ δύσκολο. Και σε λίγους μήνες που το πρόβλημα θα έχει, ελπίζουμε, ξεπεραστεί, κανείς δεν θα θυμάται από τι γλιτώσαμε. Κανείς δεν θα θυμάται τις δραματικές σκηνές από την Ιταλία, την Ισπανία, τη Νέα Υόρκη. Όλοι θα ζητάνε λύση στο επόμενο πρόβλημα, την ύφεση, την ανεργία, τις συνέπειες της καραντίνας.

Ήταν ένα παιχνίδι της μοίρας. Το επώδυνο δίλημμα ετέθη σε μια κυβέρνηση η οποία εξελέγη μετά από χρόνων αδιέξοδους πειραματισμούς, ακριβώς για να επιτύχει την οικονομική ανάπτυξη. Και αυτή την ανάπτυξη αποφάσισε να τη θυσιάσει. Και να αναλάβει το μελλοντικό πολιτικό κόστος γι' αυτό. Γι' αυτό όμως είμαστε ζωντανοί. Μερικοί αγνοώντας ακόμα και την ίδια τη σχέση αίτιου-αιτιατού, βαρυγκωμούν ήδη για τις οικονομικές δυσκολίες, τους μισθούς που μειώνονται, τις δουλειές που χάνονται. Όμως αυτή την απόφαση πήραμε και αυτό το κόστος αναλάβαμε. Να σώσουμε τις ζωές των συνανθρώπων μας.

Δεν είναι τόσο απλό το δίλημμα. Και δεν είναι στις κυβερνήσεις των άλλων χωρών μόνο λαϊκιστές, δημαγωγοί που δεν τολμούν να πάρουν δύσκολες αποφάσεις. Το lockdown έχει οδυνηρές συνέπειες στην ευημερία μιας κοινωνίας και κάποιες κοινωνίες είναι πιο σκληρές με τη ζωή και τον θάνατο. Ευτυχώς, όχι η δικιά μας. Αν ο παγκόσμιος Τύπος γράφει διθυραμβικά άρθρα για την Ελλάδα και μας συχαίρουν όλοι για την επιτυχή αντιμετώπιση της πανδημίας, δεν είναι μόνο για τους αριθμούς. Πίσω από τις στατιστικές και τα νούμερα κρύβεται μια συλλογική απόφαση που συγκινεί και μιλάει κατευθείαν στην ψυχή της παγκόσμιας κοινότητας. Εμείς «αποφύγαμε να συνομιλήσουμε με τον θάνατο». Πήραμε μια απόλυτη απόφαση, με κάθε κόστος: Δεν θέλουμε να χάσουμε καμία ζωή. Δεν θέλουμε να ζήσουμε τα διλήμματα των γιατρών του Μπέργκαμο, δεν θέλουμε να αποφασίσουμε ποιες ζωές σώζονται και ποιες θα καθούν, δεν θέλουμε να ξεχωρίσουμε τις ζωές σε νέους και γέρους, άρρωστους και υγιείς, πλούσιους και φτωχούς, ντόπιους και ξένους, η ζωή δεν μπαίνει σε διλήμματα, θα προσπαθήσουμε να μη χάσουμε κανέναν. Με κάθε θυσία. Αν σώσουμε τη ζωή, τα άλλα όλα θα τα υποστούμε, εδώ είμαστε για να τα ξεπεράσουμε. Άλλοι μπορεί να έχουν ποσοστό ανοχής στο θάνατο, εμείς όχι.

Αυτή η δήλωση, όμως, είναι η ουσία του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αυτή η αδιαπραγμάτευτη επιλογή είναι η τελευταία λέξη του σύγχρονου, ώριμου, ανώτερου, παγκόσμιου πολιτισμού. Η ιερότητα της μίας, της κάθε ζωής. Και επειδή αυτή η επιλογή έγινε αυτόματα, ακαριαία, χωρίς ταλαντεύσεις, από μια μικρή

χώρα χρεωκοπημένη που ήδη περνάει δύσκολα με τα προβλήματα της, αλλά δεν δίστασε στιγμή, η παγκόσμια κοινότητα μιλάει για την Ελλάδα με θαυμασμό. Πέρα από την αναγνώριση της επιτυχημένης στρατηγικής, ο υπορρητος θαυμασμός είναι ακριβώς γι' αυτή την εντέλει φιλοσοφική επιλογή.

Αυτό το επιτύχαμε, τουλάχιστον μέχρι τώρα, γιατί όχι μόνο η πολιτική ηγεσία, αλλά και η κοινωνία μας ήταν ώριμη για να λύσει αυτό το δίλημμα υπέρ της ζωής. Λένε πως έπαιξε ρόλο ότι αυτή τη φορά ο επαπειλούμενος κίνδυνος ήταν ο θάνατος, ότι αυτή τη φορά η πολιτεία έδειξε ότι το εννοεί και θα εφαρμόσει τα μέτρα. Δεν είναι μόνο όμως η συμμόρφωση στα απαγορευτικά μέτρα και τα μέτρα προφύλαξης. Είναι ολόκληρη η εικόνα της κοινωνικής μας συμπεριφοράς. Έχει γίνει viral στο διαδίκτυο η συμπεριφορά μιας κοπέλας που τη σταματάνε για έλεγχο και αρχίζει να φωνάζει εν εξάλλω, ξέρεις ποια είμαι εγώ ρε, σιγά μη μου πεις εσύ ρε τι θα κάνω, ψέματα όλα ρε, συνωμοσίες, το βιοτσιπάκι του Μπιλ Γκέιτς κ.λπ. Πριν 10 χρόνια οι περισσότεροι έτσι θα αντιδρούσαν. Τώρα μας ξενίζει αυτή η συμπεριφορά. Θυμηθείτε τηλεοπτικές εικόνες προηγούμενων δεκαετιών. Κοινωνία σε υστερία, άδειαζε τα σουπερ μάρκετ και αποθήκευε μακαρόνια, φώναζε τρεις οκτάβες πάνω από το κανονικό «πού είναι το κράτος» ακόμα κι όταν πάθαινε λάστιχο στην εθνική οδό. Κακομαθημένοι, θυματοποιημένοι, με παντελή άγνοια ακόμα και για την ερμηνεία της *ατομικής υπευθυνότητας*, της φράσης που μόλις τώρα κατανοήσαμε τη σημασία της. Η κοινωνία μας έκανε ένα μεγάλο βήμα προς την ενηλικίωσή της. Δύσκολη και πληρωτέα ακριβά. Έχασε μια δεκαετία ακούγοντας δημαγωγικές υποσχέσεις και φωνάζοντας συνθήματα, αλλά έφτασε σε ένα σημείο που, στην πλειοψηφία της, μπορεί να αντικρίσει τον κόσμο ήρεμα. Να αντιμετωπίσει τα προβλήματά της χωρίς πανικό. Να προσπαθήσει να επιτύχει έναν στόχο με εμπιστοσύνη στη δύναμή της αντί με άναρθρες κραυγές που κρύβουν τον φόβο της.

Το έβλεπες στα πρόσωπα όλων αυτό το διάστημα. Στην αρχή της καραντίνας δεν ήταν γνωστή ούτε καν η αντίδραση του νοσηλευτικού και υγειονομικού προσωπικού. Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί ο φόβος; Είναι ανθρώπινη η ταραχή, ο τρόμος μπροστά στον αόρατο θάνατο. Και όμως. Από τους γιατρούς που έσωζαν τις ζωές μας, το νοσηλευτικό προσωπικό που έσφιγγε το χέρι των αρρώστων, μέχρι τις ταμίες των σουπερ μάρκετ, τους κούριερ και όλους τους ανθρώπους που προσπαθούσαν να κρατήσουν την πόλη ζωντανή, αυτό που έβγαине αυτό τον καιρό μπροστά στα μάτια μας δεν ήταν μόνο η χωρίς καμία αμφιταλάντευση συνέχιση της δουλειάς τους. Αλλά και η ήρεμη απλότητα. Οι χαμηλοί τόνοι. Η αίσθηση του καθήκοντος. Η στωικότητα, φοβάμαι, έχω παιδιά στο σπίτι, φοβάμαι, έχω τη γριά μάνα μου, αλλά τι να κάνω; Δουλειά μου είναι. Στα ρεπορτάζ των δελτίων ειδήσεων δεν γκρινιάζουν για τα μέτρα που τους «επέβαλλαν», που δυσκόλευαν τη ζωή τους, που μείωναν τους πελάτες στο μισό, που έκαναν τη δουλειά τους επισφαλή. Ήξεραν ότι αυτό δεν τους το «επιβάλλει» κάποιος αλλά η ανάγκη για δικιά τους προστασία και χαμογελώντας προσπαθούσαν να βρουν εφευρετικούς τρόπους. Τι να κάνουμε, αυτό μας έτυχε, θα βρούμε τη λύση. Θα τα καταφέρουμε.

Σε μια χώρα που όλοι μιλάνε σαν να βγάζουν εφηβικούς δεκάρικους στη Βουλή των Εφήβων, η στάση όλων αυτών που ήταν στους δρόμους για όλους εμάς, ήταν η μεγαλύτερη απόδειξη ότι οι καιροί της υστερίας μοιάζουν παρωχημένοι. Αν είναι αλήθεια, αυτό, η ωριμότητα που έδειξε η πλειοψηφία της κοινωνίας μας μπροστά στην Απειλή του θανάτου, είναι ένα σημάδι ελπίδας για το μέλλον μας. Μπορούμε να επιτύχουμε και το στοίχημα της Ζωής. Άλλες κοινωνίες είναι πιο σκληρές, πιο ανίδεες ακόμα. Η μικρή ενηλικίωσή μας εμάς μας έκανε πιο σοβαρούς, πιο ευαίσθητους, πιο υποψιασμένους, πιο τρυφερούς. **Α**

Αυτή την εβδομάδα το Εξώφυλλο μας σχεδιάζει ο Σταμάτης Λάσκος

Τι σκέφτηκες όταν σου προτάθηκε να σχεδιάσεις το εξώφυλλο της Athens Voice; Χάρηκα όταν μου έγινε η πρόταση να σχεδιάσω για ένα έντυπο που παρακολουθώ και εκτιμώ πολλά χρόνια.

Μίλησέ μας για το έργο που φιλοτέχνησες. Πώς και γιατί επέλεξε αυτή την απόδοση; Πριν λίγες μέρες μου έγινε η πρόταση με το συγκεκριμένο θέμα. Το έργο ολοκληρώθηκε σε 3 ημέρες και είναι διαστάσεων 50 εκ. x 35 εκ. με υλικό λάδια σε χαρτί.

Πώς σε βρήκε η περίοδος του «Μένουμε Σπίτι» και τι έκανες κατά τη διάρκεια της καραντίνας; Μένοντας απομονωμένος στον χώρο μου, δεν άργησα να μετατρέψω το αίσθημα φόβου και προβληματισμού του εγκλεισμού που όλοι βιώνουμε σε χρόνο για τον εαυτό μου, χρόνο ανασυγκρότησης και χρόνο δημιουργίας.

Ο Σταμάτης Λάσκος ζει και εργάζεται στον Βόλο. Γεννήθηκε το 1985 και είναι αριστούχος απόφοιτος της ΑΣΚΤ. Το θέμα της διπλωματικής του ήταν «Σύγχρονοι Άγιοι». Έχει εργαστεί ως ζωγράφος στην Jordan Nike inc. στο Όρεγκον και έχει κάνει εικονογραφήσεις για το The New Yorker. Έχει διακριθεί με βραβείο EBΓΕ, ΕRMIS στον τομέα της εικονογράφησης. Έχει διδάξει σε ιδιωτικά εργαστήρια ελεύθερου σχεδίου και ως καθηγητής εικαστικών τεχνών σε σχολεία. Το 2004 εργάστηκε στην εικαστική ομάδα της τελετής έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων. Ζωγραφίζει από καμβάδες πολύ μικρών διαστάσεων έως πολύ μεγάλες επιφάνειες (τοιχογραφίες) με εκθέσεις, τοιχογραφίες και εικονογραφίες ανά την Ελλάδα και τον κόσμο. www.behance.net/sivone, www.instagram.com/stamatis.laskos

COVID-19

Μέρες
καραντίνας,
οι μέρες
που ζήσαμε

Θοσείο

210

Σαββατόβραδο με Covid-19 στην Αθήνα

Χίλιες φορές καλύτερα στο σπίτι. Κανένας λόγος να βγεις.
Εκεί έξω δεν υπάρχει Αθήνα. Ή καλύτερα, η Αθήνα που ξέρουμε.
Ο Θανάσης Καρατζάς απαθανάτισε με τη μηχανή του μια άδεια πόλη.

COVID-19

Μέρες
καραντίνας,
οι μέρες
που ζήσαμε

2310

Λευκός Πύργος και ομπρέλες σε καραντίνα

One Different Way: Ο Γιώργος Ζαρζώνης φωτογραφίζει την άδεια Θεσσαλονίκη και αποτυπώνει την ατμόσφαιρα της πόλης στην καραντίνα.

COVID-19

Η Πανδημία και η Καραντίνα αναδεικνύουν καινούργια ζητήματα, ηθικά και φιλοσοφικά διλήματα. Αηλιάζουν την πολιτική μας συμπεριφορά, την ψυχική υγεία, τους παγκόσμιους συσχετισμούς δυνάμεων, επιταχύνουν τις εξελίξεις προς ένα άγνωστο μέλλον. Οι επιστήμονες και διανοητές που ασχολούνται με αυτά ακριβώς τα θέματα, προσπαθούν να περιγράψουν μια δύσκολη και ρευστή πραγματικότητα.

Η Αγία Ελληνική Οικογένεια είναι ένα παραμύθι

Ο διακεκριμένος έλληνας ψυχίατρος μιλάει για το πώς επηρέασε το social distancing τη συμπεριφορά μας

Του **Ματθαίου Γιωσαφάτ**

Η κληρονομιά μιας πανδημίας

Η καραντίνα επιτάχυνε την ψηφιοποίηση του κράτους. Ο υπουργός Ψηφιακής Διακυβέρνησης βλέπει τα ωφέλη από την κληρονομιά των ημερών.

Του **Κυριάκου Πιερρακάκη**

ΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ ΓΙΑ ΡΑΝΤΕΒΟΥ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ Ματθαίου Γιωσαφάτ αυξήθηκαν την τελευταία εβδομάδα. Καθόλου παράξενο αν σκεφτεί κανείς το στρες που νιώσαμε όλοι από αυτή την νέα απρόβλεπτη και ζοφερή πραγματικότητα που κληθήκαμε να αντιμετωπίσουμε. Πώς θα αντιδράσουμε άραγε σε αυτή τη νέα συνθήκη, με τον διάχυτο φόβο ενός αόρατου εχθρού και χωρίς την ανακουφιστική σωματική επαφή; Η Λίνα Παπαδάκη επικοινωνήσαμε μαζί του και τον ρώτησε.

Έρωτας Δεν νομίζω ότι μας έμαθε τίποτα ουσιαστικό η καραντίνα, μαθαίνουμε πράγματα μετά τη λήξη της εμπειρίας αυτής. Αυτό που εκτιμήσαμε όλοι είναι ότι η ζωή είναι ωραία, ο ήλιος, το φως, οι φιλίες, οι ταβέρνες, η θάλασσα. Και κυρίως κάτι για το οποίο αποφεύγουμε να μιλήσουμε ανοιχτά, ο έρωτας. Πολλοί νέοι άνθρωποι που δεν ζουν μαζί στερήθηκαν τη δυνατότητα να κάνουν έρωτα. Επίσης, εντονότερο είναι το συναίσθημα αυτής της στέρξης για τους εφήβους, για τα νέα παιδιά που μένουν με τους γονείς τους. Τρίτον, που δεν λέγεται συχνά, είναι ότι υπάρχουν πολλά παράνομα ζευγάρια διαφορετικών ειδών που δεν μπορούσαν να είναι μαζί αυτό τον καιρό. Και τέλος, ο κορωνοϊός δυσκόλεψε πάρα πολύ τον έρωτα στα παντρεμένα ζευγάρια. Σε ένα ζευγάρι που είναι σχετικά ώριμο και καλό, η καραντίνα βοήθησε να έρθουν οι άνθρωποι πιο κοντά ψυχικά. Αλλά τα ώριμα ζευγάρια είναι 15-20% το πολύ. Τα υπόλοιπα; Η ενασχόληση του ενός με τον άλλον όλη μέρα βγάζει τα προβλήματα στην επιφάνεια. Ανακινεί τα τραύματα της παιδικής μας ηλικίας. Το κλείσιμο αυτό, ο αναγκαστικός εγκλεισμός μας, θυμίζει το κλείσιμο, τον περιορισμό, που έχουμε μικροί στην οικογένεια. Και η Αγία Ελληνική Οικογένεια είναι ένα παραμύθι.

Πόλεμος Η δική μου άποψη είναι ότι οι άνθρωποι έχουν κάποια στοιχεία που δεν αλλάζουν εύκολα. Δεν νομίζω ότι θα υπάρξει αλλαγή στη συμπεριφορά. Για παράδειγμα, βλέπω τελευταία συχνά ντοκιμαντέρ για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι ηγέτες ήθελαν να αλλάξουν τον κόσμο. Σας θυμίζω ότι είχαμε 33 εκατομμύρια νεκρούς σε 4 χρόνια. Μαζεύτηκαν και έκαναν την Κοινωνία των Εθνών και αργότερα τον ΟΗΕ. Οι μικροί πόλεμοι, όμως, δεν σταμάτησαν ποτέ. Πάνω στη γη μικρές και μεγάλες εστίες. Το κίνητρο της ανθρώπινης συμπεριφοράς αλλά και των άλλων ζώων είναι η ανάγκη της επιβίωσης και αυτό γίνεται με την επιθετικότητα. Είναι ο ισχυρότερος που κυβερνά. Στην αρχή ήταν η μυική δύναμη, μετά τα ξίφη, τα σπαθιά των Αθηναίων, του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Ας μην ξεχνάμε ότι οι μεγαλύτερες ανακαλύψεις γίνονται στον πόλεμο, θέλουν δύναμη και γνώση.

Φόβος Ο φόβος μας αυξήθηκε αλλά δεν το πήραμε πολλοί στα σοβαρά. Ήταν το ξαφνικό. Κυρίως, όμως, φοβηθήκαμε για τα μέτρα. Τα τηλέφωνα στο γραφείο μου για ραντεβού αυξήθηκαν την τελευταία εβδομάδα. Αλλά σας ξαναλέω, ο άνθρωπος δεν αλλάζει. Πριν τα πτώματα στην Ιταλία και τη Νέα Υόρκη, παρακολουθούσαμε στις ειδήσεις πτώματα στη Συρία. Κάθε 120 χρόνια η ανθρωπότητα ζει μια καταστροφή, βλέπετε καμία σπουδαία αλλαγή; Τι να πω, μακάρι αυτή τη φορά να αλλάξουμε. **A**

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΤΩΝ ΠΑΝΔΗΜΙΩΝ ΕΝΤΟΥΡΑΝΤ ΣΝΟΟΥΝΤΕΝ, σε ένα βιβλίο που κυκλοφόρησε λίγο πριν το ξέσπασμα της κρίσης του κορωνοϊού, αποτυπώνει το πώς κάθε πανδημία που συναντήσαμε ως είδος τους τελευταίους αιώνες άφησε πίσω της ένα ανεξίτηλο στίγμα στους κανόνες κοινωνικής και θεσμικής οργάνωσης. Είναι αυτονόητο πως το ίδιο θα συμβεί και στη δική μας ιστορική περίσταση. Ωστόσο, είναι δύσκολο να αξιολογήσει κανείς με ακρίβεια τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις μιας κρίσης ενόσω αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη. Έχουν περάσει λίγες μόλις ώρες από την πρώτη φάση χαλάρωσης των περιοριστικών μέτρων στη χώρα μας, ωστόσο τα συμπεράσματα είναι ακόμα νωπά.

Σε πρώτη ανάγνωση, είναι σαφές πως η πανδημία ώθησε προς μια μετάβαση της ανθρώπινης επικοινωνίας συνολικά στην ψηφιακή σφαίρα. Το σύνολο σχεδόν των καθημερινών μας επαφών και αλληλεπιδράσεων διεκπεραιώθηκε —και στο μεγαλύτερο βαθμό αυτό συνεχίζει να συμβαίνει— μέσα από τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα. Το παγκόσμιο αυτό πείραμα ώθησε ειδικούς, όπως ο Γιουβάλ Νοέ Χάρარი, να υπογραμμίσουν πως οι τεχνολογικές επιλογές που τα κράτη θα λάβουν σε αυτή την περίοδο κρίσης, θα παραμείνουν ως κληρονομιά στη μεταγενέστερη εποχή της κανονικότητας και πως θα πρέπει να σταθμίσουμε τις όποιες επιλογές μας όχι μόνο υπό το πρίσμα της διαχείρισης της κρίσης που έχουμε μπροστά μας αλλά με το μάτι μας να είναι στραμμένο και στις επόμενες δεκαετίες.

Στο πλαίσιο αυτό, η ελληνική κυβέρνηση πήρε μια υφιστάμενη στρατηγική της επιλογή —την ψηφιοποίηση του κράτους και των δημοσίων υπηρεσιών— και επέλεξε να την καταστήσει από εργαλείο πάταξης της γραφειοκρατίας επιπροσθέτως σε μέσο καταπολέμησης του ιού και τήρησης των κανόνων κοινωνικής απόστασης. Ακόμα και τεχνολογικές επιλογές που είχαν σχέση με τα δεδομένα της συγκυρίας καθαυτά —όπως το 13033— είχαν χαρακτήρα ενδυνάμωσης του πολίτη —και μόνο— και ήδη έχουμε πάψει να τα χρησιμοποιούμε, με την ελπίδα να μην τα χρειαστούμε ξανά. Και ακριβώς γι' αυτό πιστεύουμε πως οι ψηφιακές πρωτοβουλίες αυτών των ημερών θα αποτελέσουν μια ευεργετική κληρονομιά για την επόμενη ημέρα. **A**

Ηθικά και φιλοσοφικά διλήμματα σε ένα άγνωστο μέλλον

Το νόημα και η αξία της ζωής έγκειται ακριβώς στην άσκησή της

Η καθηγήτρια Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ θίγει τα διλήμματα και τα μαθήματα μιας εποχής εκτάκτου ανάγκης

Της
Βάσως Κιντή

Ο ΣΠΟΥΔΑΙΟΣ ΒΡΕΤΑΝΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΝΤΕΪΒΙΝΤ ΧΙΟΥΜ (David Hume) έλεγε ότι «ο μέγας οδηγός της ανθρώπινης ζωής είναι η συνήθεια». Επειδή σε πολλές περιπτώσεις έχουμε παρατηρήσει ότι ορισμένα φαινόμενα ακολουθούν άλλα, π.χ., ο καπνός τη φωτιά, το ψύχος το χιόνι κ.λπ. (τα βλέπουμε δηλαδή, όπως λέει, σε σταθερή σύζευξη) αναμένουμε, από συνήθεια, ότι αυτό θα συμβαίνει πάντα. Πιστεύουμε ότι το μέλλον μοιάζει με το παρελθόν, ότι η φύση είναι ομοιόμορφη. Δεν έχουμε, όμως, καμία ορθολογική απόδειξη γι' αυτές τις πεποιθήσεις. Το τι μας λέει η εμπειρία μας για το παρελθόν καθόλου δεν δεσμεύει λογικά το τι θα γίνει στο μέλλον. Την επόμενη φορά μπορεί το χιόνι να δίνει την αίσθηση της φωτιάς, ο ήλιος να μην ανατείλει αύριο ή τα δέντρα να ανθίσουν τον Δεκέμβριο και να ρίξουν τα φύλλα τους το καλοκαίρι. Αυτά τα απροσδόκτα ενδεχόμενα, δεν ακυρώνουν την προηγούμενη εμπειρία. Εξακολουθεί να ισχύει ότι ο ήλιος ανέτειλε κάθε μέρα στο παρελθόν ακόμη κι αν δεν ανατείλει αύριο. Η εμπειρία που έχουμε για το παρελθόν δεν μας υποχρεώνει λογικά να δεχθούμε ότι τα πράγματα στο μέλλον θα είναι όπως τα περιμένουμε. Εν τούτοις, η ζωή μας στηρίζεται στο ότι κάνουμε αυτές τις λογικά αστήρικτες προβολές. Είναι στη φύση μας, λέει ο Χιουμ, να προεκτείνουμε στο μέλλον όσα ξέρουμε για το παρελθόν και να αγνοούμε τις φιλοσοφικές ανησυχίες που μας λένε ότι δεν έχουμε αδιάσειστες αποδείξεις για όσα πιστεύουμε για τον κόσμο. Αν δεν συνέβαινε αυτό, αν δεν υπήρχε αυτό το φυσικό ένστικτο να μας παρωθεί σε έστω αβέβαιες πεποιθήσεις και δράσεις, δεν θα μπορούσαμε να επιβιώσουμε. Θα μας παρέλυε η ακατάπαυστη αμφιβολία του Λόγου, ο διαρκής και ατελέσφορος έλεγχος· θα μας κατέβαλε η φιλοσοφική μελαγχολία και η απομόνωση από τους άλλους, τους μη φιλοσόφους, που, ακολουθώντας τη φυσική κλίση τους, απολαμβάνουν τις χαρές της ζωής.

Η πανδημία του κορωνοϊού κάνει τις παραπάνω σκέψεις του Χιουμ επίκαιρες. Παρά τις μικρές ή μεγάλες ανατροπές που πάντα βιώνει καθένας στον κύκλο ή τη χώρα του (προσωπικές ή τοπικές), η ζωή κυλά και αναπτύσσεται πάνω στον ιστό αυτής της φυσικής προδιάθεσης που αναμένει το μέλλον να μοιάζει με το παρελθόν. Πάντα την άνοιξη πηγαίνουμε στο σχολείο, κάνουμε τις Πασχαλινές διακοπές, ταξιδεύουμε όπου θέλουμε και όπου μπορούμε στον κόσμο, βλέπουμε και διασκεδάζουμε με τους φίλους μας, πηγαίνουμε σε συναυλίες, στο θέατρο, στο γήπεδο, στο σινεμά, κάνουμε βόλτες και αγορές. Με βάση αυτή την εδραία για μας πεποίθηση κάνουμε σχέδια και παίρνουμε αποφάσεις. Αυτήν όμως την άνοιξη τα πράγματα εξελίχθηκαν διαφορετικά. Όχι μόνο τοπικά ή προσωπικά από μια αναποδιά ή από μια ορατή κακή διαχείριση, αλλά αναπάντεχα και παγκόσμια. Όλοι οι σχεδιασμοί μας ανατράπηκαν: από το ότι δεν προλάβαμε να κάνουμε ένα ταξίδι, μέχρι το ότι κατέβασαν ξαφνικά ρολά οι πιο ισχυρές οικονομίες ή, το σοβαρότερο, ότι έχασαν τη ζωή τους πρόωρα τόσο άνθρωποι. Πόσα σχέδιά τους έμειναν στη μέση, πόσοι προγραμματισμοί μετέωροι, πόσοι απροσδόκητοι, οριστικοί αποχωρισμοί! Αυτή είναι όμως η ανθρώπινη συνθήκη, η ανθρώπινη κατάσταση. Μια κατάσταση ανεξάληπτης αβεβαιότητας και επισφάλειας. Η ζωή μας εκτυλίσσεται πάνω σε μία εύθραυστη επιφάνεια που ανά πάσα στιγμή μπορεί να κλονιστεί και να διαρραγεί όπως συνειδητοποιήσαμε τώρα με την πανδημία.

Και η επιστήμη; Αυτή είναι σύμμαχός μας στην προσπάθεια να ελέγξουμε κατά το δυνατόν όσα μας συμβαίνουν και όσα μπορεί να μας συμβούν. Στηρίζεται κι αυτή στην εμπειρία και υπ' αυτή την έννοια οι γενικεύσεις και οι προβλέψεις της ενέχουν πάντα στοιχεία αβεβαιότητας. Όμως, έχει αναπτύξει τις μεθόδους για να μαθαίνει από την εμπειρία, και μεθόδους για να ελέγχει πολλές φορές, με διαφορετικούς τρόπους, τις θεωρίες και τις έρευνές της ώστε να εξασφαλίζει κατά το δυνατόν τα πιο αξιόπιστα και τα πιο έγκυρα αποτελέσματα, αυτά που μας βοηθούν να αντιμετωπίσουμε, όσο καλύτερα γίνεται, προβλήματα και απρόβλεπτες καταστάσεις.

Μας προσφέρει γνώση που μαάς προειδοποιεί, μας προετοιμάζει, μας προστατεύει. Για τον νέο κορωνοϊό, στην αρχή δεν ξέραμε τίποτε. Ήμασταν σχεδόν σαν τον Αδάμ που, όπως έλεγε ο Χιουμ, δεν μπορούσε να συναγάγει από την εικόνα του νερού που έβλεπε για πρώτη φορά ότι μπορεί να τον πνίξει, ή από την εικόνα τη φωτιάς ότι μπορεί να τον κάψει. Όμως, αρχίσαμε πολύ γρήγορα να μαθαίνουμε γι' αυτόν μελετώντας τη δομή του, τις ιδιότητές του και τις συνέπειες, αξιοποιώντας τις γνώσεις και την εμπειρία μας από άλλους ιούς και κορωνοϊούς. Η επιστήμη είναι ο τρόπος να μειώσουμε την άγνοιά μας και την αβεβαιότητα παρότι διατηρούνται διαφωνίες και κενά. Αλλά είναι το πιο αξιόπιστο μέσον που έχουμε στη διάθεσή μας για να κάνουμε τη ζωή μας καλύτερη.

Καλύτερη είναι επίσης η ζωή μας, όταν ζούμε σε κοινωνίες που σέβονται τις επιστήμες και σέβονται τους πολίτες τους. Αυτό σημαίνει ότι τους παρέχουν, κατά το δυνατόν ασφάλεια, σέβονται τα δικαιώματά τους και μεριμνούν για την υγεία τους και την ποιότητα της ζωής τους αξιοποιώντας τα επιστημονικά πορίσματα. Η στάθμιση όλων αυτών των στοιχείων (π.χ. δικαιωμάτων που μπορεί να συγκρούονται, δικαιωμάτων και γενικού συμφέροντος, ατομικού και συλλογικού συμφέροντος) είναι δύσκολη και απαιτεί διαφάνεια, δικαιοσύνη και ειλικρίνεια. Αυτό επιτυγχάνεται με πιο ικανοποιητικό τρόπο στις φιλελεύθερες δημοκρατίες όπου οι κυβερνήσεις κρίνονται και λογοδοτούν στους πολίτες και οι πολίτες έχουν την ευθύνη της συλλογικής ζωής. Φάνηκε δε στην πανδημία πόσο σημαντικό είναι να εκλέγουμε αντιπροσώπους τους οποίους μπορούμε να εμπιστευόμαστε τόσο για την ακεραιότητα του χαρακτήρα τους (ότι δεν θα βάζουν, π.χ., το πολιτικό τους συμφέρον πάνω από την υγεία των πολιτών) όσο και για την ικανότητά τους να αντιλαμβάνονται και να χειρίζονται πτυχές των σύνθετων θεμάτων που προκύπτουν.

Η συνθήκη της απομόνωσης που βιώσαμε επί μακρόν δεν αναίρεσε τους συλλογικούς δεσμούς και την αίσθηση του καθήκοντος ή του χρέους απέναντι στους συνανθρώπους μας. Πολλοί βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή: στα νοσοκομεία, στα εργαστήρια, στις ηλεκτρονικές τάξεις, στα σούπερ μάρκετ, στους φούρνους, στα ντιλίβερι, στα ραφεία, στους δρόμους για την καθαριότητα, την αστυνόμευση, τη δημοσιογραφία, την πολιτική προστασία. Ήταν εκεί για όλους μας και για το κοινό καλό. Αυτή τη φορά, ακόμη και η απομόνωση ήταν πράξη αλληλεγγύης.

Πιο απομονωμένοι ήταν όμως οι λίγοι που αγνόησαν την κοινή συνθήκη και προέταξαν εντελώς άκαιρα τις προσωπικές και ιδεολογικές τους προτεραιότητες. Ακόμη κι όταν επικαλούνταν τους αδύναμους ή τους αδικημένους στέκονταν σε απόσταση από αυτούς και την κοινή προσπάθεια. Όταν ασθενείς και γιατροί πάσχιζαν στα νοσοκομεία κυριολεκτικά για μια ανάσα, μιλούσαν με περιφρόνηση για τη γυμνή ζωή, το απλό ζην, προκρίνοντας αλαζονικά ένα ευζην φιλοτεχνημένο από την προνομιακή θέση τους.

Η κρίση της πανδημίας κατεδάφισε διά μιας τους πύργους μιας επίπλαστης, υπεροπτικής και αμέριμνης βεβαιότητας και μας υποχρέωσε να ασχοληθούμε πάλι με τα βασικά: τη ζωή, την υγεία, την ασφάλεια, την εκπαίδευση, την επιστημονική γνώση, την ελευθερία, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη, τη δουλειά. Η ζωή είναι ένας διαρκής αγώνας πάνω σε ένα σαθρό έδαφος. Αυτό δεν σημαίνει πως είναι ένας αγώνας μάταιος. Το νόημα και η αξία της ζωής έγκειται ακριβώς στην άσκησή της. Όπως λέει και ο Ronald Dworkin, «η μόνη πραγματική επιταγή της ζωής είναι να τη ζεις». Εννοεί να τη ζεις σωστά, αναλαμβάνοντας ηθικές ευθύνες απέναντι στον εαυτό σου και στους άλλους. Μακάρι, παρά τα δεινά της, η πανδημία αυτή να μας κάνει, ατομικά και συλλογικά, να αναθεωρήσουμε προτεραιότητες και σχέδια και να δώσουμε σημασία στα βασικά της ζωής. **A**

** Η Β.Κ. είναι καθηγήτρια Φιλοσοφίας στο ΕΚΠΑ*

COVID-19

Το βασικό μάθημα που πήραμε αφορά την κοινωνικότητα

Η καραντίνα και το κλείσιμο των συνόρων τον βρήκε στο Παρίσι όπου είναι εγκλωβισμένος μέχρι τώρα. Από εκεί ο σημαντικός κριτικός λογοτεχνίας μάς στέλνει συμπεράσματα: Συνυπενθύνονται, όχι βία, όχι διαίρεση.

Του **Δημήτρη Ραυτόπουλου**

ΑΝΑΡΡΩΤΙΚΑ ΦΤΕΡΝΙΣΜΑΤΑ
Στην υγεία μας

Η πανδημία φαίνεται να μας αφήνει υγείαν, όπως λέγανε οι παλιοί για τις αναχωρήσεις, και μαζί με την υγεία μας κάτι άλλα φτεριάσματα, που συνοψίζονται στο υποχρηστικό: πώς θα είναι το Μετά.

Στάδιο λαμπρό για το νέο κύμα προφητείας, στο οποίο δεν έχω την παραμικρή φιλοδοξία να συμμετάσχω. Σαν παλιός παθός, θα προτιμήσω τα όρια του Νομού και του νόμου από την ουτοπία, και αν —ο μη γένοιτο— τη Σωτηρία της οδού Μεσογείων.

Ας μου επιτραπεί μόνο μια περιορισμένη συμπερασματολογία ηθικοκοινωνική. Ίσως το βασικό μάθημα που πήραμε αφορά την κοινωνικότητα και την πολιτική ως συμμετοχή στα κοινά. Κοινωνικότητα λοιπόν αποδείχθηκε πως είναι κυρίως η συνυπευθυνότητα ατόμων/πολιτών, η συναινετική διοίκηση και διαχείριση, όχι η βία, η διαίρεση, το «κίνημα». Και καθώς η έξοδος συνέπεσε με την Πρωτομαγιά, ξανάδωσε σε αυτή την τελευταία την προτεραιότητα της Άνοιξης και της αναγέννησης. Κανονικότητα και κοινωνικότητα είναι επίσης η αλληλεγγύη, η αλληλοβοήθεια, η μεγάλη λέξη Αγάπη και όχι το μίσος, η διαίρεση, η δαιμονολογία.

Για δεσ, φίλε μου... ένα βιολογικό επεισόδιο προκαλεί παγκοσμίως ένα «ολικό κοινωνικό γεγονός», που δεν μπόρεσαν να φέρουν η οικονομική κρίση της περασμένης δεκαετίας, η κλιματική αλλαγή, το κύμα προσφυγίας-μετανάστευσης... Ο Χέγκελ, ο Μαρξ, ο Κένυς υποχωρούν προ του Δαρβίνου και του Παστέρ. Έχει βέβαια καταρρεύσει προ πολλού η θεωρία περί της πάλης των τάξεων ως κινήτρου της ιστορίας, αλλά κλονίζεται περαιτέρω ο ιστορικός ντετερμινισμός, η αιτιοκρατική ανάλυση της εξέλιξης και η έννοια της προόδου. Το τυχαίο, το απρόοπτο και η «Φύση» παίρνουν τα δικαιώματά τους, το «μυστήριό» τους, που λένε, θυμίζοντάς μας την Πομπηία, το Τσερνομπίλ, τη Φουκουσίμα.

Το τυχαίο, το απρόοπτο, το αστάθμητο δεν δικαιολογούν, βέβαια, το παράλογο, τον αγνωστικισμό, την αμφισβήτηση της θετικής σκέψης, της έρευνας και της επιστήμης. Αναδειχνεται, ίσα-ίσα, το ακριβώς αντίθετο: αυτά παίρνουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην Πολιτεία, στους κανόνες συμβίωσης, στις αποφάσεις, στη συστατική έννοια της κοινωνίας, εκείνη του κοινού συμφέροντος και των ορίων με τη φυσική ζωή. Αναντίρρητα η γνώση εκτοπίζει περαιτέρω τη δεισιδαιμονική πίστη και συνδέεται πιο στενά με την επιβίωση και την ευεξία.

Στη γνώση προστέθηκε, βέβαια, η επίγνωση, η συνειδηση της απειλής και ο φόβος εξ αυτής, ο πιο φυσικός από τους φόβους, ο βιολογικός. Αυτά προφανώς συνέβαλαν στην πανελλήνια και την παγκόσμια συναίνεση στα μέτρα προσωρινής αναστολής των ελευθεριών. Αλλά, τουλάχιστον στο «ελληνικό παράδοξο» της συνειδητής πειθαρχίας, βασικό ρόλο έπαιξε η συνετή διαχείριση της πολιτικής εξουσίας, με ορατή διά γυμνού οφθαλμού στήριξη από την επιστήμη, στις αποφάσεις (παρένθεση: το μάθημα θα μπορούσε ίσως να χρησιμεύσει σε προσεχή συνταγματική μεταρρύθμιση).

Σταθήκαμε και τυχεροί. Σκεφτείτε να μας τύχαινε να κυβερνούσε ο κύριος Τσίπρας με τις γνωστές επιδόσεις του στη γνώση, με τον κύριο Πολάκη σε ρόλο Χαρδαλιά ή Τσιόδρα, με την ιδεοληψία στη θέση της ειδικότητας, με φόρτε καταλήψεων, με περιφρόνηση της αριστείας και των ελίτ και με τη μεσαία τάξη υπό διωγμόν, με τον διχαστικό λόγο κυρίαρχο και το εμφύλιο μίσος υποδαυλισμένο. Η μόνη παραφωνία προς το παρόν φαίνεται περιορισμένη στον θρησκευτικό χώρο. Ένα μέρος της Εκκλησίας, του κλήρου επιμένουν στην ταύτιση της θρησκείας με τον σκοταδισμό, τον αντιδιαφωτισμό, τον αντιουμανισμό.

Το ιστορικό παρελθόν επί του θέματος είναι ωστόσο διδακτικότατο. Η αντίσταση του Πάπα Γρηγορίου στα σκιώδη υγειονομικά μέτρα του Μεσαίωνα το 589, με την οργάνωση λιτανειών έστειλε στον παράδεισο δεκάδες χιλιάδες καλούς καθολικούς. Από τα μέσα του 6ου αιώνα, με τη λεγόμενη «επιδημία του Ιουστινιανού» ως τον 8ο αιώνα άλλες δεκαπέντε φονικές πανδημίες σάρωσαν το Βυζάντιο και τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία. Η φονικότερη της ιστορίας, η «Μαύρη πανώλη» (βουβωνική, 1346-1353) σκότωσε το ένα τρίτο των Ευρωπαίων καλών χριστιανών που συνωστίζονταν στις εκκλησίες πατείς με πατώ σε. «Ο αιώνας των Φώτων» (18ος) άρχισε με την επιδημία πανώλης στη Μασσαλία (1720-1723), που τη μετέτρεψε σε νεκρή πόλη. Οι υποψήφιοι μακαρίτες δεν είχαν παραμάσχαλα την Εγκυκλοπαίδεια των Ντιντερό -Ντ' Αλαμπέρ που συνόψιζε και τις επιστημονικές γνώσεις για την πανώλη (μεταξύ άλλων αναφερόταν σε κάπου διακόσια βιβλία για τις επιδημίες), αλλά φοδράριζαν τα ρούχα τους με χειρόγραφες και έντυπες προσευχές ως ασπίδα κατά της αρρώστιας.

Στον 20ό αιώνα, η λεγόμενη «Ισπανική γρίπη» του 1918-19 στάθηκε η φονικότερη μετά τη Μαύρη πανώλη του μεσαίωνα: το ένα τρίτο της ανθρωπότητας μολύνθηκε και, κατά την κυμαινόμενη στατιστική της εποχής ο πληθυσμός της γης μειώθηκε κατά 2%. Τελευταία αλλά όχι έσχατη η απλή γρίπη του 1957-58 σημείωσε 1,1 εκατομμύριο θύματα.

Δεν ήταν λοιπόν «καλύτερα τότε», αλλά χειρότερα, πολύ χειρότερα, στον βαθμό που η αναλογία πίστης και γνώσης έγερνε υπέρ της πρώτης. Η ίδια η έννοια της μεταδοτικότητας διά των μικροοργανισμών αμφισβητήθηκε από τον ασεβή σκοταδισμό: Η ευσεβέστατη Κρίστιαν Σάιενς στις ΗΠΑ καταδικάζει την επιστήμη συνολικά και ιδιαιτέρως την ιατρική.

Η θρησκευτική πίστη είναι, βέβαια, σεβαστή, αλλά δεν μπορεί να της αναγνωριστεί η ιδιότητα της ανοσίας —άρα και της εξαιρέσης στα μέτρα υγιεινής. Δεν θα έβλαπτε να θυμόμαστε ότι ο Ιός ήρθε στη χώρα μας με προσκυνητές επιστρέφοντες από τους Άγιους Τόπους. Μαζί τους αποβιβάστηκε και αυτός στο «Ελ. Βενιζέλος», έστω και χωρίς τις τιμές αρχηγού κράτους... Αν επιδείξει την ίδια προκλητική ασέβεια και με τους υποψηφίους της αγωνιστές της πίστεως, τους «μεταληψίες»...

Τα του Καίσαρος τω Καίσαρι, λοιπόν.

Η σωστή έννοια του πολίτη της δημοκρατίας, η νομιμότητα, είναι ίσως το καλύτερο από τα αντισώματα που μας άφησε ο ασεβής ιός.

Ηθικά και φιλοσοφικά διλήμματα σε ένα άγνωστο μέλλον

Τα τρία πολιτικά σενάρια για μια πανδημία

Ο καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, κάτοχος της έδρας Gladstone στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, «προβλέπει» τις πιθανές παγκόσμιες πολιτικές εξελίξεις

Του
Στάθη Ν. Καλύβα

ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΦΑΝΩΣ ΠΟΛΥ ΝΩΡΙΣ ΑΚΟΜΗ ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ πώς θα εξελιχθεί το πολιτικό σκηνικό σε εθνική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα μέσα στο επόμενο διάστημα και σε βάθος ένα με ενάμιση χρόνο. Δεν γνωρίζουμε ακόμη πότε θα τελειώσει η πανδημία και επομένως πόσο ακόμη θα διαρκέσει, αλλά ούτε και τι ακριβώς μορφή θα πάρει στους επόμενους μήνες. Επομένως τόσο οι «προβλέψεις» όσο και οι εικασίες που αρθρώνονται όλο αυτό το διάστημα είτε αποτελούνται από ευσεβείς πόθους (π.χ. «το τέλος του νεοφιλελευθερισμού»), είτε εκφράζουν μύχιους φόβους (π.χ. «το τέλος της δημοκρατίας»). Εκείνο που μπορεί ίσως να γίνει με κάποια μεγαλύτερη ασφάλεια είναι η εξέταση τριών πιθανών πολιτικών σεναρίων που θα μπορούσαν να προκύψουν με βάση τρεις αντίστοιχες υποθετικές πορείες εξέλιξης της πανδημίας. Ας τα ονομάσουμε το καλό, το κακό και το εφιαλτικό σενάριο.

Το καλό σενάριο: Η υγειονομική κρίση λήγει το φθινόπωρο, η αβεβαιότητα αίρεται, η οικονομία επανέρχεται

Το καλό σενάριο εδράζεται πάνω σε μια γρήγορη λήξη της πανδημίας, προφανώς διαμέσου της διατύπωσης μιας επιτυχούς φαρμακευτικής αγωγής, με επάνοδο σε μια κανονικότητα μέσα στο φθινόπωρο. Οι πιθανότητες για μια τέτοια εξέλιξη φαίνονται αυτή τη στιγμή μικρές, αλλά οι εξελίξεις στο μέτωπο της έρευνας είναι ταχύτατες και δεν θα ήταν εντελώς απίθανο να εκπλαγούμε. Στην περίπτωση αυτή, η οικονομική καταστροφή θα λάβει άμεσα τέλος, η παγκόσμια οικονομία θα ανακάμψει (αφού θα έχουν εκλείψει οι λόγοι που παρήγαγαν την κρίση) και ενδέχεται να ζησουμε μια απότομη μετάβαση σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης καθώς οι οικονομικοί παίκτες θα επιδιώξουν να ανακτήσουν το χαμένο έδαφος με ταχείς ρυθμούς. Ταυτόχρονα, ο κόσμος θα θελήσει να κερδίσει τον χαμένο χρόνο και είναι πιθανό να δούμε μια κατακόρυφη άνοδο της κατανάλωσης.

Στο πολιτικό μέτωπο, το σενάριο αυτό δεν προβλέπει τεκτονικές αλλαγές στο πολιτικό τοπίο (π.χ. τέλος του λαϊκισμού ή άνοδος της τενοκρατίας), αλλά βασίζεται σε έναν απλό πολιτικό αλγόριθμο: κερδισμένες είναι πιθανό να βγουν οι κυβερνήσεις που διαχειρίστηκαν την κρίση με σύνεση και επιτυχία, καθώς οι πολίτες θα προσπεράσουν το πρόσκαιρο οικονομικό σοκ και θα κρατήσουν στη μνήμη τους την επιτυχημένη διαχείριση. Αντίθετα, σε χώρες που υπέστησαν σημαντικά πλήγματα (π.χ. Ισπανία), οι κυβερνήσεις θα δυσκολευτούν να απαλλαγούν από το στίγμα της αποτυχίας ακόμη και αν δεν έχουν άμεση ευθύνη γι' αυτό, ακόμα και αν η επάνοδος στην οικονομική κανονικότητα είναι εξίσου σύντομη. Βέβαια όλα αυτά θα διαδραματιστούν σε ένα πλαίσιο όπου το χρονικό σημείο των επόμενων εκλογών παίζει κρίσιμο ρόλο. Είναι αδύνατο να προβλέψει κανείς τι μπορεί να συμβεί αν οι εκλογές είναι σε βάθος τριετίας ή τετραετίας καθώς, όπως δείχνουν πολλές μελέτες εκλογικής συμπεριφοράς, η μνήμη των ανθρώπων είναι μικρή και η εκλογική συμπεριφορά μυωπική. Αλλά και κοντινές εκλογές (πχ οι αμερικανικές εκλογές του Νοεμβρίου) μπορούν να επηρεαστούν από πολλούς άλλους παράγοντες που θα μεσολαβούσαν από τώρα ως τότε.

Το κακό σενάριο: Η υγειονομική κρίση παρατείνεται ως τα τέλη του 2021 και η οικονομία παραμένει στην εντατική

Το δεύτερο σενάριο είναι το κακό: η υγειονομική κρίση χρονίζει καθώς δεν προκύπτει αποτελεσματική φαρμακευτική αγωγή ή εμβόλιο ως το τέλος του 2021. Η οικονομία επανέρχεται εν μέρει μόνο και λειτουργεί με περιορισμούς, ενώ οι κατά καιρούς εξάρσεις της νόσου (δεύτερο και τρίτο κύμα)

οδηγούν σε νέες τοπικές ή και ευρύτερες καραντίνες. Τα ταξίδια εξακολουθούν να είναι περιορισμένα, η κατανάλωση να μειώνεται, η ανεργία να αυξάνεται και η αβεβαιότητα να κυριαρχεί. Στο σενάριο αυτό, η οικονομία δεν είναι μεν διασωληνωμένη αλλά παραμένει στην εντατική και διατηρείται τεχνητά στη ζωή με διάφορα έκτακτα μέτρα, κυρίως τη διοχέτευση χρήματος από την κυβέρνηση.

Πολιτικά, ένα τέτοιο σενάριο είναι συμβατό με την αύξηση των πολιτικών εντάσεων, της πόλωσης και του λαϊκισμού. Στις ΗΠΑ εμφανίζεται ήδη μια νέα διαχωριστική γραμμή με άξονα την έμφαση στην υγεία και την προστασία της ζωής από τη μία, και την εργασία και την έμφαση στην οικονομία από την άλλη. Εκεί, οπαδοί της πρώτης είναι κάτοικοι περιοχών που έχουν πληγεί από την επιδημία (π.χ. Νέα Υόρκη) και άνθρωποι με σταθερό και εξασφαλισμένο εισόδημα (π.χ. δημόσιοι υπάλληλοι), ενώ στη δεύτερη ξεχωρίζουν τα φτωχότερα στρώματα και οι κάτοικοι των πιο αραιοκατοικημένων περιοχών. Είναι πιθανό να εμφανιστεί μια αντίστοιχη διαιρετική τομή και στην Ευρώπη και τα κόμματα του ακροδεξιού λαϊκιστικού τόξου να κάνουν σημαία τους το απρόσκοπτο άνοιγμα της οικονομίας έστω και με κόστος την αύξηση των μολύνσεων και των θανάτων. Είναι επίσης πιθανό να δούμε την εμφάνιση νέων κοινωνικών συμμαχιών με τους νέους, που θα είναι ιδιαίτερα πληγέντες από την οικονομική κρίση και πολύ λιγότερο ευάλωτοι στον ιό, να πρωτοστατούν στις διαμαρτυρίες για πιο ριζοσπαστική επαναφορά στην οικονομική κανονικότητα. Στο βαθμό μάλιστα που οι περισσότερες κυβερνήσεις είναι πιθανό να αντισταθούν σε μια τέτοια πίεση, τουλάχιστον αρχικά, η πόλωση θα μπορούσε να πάρει εντονότατο χαρακτήρα και να λάβει μορφή νέων κοινωνικών κινήματων στο πρότυπο των «κίτρινων γιλέκων». Σε γενικές γραμμές το κακό σενάριο είναι συμβατό με κοινωνική αναταραχή και πολιτικές ανατροπές προς όφελος αντισυστημικών/λαϊκιστικών πολιτικών μορφωμάτων.

Το εφιαλτικό σενάριο: Οικονομική κατάρρευση

Σε περίπτωση παράτασης της κρίσης είναι ενδεχόμενο η οικονομία να καταρρεύσει και τα πολιτικά συστήματα να απωλέσουν την ικανότητα διαχείρισης της κρίσης και συνολικής διακυβέρνησης. Η εκδοχή αυτή είναι προφανώς ακραία, αλλά θεωρητικά δεν μπορεί να αποκλειστεί. Αποτελεί ουσιαστικά μετεξέλιξη του κακού σεναρίου. Ένας δρόμος προς μια τέτοια έκβαση θα μπορούσε να είναι οικονομικός με μια σειρά αλυσιδωτών αντιδράσεων που θα ξεκινούσαν από την χρεοκοπία και κατάρρευση οικονομικών κολοσσών και τραπεζών και την αδυναμία των κυβερνήσεων να ελέγξουν τις εξελίξεις. Ένας δεύτερος δρόμος θα ήταν η κατακόρυφη αύξηση των κοινωνικών ταραχών και η πτώση των κυβερνήσεων εν μέσω συνεχών πολιτικών κρίσεων. Η διάρκεια των κρίσεων αυτών και η τελική έκβαση που θα μπορούσαν να είχαν, ξεφεύγει προφανώς από την περιγραφή αυτή.

Το ποιο σενάριο θα επικρατήσει τελικά είναι συνάρτηση δύο παραγόντων. Ο πρώτος είναι η ιατροφαρμακευτική έρευνα και η ταχύτητα με την οποία θα καταφέρει να προσφέρει λύσεις. Όσο καθυστερεί τόσο αυξάνεται η πιθανότητα του κακού (και ενδεχομένως του εφιαλτικού) σεναρίου. Ο δεύτερος είναι η διαχειριστική ικανότητα των κυβερνήσεων σε ένα περιβάλλον οικονομικής δυσπραγίας. Αυτός με τη σειρά του συναρτάται με πολλούς παράγοντες, αλλά εκείνο που αξίζει να σημειωθεί είναι πως εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από ευαίσθητες παγκόσμιες ισορροπίες. Πιθανές αρνητικές εξελίξεις στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, μπορεί να έχουν αλυσιδωτό χαρακτήρα και να επηρεάσουν τον υπόλοιπο κόσμο. **Α**

Θα επηρεάσει η πανδημία την ελληνική κοινωνία και πόσο;

Ο πρόεδρος της *Metron Analysis* ερευνά τις αλληγορές στις πολιτικές μας συμπεριφορές

Του **Στράτου Φαναρά**

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΕ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ στάσεις εξελίσσονται σε μακρό χρόνο, πολλές φορές μέσα στη διάρκεια των αιώνων. Έρχονται όμως συγκυρίες που τις πυροδοτούν ή τις επιταχύνουν.

Η σημερινή κρίση που προκαλεί η πανδημία, έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας τέτοιας συγκυρίας γιατί, ενώ είναι σε πλήρη εξέλιξη, παραμένει απρόβλεπτη. Και αυτή η διάστασή της σε συνδυασμό με τη δυνατότητά της να αναπτύσσεται εκθετικά, προκαλεί τεράστια αβεβαιότητα σε παγκόσμια κλίμακα και διαχειριστικό και πολιτικό φόβο.

Δεν μπορούμε επομένως να έχουμε σήμερα μια σαφή εικόνα για τις τελικές επιπτώσεις που θα επιφέρει στις κοινωνίες μας. Ωστόσο κάποια αποτελέσματα είναι ήδη ορατά.

Πρώτα από όλα να σημειώσουμε ότι η χρονικά ανισόμετρη εξέλιξη της αρχικής φάσης της ανάπτυξης της πανδημίας, καθιστά σημαντικές τις διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα, αν και αυτό που δεσπόζει είναι η παγκόσμια τάση.

Στην παγκόσμια διάσταση κυριαρχεί η αβεβαιότητα ακόμη και για το άμεσο μέλλον λίγων εβδομάδων και ένα αίσθημα αδυναμίας. Οι μεγάλες υπερδυνάμεις του πλανήτη δείχνουν να στέκουν σε πηλίνα πόδια μπροστά στην πανδημία, μη έχοντας τρόπο αποτελεσματικής αντιμετώπισής της μέχρι τώρα.

Ας φανταστούμε τις χώρες, και κατ' επέκταση τις κοινωνίες μας, σαν ένα νέφος σημείων πάνω σε ένα επίπεδο που το ορίζουν δύο άξονες: Ο άξονας των αναγκών (από επιβίωση έως ελευθερία) και ο άξονας των αξιών (από παραδοσιακές αξίες έως κοσμικές ορθολογικές αξίες).

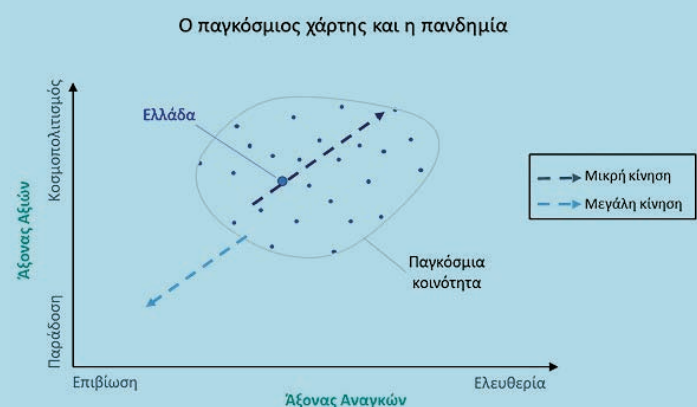
Η ιστορική κίνηση του νέφους των χωρών (ας την ονομάσουμε μεγάλη κίνηση) αυτή τη στιγμή είναι να μετατοπίζεται προς την αρχή των αξόνων αυτού του επιπέδου. Μια κίνηση που αφενός περιγράφει τη σταδιακή μείωση των ελευθεριών προκειμένου να προταχθούν οι ανάγκες επιβίωσης και από την άλλη ισχυροποίηση αξιών και θεσμών όπως η οικογένεια, η πειθαρχία και η υπακοή στο κράτος.

Ωστόσο μέσα στο νέφος των χωρών υπάρχουν κι άλλες, εσωτερικές κινήσεις και αναδιατάξεις (ας τις ονομάσουμε η μικρή κίνηση), οι οποίες συναρτώνται κυρίως με τη σχετική επιτυχία αντιμετώπισης αυτής της πρώτης φάσης της πανδημίας κάθε χώρας ξεχωριστά.

Ειδικά η Ελλάδα ανήκει στην κατηγορία των χωρών που νιώθουν ότι τα έχουν πάει καλά μέχρι τώρα. Κι αυτό όσο και να φαίνεται παράξενο —και παρά τις αγώνες και τους φόβους που επικρατούν παγκόσμια— δίνει μία αίσθηση επιτυχίας έως και «νίκης» στους Έλληνες που είχαν ανάγκη από ένα τέτοιο συναίσθημα μετά από χρόνια πολύπλευρης καχεξίας.

Μέσα λοιπόν στο «νέφος των χωρών», μέσα στην παγκόσμια κοινότητα, η Ελλάδα μετατοπίζεται προς το άνω δεξιό σημείο του, δηλαδή σε μια θέση όπου η κοινωνική αυτοπεποίθηση, από τη μια, και ο επιστημονικός/ορθολογικός λόγος, από την άλλη, ισχυροποιούνται.

Να και η σχηματική αποτύπωση:

Η Ελλάδα κάνει σήμερα κίνηση, αντίθετη με τη φορά της παγκόσμιας κοινότητας.

- Η εμπιστοσύνη των Ελλήνων στους πολιτικούς θεσμούς επιτέλους αυξάνεται μετά από χρόνια. Η διαχειριστική επάρκεια της Πολιτείας επιβραβεύεται με θετικές αξιολογήσεις. Το κομματικό σύστημα στο σύνολό του «βάζει πλάτη» παρά τις επιμέρους διαφορές, για να βγούμε με όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές στην επόμενη ημέρα.

- Κρίσιμοι θεσμοί κοινωνικής αποστολής που για χρόνια ήταν απαξιωμένοι (όπως το Εθνικό Σύστημα Υγείας) αναβαπτίζονται στη συνείδηση των πολιτών.

- Συνωμοσιολογίες, μεταφυσικές λύσεις στα προβλήματα, αντιεπιστημονικές πρακτικές, βρίσκουν όλο και μικρότερη αποδοχή.

Δημιουργούνται έτσι οι προϋποθέσεις ενίσχυσης του κοινωνικού κεφαλαίου (social capital) που αποτελεί τη βάση για να εμφανισθεί στον κόσμο μια Ελλάδα νέα, ανταγωνιστική, με αυτοπεποίθηση και στόχους.

Όμως, για να θυμηθούμε τον ποιητή, δεν ξέρουμε αν «κάνει άλμα πιο γρήγορο από τη φθορά». Η αλλαγή που συντελείται εν μέσω πανδημίας δεν έχει αποκτήσει σταθερές βάσεις, ίσως αποδειχθεί ευκαιριακή και αδύναμη μπροστά στην επερχόμενη οικονομική ύφεση και να παρέλθει μαζί με το τέλος της υγειονομικής φάσης της πανδημίας.

Στην οικονομική φάση της πανδημίας «ήρωες» για να μας σώσουν δεν θα υπάρχουν, τα πράγματα θα είναι πολύ πιο δύσκολα, η Ανεργία θα γίνει και πάλι η μεγάλη κοινωνική απειλή. Βλέπουμε ωστόσο μια σημαντική προσπάθεια τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα να εκσυγχρονισθούν, να αξιοποιήσουν τις νέες τεχνολογίες, να μειώσουν όσο γίνεται τις επιπτώσεις σε μια ήδη επιβαρυνόμενη οικονομία από τη μακροχρόνια κρίση.

Πώς θα καταλήξει λοιπόν αυτή η αντίρροπη κίνηση ανάμεσα στο παγκόσμιο και το τοπικό; Ποια σενάρια θα επικρατήσουν τελικά; Κανείς δεν μπορεί να είναι βέβαιος.

Όμως σήμερα περισσότερο από ποτέ χρειαζόμαστε να ανανεώσουμε τη σκέψη μας, να γίνουμε αιρετικοί και ριζοσπάστες, να μην υποκλιθούμε στην «πεπατημένη» γιατί πολύ απλά πεπατημένη δεν υπάρχει.

Ας το προσπαθήσουμε. **Δ**

Η ΔΕΗ ΠΑΝΤΑ ΔΙΠΛΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η ΔΕΗ στηρίζει τη χώρα και όσους την εμπιστεύονται. Αυτή η φιλοσοφία διέπει εξάλλου το σύνολο των δραστηριοτήτων της εταιρείας σε σχέση με την ποιότητα των υπηρεσιών της, τη βιώσιμη ανάπτυξη, το περιβάλλον, τις εργασιακές σχέσεις, την κοινωνική μέριμνα.

Από την πρώτη στιγμή που ξέσπασε η πανδημία ανέπτυξε δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και έλαβε μέτρα στήριξης της κοινωνίας και των πελατών της.

Στο πλαίσιο των πραγματικών δυνατοτήτων της η ΔΕΗ ΑΕ ανέλαβε πρωτοβουλίες στηρίζοντας:

- τη δημόσια υγεία
- τους καταναλωτές
- την ενεργειακή επάρκεια της χώρας
- τους ανθρώπους της

Συγκεκριμένα:

Την ώρα που δοκιμάζεται το Εθνικό Σύστημα Υγείας, η ΔΕΗ με υψηλό αίσημα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, αποφάσισε και προέβη σε δωρεά ύψους **άνω των 5 εκατ. ευρώ** για να καλυφθούν ανάγκες άμεσες ανάγκες σε απαραίτητο αναλώσιμο ιατρικό υλικό, συγκεκριμένα:

- 1.500.000 масκών
- 75.000 προστατευτικές στολές
- 50.000 προστατευτικά γυαλιά
- και άλλα αναλώσιμα υλικά

Επίσης, εξάντλησε όλα τα περιθώρια που είχε προκειμένου να στηρίζει τους καταναλωτές στο σύνολο τους, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στους πιο ευάλωτους.

Συγκεκριμένα από τις 26 Μαρτίου 2020 και για τους επόμενους 3 μήνες:

- Θα αφαιρεθεί από τους λογαριασμούς όλων των καταναλωτών η προβλεπόμενη δαπάνη του παγίου που αναλογεί σε αυτό το χρονικό διάστημα
- Προβλέφθηκε έκπτωση 8% για τους ευάλωτους καταναλωτές
- Αποφασίστηκε 8% έκπτωση σε όσους καταναλωτές χρειάζονται ηλεκτρική ενέργεια πάνω από 2000 Kwh
- Δίδεται οικονομικό κίνητρο 5 ευρώ για τους πελάτες που θα κάνουν χρήση του e-bill για να πληρώσουν το λογαριασμό τους, ώστε να αποφύγουν την έξοδο από το σπίτι

Παράλληλα, η ΔΕΗ μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα αναβάθμισε τις ψηφιακές της υπηρεσίες, εκσυγχρονίζοντας τη λειτουργία της και υποστηρίζοντας προωθώντας τις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

- Δεν υπάρχει καμία χρέωση προμήθειας για την πληρωμή του λογαριασμού μέσω της ιστοσελίδας της ΔΕΗ <https://www.dei.gr/epayment>
- Αυξήθηκαν οι ώρες λειτουργίας του τηλεφωνικού κέντρου 11770 από τις 7 το πρωί έως τις 9 το βράδυ, προκειμέ-

Πάντα δίπλα σας

ΔΩΡΕΑΝ
πάγια για όλους

8%
ΕΚΠΤΩΣΗ
σε ευάλωτους πελάτες

8%
ΕΚΠΤΩΣΗ
για καταναλώσεις
πάνω από 2.000kWh.

5€
ΕΚΠΤΩΣΗ
στους πελάτες e-bill

...και από απόσταση

11770

Νέο ωράριο
07:00 - 21:00

Δυνατότητα διακανονισμών
ακόμη και για ποσά
που μέχρι πρότινος διεκπεραιώνονταν
από τα καταστήματα

Επιστροφή κλήσης για όσους είναι
σε αναμονή πάνω από 3'
εφόσον το επιθυμούν

dei.gr

Πληρωμές
χωρίς προμήθειες

e contract

Νέες συνδέσεις
Αλλαγές συμβολαίων

e bill

Ηλεκτρονικός
λογαριασμός

Από 26/3/2020 και για 3 μήνες.

#ΜένουμεΑσφαλείς

νου να διευκολυνθούν οι συναλλαγές των πελατών

- Δίνεται η δυνατότητα τηλεφωνικής πληρωμής στο 11770 καθημερινά 09.00-17.00 μέσω χρεωστικής ή πιστωτικής κάρτας
- Αυξήθηκαν τα όρια διακανονισμού ως προς τα ποσά που μπορούν να διεκπεραιωθούν μέσω του 11770
- Υποστηρίζονται ηλεκτρονικά νέες συνδέσεις και αλλαγή συμβολαίων, χωρίς την ανάγκη επίσκεψης σε κατάστημα
- Παρέχεται υπηρεσία callback για τηλεφωνική αναμονή πάνω από 3'. Ήδη, έχουν επιστραφεί πάνω από 15.000 κλήσεις σε πελάτες, ενώ οι κλήσεις στο 11770 αυξήθηκαν κατά 45%.

Αναλυτικά τον τελευταίο μήνα: Προστέθηκαν 4 νέες Υπηρεσίες στο 11770:

- + 2 ώρες Διευρυμένο ωράριο
- Διακανονισμοί
- Υπηρεσία Call Back
- Πληρωμές από το τηλέφωνο

Αντίστοιχα στον ιστότοπο της ΔΕΗ www.dei.gr:

- Οι ηλεκτρονικές πληρωμές αυξήθηκαν 80%
- Οι νέοι πελάτες e-bill αυξήθηκαν 300%
- >30% των αιτήσεων γίνεται ηλεκτρονικά
- Το πλήθος των συναλλαγών αυξήθηκε 84%

Επιπλέον, η ΔΕΗ ΑΕ δίνει από την πρώτη στιγμή έναν τίτλιο αγώνα να διασφαλίσει την ενεργειακή επάρκεια της χώρας, λαμβάνοντας παράλληλα όλα τα μέτρα προστασίας των ανθρώπων της.

• Το προσωπικό και τα στελέχη της επιχείρησης εργάζονται εκ περιτροπής, σε βάρδιες, ενισχύθηκε η τηλεργασία, ενώ όλοι παραμένουν σε κατ'οίκον επιφυλακή

• Οι σταθμοί παραγωγής και τα ορυχεία λειτουργούν με το σύνολο του κρίσιμου και του υποστηρικτικού προσωπικού βάρδιας. Το προσωπικό που στελεχώνει τις βάρδιες εργάζεται εκ

περιτροπής σε εβδομαδιαία βάση. Το υπόλοιπο υποστηρικτικό προσωπικό παραμένει σε κατ'οίκον επιφυλακή και τηλεργασία

• Τα εργοτάξια λειτουργούν με το ελάχιστο προσωπικό για την επίβλεψη του εργολάβου. Το λοιπό προσωπικό βρίσκεται σε κατ'οίκον επιφυλακή.

• Τα καταστήματα της ΔΕΗ θα ανοίξουν τη Δευτέρα 11 Μαΐου ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ για πληρωμές, νέα συμβόλαια και αλλαγή στοιχείων συμβολαίων. Όλες οι υπόλοιπες συναλλαγές θα πραγματοποιούνται μέσω του site της ΔΕΗ www.dei.gr και του τηλεφωνικού κέντρου 11770, το οποίο ενισχύθηκε με επιπλέον άτομα, ενώ 140 υπάλληλοι της ΔΕΗ, που απασχολούνταν στα καταστήματα εργάζονται υποστηρικτικά στο callcenter και εξυπηρετούν απομακρυσμένα.

Σε αυτή την δύσκολη συγκυρία η ΔΕΗ στέκεται δίπλα στους Έλληνες. Με σκληρή δουλειά, μεθοδικότητα και δίνοντας τη μάχη ενωμένοι, θα τα καταφέρουμε.

5 Προβλέψεις για το Μέλλον

Ο διευθυντής Πληροφορικής στο Media lab του MIT και ένας από τους εφευρέτες του Υπολογιστή των 100 δολαρίων αναζητά τις τάσεις του μέλλοντος

Του Μιχάλη Μπλέτσα

Η ΖΩΗ ΜΟΥ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΚΟΡΩΝΟΪΟ ΕΙΧΕ ΠΟΛΛΑ ΥΠΕΡΑΤΛΑΝΤΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ και πολύ φαγητό σε εστιατόρια, επομένως μπορώ να πω με σχετικά μεγάλη ασφάλεια πρόβλεψης ότι θα περάσει αρκετός χρόνος μέχρι να έχω ξανά τις ίδιες δυνατότητες. Και λέω «δυνατότητες» γιατί πέρα από τις καταστροφικές αλλά σχετικά παροδικές επιπτώσεις του, ο κορωνοϊός έχει ήδη έντονες καταλυτικές επιδράσεις που επιταχύνουν τρέχουσες εξελίξεις. Η μελλοντική κανονικότητα θα είναι διαφορετική από τη σημερινή.

Αερομεταφορές

Οι προβλέψεις για τις αεροπορικές εταιρείες είναι ιδιαίτερα δυσοίωνες δεδομένου ότι ακόμα και στο καλό σενάριο, όπου μέσα στο καλοκαίρι θα έχουμε σημαντική πρόοδο στα διαθέσιμα τεστ και φάρμακα και το εμβόλιο θα έρθει στις αρχές του επόμενου χρόνου, η επιβατική κίνηση θα αργήσει πολύ να επανέλθει σε επίπεδα συγκρίσιμα με αυτά της δεκαετίας που μόλις πέρασε. Το μέχρι σήμερα επιχειρηματικό μοντέλο του έντονου ανταγωνισμού με την ολοένα αυξανόμενη χωρητικότητα στις πτήσεις δεν μπορεί να εφαρμοστεί πλέον, τα αεροπλάνα θα πρέπει να πετάνε με λιγότερους επιβάτες, κάτι που θα φέρει άνοδο των τιμών και θα κάνει τα ταξίδια προσιτά σε μικρότερο κοινό. Επιπρόσθετα οι απαραίτητες διαδικασίες υγειονομικού ελέγχου θα κάνουν τα αεροπορικά ταξίδια μια πιο χρονοβόρα και λιγότερο ευχάριστη εμπειρία για όλους τους επιβάτες.

Στις ΗΠΑ, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση προχώρησε στην απευθείας επιδότηση της μισθοδοσίας των αεροπορικών εταιρειών, οι οποίες εκτελούν σήμερα ένα πολύ μικρό μέρος του πτητικού τους έργου αναγνωρίζοντας τη σημασία των αερομεταφορών και προστατεύοντας τις θέσεις εργασίας σε αυτές. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι αμερικανικές αεροπορικές εταιρείες ξόδεψαν πολλά από τα μεγάλα κέρδη τους της περασμένης δεκαετίας αποσύροντας μετοχές τους από την κυκλοφορία, αυξάνοντας έτσι την αξία των μετοχών τους σε βάρος των ταμειακών τους αποθεμάτων. Στην Ευρώπη η Lufthansa και η Air France γίνονται οι πρώτες που λαμβάνουν κρατικές ενισχύσεις και είναι σίγουρο πως θα τις ακολουθήσουν και πολλές άλλες. Επίσης δυσοίωνες είναι και οι προοπτικές των κατασκευαστών αεροσκαφών οι οποίοι βλέπουν τις παραγγελίες τους να αναβάλλονται για το μέλλον ή να ακυρώνονται.

Τηλε-εργασία

Στον αντίποδα της εικόνας καταστροφής που παρουσιάζουν οι αερομεταφορές, βρίσκεται η τηλε-εργασία και όλο το οικοσύστημα γύρω της. Η σχετικά μικρή Zoom έχει γίνει συνώνυμη με την πολυμερή τηλεδιάσκεψη, η ανάγκη μιας ποιοτικής διαδικτυακής σύνδεσης έχει γίνει ξεκάθαρη σε όλους, τα ηλεκτρονικά καταστήματα εκτελούν τη μεγαλύτερη μερίδα του λιανικού εμπορίου. Όλα καλά για όσους μπορούν να δουλέψουν από απόσταση αλλά και ταυτόχρονη ανάδειξη των έντονων διακρίσεων του κορωνοϊού σε βάρος αυτών που δεν μπορούν και αναγκαστικά εκτίθενται σε δυσανάλογα μεγαλύτερο κίνδυνο μόλυνσης.

Παρόλες τις αδυναμίες της, η τεχνολογία σήμερα μπόρεσε να υποστηρίξει σε μεγάλο βαθμό σχετικά ικανοποιητικές επικοινωνιακές εμπειρίες οι οποίες θα βελτιώνονται συνεχώς. Μέσα στη δεκαετία, μέσω τεχνολογιών επauξημένης και εικονικής πραγματικότητας, θα έχουμε επικοινωνιακές εμπειρίες πιο πλούσιες από τις φυσικές οι οποίες δεν θα υποκαταστήσουν αλλά θα συμπληρώσουν την ανάγκη φυσικής συναναστροφής.

Για πολλούς εργαζομένους σε ήδη κατανεμημένους οργανισμούς, η τηλε-εργασία ήταν ο κανόνας, για πολλούς άλλους ο κορωνοϊός την καθιέρωσε σαν τη νέα κανονικότητα. Ο περιορισμός στις μετακινήσεις από και προς τους χώρους εργασίας είναι μια θετική εξέλιξη που θα παραμείνει και μετά τον κορωνοϊό. Εκτός από τις καθημερινές μετακινήσεις, πολλές επαγγελματικές συναντήσεις θα αντικατασταθούν με τηλεδιάσκέψεις σε μόνιμη βάση, κάτι που θα παραμείνει σε μεγάλο βαθμό επιφέροντας ένα ακόμα πλήγμα στις αεροπορικές εταιρείες. Τα στριμώγματα σε γραφεία ανοικτού τύπου, που πολλές φορές πλάσθηκαν σαν συστατικά συνεργατικότητας (αντί της μείωσης κόστους που είναι

ο κύριος λόγος ύπαρξης τους) θα μειωθούν δραστικά και οι εταιρείες θα επανεξετάσουν τις ανάγκες τους σε χώρους γραφείων καθώς και τη σκοπιμότητα των σημερινών εργασιακών ωραρίων. Πολλές θα περάσουν από την εξ αποστάσεως εργασία στην πραγματικά κατανεμημένη, ασύγχρονη εργασία. Σε συνδυασμό μάλιστα με τις καταστροφικές συνέπειες στις επιχειρήσεις εστίασης και λιανικής, θα δημιουργηθούν μεγάλες πιέσεις στις τιμές των επαγγελματικών χώρων.

Εκπαίδευση

Στην εκπαίδευση βλέπουμε μια βίαια μετάβαση στην εξ αποστάσεως μάθηση σε όλες τις βαθμίδες. Έτοιμοι ή όχι, μην έχοντας άλλη επιλογή, όλοι οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί έγιναν μέσα σε μικρό διάστημα διαδιδκτυακοί. Η εμπειρία μπορεί να είναι δυσάρεστη σήμερα, αλλά σίγουρα είναι πολύτιμη για το μέλλον και είναι εδώ για να παραμείνει. Αρκεί φυσικά να επιβιώσουν, κάτι καθόλου σίγουρο για τους πιο αδύναμους.

Παγκοσμιοποίηση

Επίσης καταλυτικά έδρασε ο κορωνοϊός στο διευρυνόμενο ρήγμα μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Ο Τραμπ ήδη επιρρίπτει όλη την ευθύνη για τον κορωνοϊό στην Κίνα ενόψει των εκλογών του Νοεμβρίου, κάτι στο οποίο (εν μέρει δικαιολογημένα) δεν θα βρει πλέον αντίλογο. Ο κορωνοϊός σπρώχνει την παγκοσμιοποίηση στην επόμενη της φάση. Η φάση αυτή θα χαρακτηρίζεται από επιβράδυνση στη μετακίνηση ανθρώπων και αγαθών, καθώς πολλές χώρες θα επανεξετάσουν σοβαρά τις επιπτώσεις για την ασφάλεια που έχουν οι πολύ μακριές εφοδιαστικές αλυσίδες και από επιτάχυνση στη μετακίνηση της πληροφορίας. Τα bits θα αφήσουν τα άτομα πίσω.

Τα πολλά ερωτηματικά που χαρακτηρίζουν το σήμερα δεν βοηθούν στις προβλέψεις. Οι χρονικές στιγμές κατά τις οποίες θα γίνουν διαθέσιμα τεστ, φάρμακα και εμβόλια θα κρίνουν την πορεία της επιδημίας και τη διάρκεια των οικονομικών επιπτώσεων, καθώς και ένα άλλο μεγάλο ερωτηματικό που παραμένει σχετικά με την έκταση της επιδημίας στον αναπτυσσόμενο κόσμο, ο οποίος μέχρι στιγμής δεν έχει επηρεαστεί πολύ.

Κοινωνικές αντιλήψεις

Καταλυτική ήταν και η επίδραση του κορωνοϊού στις κοινωνικές μας αντιλήψεις καθώς και στο πώς βλέπουμε το κράτος και τον ρόλο του. Στις θετικές του επιδράσεις θα πρέπει να προσμετρήσουμε τη συνειδητοποίηση για το πόσο εξαρτημένοι είμαστε, εκτός από τους γιατρούς και τους νοσηλευτές, από μια σειρά άλλων «άορατων» μέχρι σήμερα εργαζομένων, χωρίς τους οποίους απλά δεν μπορεί να λειτουργήσει μια σύγχρονη κοινωνία. Στον αντίποδα, επίσης, συνειδητοποιήσαμε πόσο σημαντική είναι η ποιότητα της ηγεσίας ενός κράτους. Η αντιπαράθεση της εικόνας του Τραμπ να δηλώνει τη διακοπή της χρηματοδότησης του Π.Ο.Υ με αυτή του Κυριάκου Μητσοτάκη να δηλώνει ότι είχε υποεκτιμήσει την σημασία του Ε.Σ.Υ. δεσμευόμενος να το κάνει υποδειγματικό, λέει πολλά.

Αρκετός κόσμος έμαθε ότι οι συμβουλές των ειδικών πρέπει να αποτελούν τη βάση γι’ αυτές των πολιτικών (και όλων των υπολοίπων) και όχι το αντίθετο. Το ίδιο ισχύει και για τις διασημότητες. Το ότι πολλοί ήξεραν για την προειδοποίηση του Bill Gates για πανδημία στο εγγύς μέλλον, αλλά ελάχιστοι για την ίδια προειδοποίηση που είχε κάνει ο κατεξοχήν αρμόδιος Anthony Fauci είναι προβληματικό. Ο κορωνοϊός, όντας ένας ακόμα ζωονοσογόνος ιός όπως και αυτοί των προηγούμενων πανδημιών, μας προτρέπει να επανεξετάσουμε και την αλληλεπίδρασή μας με τα άγρια ζώα, αλλά και τις σημερινές μεθόδους μαζικής εκτροφής, οι οποίες δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες για την εξάπλωσή τους. Σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης πολυπλοκότητας, οι «μαύροι κύκνοι» είναι πολύ περισσότεροι απ’ ό,τι νομίζαμε και θα πρέπει να προσαρμοστούμε σε αυτή την πραγματικότητα. **A**

Cien
Αντηλιακό
γαλάκτωμα
SPF 30
250 ml
5,99€
1L = 23,96€

Cien
Αντηλιακό
σπρέι
SPF 50+
150 ml
4,99€
1L = 33,27€

Cien
Αντηλιακό
λάδι σε σπρέι
SPF 20
250 ml
4,99€
1L = 19,96€

Cien
Αντηλιακό
σπρέι
SPF 30
200 ml
4,49€
1L = 22,45€

Cien sun

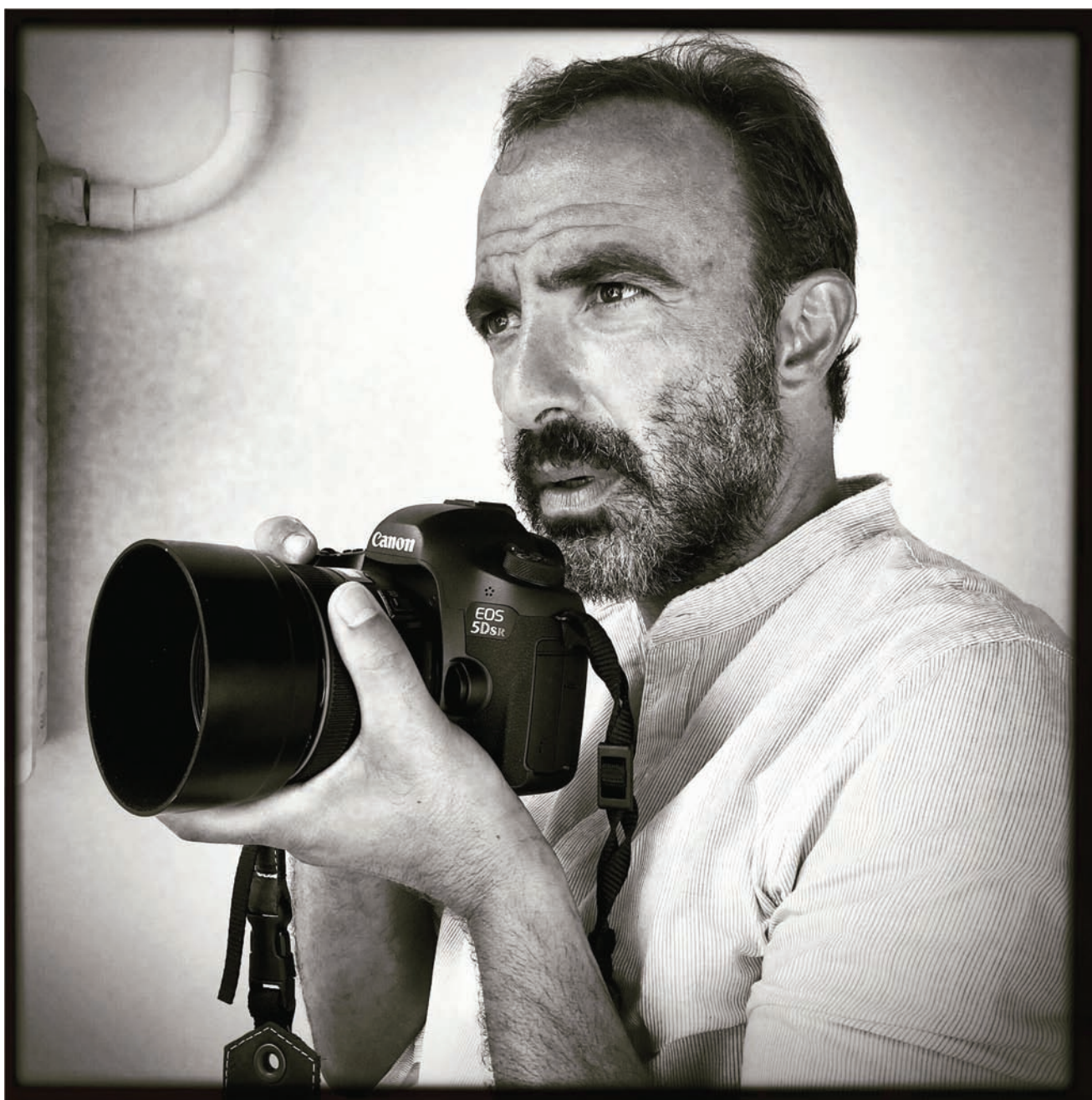
Φροντίδα και προστασία από τον ήλιο!

Τα αντηλιακά Cien Sun προσφέρουν αποτελεσματική προστασία κατά των ακτινοβολιών UVA/UVB και εξασφαλίζουν άμεση αδιάβροχη προστασία. Κατάλληλα για διαφορετικούς τύπους δέρματος, προσφέρουν προστασία υψηλού επιπέδου κατά των εγκαυμάτων της επιδερμίδας. Βρείτε στα καταστήματα Lidl όλα τα αντηλιακά Cien Sun σε σπρέι, κρέμα, γαλάκτωμα, λοσιόν ή λάδι και επιλέξτε το δικό σας για να απολαύσετε τον ήλιο με ασφάλεια.

covid-19

Το Παρίσι στέκεται όπως χθες

Του ΝΙΚΟΥ ΑΛΙΑΓΑ*

ΤΑΜΠΟΥΡΩΘΗΚΑΜΕ, ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ, ΤΟΝ «Α-όρατο εχθρό», όπως τον αποκάλεσαν οι ηγέτες του κόσμου λίγο πριν τον εγκλεισμό. Μείναμε μέσα και σωπάσαμε, σοκαρισμένοι, ανήσυχοι, παρακολουθώντας τις ειδήσεις στην τηλεόραση και τις άδειες λεωφόρους απ' το παράθυρο. Είχαν περάσει 10 ημέρες, όταν αποφάσισα να βγω ξανά στον κόσμο. Έχοντας καλύψει το πρόσωπό μου μ' ένα χειμωνιάτικο κασκόλ και ένα μπουκαλάκι οινόπνευμα στην τσέπη έτοιμος να κάψω τον εχθρό με το εύφλεκτο υγρό. Βγήκα από την πολυκατοικία σαν δεσμώτης που απελευθερώνεται από το Σπήλαιο του Πλάτωνα. Ήθελα να δω με τα ίδια μου τα μάτια το αγνώριστο τοπίο, ήθελα να μοιραστώ την αγωνία μου με κάποιον γείτονα, μα δεν υπήρχε κανείς. Οι αλυσοδεμένοι δεσμώτες είχαν μείνει στα σπίτια τους, άλλοι είχαν φύγει στην εξοχή και στις επαρχίες πριν το συναγερμό. «Όταν το πλοίο βουλιάζει», έλεγε ο παππούς μου, «τα ποντίκια φεύγουν πρώτα». Αυτός ο αγέρωχος παππούς, ο Λευκαδίτης, που δάκρυζε όταν έκανε τον σταυρό του για να μη γνωρίσουμε ποτέ πολέμους και κακουχίες. Μα δεν ζούμε σε πόλεμο, δεν πήραμε τα όπλα, δεν πήραμε τους δρόμους της προσφυγιάς, τα κτίρια δεν κατέρρευσαν, το Παρίσι στέκεται όπως χθες. Σα να μην άλλαξε τίποτα, ενώ έχουν αλλάξει τα πάντα μέσα μας. Μείναμε μέσα. Ανέναντι στην καθρέφτη του χρόνου και της συνειδήσής μας. Με έναν φόβο φωλιασμένο στην ψυχή μας. Πού πήγαν όλα αυτά τα χρόνια που μας μετέλλαξαν σε βιαστικά ανθρωπάκια, με ατζέντες και βεβαιότητες. Άπειρες βεβαιότητες.

Πλατεία των Invalides. Οφθαλμοσκοπώ, μια πόλη φάντασμα πίσω από τον φακό μου. Αναζητώ μια γνώριμη εικόνα να πιαστώ, να αφουγκραστώ, να αισθανθώ πως είμαι ακόμα ζωντανός σ' ένα τοπίο χωρίς ζωή. Άδεια η πόλη. Πού πήγαν όλοι. Ανέναντί μου ο **Πύργος του Άιφελ** αγέρωχος και σχεδόν αδιάφορος στην κατάντιά μας. Στην κορυφή του ένας φάρος-Κύκλωπας που διασχίζει τον συννεφιασμένο ορίζοντα. Κι εγώ ο Κανένας, φορτωμένος με σακούλες από σούπερ μάρκετ. Σούπερ ήρωας του τίποτα που κοιτάζει νευρικά στο τηλέφωνό του έναν χάρτη όπου προστίθενται

κρούσματα και θύματα. Μια μακάβρια «ζωντανή» καταμέτρηση όπου οι νεκροί δεν έχουν όνομα, πρόσωπο, ιστορία. Χιλιάδες τα θύματα του φονικού ιού. *Συγχώρα με που δεν καταλαβαίνω τι λένε τα κομπιούτερς κι οι αριθμοί.*

Ένας παππούς με κοιτάζει μουδιασμένα. Διασχίζει τη **Γέφυρα Iena** με ένα αργό βάδισμα. Το πρόσωπό του κλειστό, με τα χέρια πίσω στην πλάτη. Κοιτάζει το πεζοδρόμιο σα να μετράει τα βήματα που του απέμειναν. Ένας ηλικιωμένος περπατάει στα συντρίμια της σιωπής μας. Ανέναντί του, στο αριστερό πόδι του Πύργου στέκεται το πέτρινο άγαλμα του Γαλάτη καθαλάρη με μια ασπίδα που απεικονίζει το φρικιαστικό πρόσωπο της Μέδουσας. Δεν πέτρωσε ο κόσμος. Πέτρωσαν οι ψευδαισθήσεις ενός κόσμου ανίκανου πλέον να προστατέψει τους παλιούς. Παππούδες και γιαγιάδες που σβήνουν μόνοι, φυλακισμένοι σε γηροκομεία. Ξεχασμένοι πλάταντοι στην έρημο. Και η γενιά μου, που θα 'πρεπε να τους προστατέψει, τους κλαίει, ανήμπορη, πίσω από τζαμαρίες και χάρτινες μάσκες, κοιτάζοντας από τα θεωρεία της κακίας ώρας τον ανάληπτο βαρκάρη να πλέει στον Αχέροντα.

Εκκωφαντική η σιωπή της πόλης. Έρημη η γαλλική εθνοσυνέλευση. Μόνο τα κελαϊδίσματα των πουλιών μου κρατούν συντροφιά, *naturam suam accipit lege*. Στον **Σηκουάνα** παραμονεύουν μικρά καράβια σα να περιμένουν ένα μυστικό σινιάλο να αρχίσουν ξανά να πλέουν, να αρχίσει ξανά η ζωή. Ένα κοπάδι με αγριόπαπες πετάει πάνω από την **Πλατεία της Κονκόρντ**. Ένας ποδηλάτης ξεπροβάλλει απ' το πουθενά με ανοικτό πουκάμισο και παντόφλες και τραγουδάει δυνατά Έλβις Πρίσλεϊ, "It's now or never".

Εδώ και τώρα. Η **Γέφυρα των Τεχνών**, όπου έδιναν όρκο οι ερωτευμένοι, μοιάζει σαν ιπτάμενη φυλακή με χιλιάδες λουκέτα να κρέμονται πλέον σαν ανεκπλήρωτες υποσχέσεις. Κανείς δεν τολμά να σκεφτεί την επόμενη μέρα στη βαρύτητα που μας αγκυλώνει. *Αισθάνομαι άστεγος και περιττός*, έγραφε ο Ελύτης. Και πράγματι, σε αυτό το δυστοπικό σκηνικό, μοιάζει σαν ουτοπία η

ιδέα της επόμενης μέρας. Πώς να βγει κανείς από το Σπήλαιο χωρίς να τυφλωθεί; Πώς να συνδεθεί κανείς στην ουσία της ύπαρξής του και στους άλλους και στη φύση στην οποία ανήκει; Η επόμενη μέρα απαιτεί αυτογνωσία. Εάν πήραμε τη ζωή μας λάθος, ας την αλλάξουμε επιτέλους. Με συμπόνοια και συγγνώμη.

Πλατεία του Τροκαντερό. Εδώ έπιναν καφέδες με τον Άρη Φακίνο, όταν ήμουν φοιτητής. Δεν γεννιέσαι στο Παρίσι, έλεγε ο αείμνηστος φίλος μου. Ξαναγεννιέσαι στο Παρίσι. Κάθε πρωί που ξυπνάς κι αναπνέεις. Ας ξαναγεννηθούμε, λοιπόν. Σ' αυτή τη νέα, σουρεαλιστική πραγματικότητα, όπου δεν μπορούμε να αγγίζουμε αυτούς που αγαπάμε, όπου νίπτουμε τας χείρας μας για να έχουμε καλύτερη συνείδηση, όπου χειροκροτούμε στα μπαλκόνια για να αισθανθούμε χρήσιμοι, όπου ευγνωμονούμε τους ανθρώπους που αφηφούν τον φόβο κάνοντας το καθήκον τους, γιατί δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα παραπάνω. Ας ξεδιπλώσουμε τα φτερά που για χρόνια είχαμε κρύψει στο σακάκι μας, μακριά από μοιρολάτρες, κυνικούς και κασσάνδρες, κι ας πετάξουμε ψηλά πάνω απ' την πόλη μήπως βρούμε ξανά τον χαμένο μας εαυτό. Θέλει τόλη και αρετή η ελευθερία, αλλά θέλει και μνήμη.

Σ' αυτή την πόλη όπου γεννήθηκαν και ζω, ποιητές προσπάθησαν κάποτε να σώσουν τις ψυχές μας. Στο Παρίσι γεννήθηκε ο σουρεαλισμός, όχι μόνο σαν ποιητική μορφή, αλλά σαν κραυγή του πνεύματος που ξαναγυρίζει στον εαυτό του με την απεγνωσμένη απόφαση να σπάσει τις αλυσίδες του. Χωρίς θυμό και εκδικητικότητα. Γιατί ένα ατυχές βήμα, εύκολα μπορεί να μετατρέψει τη σουρεαλιστική πραγματικότητα σε σουρεαλιστική φάρσα και τότε, η επόμενη μέρα, δεν θα είναι επίγνωση, αλλά απόγνωση. **Α**

**Ο Νίκος Αλιάγας είναι ελληνογάλλος δημοσιογράφος, φωτογράφος, ραδιοφωνικός παραγωγός και παρουσιαστής στη γαλλική τηλεόραση. Τις φωτογραφίες του μπορείτε να δείτε στον λογαριασμό του στο instagram @nikosaliagas. Το τελευταίο του βιβλίο με τίτλο «L'épreuve du temps» (Η δοκιμασία του χρόνου) κυκλοφορεί από τις εκδόσεις La Martinière.*

COVID-19

Σώτη Τριανταφύλλου, δείξε μας το **Παρίσι** την εποχή που «έμοιαζε με οποιαδήποτε πόλη του κόσμου»

«ΟΛΕΣ ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΙΔΙΕΣ, όταν είναι άδειες» μας έστειλε μήνυμα η Σώτη από το αγαπημένο της Παρίσι. Πόσο δίκιο έχει, η ψυχή της κάθε πόλης είναι οι άνθρωποι που την κατοικούν, που την περπατάνε, που δουλεύουν, που βγαίνουν βόλτα με τον σκύλο τους, που κάθονται στα καφέ και στις πλατείες της. Όταν μας έστειλε 18 εικόνες το νιώσαμε, μαύρισε η ψυχή μας. «Θα δούμε. Θα βοηθήσουμε όλοι την πόλη κι ο ένας τον άλλον. Οι αρρώστιες ίσως καταργούν τις αρετές μας, ίσως καταργούν και τα ελαττώματά μας» είπε στο τέλος. Ναι, Σώτη, περιμένουμε να δούμε...

1. Τα κινεζικά εστιατόρια έχουν κλείσει από τα μέσα Φεβρουαρίου. Η κινεζική κοινότητα πήρε πολύ νωρίτερα τα μέτρα που έχουν επιβληθεί σήμερα.

2. Οδός Μπισά: δεν έχω ιδέα τι κάνουν όλοι αυτοί οι άνθρωποι αντάμα.

3. Ποτέ δεν βρίσκω ποδήλατο στο δημοτικό ποδηλατοπάρκινγκ. Αυτές τις μέρες που δεν έχω καμιά όρεξη, το πάρκινγκ είναι γεμάτο.

4. Τα περισσότερα διαμερίσματα στο Παρίσι είναι πολύ μικρά: σε κάθε κάτοικο αντιστοιχεί επιφάνεια περίπου 25 τετραγωνικών μέτρων. Ο περιορισμός στο σπίτι δυσκολεύει τις σχέσεις μεταξύ των συγκατοίκων. Αναρωτιέμαι αν υπάρχει έξαρση της ενδοοικογενειακής βίας. Σίγουρα υπάρχει έξαρση της γκρίνιας.

5. Κανάλι Σαιν Μαρτέν: στην απέναντι όχθη περιπολούσαν αστυνομικοί. Άλλαξα όχθη, όπως λέμε άλλαξα πεζοδρόμιο. Δεν τόλμωσα να τους φωτογραφίσω.

6. Το πάρκο Μπυτ Σωμόν έκλεισε. Κλείνει σε περίπτωση «ακραίων καιρικών φαινομένων: ισχυρών ανέμων, κατακλυσμιαίων βροχών, θελλών».

7. Φίλη μου μού γράφει: «Ασχολούμαι με την κηπουρική. Κάθε μέρα, όλη μέρα, ασχολούμαι με την κηπουρική. Αλλάζω το χώμα, βάζω λίπασμα, ύστερα καθαρίζω και γυαλίζω το κάθε φυλλαράκι. Ορίστε το αποτέλεσμα».

8. Οι υπηρεσίες του δήμου λειτουργούν κανονικά και παρ' όλ' αυτά υπάρχει ατμόσφαιρα εγκατάλειψης. Για τους αστέγους, η ζωή συνεχίζεται όπως πριν, με τη διαφορά ότι κανείς δεν τους πλησιάζει.

9. Στο ταχυδρομείο ουρά με αποστάσεις ασφαλείας: τι μπορεί να είναι τόσο επείγον; Πήγα για να παραλάβω τεχνολογικό εξοπλισμό από την επιχείρηση επικοινωνιών η οποία με απειλεί με πρόστιμο, αν δεν κάνω την παραλαβή. Τα ηλεκτρονικά συστήματα δεν συντονίζονται μεταξύ τους: πολλοί υπάλληλοι βρίσκονται σε μακρινές χώρες: στο τηλέφωνο δεν καταλαβαίνουν τι εννοώ με τον όρο «περιορισμός κυκλοφορίας».

10. Είσοδος της στάσης του μετρό. Τα βαγόνια πηγαioέρχονται μισοάδεια.

11. Εκκλησίες: Επιτρέπεται η ατομική προσευχή. Κρατήστε απόσταση ενός μέτρου από τον ιερέα.

12. Ψωμί ναι, κρουασάν ναι, γλυκά όχι και τόσο. Το πρωί στον φούρνο ρώτησα τη φουρνάρισσα «Πώς

τα πάτε;» «Χάλια, πολύ χάλια», μου απάντησε με φωνή που ακουγόταν παραμορφωμένη μέσα από τη μάσκα. Τώρα παραμονεύω από το παράθυρο πότε θα μείνει μόνη για να πάω απέναντι να μιλήσουμε λιγάκι.

13. Τα φανάρια της τροχαίας αλλάζουν από κόκκινο σε πράσινο αλλά είναι περιττά.

14. Στα φαρμακεία υπάρχει έλλειψη αντισηπτικών και масκών. (Οι μάσκες ίσως δεν είναι «απαραίτητες», αλλά είναι χρήσιμες). Οι φαρμακοποιοί παίζουν ρόλο πρακτικού γιατρού• εργάζονται υπερωριακά καθισχάζοντας ανθρώπους που έχουν χαμηλό πυρετό ή πόνο στα κόκαλα. Τα φαρμακεία δεν έχουν δικαίωμα να πουλήσουν πάνω από δύο κουτιά παρακεταμόλη ανά άτομο.

15. Τα κατεβασμένα ρολά κάνουν το Πα-

ρίσι να μοιάζει με το Μπρονξ του 1980.

16. Επτάμισι εκατομμύρια σκυλιά στη Γαλλία, 250.000 στο Παρίσι. Πάνω από 40.000 είναι μεσαίου και μεγάλου μεγέθους• ο εσωτερικός χώρος δεν αρκεί. Τα κατοικίδια ζώα μοιάζουν σαν να μεγεθύνονται μέρα με τη μέρα.

17. Σ' αυτό το δρομάκι τα υπαίθρια καφενεία είναι συνήθως γεμάτα από τις έντεκα το πρωί μέχρι τα μεσάνυχτα.

18. Πάντοτε υπάρχουν σκουπίδια στις λαϊκές συνοικίες: συνωστισμός, έλλειψη δημοτοπολιτικής συμπεριφοράς, περισσότερη ανεκτικότητα στην αταξία και στη βρομιά.

Θα δούμε. Θα βοηθήσουμε όλοι την πόλη κι ο ένας τον άλλον. Οι αρρώστιες ίσως καταργούν τις αρετές μας, ίσως καταργούν και τα ελαττώματά μας.

Μέρες καραντίνας, οι μέρες που ζήσαμε.

Μάνο Ματσαγγάνη, τι συμβαίνει στο **Μιλάνο**;

Όταν μας πήρε τηλέφωνο ο Μάνος Ματσαγγάνης, ανταποκριτής μας στο Μιλάνο, για να μας προειδοποιήσει για αυτό που ερχόταν, μόλις είχε ξεκινήσει η πανδημία στην Ιταλία. Μας τρόμαξε, μας τάραξε, μας έκανε να πάρουμε από τους πρώτους την απόφαση να κλείσουμε τα γραφεία. Το επόμενο διάστημα δυστυχώς η ανησυχία του καθημερινά επιβεβαιωνόταν, το Μιλάνο, η Ιταλία, η Ευρώπη έμπαινε σε καραντίνα, τα νέα ήταν όλο και πιο ζοφερά...

ΛΕΝΕ ΠΩΣ Η ΠΙΟ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΤΟ ΧΑΡΑΜΑ.

Κυριακή πρωί στο Μιλάνο, η πόλη παραμένει σε κόμα. Η παροιμιώδης ζωντάνια των κατοίκων και το βιαστικό τους βήμα φαίνονται μακρινή ανάμνηση. Πηγαίνουμε στο σουπερ-μάρκετ (μία από τις τελευταίες δραστηριότητες που επιτρέπονται ακόμη) σέρνοντας τα πόδια μας, σαν να έχουμε όλη τη μέρα μπροστά μας (όπως άλλωστε ισχύει), σαν να θέλουμε να παρατείνουμε τη διάρκεια της εξόδου μας από το σπίτι, και ίσως την οπτική έστω επαφή με άλλους ανθρώπους.

Έξω από το Coop είκοσι περίπου πελάτες περιμένουν υπομονετικά στην ουρά, σε απόσταση ενός μέτρου ο ένας από τον άλλον. Είναι όλοι τους ψυχραιμοί και ευγενικοί, παραχωρούν ευχαρίστως τη θέση τους σε πιο ηλικιωμένους, όμως κανείς δεν έχει όρεξη για αστεία. Στα ταμεία οι εργαζόμενες εμψυχώνουν τους πιο κατνηφείς από τους πελάτες: «Να δείτε που θα περάσει και αυτό».

Εντωμεταξύ, οι μέρες διαδέχονται απaráλλαχτες η μία την άλλη. Στις 6 το απόγευμα παρακολουθούμε την ανακοίνωση της Υπηρεσίας Πολιτικής Προστασίας για την εξέλιξη της επιδημίας... Η Corriere della sera και οι άλλες σοβαρές εφημερίδες αποστρέφονται την υστερία, όμως τις τελευταίες μέρες οι τόνοι είναι σχεδόν πένθιμοι. Τα editorial και οι μόνιμες στήλες καλούν τους αναγνώστες να αναλογιστούν ότι η Ιταλία έχει περάσει χειρότερες μέρες, βγήκε από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο κατεστραμμένη και πεινασμέ-

© VITTORIO ZUNINO/CELOTTO/GETTY IMAGES/IDEAL IMAGE

νη, αλλά γεμάτη ενθουσιασμό και δημιουργικότητα, που μέσα σε λίγα χρόνια έφερε το οικονομικό θαύμα που τη μεταμόρφωσε. Έτσι και τώρα θα βγούμε πιο δυνατοί κτλ.

Οι μέσα σελίδες αφηγούνται ιστορίες, με ιώτα μικρό. Ο 48χρονος οδηγός ασθενοφόρου στη Brescia ξεψύχησε στο σπίτι του. Η 17χρονη από το Como είχε την ατυχία να πάθει καλπάζουσα μηνιγγίτιδα, και την ακόμη μεγαλύτερη ατυχία να την πάθει τώρα – εάν της συνέβαινε άλλη εποχή θα την είχαν σώσει, την κηδεία οι συμμαθητές την παρακολούθησαν σε streaming.

Ο δήμαρχος του Bergamo είναι υπό την επήρεια ισχυρού κλονισμού: στην πόλη του τα θύματα της επιδημίας πάνε κυριολεκτικά άκλαυτα, από το νοσοκομείο απευθείας στο νεκροταφείο, μέχρι προχθές τα φέρετρα στοιβάζονταν στις εκκλησίες,

τώρα γέμισαν και αυτές, τα γραφεία τελετών δουλεύουν τριπλοβάρδιες, με ελλείψεις στο προσωπικό τους λόγω της επιδημίας... Από τους υπεράριθμους ασθενείς επιλέγονται όσοι έχουν μια ρεαλιστική ελπίδα να ωφεληθούν περισσότερο. Όσοι έχουν προϋπάρχουσες παθήσεις και μεγάλη ηλικία (άνω των 70) κατατάσσονται στην κατηγορία NCR: μη υποψήφιοι για ανάνηψη... Το προσωπικό των νοσοκομείων είναι στα πρόθυρα της κατάρρευσης: «Μη μας λέτε ήρωες. Απλώς μείνετε στο σπίτι».

Μου τηλεφωνούν φίλοι από την Αθήνα. Υποψιάζομαι ότι έχουν αρχίσει να ανησυχούν στα σοβαρά. Η φωνή τους ακούγεται πιο ευδιάθετη από ό,τι συνήθως. Όπως όταν επισκεπτόμαστε έναν ασθενή σε καταληκτική φάση. Ας μην υπερβάλλουμε, παιδιά. Το πιθανότερο είναι ότι θα επιζήσουμε. Εσείς να προσέχετε.

7 μέρες από τη ζωή της δημοσιογράφου Άννας Δάλλα στο **Λονδίνο** του κορωνοϊού

...Την Παρασκευή 13 Μαρτίου αφήνοντας τα παιδιά στο σχολείο, συνάντησα τις αγαλίδες φίλες μου, γέλασαν και μου είπαν ότι είμαι για άλλη μία φορά υπερβολική Ελληνίδα. Η φίλη μου η Σάρα, που είναι ακτινοθεραπεύτρια στο NHS, μου φώναξε φεύγοντας: «Άννα, είναι σαν να τραβάς το χειρόφρενο στην ανηφόρα. Όταν το ξανακατεβάσεις το αυτοκίνητο και πάλι θα κυλήσει». Οι Άγγλοι θεώρησαν ότι έπρεπε να αντιμετωπίσουν τον κορωνοϊό όπως το Blitz, με κουράγιο και κυρίως αξιοπρέπεια. Το βράδυ κάναμε σύσκεψη στο ελληνικό παρoικιακό σχολείο, που πάνε τα παιδιά μου. Η πρότασή μας ήταν να κλείσει για να δώσουμε ένα στίγμα στην ελλην-

νοκυπριακή κοινότητα ότι η κατάσταση είναι σοβαρή. Στη διάρκεια της σύσκεψης ένας μπαμπάς Κυπριακής καταγωγής, γεννημένος και μεγαλωμένος στην Αγγλία, μας είπε ότι εδώ είναι Αγγλία και αν δεν μας αρέσει να γυρίσουμε πίσω στη χώρα μας.

Την Κυριακή 15 Μαρτίου τα σουπερ μάρκετ δεν είχαν λεμόνια, κρέας, κοτόπουλο, σάλτσες ντομάτα, μακαρόνια... Ούτε και μουστάρδα... Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί δεν είχαν μουστάρδα.

Τη Δευτέρα 16 Μαρτίου ήδη τα σχολεία είχαν απουσίες, οι δρόμοι και το μετρό ήταν πιο άδεια, όλο και περισσότεροι άνθρωποι δούλευαν από το σπίτι.

Την Πέμπτη 19 Μαρτίου το Λονδίνο ζει σε πολλές διαφορετικές ταχύτητες. Τα μεγάλα μαγαζιά, μουσεία, θέατρα κ.λπ. κλείνουν ένα ένα. Έξω από τα σουπερ μάρκετ υπάρχουν τεράστιες ουρές και μέσα δεν βρίσκεις τίποτε.

Στο Λονδίνο νομίζω ότι δεν θα κερδηθεί η μάχη. Γύρω μου έχουν πυκνώσει οι άνθρωποι που δεν μπορούν να αντιληφθούν τι συμβαίνει.

Γυρίζω στο σπίτι τόσο κουρασμένη... Το μόνο που σκέφτομαι είναι το καλοκαίρι και τα μπάνια. Σκέφτομαι ότι όταν φτιάξουν τα πράγματα θα πάρω τα παιδιά, θα μπούμε σε ένα αεροπλάνο και θα κατέβω στην Αθήνα. 3,5 ώρες δρόμος είναι άλλωστε... **Α**

COVID-19

Σε μια χώρα σαν τη δική μας, ταλαιπωρημένη από μια 10ετη κρίση, μια χώρα που οι αντιδράσεις είναι συχνά έντονες και βασίζονται στο θυμικό, είδαμε για πρώτη φορά μια κυβέρνηση με σχέδιο, μια αντιπολίτευση με αίσημα ευθύνης και μια κοινωνία να προστατεύεται απέναντι στον κίνδυνο, με τους πολίτες να δείχνουν εμπιστοσύνη στους θεσμούς, στους επιστήμονες και να συσπειρώνονται γύρω από την ηγεσία της χώρας. Σε αυτές τις δύσκολες μέρες ζητούσαμε από τους ειδικούς, πολιτικούς, ιατρούς, καθηγητές, να μας ενημερώνουν. Διαβάστε εδώ αποσπάσματα από μερικές από τις συνεντεύξεις που συζητήθηκαν και δείτε τις ολόκληρες και περισσότερες στο athensvoice.gr

Νίκο Χαρδαλιά, πώς θα πάρουμε πίσω τις ζωές μας;

Επίσημα είναι ο υφυπουργός Πολιτικής Προστασίας και Διαχείρισης Κρίσεων. Για μας τους έλληνες όμως είναι πια ο άνθρωπος με τον οποίο έχουμε ένα καθημερινό *jour fixe*, σχεδόν ένας φίλος, που μαζί με τον καθηγητή Τσιόδα, μας ενημερώνει για το πώς θα πορευτούμε και τι μας επιφυλάσσει η επόμενη μέρα, μας κάνει να νιώθουμε ασφαλείς, υπεύθυνοι και δυνατοί. Διαβάστε μερικά από αυτά που είπε στη Γιούλη Τσακάλη.

Πώς είναι η καθημερινότητά σας τώρα που έχουν αυξηθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό οι ευθύνες σας; Θέλετε να μας περιγράψετε μια συνηθισμένη μέρα σας;

Αγχωτική, όπως όλων μας. Γιατί είτε βρισκόμαστε στην πρώτη γραμμή είτε μένουμε σπίτι, όλοι μας ανησυχούμε για το μέλλον, για το πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα. Τις τελευταίες εβδομάδες, σταθερούς άξονες της καθημερινότητας αποτελούν οι πρωινές τηλεδιασκέψεις και η επικοινωνία με όλους τους εμπλεκόμενους στην προσπάθεια περιορισμού του κορωνοϊού, η απογευματινή ενημέρωση στο πλευρό του καθηγητή κ. Τσιόδα, του εξαιρετικού αυτού ανθρώπου, οι εντατικοί ρυθμοί δουλειάς με μέτωπα σε όλη τη χώρα.

Υπήρξε καμία στιγμή που φοβηθήκατε ότι η κατάσταση μπορεί να ξεφύγει από τον έλεγχο;

Θα ήθελα να σας υπενθυμίσω ότι τίποτα δεν έχει κριθεί ακόμα! Είναι πολύ νωρίς για να πούμε ότι έχουμε διαφύγει τον κίνδυνο. Ότι έχουμε καταφέρει μέχρι στιγμής μπορεί πολύ εύκολα να ανατραπεί, αν δεν παραμείνουμε συνεπείς στην προσπάθειά μας. Η αντιμετώπιση αυτής της πανδημίας είναι ουσιαστικά μια «άσκηση» υπομονής και επιμονής. Δεν τρέχουμε κατοστάρι, αλλά μααραθώνιο. Και η καλή εκκίνηση δεν προδικάζει σε καμία περίπτωση το τελικό αποτέλεσμα. Ακόμα έχουμε αρκετά χιλιόμετρα για να περάσουμε τη γραμμή του τερματισμού. Το σημαντικό είναι να επικεντρωνόμαστε κάθε φορά στο επόμενο χιλιόμετρο, στην επόμενη ημέρα μέχρι να διανύσουμε όλη την απόσταση. Γιατί μόνο έτσι θα πετύχουμε το στόχο μας, μόνο έτσι θα σπάσουμε την αλυσίδα μετάδοσης του ιού και θα πάρουμε πίσω τις ζωές μας.

Ο υφυπουργός Πολιτικής Προστασίας, Νίκος Χαρδαλιάς, στην προσωπική του ζωή είναι τόσο αυστηρός όσο και στην οθόνη της τηλεόρασης;

Αυτό που κάποιοι ερμηνεύουν ως αυστηρότητα είναι έκφραση ευθύνης. Καταβάλλουμε όλοι μαζί μια τεράστια προσπάθεια, μια προσπάθεια που φαίνεται να αποδίδει. Θεωρώ χρέος μου να την προστατεύσω, γιατί η αβλεψία, οι λάθος επιλογές ελάχιστων συμπολιτών μας, θέτουν σε κίνδυνο την προσπάθεια που καταβάλλει μια ολόκληρη χώρα. Και αυτό δεν το θεωρώ ούτε πρόπον ούτε δίκαιο και, πιστέψτε με, το βάρος της ευθύνης είναι μεγάλο.

Σας κατηγορήσαν πάντως κάποιοι ότι παίζετε το ρολό του παιδονόμου, ότι «μαλώνετε» τον ελληνικό λαό. Τι τους απαντάτε;

Αστείότητες. Τρέφω απέραντο σεβασμό και ευγνωμοσύνη για τη μοναδική προσπάθεια που κάνει η συντριπτική πλειοψηφία της ελληνικής κοινωνίας. Αρνούμαι την ίδια στιγμή να αποδεχθώ τους ελάχιστους «πονηρούς», κοινωνικά ανεύθυνους, που με τη στάση τους θέτουν σε κίνδυνο την εθνική προσπάθεια. Σ' αυτούς απευθύνονται οι προειδοποιήσεις και οι συστάσεις και μόνο.

Μια τελευταία λέξη που θα θέλατε να πείτε στους συμπολίτες μας που ακόμα αρνούνται να γίνουν υπεύθυνοι;

Κοιτάξτε, κάνουμε μια προσπάθεια από την οποία δεν περισεύει κανείς. Είμαστε όλοι απαραίτητοι για να σπάσει η αλυσίδα μετάδοσης του ιού και πιστεύω ότι αυτό έχει γίνει αντιληπτό. Αυτό που έχει σημασία είναι να συνεχίσουμε την προσπάθειά μας, όσο και αν αυτό μας φαίνεται δύσκολο. Να μη βιαστούμε να θεωρήσουμε πως κερδίσαμε τον πόλεμο και μπορούμε να επιστρέψουμε στην κανονικότητα, γιατί αυτό μπορεί να έχει ολέθριες συνέπειες, μπορεί να δυναμιτίσει την προσπάθειά μας. Για αυτό και συνεχίζουμε να τηρούμε τα μέτρα, να συνεχίζουμε να δίνουμε τη μάχη ενωμένοι, να συνεχίζουμε να μένουμε σπίτι. **A**

Η αβλεψία, οι λάθος επιλογές ελάχιστων συμπολιτών μας, θέτουν σε κίνδυνο την προσπάθεια που καταβάλλει μια ολόκληρη χώρα

Οι πρωταγωνιστές μάς μίλησαν

Μέρες
καραντίνας,
οι μέρες
που ζήσαμε

Τον Μάρτιο του 2020 ο καθηγητής της πολιτικής της υγείας στο LSE ανέλαβε αμισθί θέση ως κεντρικός εκπρόσωπος της κυβέρνησης του Κυριάκου Μητσοτάκη σε διεθνείς οργανισμούς για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού. Σε συνέντευξή του στον Βασίλη Βενιζέλο προσδιορίζει, μεταξύ άλλων, τον χαρακτήρα της εξόδου μας από το lockdown.

Ηλία Μόσιαλε, πώς θα βγούμε από την καραντίνα;

Υπάρχουν διεθνώς μοντέλα σχεδίων για την περίοδο η οποία θα ακολουθήσει την καραντίνα; Γνωρίζουν οι χώρες της Ε.Ε. τι πρέπει να κάνουν, με ποιες προτεραιότητες και ποια προσοχή πρέπει να προχωρήσουν στο επόμενο βήμα ή... βλέποντας και κάνοντας;

Ποτέ άλλοτε ο μισός πλανήτης δεν ήταν κλειστός εξαιτίας μιας πανδημίας. Επομένως, δεν έχουμε προηγούμενο εφαρμογής πολιτικών αποκλιμάκωσης περιοριστικών μέτρων σε μεγάλη κλίμακα. Κάθε χώρα θα αποφασίζει τον ρυθμό και τον τρόπο της αποκλιμάκωσης, με βάση τα δικά της χαρακτηριστικά...

(...) Μία «έξυπνη» στρατηγική θα ήταν η εξής: Προστατεύουμε τους ευπαθείς και τους ηλικιωμένους, διαμορφώνοντας συνθήκες ασφάλειας για εκείνους, επιστρέφουν όσοι δεν έχουν προβλήματα υγείας και οι νεότεροι σε ηλικία στους χώρους εργασίας τους, διατηρούμε ταυτόχρονα σε ισχύ τα μέτρα φυσικής αποστασιοποίησης και ατομικής υγιεινής. Πρόκειται για περίπλοκη και όχι απλή υπόθεση. Να το ξέρουμε αυτό. Θα είναι σαν να χορεύουμε εξ αποστάσεως τανγκό με τον κορωνοϊό. Θα πρέπει να τον κοροϊδεύουμε σε αυτόν τον χορό, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρι να έρθει η στιγμή κατά την οποία θα διαθέτουμε αποτελεσματική φαρμακολογική αντιμετώπιση και, κατόπιν, το εμβόλιο.

(...) Προφανώς πρόκειται για κάτι πολύ δύσκολο. Εγώ έχω μέλος της οικογένειάς μου το οποίο ανήκει στις ευπαθείς ομάδες και ξέρουμε ότι θα είμαστε μέσα για πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Κανένα μέλος της οικογένειας δεν μπορεί να βγει έξω, γιατί μπορεί να φέρει τον κορωνοϊό στο σπίτι. Άρα, για ένα μέρος της κοινωνίας τα περιοριστικά μέτρα θα συνεχισθούν για ένα ακόμη διάστημα.

Θα έχουμε, εκτιμάτε, διαδοχικά lockdowns στην Ελλάδα;

Θα εξαρτηθεί από τον τρόπο με τον οποίο θα αντιδράσουν οι Έλληνες πολίτες. Όλα θα κριθούν, δηλαδή, από την πειθαρχία και την πιστή εφαρμογή των μέτρων της φυσικής αποστασιοποίησης που θα επιδείξουμε.

Εάν είναι έτσι, γιατί δεν επιλέγουμε να παρατείνουμε τα περιοριστικά μέτρα για όλους;

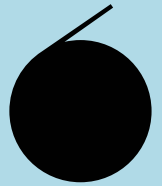
Μα, γιατί πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι το μέγεθος της οικονομικής κρίσης, την οποία θα προκαλέσει ο κορωνοϊός, θα έχει επιπτώσεις στην υγεία των ανθρώπων. Συνεπώς, η επόμενη φάση είναι η διαχείριση του ρίσκου. Υπάρχει ρίσκο στη δημόσια υγεία και ρίσκο στην οικονομία. Ο επαπειλούμενος κίνδυνος για μεγάλη ύφεση μπορεί να αποτελέσει κίνδυνο και για την υγεία των ανθρώπων. Δηλαδή, να μη διαθέτουμε επαρκείς

πόρους για το σύστημα Υγείας, αλλά, ταυτόχρονα, επειδή ένας σημαντικός αριθμός συμπατριωτών μας θα μείνουν άνεργοι, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα υγείας. Πρέπει, λοιπόν, να βρούμε μια ισορροπία μεταξύ της προστασίας της δημόσιας υγείας και της μείωσης της οικονομικής ύφεσης. Θα είμαστε υποχρεωμένοι να επιτηρούμε διαρκώς την κατάσταση, προκειμένου να μη μας ξεφύγει και αναγκαστούμε να αντιμετωπίσουμε επικίνδυνες καταστάσεις, σαν εκείνες τις οποίες αντιμετώπισαν οι Ιταλοί, οι Ισπανοί, οι Γάλλοι, οι Άγγλοι και οι Αμερικανοί.

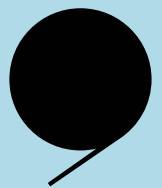
(...) Άρα, η διαχείριση της επόμενης ημέρας πρέπει να λάβει υπόψη επίσης τα προβλήματα υγείας που δεν έχουν σχέση με τον κορωνοϊό και μπορεί να επιταθούν, εξαιτίας του παρατεταμένου εγκλεισμού. Να μη θεωρήσουμε ότι η αποκλιμάκωση θα είναι χωρίς ρίσκο. Η αποκλιμάκωση έχει ρίσκο, γιατί δεν έχει εξαφανισθεί ο κορωνοϊός από τον πλανήτη. Όσο φεύγουμε από το «μένουμε σπίτι» και επιστρέφουμε στους εργασιακούς χώρους, ο κίνδυνος διασποράς της νόσου αυξάνει. Αυτό το ρίσκο μπορούμε να το περιορίσουμε, εάν συμπεριφερθούμε πειθαρχημένα και προστατεύουμε, ταυτόχρονα, τις ευπαθείς ομάδες και τους ηλικιωμένους.

Εάν αποφασίσουμε, αντιθέτως, να παρατείνουμε τα γενικά περιοριστικά μέτρα για άλλους τέσσερις μήνες, αναλαμβάνουμε ένα άλλο ρίσκο: Αυτό της μεγάλης οικονομικής κατάρρευσης και των μεγάλων προβλημάτων υγείας και ψυχικής υγείας, εξαιτίας του παρατεταμένου εγκλεισμού.

Επομένως διαχειριζόμαστε διαφορετικές μορφές ρίσκου. Χρειάζεται πολλή προσοχή για να διατηρήσουμε, όσο αυτό είναι δυνατόν, ό,τι έχουμε επιτύχει. ▀

Πρέπει να βρούμε μια ισορροπία μεταξύ της προστασίας της δημόσιας υγείας και της μείωσης της οικονομικής ύφεσης

COVID-19

Ο διακεκριμένος Έλληνας γιατρός-ερευνητής εργάζεται για πολλά χρόνια στην Αμερική πάνω σε καινούριες ανοσοθεραπείες και εμβόλια για τον καρκίνο και το AIDS. Φάρμακα και εμβόλια από το εργαστήριό του είναι σε κλινικές δοκιμές ή στην κλινική πράξη. Στη συνέντευξη που παραχώρησε στη Λίνα Παπαδάκη δίνει απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα που απασχολούν όλο τον πλανήτη.

Γιώργο Παυλάκη, ο κόσμος θα αηλιάξει σε πριν και μετά τον κορωνοϊό;

Θα περάσουμε ένα ελληνικό καλοκαίρι;

Ναι, λίγο φτωχότεροι, σε οικονομική ύφεση, με λίγους ή καθόλου τουρίστες, ευκαιρία για πρώτη σειρά ξαπλώστρες στην Ψαρρού, για όσους νοσταλγούν την γκλαμουριά, όχι για μένα. Το καλοκαίρι θα είναι εκεί, αλλά τίποτα δεν θα είναι πια το ίδιο. Ο κόσμος θα αλλάξει και θα ορίζουμε τον χρόνο σε πριν και μετά την επιδημία. Όλοι θα ξέρουμε κάποιους που έφυγαν και ακόμα θα έχουμε τον φόβο.

Επειδή εμείς πήραμε μέτρα πιο γρήγορα και πιο αυστηρά από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, υπάρχει περίπτωση να περάσουμε την επιδημία πριότερα; Ναι, αν τα μέτρα εφαρμοστούν γρήγορα και καθολικά. Υπάρχουν ανησυχητικά φαινόμενα ανυπακοής που κινδυνεύουν να ματαιώσουν τις θυσίες που γίνονται. Πρέπει τα μέτρα να εφαρμοστούν, είναι μονόδρομος. Πρέπει να βοηθήσουμε να αντέξει το σύστημα υγείας, αποφεύγοντας τη μόλυνση. Πολύ απλό. Να το κάνουμε για το συμφέρον μας... Καλούμε τους φίλους μας και τους προστατευόμενους μας

στο τηλέφωνο, καθόμαστε στο ίντερνετ και κουβεντιάζουμε, δεν βρίζουμε τους πάντες και τα πάντα. Ήρθε η ώρα να εξιλεωθούν τα σόσιαλ μίντια για τις «αμαρτίες» τους. Δεν γκρινιάζουμε, το λέω εγώ που γκρινιάζω συνέχεια.

Και όχι αισχρές κατηγορίες και συνωμοσίες για το ποιος έφερε τον ιό. Τα έζησα με το AIDS, τα ξαναζώ και τώρα. Τίποτα δεν μάθαμε; Τον κορωνοϊό τον φέραμε όλοι μας ανεξαιρέτως επειδή ζούμε και κινούμαστε στην κοινωνία που φτιάξαμε. Κάθε εποχή έχει τις αρρώστιες της, και η ανθρώπινη κοινωνία βρήκε πάντοτε τρόπους να καταπολεμήσει άπειρες προηγούμενες επιδημίες. Είμαστε εδώ γιατί νικήσαμε, σαν είδος, προς το παρόν.

Κι άλλες ευρωπαϊκές χώρες πήραν γρήγορα μέτρα, αλλά η Ελλάδα είναι σίγουρα στην πρωτοπορία της μάχης κατά του ιού. Το διάγγελμα του πρωθυπουργού (17 Μάρτη) με διαβεβαίωσε ότι η Ελλάδα είναι στο σωστό δρόμο. Σπάνια ένα διάγγελμα πολιτικού με εξέφρασε τόσο καλά. Τα είπε όλα και πρέπει όλοι να στηρίζουμε. Έχουμε πόλεμο.

Συμφωνείτε με το μοντέλο που υιοθέτησε η Μεγάλη Βρετανία;

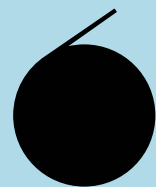
Όχι φυσικά. Αν είναι ακριβή αυτά που ακούω, αυτό είναι Ανοσία Αγέλης, όχι Ανοσία Αγέλης. Ο Μπόρις πάει τη Μεγάλη Βρετανία αιώνες πίσω και θα το πληρώσει ή θα κάνει πίσω, ελπίζω για το καλό όλων. Η Μεγάλη Βρετανία ουσιαστικά παραδίνεται πριν τη μάχη στον εχθρό. Δεν μπορεί να είναι σωστό αυτό, και θα τρίζουν τα κόκαλα του Τσώρτσιλ.

Πάντως, είναι πολλά που δεν ξέρουμε με βεβαιότητα, η Μεγάλη Βρετανία διάλεξε έναν δρόμο. Γίνεται ένα τεράστιο πείραμα με μεγάλο ρίσκο και εγώ προτιμώ τη μέθοδο της Ελλάδας. Έχω εμπιστοσύνη ότι οι Έλληνες γιατροί και επιστήμονες, και η Ελλάδα έχει πολλούς και εκλεκτούς, ετοιμάζονται και κάνουν το καθήκον τους.

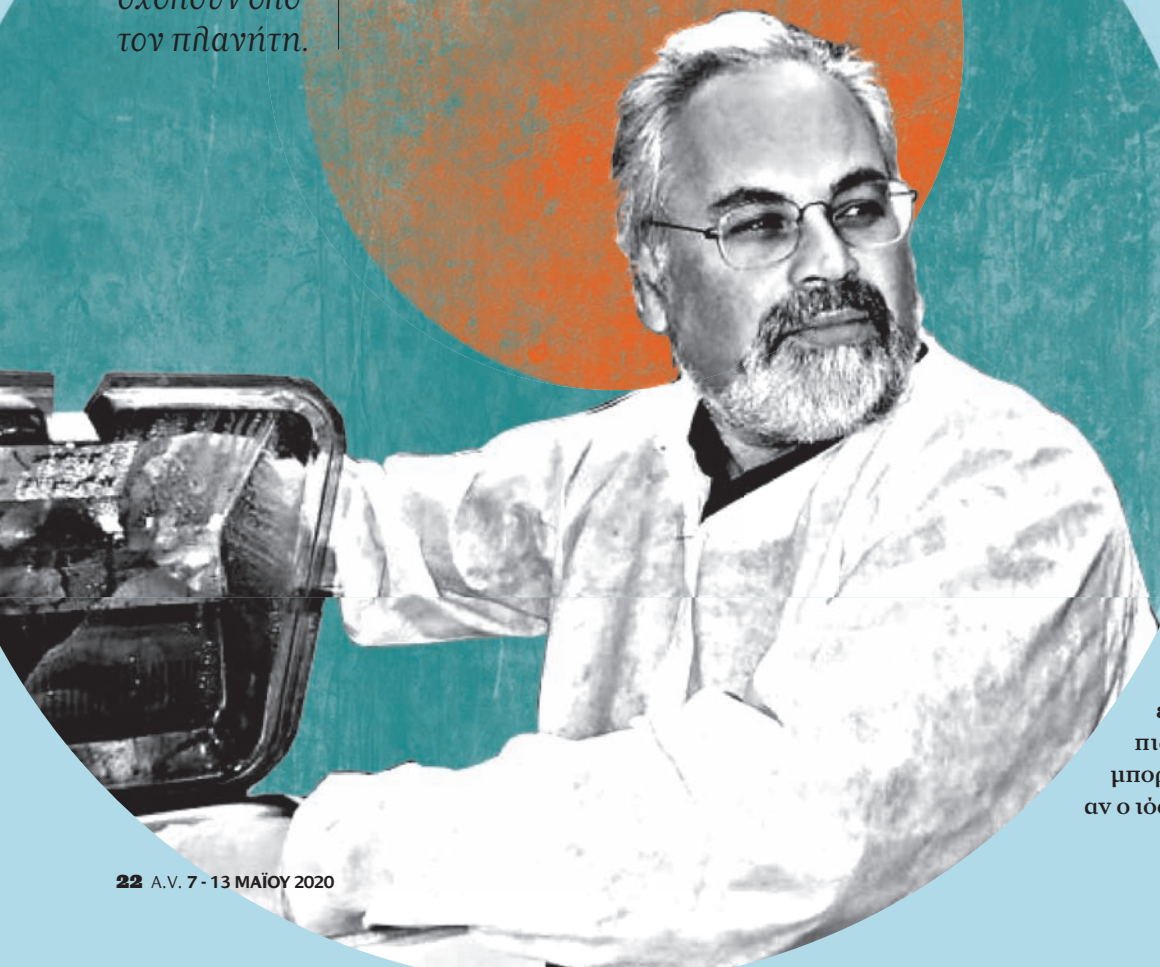
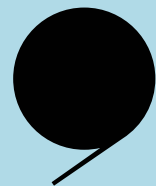
Τα εμβόλια και τα φάρμακα πότε να τα περιμένουμε; Ξεχάστε τα εμβόλια για το πρώτο κύμα της επιδημίας. Πρέπει φυσικά να τα φτιάξουμε για το μέλλον, για τα επόμενα κύματα.

Φάρμακα: Υπάρχει περιθώριο για μια ευχάριστη έκπληξη, γιατί αρκετά υπάρχοντα φάρμακα είναι σε δοκιμές. Θα ξέρουμε σε 1-3 μήνες αν κάτι δουλεύει. Τώρα που οι κορωνοϊοί, και είναι πολλοί, έδειξαν τα δόντια τους, αναμένω πολλά φάρμακα, αλλά θα πάρει χρόνια.

Η πιο ρεαλιστική ελπίδα είναι τα μονοκλωνικά αντισώματα, δηλαδή ανοσοθεραπεία, που είναι περισσότερο στα χωράφια μου. Πάρα πολλές εταιρίες και οργανισμοί ψάχνουν για προστατευτικά αντισώματα που μπορούν να παραχθούν και να δοθούν για προστασία ή για θεραπεία. Δεν είναι τόσο εύκολο όσο στις ταινίες του Χόλυγουντ, αλλά είναι ελπιδοφόρο. Με συντονισμένη προσπάθεια η παραγωγή μπορεί να γίνει σε μερικούς μήνες, ώστε να είμαστε έτοιμοι αν ο ιός επιστρέψει το φθινόπωρο. **Α**

Είναι πολλά που δεν ξέρουμε με βεβαιότητα, η Μεγάλη Βρετανία διάλεξε έναν δρόμο. Γίνεται ένα τεράστιο πείραμα με μεγάλο ρίσκο και εγώ προτιμώ τη μέθοδο της Ελλάδας. Έχω εμπιστοσύνη ότι οι Έλληνες γιατροί και επιστήμονες, και η Ελλάδα έχει πολλούς και εκλεκτούς, ετοιμάζονται και κάνουν το καθήκον τους.

Ο καθηγητής
φαρμακολο-
γίας στην Ια-
τρική Σχολή
του πανεπι-
στημίου Κρή-
της και συ-
νεργαζόμενος
καθηγητής έ-
ρευνας στο
Κέντρο Ανά-
πτυξης Φαρ-
μάκων στο
Πανεπιστή-
μιο North-
eastern της
Βοστώνης
εξηγεί στη
**Δήμητρα
Γκρουσ** τους
λόγους για
τους οποίους
πρέπει να αι-
σιοδοξούμε:
το καλοκαίρι
μάλλον θα έ-
χουμε φάρ-
μακα, την ε-
πόμενη άνοι-
ξη εμβόλια.

Αχιλλέα Γραβάνη, πότε θα έχουμε φάρμακα που θα μας θεραπεύουν από τον κορωνοϊό, πότε θα έχουμε εμβόλια;

(...) Από την αρχή επισήμανα δύο βασικά θέματα. Το ένα είναι ότι το καλύτερο διαθέσιμο σήμερα φάρμακο είναι η απομόνωση, η κοινωνική αποστασιοποίηση για τον έλεγχο της διασποράς του ιού. Και το δεύτερο, ο περιορισμός της διασποράς μας δίνει τον χρόνο να κάνουμε τη λοίμωξη του κορωνοϊού να μοιάζει με αυτή της γρίπης. Χρειαζόμαστε πολύτιμο χρόνο να μη χάσουμε πολλούς ασθενείς, και να έχουμε ασφαλή κλινική αξιολόγηση όλων αυτών των φαρμάκων που ανέφερα. Και θα ήθελα να το πούμε αυτό, θα ήθελα να το τονίσουμε γιατί μιλάει στην ψυχή μας. Σκεφτείτε έναν δικό σας άνθρωπο ο οποίος μολύνεται από εσάς, ή από κάποιον δίπλα, και τον χάνετε τον Μάιο, τον Ιούνιο, τον Ιούλιο. Πώς θα νιώσετε αν έρθω και σας πω ότι έχουμε πλέον φάρμακα αποτελεσματικά που θα βοηθούσαν τον άνθρωπο σας; Πώς θα νιώσετε αν ο άνθρωπος σας χάθηκε για μία ολιγωρία ένα-δύο μηνών, επειδή δεν τον προφυλάξατε, πώς θα σκώσετε αυτό το βάρος;

(...) Αν ακολουθούμε τις οδηγίες της επιστημονικής επιτροπής του Υπουργείου Υγείας και μείνουμε για ένα, ενάμιση μήνα σπίτι, κατά πάσα πιθανότητα θα επιτύχουμε την καθετοποίηση της καμπύλης της λοίμωξης με περιορισμό των απωλειών σε ασθενείς, ώστε να έχουμε τη δυνατότητα τέλη Μαΐου, αρχές Ιουνίου, να βοηθήσουμε πλέον αυτούς που νοσούν με φαρμακευτική αγωγή. Αυτό θα μας δώσει τη δυνατότητα να κρατήσουμε την καμπύλη λοίμωξης ακόμα πιο κάτω μέχρι να έχουμε το εμβόλιο, τέλος του χρόνου, αρχές του επόμενου. Με τα αξιόπιστα τεστ ανίχνευσης θα μπορούμε να βάζουμε σε απομόνωση τους ανθρώπους που είναι θετικοί στον ιό, και σε αυτούς που έχουν συμπτώματα θα τους δίνουμε αγωγή όταν τα συμπτώματα είναι ακόμα στην αρχή, οπότε θα είναι πολύ μικρό το ποσοστό των ασθενών που θα πηγαίνουν στη μονάδα, ακόμη και στο νοσοκομείο.

Όπως ανέφερα πριν, στόχος μας είναι η νόσος να γίνει τον επόμενο χρόνο μία λοίμωξη που θα προσομοιάζει στη γρίπη. Θα μας συνταγογραφούν οι γιατροί τα φάρμακα που πρέπει να πάρουμε, στη συντριπτική πλειοψηφία της θα είναι μια ασθένεια που θα την περνάμε στο σπίτι χωρίς να κινδυνεύουμε.

(...) Αυτή η πανδημία δεν θα είναι η τελευταία... Κάθε λίγα χρόνια εμφανίζεται κι ένας ιός που μας απειλεί, και μάλιστα ο παράγοντας του κινδύνου κάθε φορά μοιάζει αυξημένος. Πρέπει να θωρακιστούν τα συστήματα υγείας, οι κοινωνίες να διαθέτουν πόρους στην Υγεία, αλλά όταν μια επιδημία γίνει ανεξέλεγκτη κανένα σύστημα υγείας δεν μπορεί να ανταπεξέλθει...

Η πανδημία αυτή πράγματι μας ζητάει να προετοιμάσουμε καλύτερα τα συστήματα δημόσιας υγείας για να μπορούμε να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά τέτοιες μεγάλες προκλήσεις και στο μέλλον. Είναι μια μεγάλη ευκαιρία τώρα να ανοίξει μια συζήτηση παγκοσμίως για το πώς θα αποτρέψουμε όσο το δυνατόν τέτοιες προκλήσεις από το να συμβαίνουν. Ένας από τους παράγοντες που τις δημιουργούν είναι η φτώχεια.

(...) Για να ελαττώσουμε τέτοιου είδους συμβάντα στο μέλλον πρέπει να συζητήσουμε το θέμα της φτώχειας και της ποιότητας και επάρκειας της διατροφής σε όλο τον πλανήτη. Ο κορωνοϊός δεν θα είναι η τελευταία πρόκληση. Κάθε 10-20 χρόνια αντιμετωπίζουμε τέτοιους κινδύνους. Θυμάστε τα προβλήματα με τους ιούς EBOLA, SARS, MERS! Τι θα συμβεί αν, για παράδειγμα, εμφανιστεί ένας ιός 100 φορές πιο λοιμοξιογόνος, με πολύ πιο υψηλή μεταδοτικότητα, που σε ελάχιστο χρόνο θα φτάσει παντού. Δεν πρέπει να αφήσουμε λοιπόν αυτή την ευκαιρία προετοιμασίας να πάει χαμένη.

Η επιστήμη, από την πλευρά της μπορεί να βοηθήσει καθοριστικά. Και θα ήθελα να το τονίσω αυτό. Μέσα σε 3 μήνες από την εμφάνιση του κορωνοϊού έγινε κάτι συγκλονιστικό: χαρτογραφήσαμε το γενετικό υλικό του, τη χημική του σύσταση, τον μηχανισμό με τον οποίο μολύνει τον άνθρωπο. Αυτό δεν έχει ξαναγίνει σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα... Αυτό σημαίνει ότι έχουμε σήμερα κορυφαία επιστήμη, και γι αυτό πρέπει όλοι να αντιληφθούμε ότι η επένδυση στην επιστήμη και την έρευνα δεν αφορά μόνο στο να ικανοποιήσουν κάποιοι λίγοι άνθρωποι την επιθυμία τους για γνώση, είναι σημαντικότητα για την ποιότητα της ζωής μας και για την επιβίωσή μας αυτή καθαυτή, είναι επένδυση ζωής. **A**

Μέσα σε
3 μήνες
από την
εμφάνιση
του κορω-
νοϊού
έγινε κάτι
συγκλονι-
στικό: χαρ-
τογραφή-
σαμε το
γενετικό
υλικό του,
τη χημική
του σύστα-
ση, τον
μηχανισμό
με τον
οποίο
μολύνει τον
άνθρωπο.
Αυτό δεν
έχει ξαναγί-
νει σε τόσο
σύντομο
χρονικό
διάστημα...

COVID-19

Τους αποκαλέσαμε αφανείς ήρωες και ηρωίδες, βγήκαμε στα μπαλκόνια και τους χειροκροτήσαμε γιατί, διακινδυνεύοντας τη ζωή τους, εργάστηκαν (και εργάζονται αφού τίποτα δεν έχει τελειώσει ακόμα) με υπαγωγή κανόνων, ό,τι μπορούν για να ανακουφίσουν τους ασθενείς μένοντας δίπλα τους τις πιο δύσκολες στιγμές. Πώς αισθάνονται και τι σκέπτονται οι επαγγελματίες υγείας της χώρας, όταν, φορώντας τη λευκή «πανοπλία», ξεκινούν την καθημερινή μάχη στην πρώτη γραμμή κατά της πανδημίας του κορωνοϊού; Και οι εργαζόμενοι που βρίσκονταν καθημερινά εκεί έξω για να κρατάνε ζωντανές τις βασικές λειτουργίες της πόλης, να εξυπηρετούν τις ανάγκες μας και να εκτίθενται στον κίνδυνο για να μη λείψει σε μας τίποτα; Αυτό είναι ένα αφιέρωμα φόρος τιμής και ελάχιστο δείγμα ευγνωμοσύνης σε όλους αυτούς τους ανθρώπους. Διαβάστε αποσπάσματα από όσα εξομολογήθηκαν στην **Κατερίνα Καμπόσου**.

Φορώντας την πανοπλία στη μάχη κατά του κορωνοϊού

Για όσο διάστημα κρατήσει η πανδημία του κορωνοϊού, είναι παράδοξο, αλλά ο μόνος τρόπος να προστατέψουμε τους αγαπημένους μας και τους συμπολίτες μας, είναι να μείνουμε μακριά τους. Να απομονωθούμε, χωρίς να νοιώθουμε μόνοι.

Αικατερίνη Σακελλαρόπουλου
Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Μίνα Γκάγκα

Διευθύντρια της 7ης Πνευμονολογικής Κλινικής του Σωτηρία

«...Παίζει μεγάλο ρόλο η προσέγγιση στους ασθενείς, που έχουν αγωνία και βλέπουν γύρω τους εμάς καλυμμένους με σκούφους, γυαλιά, μάσκες, γάντια και ποδιές. Χρειάζονται να τους καθησυχάσουμε. Μιλάμε στον θάλαμο αλλά μιλάμε και πολλές φορές από το τηλέφωνο – μιλάμε στο τηλέφωνο πρωί, απόγευμα και βράδυ με τους ίδιους και τους δικούς τους που δεν επιτρέπεται να έρθουν στην κλινική. Οι νοσηλεύτριες έβαλαν ταμπελάκια με τα ονόματά τους μετά τις πρώτες μέρες. Είναι πολύ σημαντική η ανθρώπινη επαφή, το να ξέρεις με ποιον μιλάς έστω κι αν δεν βλέπεις το πρόσωπό του πίσω από τη μάσκα! Η κοινωνία μας νομίζω ότι άλλαξε, μάλλον μας ένωσε η πανδημία. Πιστεύω ότι μας έχει κάνει να σκεφτούμε πόσο εξαρτιόμαστε από τους διπλανούς μας και πόσο μας επηρεάζει η συμπεριφορά όλων. Και μας έκανε να ξανασκεφτούμε τα καθημερινά αγαπημένα πράγματα, όπως το να φας με τους δικούς σου γύρω από ένα τραπέζι! Πράγματα που θεωρούμε δεδομένα και όμως τώρα δεν είναι...»

Σοφία Καλανταρίδου

Δευθύντρια της Γ' Πανεπιστημιακής Μαιευτικής Κλινικής του Αττικού νοσοκομείου

«...Ενημερώνομαι ξαφνικά στις 18-3-20 ότι το Θριάσειο Νοσοκομείο παραπέμπει στην κλινική μας μία επίτοκο με Covid-19, μέσω του ΕΟΔΥ. Το προσωπικό βάζει τις ολόσωμες λευκές στολές. Δεν υπάρχει χρόνος για άλλες σκέψεις, παρά μόνο με στρατιωτική πειθαρχία να προσέξουμε τη μητέρα και το μωρό της και οι υπόλοιποι να έχουμε την απαραίτητη ασφάλεια. Η ηρεμία αυτή μεταδόθηκε και στη μητέρα, που ανησυχούσε και για την πρωτόγνωρη λοίμωξη και γιατί ήταν αναγκασμένη να γεννήσει χωρίς την παρουσία των αγαπημένων της προσώπων. Ανακουφίζομαι. Μόνο χαμόγελα υπάρχουν στα πρόσωπα όλων μας. Λίγες ώρες μετά την καισαρική τομή επικοινωνεί μαζί μου ο πρωθυπουργός, με ρωτά για την υγεία του μωρού και της μητέρας, χαρούμενος που όλα πήγαν καλά».

Οι ήρωές μας φορούν μάσκα

Μέρες
καραντίνας,
οι μέρες
που ζήσαμε

Λιάνα Συμπάρδη

Λοιμωξιολόγος του Θριάσιου

«Δεν θεωρούμε τους εαυτούς μας ήρωες. Κάνουμε περίπου ό,τι κάνουμε κάθε μέρα, εδώ και πολλές 10ετίες. Δουλεύουμε με αυταπάνη και είμαστε αφανείς. Τώρα βέβαια διακινδυνεύουμε με τη ζωή μας περισσότερο απ' ό,τι συνήθως και αναγκάζομαστε να εργαζόμαστε συνεχόμενες ώρες με τις άβολες, δύσχρηστες στολές-πανοπλίες. Με δεδομένη βέβαια και τη χρόνια υποστελέχωση του ΕΣΥ, κάνουμε περισσότερες βάρδιες, πολλές από αυτές και απλήρωτες...

Τώρα, λοιπόν, μας πρόσεξαν όλοι οι άλλοι... Πιστεύω ότι μέσα στην πρωτοφανή αυτή κρίση που υπήρξε η ανάγκη, κατάλαβε ο κόσμος ότι υπήρχαμε και εμείς και ότι χωρίς εμάς όρθιους στις επάλξεις τίποτα δεν θα εξελισσόταν καλά.

Πολλοί απέδειξαν έμπρακτα τη συμπαράστασή τους με μεγάλες δωρεές για μέτρα ατομικής προστασίας. Εύχομαι να συνεχίσουν να μας θυμούνται όταν και όλο αυτό το κακό περάσει. Να μας σέβονται και να μας τιμούν για την αγάπη που τους δείχνουμε σε όλες τις δύσκολες συνθήκες της ζωής τους, γιατί κανείς άλλος δεν μπορεί να μας αντικαταστήσει στη δουλειά μας...»

Ελευθερία Χάλαρη

Νοσηλεύτρια στο Γενικό Κρατικό Νίκαιας

«Οι στιγμές που με γεμίζουν δύναμη και αισιοδοξία στο επάγγελμά μου είναι φυσικά όταν αποχαιρετώ κάθε ασθενή που παίρνει εξιτήριο από τη στεφανιαία μονάδα, όπου εργάζομαι, ο οποίος έχει ξεπεράσει τον κίνδυνο να χάσει τη ζωή του. Φυσικά, ακούγοντας ένα "ευχαριστώ" αποζημιώνεται όλη η κόπωση της νοσηλείας του...

Παρότι επαγγελματίας υγείας, δεν παύω να είμαι άνθρωπος. Γνωρίζω την επικινδυνότητά του να δουλεύεις στην πρώτη γραμμή και ασφαλώς φοβάμαι να μη νοσήσω, όπως και οι υπόλοιποι συνάδελφοί μου. Αυτό, όμως, σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί εμπόδιο να ασκήσω τα καθήκοντά μου και να είμαι δίπλα στους ασθενείς που με έχουν ανάγκη...

Χαρακτηριστική είναι στη δουλειά η έλλειψη αέρα λόγω της συνεχούς χρήσης των ασφυκτικών μάσκων και τη στέρση απτικής επαφής με τους ασθενείς, εξαιτίας των μέτρων ασφαλείας, αφαιρώντας τη δυνατότητα να τους δώσω κουράγιο πιάνοντας απλά το χέρι τους για να συνεχίσουν τη δική τους προσπάθεια...»

Γιώργος Ίντας

Νοσηλευτής στο Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο Νίκαιας

«...Δεν ξέρω αν το έχετε βιώσει, αλλά δεν υπάρχει τίποτα χειρότερο από το να επιστρέφεις στο σπίτι σου από τη δουλειά, να ανοίγεις την πόρτα, να έρχονται τα παιδιά σου τρέχοντας με σηκωμένα χέρια και με φωνές να σε πάρουν αγκαλιά και εσύ να τα απομακρύνεις και να τους λες "μη με ακουμπάτε αν δεν κάνω μπάνιο πρώτα". Τότε τα χαμόγελα μετατρέπονται σε θλίψη. Τώρα βγαίνοντας από το σασανέρ, βγάζω τα ρούχα μου έξω από το σπίτι, πλένω τα χέρια μου με αντισηπτικό και στη συνέχεια μπαίνω μέσα. Την ζεστή υποδοχή έχει αντικαταστήσει ένα κρύο χαμόγελο». **Α**

Ελένη Πισιμίσση

Διευθύντρια νοσηλευτικής υπηρεσίας στο Π.Γ.Ν. Αττικής

«...Στις ημέρες του κορωνοϊού δεν υπάρχει καμία τυπική βάρδια. Η μέρα μου ξεκινάει κάνοντας πρώτα απ' όλα τον σταυρό μου για να έχουμε τη δύναμη, τόσο το νοσηλευτικό προσωπικό όσο και εγώ προσωπικά, ώστε να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στη νέα πραγματικότητα...

Οι νοσηλευτές καθημερινά βιώνουμε μαζί με τους ασθενείς με κορωνοϊό μοναδικές ανθρώπινες στιγμές. Πρόσφατα μου ανέφεραν πόσο συγκλονιστική ήταν η στιγμή, όταν η κόρη, η οποία νοσηλευόταν με τον σύζυγο και τον πατέρα της στην ίδια κλινική, είχε την "τύχη" μέσα στην ατυχία της λοίμωξής της να σταθεί δίπλα στον πατέρα της και να του κρατάει το χέρι στην τελευταία του αναπνοή. Άλλη μία επίσης συγκινητική ιστορία αφορούσε τη νοσηλεία μιας νέας μητέρας θετικής στον κορωνοϊό, η οποία γέννησε στο νοσοκομείο μας και υποχρεώθηκε να παραμείνει απομονωμένη στο θάλαμο της κλινικής μακριά από το νεογέννητο μωρό. Καθημερινά ζητούσε να βλέπει το μωρό της και οι νοσηλευτές της Μονάδας Νεογνών που το φρόντιζαν, προσπαθούσαν στέλνοντας φωτογραφίες μέσω viber να την ενημερώνουν και να την καθησυχάζουν...»

COVID-19

Οι ήρωές μας φορούν μάσκα

Αυτοί που κράτησαν την πόλη ζωντανή

Ας μείνουμε μόνοι, αλλά όχι μοναχικοί.
Προστατευμένοι, αλλά
όχι πολιορκημένοι.
Και απομονωμένοι, αλλά όχι αποξενω-
μένοι. Γιατί καλούμαστε να αλληλάζουμε
μόνο συνήθειες, όχι τον πολιτισμό μας.
Να χτίσουμε, δηλαδή, μια νέα κοινωνι-
κότητα βασισμένη στην υπευθυνότητα.

Κυριάκος Μπτσotάκης

Νίκος Μουλιάτος

Εργαζόμενος στη λαϊκή αγορά
του Ζωγράφου

«...Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει στιγμή που δεν φοβόμαστε κι ας μην το δείχνουμε με λόγια στον κόσμο. Εγώ σηκώνομαι 01.30 τη νύχτα και πηγαίνω στην Ιχθυόσκαλα Κερατσινίου να προμηθευτώ τα ψάρια. Φτάνω εδώ στη λαϊκή στις 06.00 το χάραμα και φεύγω στις 16.30 το απόγευμα. Όλη αυτή την ώρα βρίσκομαι στην εξωτερική έκθεση και στην πίεση. Μπορεί οι συνέπειες που θα φέρει το “μετά” να είναι τρομακτικές από πολλές απόψεις αλλά τουλάχιστον η χώρα μας τα πήγε καλύτερα από οποιαδήποτε στον τρόπο που διαχειρίστηκε την εξάπλωση της πανδημίας, και με λίγη υπομονή ακόμα θα βγούμε ασφαλείς από όλο αυτό. Πειθαρχήσαμε στην πλειοψηφία μας, τόσο στις εντολές της κυβέρνησης και των υπουργείων όσο και στις παραινέσεις των ειδικών, και μας αξίζει ένα μπράβο, πιστεύω».

Μαρία Νίκα

Ταμίας σε σουπερμάρκετ

«...Υπάρχει κόσμος που δεν καταλαβαίνει – δεν κρατάνε τις αποστάσεις ασφαλείας στα ταμεία, λέμε τα ίδια και τα ίδια συνέχεια. Εντωμεταξύ, επειδή είναι συνοικιακό μαγαζί, έχουμε μεγαλύτερο θάρρος με τους πελάτες και επειδή αρκετές φορές βλέπω μεγάλους σε ηλικία ρωτάω “καλά, δεν φοβάστε που είστε συνέχεια έξω;” και η απάντηση ξέρεις ποια είναι; “Ε, σιγά, εγώ τα έφαγα τα ψωμιά μου”. Αλήθεια σου λέω, κάποιοι έρχονται κάθε μέρα! Κάθε μέρα! Δεν ξέρω αν είναι για γέλια ή για κλάματα!»

Μπάμης Τυροβολάς

Διανομέας φαγητού

«...Δεν θα ξεχάσω την πρώτη μέρα που ανακοινωθήκαν τα μέτρα περιορισμού: Χτυπάω το κουδούνι σε ένα διαμέρισμα, μου λένε να περιμένω. Ανοίγει την πόρτα ένας κύριος, φοράει μπροστά μου γάντια και τεντώνει το χέρι να δει ότι έχουμε πάνω από ένα μέτρο απόσταση. Μου υποδεικνύει να τοποθετήσω τον καφέ στο σκαλοπάτι και αυτός με τη σειρά του αφήνει ένα κυπελάκι με βαμβάκι και οινόπνευμα και μου ζητάει να ρίξω εκεί τα κέρματα που είχε για ρέστα. Ένας άλλος μου κατέβασε κουβά με σχοινί από το μπαλκόνι στο οποίο είχε ρίξει μέσα τα χρήματα. Έβαλα την παραγγελία με τα ρέστα του και τα ανέβασε στο διαμέρισμά του. Αρκετοί δεν αφήνουν να μπούμε στο ανασέρμαζι κι ας πηγαίνουμε στον ίδιο όροφο. Επίσης έχει τύχει πελάτης που ήταν στο μαγαζί να μην αφήσει μια γιαγιά να περάσει μέσα ώπου να πληρώσει και να φύγει πρώτα ο ίδιος, γιατί το θεώρησε επικίνδυνο. Κωμικοτραγικά σκηνικά όλα. Οι πελάτες πάντως που ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες ήξεραν από πριν τον κορωνοϊό πώς να φυλάγονται».

Μιχάλης Παϊδας

Καθαριστής του δήμου Αγίας Παρασκευής

«...Ο κίνδυνος υπήρχε ούτως η άλλως αφού κινούμαστε κυριολεκτικά μέσα σε σημεία μόλυνσης. Τώρα όμως έχουμε να κάνουμε με μια νέα πραγματικότητα. Τα «κορωνοσκουπίδια». Στα τόσα χρόνια που κάνω αυτή τη δουλειά, ποτέ δεν είχα δει τόσο μεγάλες ποσότητες από αυτά, πεταμένα. Μιλώ για γάντια, μάσκες, συσκευασίες αντισηπτικών, χαρτομάντιλα. Ο κόσμος φοβάται να πιάσει τους κάδους ρίχνει τα κορωνοσκουπίδια του χύμα, τα δαγκώνουν τα αδέσποτα ζώα που δεν φταίνε σε κάτι και τα μεταφέρουν από δρόμο σε δρόμο. Αν αυτό δεν είναι υγειονομική βόμβα τότε τι είναι; Νιώθω σαν να μην νοιάζεται ο δημότης για όλους εμάς, αρκεί ο ίδιος να ξεφορτωθεί τα “επίφοβα” πράγματα απ’ το σπίτι του. Σταδιακά, μαθαίνουμε να ζούμε με καινούριες φοβίες. Τελειώνουμε από την υπηρεσία, επιστρέφουμε σπίτι και κάνουμε τον σταυρό μας. Λέμε “μακάρι να μην κολλήσαμε κάτι και αυτή τη φορά”. Ασυναίσθητα στη δουλειά μπορεί να πιάσουμε τα μαλλιά μας και μας πιάνει ο πανικός “ωχ τι πάθαμε!” Κάποιοι έχουν ηλικιωμένους γονείς, τότε το στρες γίνεται ακόμα πιο ψυχοφθόρο. Έπειτα είναι κι ένα μικρό σφίξιμο στο στομάχι που η πόλη είναι πιο άδεια από ποτέ».

102.5
ATHENS VOICE
RADIO
Only Music ▶

Αν ανήκες και εσύ στις ευπαθείς ομάδες;

Μέρες
καραντίνας,
οι μέρες
που ζήσαμε

Πώς είναι η ζωή με μια χρόνια ασθένεια εν μέσω πανδημίας;

Όσο εμείς γκρινιάζουμε που μένουμε μέσα υπάρχουν και κάποιοι συμπολίτες μας που έχουν παλέψει σε συνθήκες οριακές για την υγεία τους και τη ζωή τους και τώρα αντιμετωπίζουν κι έναν επιπλέον πολύ σοβαρό κίνδυνο: αν κολλήσουν τον κορωνοϊό ίσως να αποβεί μοιραίο.

Άρης Νικολάου

Οδηγός αστικού λεωφορείου

«...Πάνω από το 90% του κόσμου που μπαίνουν μέσα φορούν μάσκα, κρατούν αποστάσεις, συντονίζονται για να προστατεύσουν τους εαυτούς τους και τους άλλους, κάτι που δεν το περίμενα από τους Έλληνες. Δεν ξέρω αν οφείλεται στην ενημέρωση γιατί είμαστε χύμα σαν λαός και ποτέ δεν ακούγαμε πραγματικά τις συμβουλές των ειδικών. Πλέον όμως βλέπω επιβάτη να βήχει και οι άλλοι σπεύδουν με υπευθυνότητα και του λένε “βάλε το χέρι σου, να σου δώσουμε λίγο οινόπνευμα;” Τις ώρες που οδηγώ στους άδειους δρόμους έχω την ευκαιρία να σκεφτώ ξανά και ξανά την κατάσταση και κυρίως να κάνω υποθέσεις για το πώς θα είναι η επόμενη μέρα. Όλο αυτό θα κάνει τον κύκλο του κάποτε, αλλά όταν ξεμπερδέψουμε δεν θα είμαστε ίδιοι, θα είμαστε υγιείς αλλά φτωχότεροι. Φοβάμαι τον οικονομικό αντίκτυπο, μη γίνουν απολύσεις στην εταιρεία ή μειώσεις μισθών. Αλλά και οι ανθρώπινες σχέσεις δεν θα είναι όπως τις ξέρουμε». **Α**

Η Κατερίνα Τσάντου υποβλήθηκε σε μεταμόσχευση καρδιάς

«...Απογοιτεύτηκα από τη στάση ορισμένων ανθρώπων. Δυστυχώς μέσα σε αυτούς και αρκετοί –ως επί το πλείστον– διαδικτυακοί φίλοι, οι οποίοι εξέφραζαν καθημερινά τη δυσάρεσκειά τους για τα μέτρα προστασίας. Μου είναι πολύ δύσκολο να δεχτώ ότι η ατομική ανάγκη υπερκαλύπτει τη συλλογική και το κοινό καλό. Προς στιγμή, αισθάνθηκα μόνη. Τρόμαξα ότι δεν θα τα καταφέρουμε όλοι εμείς που ανήκουμε στις ευπαθείς ομάδες. Γιατί αν τα μέτρα δεν τηρηθούν τότε πραγματικά δεν έχουμε ελπίδες. Προφανώς, δεν αναφερόμαι στην ανάγκη ενός ανθρώπου να κάνει ένα περίπατο αλλά στην ηθελημένη αδιαφορία και ανευθυνότητα για την υγεία και τη ζωή των ευάλωτων συνανθρώπων. Προσωπικά, δεν το βλέπω ως εγκλεισμό αλλά ως μέσο για να πάμε, σαν κοινωνία, παρακάτω».

Ο Δημήτρης Κοντοπίδης είναι ασθενής με κυστική ίνωση

«...Παρότι τηρούσα όλα τα μέτρα προστασίας και βρισκόμουν σε αυστηρή καραντίνα, την πάτησα. Έκανα την καθιερωμένη μου 15ήμερη ενδοφλέβια θεραπεία κατ'οίκον. Ξαφνικά, ξυπνάω το προηγούμενο Σάββατο με ρίγος, σπασμούς και πυρετό. Ειδοποιώ τη γιατρό μου, δίνω δείγμα για κορωνοϊό και περιμένω αγωνιωδώς να βγει το αποτέλεσμα. Με όση ψυχραιμία μπορώ να έχω, μιλάω με τη λογίστριά μου και προσπαθώ να κλείσω τις υποχρεώσεις μου και ενημερώνω τους δικούς μου. Ξέρω πως αν το τεστ βγει θετικό, θα είναι οι τελευταίες ώρες που θα μπορώ να αξιοποιήσω, μιας και μπορεί να μην υπάρξει επιστροφή. Πριν προλάβουν να περάσουν λίγες ώρες έρχεται ένα δεύτερο επεισόδιο, πολύ πιο δυνατό. Σπασμοί και ρίγος, το οξυγόνο μου πέφτει, παρότι έχωβάλει τη συσκευή οξυγόνου που έχω μόνιμα σπίτι στο τέρμα. Η καρδιά μου έχει ανέβει στους 175 παλμούς και είμαι στα όρια της ανακοπής. Επί 20 λεπτά οι δικοί μου έχουν παγώσει. Δεν ξέρουν τι να κάνουν, ενώ το EKAB είναι σίγουρο πως δεν θα με προλάβει. Δεν ξέρουν αν έχω κορωνοϊό και κατά πόσο κινδυνεύουν να με πλησιάσουν. Ευτυχώς η μάνα μου ρισκάρει και τελευταία στιγμή μου βαράει μια ένεση κορτιζόνης, υπό τις τηλεφωνικές οδηγίες των γιατρών μου. Ήταν σωτήριο. Σε μερικά λεπτά άρχισαν να πέφτουν οι παλμοί και μπόρεσα να συνέλθω μέχρι να με παραλάβει το EKAB. Εκεί ξεκινάει μια νέα περιπέτεια, μιας και αν είμαι θετικός πρέπει να πάω σε μονάδα για COVID, αλλά αν είμαι αρνητικός και με πάνε στην COVID θα κολλήσω χωρίς λόγο με ολέθριες συνέπειες. Για να μην τα πολυλογώ με άμεσους χειρισμούς από τους γιατρούς μου, μπήκα σε απομόνωση μέχρι να βγουν τα αποτελέσματα. Ευτυχώς βγήκαν αρνητικά».

Η Βασιλική-Ραφαέλα Βακουφτσή είναι ασθενής με Νόσο Crohn

«...Αντιλαμβάνομαι πως δεν είναι εύκολο να είμαστε επί μέρες κλεισμένοι στο σπίτι, αλλά σκεφτείτε πόσοι –μεταξύ αυτών κι εγώ– έχει χρειαστεί να μείνουμε επί μέρες στο σπίτι μας για λόγους υγείας ή ακόμα χειρότερα για μέρες ή και μήνες σε ένα δωμάτιο νοσοκομείου. Στη δεδομένη στιγμή, το «μένουμε σπίτι» είναι το μόνο μας όπλο ενάντια στο COVID-19, γιατί μόνο έτσι μπορεί να σταματήσει η αλυσίδα μετάδοσής του. Άλλες μέρες τα συμπτώματα δε σε αφήνουν ούτε να βγεις από το σπίτι, ενώ άλλες μέρες τα συμπτώματα είναι ήπια. Ακολουθεί μια χρόνια φαρμακευτική αγωγή, όχι για να θεραπευτείς, δεν υπάρχει οριστική θεραπεία, αλλά για να κρατήσεις τη νόσο σε ύφεση. Έχεις μια ρουτίνα με γιατρούς, εξετάσεις. Όλο αυτό μπορεί να είναι κουραστικό καμιά φορά, αλλά με τον καιρό συνθιζεις, προσαρμόζεσαι και βρίσκεις τρόπους να παλεύεις και τις άσχημες μέρες. Αυτό το διάστημα, οι άνθρωποι μου με προσέχουν λίγο περισσότερο, είμαι ευπαθής, βλέπεις, κι αυτό ακούγεται κάπως τρομακτικό, ενώ παράλληλα νιώθω πως βιώνουν ένα άγχος για το αν είμαι καλά, αν έχω όλα όσα χρειάζομαι, όπως τρόφιμα και φάρμακα».

Η Αρετή Φούντα είναι καρκινοπαθής

«...Μάσκα φοράω πολλά χρόνια την εποχή ειδικά που υπάρχει έξαρση ιώσεων, όπως και στο νοσοκομείο ή στους χώρους με συνωστισμό και καπνό, γι' αυτό και έμενα αρκετά σπίτι σε ένα πλαίσιο αυτοπεριορισμού. Έπρεπε να αντιμετωπίσω έναν δύσκολο αρχικά καρκίνο, αυτό του στήθους που όμως πλέον έκανε μεταστάσεις. Το τελευταίο διάστημα ωστόσο καλούμαι να τα βγάλω πέρα και με μια θανατηφόρα πανδημία. Δεν παλεύω, όμως, τόσα χρόνια με τον καρκίνο για να πεθάνω τώρα από κορωνοϊό. Εμείς που έχουμε πεσμένο ανοσοποιητικό σύστημα πρέπει να ζούμε απομονωμένοι και ξέρουμε πόσο σημαντικό είναι, για τους υγιείς είναι πρωτόγνωρο να τηρήσουν τα μέτρα, που όμως αποδεικνύονται αποτελεσματικά όπως φαίνεται. Δεν χρειάζεται να μοιρολατρούμε και να κινδυνολογούμε, τα πράγματα είναι απλά. Πρέπει να μείνουμε μέσα για να προστατεύσουμε τον εαυτό μας και να στηρίζουμε ο ένας τον άλλον. Είμαστε κομμάτι μιας ιστορίας που γράφεται αυτή τη στιγμή και αυτό που χρειάζεται στην ουσία είναι να υπερβούμε τον καταναλωτισμό μας. Εντύπωση όμως μου κάνει και το ότι υπήρξαν κράτη που δεν αντιμετώπισαν σοβαρά το θέμα προκειμένου να μην πληγεί η οικονομία τους, λες και αδιαφορούσαν για την ανθρώπινη ζωή». **Α**

Η μητέρα μου είναι ο αριθμός 89

Ο Μιχάλης Κρέστας μάς έστειλε ένα συγκινητικό αντίο για τη μητέρα του που την έχασε στα 59 της χρόνια από την πανδημία του κορωνοϊού.

Η ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΣΤΑ 59 ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑ, ΕΓΙΝΕ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ 89. Ή 88, δεν είμαι σίγουρος, έφυγαν άλλοι δύο μαζί της την ίδια μέρα. Σε μια πανδημία οι νεκροί αποκτούν αριθμούς. Σε αντίθεση με μία μαζική καταστροφή ή τραγωδία που οι ζωές μας χάνονται στιγμιαία, παράλληλα, εδώ ο αριθμός σου ανήκει, είναι αναμφισβήτητος. Αριθμός 89, λοιπόν.

Η μαμά το πάλεψε όσο μπορούσε. Ένα βηχαλάκι στο σπίτι, λίγος πυρετός. Την επομένη βγήκε θετική στον ιό. Εντάξει, θα το παλέψουμε. Ύστερα δύσπνοια, πεσμένο οξυγόνο. Νοσηλεία στον Ευαγγελισμό για αποφυγή κάθε ρίσκου. Ένα σύντομο τηλεφώνημα να δω τι κάνει, 40 δευτερόλεπτα, το θυμάμαι γιατί μετάνιωσα που της το έκλεισα στα γρήγορα. Αλλά έβηκε και δεν έκανε καλό να βγάζει τη μάσκα οξυγόνου για να μου μιλήσει. Λίγες μέρες μετά έστειλε το τελευταίο της μήνυμα στο WhatsApp: «Θα με βάλουν σε καταστολή γιατί τα επίπεδα οξυγόνου δεν είναι επαρκή. ΜΕΘ». Ίσως το ήξερε τότε.

Ήμουν αισιόδοξος. Άκουγα ιστορίες για 70χρονους που έβγαιναν «καθαροί». Διάβασα επιστημονικά άρθρα που παρουσίαζαν τις πιθανότητες με το μέρος της. Πέρασαν οι πρώτες μέρες όμως και η λοίμωξη δεν έφευγε, το οξυγόνο δεν ανέβαινε. Καθησύχαζα τους ανάστατους συγγενείς, γιαγιά και πεθερά, ότι είναι αναμενόμενο και ότι ο ιός θα «κάνει τον κύκλο του». Έμεινα ψύχραιμος για εκείνες και κρυφά για μένα.

Τη δέκατη μέρα τα ξημερώματα με ξυπνάει το κινητό γύρω στις 5.30 ώρα Λονδίνου, αναγνώριση κλήσης το σταθερό στην Αθήνα. Θυμάμαι φορές που έχω σηκώσει το τηλέφωνο σαν κεραυνός, με την προσμονή και το άγχος καλών νέων, όπως όταν πήρα την πρώτη μου δουλειά. Αυτή τη φορά το σηκώνω και πάλι αμέσως, όμως χωρίς καμία προσμονή ή άγχος. Ξέρω τι θα ακούσω και απλώς πρέπει να το ακούσω. Αριθμός 89, λοιπόν.

Η κηδεία γίνεται άμεσα, το επόμενο πρωί. Λόγω του ιού το σώμα δεν επιτρέπεται να διατηρηθεί σε ψυγείο για περισσότερες μέρες. Η μισή οικογένεια βρίσκεται εκτός Ελλάδας οπότε δεν είμαστε εκεί. Συνδεόμαστε με βιντεοκλήση, καλώς ή κακώς. Δέκα άτομα στην αυλή της εκκλησίας σε απόσταση 4-5 μέτρων ο καθένας, η νεκροφόρα με ανοιχτό το πορτ-μπαγκάζ και ο παπάς μόνος μέσα στην εκκλησία ψέλνει τα δικά του. Έπειτα, πέντε απρόσωποι άντρες οδηγούν στον τάφο και κατεβάζουν το φέρετρο που είναι τυλιγμένο με μαύρο πλαστικό. Είναι ντυμένοι στις λευκές στολές, καλυμμένοι από πάνω μέχρι κάτω, και φορούν μπλε γάντια. Σαν σε μετα-αποκαλυπτική ταινία. Άχαρο θέαμα, μας πονάει. Σήμερα διαβάζω ότι η Ελλάδα υποχώρησε στον παγκόσμιο χάρτη κρουσμάτων. Χαίρομαι, με κάνει περήφανο και αισιόδοξο. Αλλά μετά σκέφτομαι τον αριθμό 89 και δεν με νοιάζει πια τίποτα.

Η μητέρα μου ήταν ο αριθμός 89. Την αγαπούσα πολύ.

Είναι manάδες και πατεράδες μας, είναι γιαγιάδες και παππούδες. Η απάντηση είναι πως τιμούμε όλους, σεβόμαστε όλους, προστατεύουμε όλους αλληλά κατεξοχήν αυτούς. Δεν μπορούμε να υπάρχουμε ή να έχουμε ταυτότητα χωρίς αυτούς.

-Σωτήρης Τσιόδρας

Όπου πάει ο καφές, πάω κι εγώ.

Ταιριάζουν απόλυτα, αλληλοσυμπληρώνονται, γι'αυτό και απολαμβάνει τόσο πολύ ο ένας την παρέα του άλλου. 7DAYS mini κρουασάν και 7DAYS mini μπισκότα, με γέμιση κρέμα-κακάο ή κρέμα-βανίλια. Λαχταριστές μπουκιές που συμπληρώνουν και αναδεικνύουν τέλεια τη γεύση του αγαπημένου σας καφέ, κάθε φορά που τον απολαμβάνετε.

Μονάχα τα όνειρα θυμάμαι

Δημήτρη,
τι θυμάσαι
απο τις 25
μερες στην
Εντατική;
Ο Δ. Γιοβανό-
πουλος
έφυγε και
ξαναγύρισε
στη ζωή και
μας περιγρά-
φει τη
δραματική
εμπειρία του
Της ΒΕΛΙΚΑΣ
ΚΑΡΑΒΑΛΤΣΙΟΥ

ΑΚΟΥΓΕ ΣΤΙΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΗΦΟΡΟ ΙΟ, για τον «αόρατο εχθρό» που βύθισε στο πένθος τους Ιταλούς... Κάπου κάπου έβλεπε εικόνες από την Κίνα με τον κόσμο να περιμένει στις ουρές για να θερμομετρηθεί πριν μπει στα σουπερ μάρκετ. Αλλά όλα αυτά ήταν κάπου μακριά, σε μια άλλη χώρα, σε μια άλλη ήπειρο... Κι έπειτα ήρθαν πιο κοντά. Ποτέ όμως δεν σκέφτηκε ότι ο «εχθρός» θα χτυπούσε και τη δική του πόρτα. Έτσι είναι οι άνθρωποι, ίσως από ένστικτο, νομίζουν ότι τα προβλήματα είναι για τους άλλους. Πέρασε νύχτες να σκέφτεται πού μπορεί να είχε κολλήσει τον ιό. «Στο νοσοκομείο», κατέληξε. «Ίσως ό-ταν πήγα να δείξω στον γιατρό κάτι εξετάσεις της γυναίκας μου».

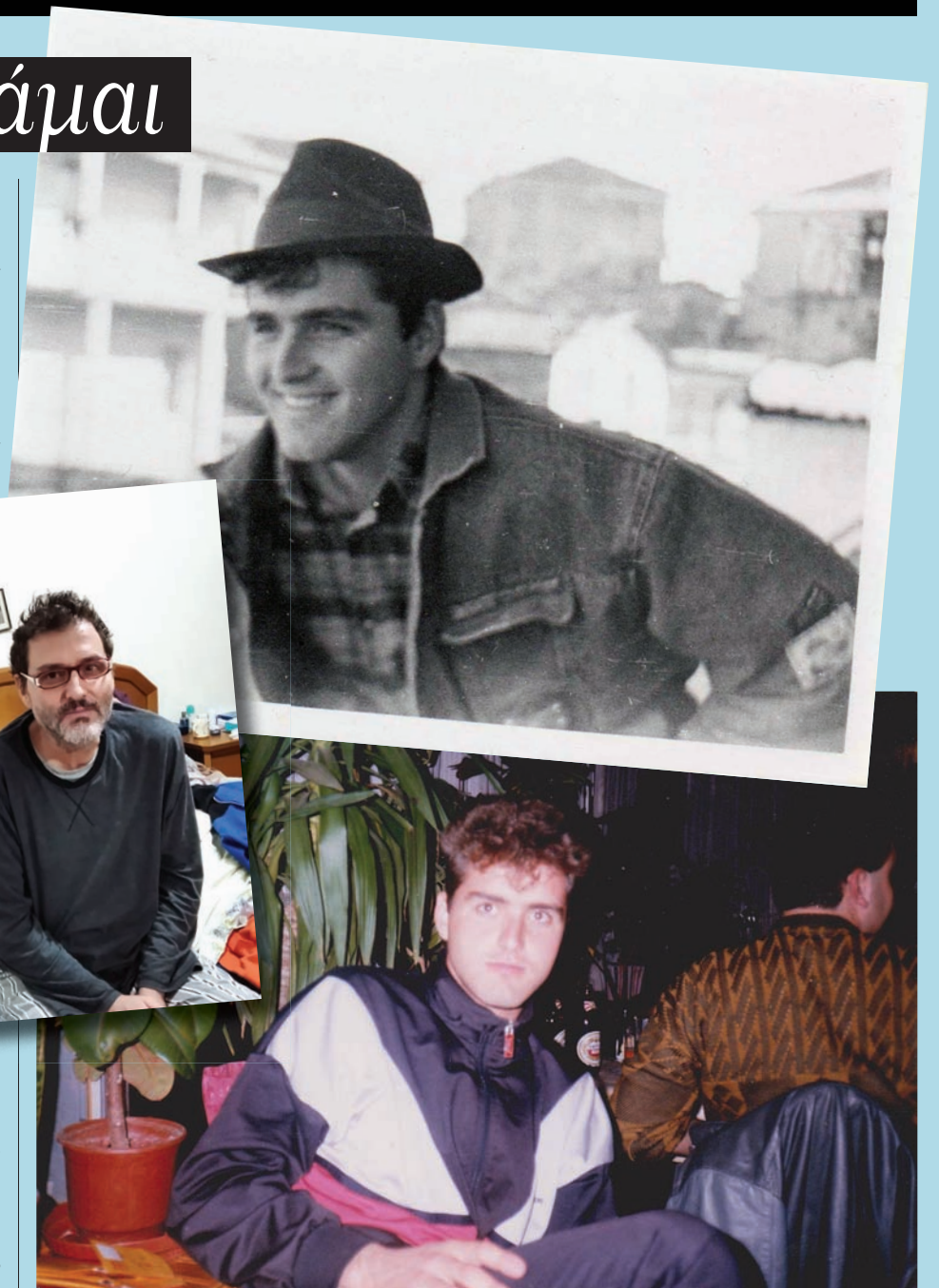
Ο κύριος Δημήτρης Γιοβανόπουλος είναι γουνοποιός από την Καστοριά. Το τελευταίο διάστημα όμως δεν δούλεψε και δεν είχε έρθει σε επαφή με κανέναν γουνέμπορο από το εξωτερικό, γι' αυτό το πώς κόλλησε τον ιό βασάνιζε για μέρες το μυαλό του.

Ο πυρετός δεν έπεφτε. Έπαιρνε αντιπυρετικά κάθε 4 με 5 ώρες και έβηκε ασταμάτητα. Κάπως έτσι ξεκίνησαν όλα. Από το νοσοκομείο της Καστοριάς βρέθηκε στο νοσοκομείο της Κοζάνης. Ένωθε σαν παρατηρητής σε όσα του συνέβαιναν. Όταν ο γιατρός του είπε ότι είναι θετικός στον κορωνοϊό δεν το πίστεψε... ήταν σαν να συνέβαινε σε κάποιον άλλον. Νοσηλεύτηκε στον θάλαμο απομόνωσης και από την Κοζάνη μεταφέρθηκε με ασθενοφόρο στη Θεσσαλονίκη. Οι εικόνες είναι μπερδεμένες στο μυαλό του. Θυμάται τον γιατρό στη Θεσσαλονίκη να του λέει ότι πρέπει να μπει στη ΜΕΘ και κάπου εκεί οι μνήμες σταματούν. «Πήρα τηλέφωνο τη γυναίκα μου να της πω ότι θα μπω στην εντατική» λέει ο κύριος Δημήτρης. «Πώς αντέδρασε;» τον ρωτάω αλλά δεν ξέρει να μου απαντήσει. «Δεν θυμάμαι» μου λέει, «δεν θυμάμαι τι μου είπε».

Μετά, θυμάται τον εαυτό του να κλαίει χωρίς να ξέρει γιατί. Απλά ένιωθε τα δάκρυα να κυλούν στο πρόσωπό του. «Έκλαιγα. Ένας γιατρός μου κρατούσε το χέρι και μου μιλούσε. Δεν θυμάμαι τι μου έλεγε. Είχαν περάσει 25 ημέρες. Ήμουν 25 μέρες στην εντατική! Επαθα σοκ! Δεν κατάλαβα πώς πέρασαν... Μονάχα τα όνειρα θυμάμαι που έβλεπα τη νύχτα. Καλά όνειρα, όμορφα όνειρα, όχι εφιάλτες. Έβλεπα ότι έπαιζα ποδόσφαιρο και σουτάρω, όπως όταν ήμουν νέος. Μετά, είδα ότι γύρισα στην Αυστραλία, στην Αυστραλία γεννήθηκα! Έχω συγγενείς εκεί, έχω θείους. Μετά είδα ότι πήγα στην Αμερική! Στον ύπνο μου όλα αυτά».

Όταν βγήκε από την εντατική, κάποιος «κάρφωσε» στους γιατρούς ότι είχε γενέθλια. Το μυαλό του πηγαίνει στην αδερφή του. Έτσι μια μέρα γιατροί και νοσηλεύτές ήρθαν στο δωμάτιό του με ένα κομμάτι τούρτα και ένα κεράκι! «Ωραία πρωτοβουλία αυτή» μου λέει σαν να μονολογεί, σαν να κάνει flash back στη στιγμή. «Δεν ξέρω ποιοι είναι. Ούτε τα μάτια τους δεν έβλεπα. Μόνο τη φωνή τους άκουγα και τα ονόματά τους. Όταν όλα τελειώσουν θα επιστρέψω στο ΑΧΕΠΑ, στην Α΄ Παθολογική. Θέλω να τους γνωρίσω και να τους κεράσω για όσα έκαναν για μένα. Βοήθησε και ο οργανισμός μου που ήταν δυνατός, αλλά κι αυτοί έκαναν τα πάντα. Πήγα και ήρθα! Αναστήθηκα! Σαν να έγινε θαύμα. Αλλά ποτέ από το μυαλό μου δεν πέρασε το κακό. Πάντα ήξερα ότι θα τα καταφέρω!»

Όταν πήρε εξιτήριο, γιατροί και νοσηλεύτές τον χειροκροτούσαν στον διάδρομο συγκινημένοι. Τα είχε καταφέρει! Θα

επέστρεφε στο σπίτι του νικητής!

«Τι σας έλειψε πιο πολύ όσο ήσασταν στο νοσοκομείο; Ποιο ήταν το πρώτο πράμα που θέλατε να κάνετε μόλις γυρίσετε στο σπίτι;» Ο Δημήτρης μου απάντησε χωρίς δεύτερη σκέψη και ομολογώ πως την απάντηση που πήρα δεν την περίμενα. «Να κάνω μπάνιο! 35 ημέρες δεν είχε πλυθεί! Ήθελα μόλις μπω στο σπίτι να κάνω μπάνιο!»

Ανέβηκε 20 σκαλιά, όταν το ασθενοφόρο τον άφησε πίσω στο σπίτι του. «Λαχάνιασα», λέει. Αλλά όσο περνούν οι μέρες, είναι όλο και καλύτερα.

Τώρα είναι σε καραντίνα στο σπίτι του στην Καστοριά με τη γυναίκα του και την 22χρονη κόρη του που είναι φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων. Είναι και οι δύο περήφανες για εκείνον.

«Άλλαξα σαν άνθρωπος», συνειδητοποιεί. «Δυνάμωσε η πίστη μου, αναθεώρησα. Σκεφτόμουν πολύ τη δουλειά, αγχωνόμουν για τα χρήματα... Τώρα πια όχι. Από εδώ και πέρα θα προσέχω και τον εαυτό μου», λέει, «γιατί πριν δεν τον πρόσεχα...»

Ο Δημήτρης θέλησε να μοιραστεί την εμπειρία του για να μην επαναπαυτεί κανείς. Για να συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι τα προβλήματα δεν είναι για τους άλλους. Να αρχίσουμε κι εμείς να προσέχουμε τους εαυτούς μας λίγο περισσότερο... Και τώρα, που η ζωή θα επιστρέψει σιγά-σιγά στην κανονικότητά της, να τηρούμε τις οδηγίες των ειδικών και να μη θεωρούμε τίποτα δεδομένο. **Α**

1.090 εργαζόμενοι στις θέσεις μας ή σε τηλεργασία μένουμε δίπλα σας

Η ΔΕΠΑ, στην πρωτόγνωρη αυτή συγκυρία, στέκεται δίπλα στην ελληνική κοινωνία. Μένουμε ενεργοί και διασφαλίζουμε την ενεργειακή επάρκεια της χώρας. Κάνουμε την ενέργεια δύναμη, που φτάνει από άκρη σε άκρη της Ελλάδας. Διασφαλίζουμε την απρόσκοπτη λειτουργία μας και έχουμε λάβει από την πρώτη στιγμή τα αυστηρότερα μέτρα για την ασφάλεια των εργαζομένων και τον περιορισμό της πανδημίας. Η ΔΕΠΑ στηρίζει με όλη της την ενέργεια την προσπάθεια όλων να πάμε και πάλι μπροστά.

#μενουμεδιπλασας

#cook4heroes

Μαγειρεύοντας για ήρωες

Οι άνθρωποι της γαστρονομίας είπαν «ευχαριστώ» με τον δικό τους τρόπο

Της ΝΕΝΕΛΑΣ ΓΕΩΡΓΕΛΕ

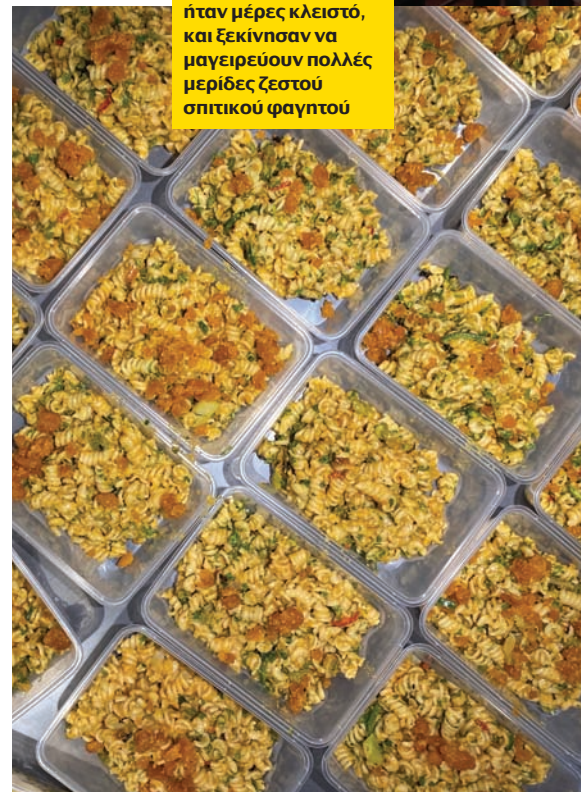
ΣΤΙΣ 8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΤΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ –n Cookoonaya, το Basegrill και ο Travolta– ανακοίνωσαν ότι θα μαγειρεύουν εθελοντικά για το προσωπικό των νοσοκομείων αναφοράς για τον Covid-19. Η πρωτοβουλία ονομάστηκε #cook4heroes και αμέσως αγκαλιάστηκε από τα πιο γνωστά ονόματα της αθηναϊκής γαστρονομίας. Το ένα μετά το άλλο, κορυφαία εστιατόρια και διάσημοι σεφ άρχισαν να μαγειρεύουν για τους ήρωες των ημερών της πανδημίας, γιατρούς και νοσηλευτές. Για να πουν το δικό τους «ευχαριστώ», ενώνοντας τις κουζίνες τους, ξεπερνώντας εμπόδια, με αίσθημα κοινωνικής αλληλεγγύης. Ήταν συγκινητικό, βαθιά ανθρώπινο και αποκάλυψε το δυναμικό, ευέλικτο και με γρήγορα αντανakλαστικά πρόσωπο της σημερινής γαστρονομίας και των ανθρώπων που τη στελεχώνουν.

ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΚΛΕΟΜΕΝΗ ΖΟΥΡΝΑΤΖΗ, ΠΕΡΙΚΛΗ ΚΟΣΚΙΝΑ, ΒΑΓΓΕΛΗ ΛΙΑΚΟ και ΣΠΥΡΟ ΛΙΑΚΟ (τους ιδιοκτήτες - σεφ των Cookoonaya, Basegrill, Travolta) την ίδια μέρα τη σκυτάλη παίρνει η Φωτεινή Παντζιά και με την πρωτοβουλία «meal4heroes» βάζει στο μαγείρεμα αλληλεγγύης τα εστιατόριά της By the Glass, Cardinale και Boccanegra. Στις μέρες που ακολουθούν ολοένα και περισσότεροι σεφ αφήνουν τα σπίτια τους, φορούν τις ποδιές τους, μπαίνουν στις κλειστές για το κοινό κουζίνες τους και αρχίζουν να προσφέρουν ζεστό, προσεγμένο, σπιτικό φαγάκι στους ήρωες με τις μάσκες. Δεν είναι ότι δεν υπάρχει φαγητό, είναι όμως ο δικός τους τρόπος να ζεστάνουν τις ψυχές αυτών που στέκονται όρθιοι για να μας φροντίζουν. Ο Άρης Βεζενές συμμετέχει στο #cook4heroes με τα εστιατόριά του Vezene και Birdman, ο Λευτέρης Λαζάρου με το Varoulko, ο Έκτορας Μποτρίνι με τα Botrini's Restaurant και Etrusco, ο Γιάννης Μπαξεβάνης με το Ark, ο Γιάννης Λουκάκος με τα εστιατόρια Alio, Ψωμί Και Αλάτι και Buddha's Hand, ο Γκίκας Ξενάκης με το Aleria, ο Χριστόφορος Πέσκιος με το Balthazar και το Different & Different Catering, ο Γιάννης Σαπουντζής με το Sapou, ο Αλέξανδρος Τσιοτίνης με το CTC και ο Νίκος Ρούσσος με τη Γεωργιάννα Χειλιαδάκη με τα εστιατόρια Funky Gourmet, Opso London και Pittabun. Το ιστορικό εστιατόριο Βασιλαινάς με τους ιδιοκτήτες του Θανάση Βασιλαίνα και Βενιαμίν Δασκαλάκη και τους σεφ Μάνο Γαρνέλη και Βασίλη Παπαδόπουλο εκφράζει την επιθυμία για κοινωνική προσφορά μαγειρεύοντας εθελοντικά για τους πωλητές του περιοδικού Σχεδία, οι πιο πολλοί άνθρωποι άστεγοι, άνεργοι, που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας και που με την αναστολή του περιοδικού λόγω της πανδημίας δεν είχαν κανένα εισόδημα για να εξασφαλίσουν την τροφή τους. Στην πορεία πολλοί δήλωσαν πως θέλουν να προσφέρουν όπου χρειάζεται και είναι σίγουρο πως αν η καραντίνα συνεχιζόταν θα βλέπαμε τσουνάμι συμμετοχών από πολλά μικρά-μεγάλα εστιατόρια.

Η τεράστια πρωτοβουλία που απέδωσε χιλιάδες μερίδες φαγητού δεν θα κατάφερνε ποτέ να πραγματοποιηθεί παρόλη την καλή διάθεση των ανθρώπων που τη σκέφτηκαν, αν δεν είχε την υποστήριξη και άλλων φορέων: του Δήμου Αθηναίων που ανέλαβε τη διανομή των γευμάτων στα νοσοκομεία, των μεγάλων super market, των παραγωγών, των γνωστών delicatessen, των εταιρειών packaging. Αυτό το διάστημα έλειψαν σε όλους μας τα εστιατόρια και τα bar της πόλης. Τα φωτεινά σποτ μέσα στον αστικό ιστό που μας ταΐζουν, μας διασκεδάζουν, μας περιποιούνται, μας χαλαρώνουν, μας κοινωνικοποιούν, μας αλλάζουν μια βαρετή καθημερινότητα. Η Αθήνα δεν θα ήταν ποτέ ίδια χωρίς αυτά. Με την επιστροφή στην κανονικότητα στα εστιατόρια επικρατεί αναβρασμός μια και οι πιο πολλοί, ακούγοντας τα νέα μέτρα και τους περιορισμούς βλέπουν το μέλλον δυσοίωνο. Σε λίγες μέρες θα ανοίξουν πάλι και όσο κι αν τα νέα δεδομένα φαντάζουν πρωτόγνωρα και σκοτεινά, όλοι μας ανυπομονούμε να βρεθούμε ξανά εκεί. Μας λείψατε πολύ... **A**

ΚΟΟΚΟΟΝΑΥΑ
Οι φωτιές ξανάναψαν στις κουζίνες του εστιατορίου, που ήταν μέρες κλειστό, και ξεκίνησαν να μαγειρεύουν πολλές μερίδες ζεστού σπιτικού φαγητού

COVID-19

BY THE GLASS
Η Φωτεινή Παντζιά με τα
εστιατόριά της By the
Glass, Boccanegra,
Cardinale, μαγείρεψαν
«meals for heroes» από
την πρώτη στιγμή

BALTHAZAR
Ο Χριστόφορος
Πέσκιος με μάσκα-
γάντια προσφέρει
σ' αυτούς που
παλεύουν την
πανδημία

FUNKY GOURMET
Γεωργιάνα Χιλιδάκη και
Νίκος Ρούσος, δύο αστέρια
Michelin σε μαγειρικές
στιγμές με ευγνωμοσύνη
στο νοσηλευτικό
προσωπικό της χώρας

ΒΑΣΙΛΑΪΝΑΣ
Το εστιατόριο
μπήκε στην κουζίνα
και έφτιαξε
μαγειρίτσα και
σπιτικά φαγητά για
τους πωλητές της
Σχεδίας

ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΜΙΑ ΠΟΛΥ ΣΟΒΑΡΗ ΚΡΙΣΗ την οποία καλούμαστε να διαχειριστούμε συλλογικά, η σκέψη μου για απαντήσεις στα ερωτήματα που προκύπτουν πηγαιίνει στον επίκουρο καθηγητή Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Παναγή Παναγιωτόπουλο. Ως μελετητής έχει διευρευνήσει τους όρους διαχείρισης των καταστροφών αλλά και ευρύτερα των κινδύνων στην Ελλάδα στο βιβλίο του «Τεχνολογικές καταστροφές και πολιτικές του κινδύνου - Παλινδρομήσεις του κοινωνικού εκσυγχρονισμού στην Ελλάδα 1947-2000» (εκδ. Πόλις, 2013). Αλλά και με το βιβλίο του το «Το Γεγονός - Βαναυσότητα, Πόλεμος και Πολιτική μετά την 11 Σεπτεμβρίου» (εκδ. Βιβλιόγραμμα, 2002) ερμήνευσε –προέβλεψε, θα μπορούσαμε να πούμε– την 11η Σεπτεμβρίου σαν ένα Γεγονός που βγαίνει έξω από την Ιστορία, που δεν παραπέμπει παρά μόνο στον εαυτό του και δεν εκλογικεύεται με βάση όσα γνωρίζουμε, «βυθίζοντάς μας στο άγνωστο και την ανασφάλεια για την ασφάλειά μας, μας επιτρέπει μόνο να σκεφτούμε ότι αποτελεί μια κορυφαία στιγμή αλλαγής του πολιτικού σε πλανητικό επίπεδο». Τώρα έχουμε έρθει πάλι αντιμέτωποι με ένα τέτοιο Γεγονός που μας βυθίζει στον φόβο και την ανασφάλεια, ανατρέποντας ότι ξέραμε σε επίπεδο κοινωνίας, οικονομίας και διαπροσωπικών σχέσεων. Έχοντας περάσει από την απειλή της ανεξέλεγκτης εξάπλωσης του νέου κορωνοϊού παγκοσμίως και λίγο πριν δοκιμάσουμε να επιστρέψουμε σε μια νέα κοινωνία «περιορισμένης οικειότητας» και «αλληλέγγυας καχυποψίας», παρακολουθούμε σε εξέλιξη κάτι που θα μείνει στην ιστορία ως μία από τις πιο καθοριστικές στιγμές του αιώνα μας και θα προκαλέσει ενδεχομένως άνευ προηγουμένου αλλαγές στον κόσμο μας όπως τον γνωρίζαμε μέχρι τώρα.

Συμφωνείτε ότι η πανδημία του κορωνοϊού είναι ένα κοσμοϊστορικό γεγονός, το πιο σημαντικό μετά τον Β΄ ΠΠ; Τότε είχαμε 60 εκ. νεκρούς, δικαιούμεστε τώρα να μιλάμε για πόλεμο; Πώς θα περιγράφατε στον ιστορικό του μέλλοντος αυτό που ζούμε;

Οποιαδήποτε οριστική απόφαση για το τι είναι αυτό που ζούμε είναι επισφαλής. Μου κάνει δε εντύπωση η ευκολία με την οποία οι διανοούμενοι διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα περιγράφουν επιπτώσεις πριν τις δουν, ονοματίζουν τη φύση ενός φαινομένου που δεν έχει παγιωθεί. Νομίζω, με άλλα λόγια, ότι βιαζόμαστε πολύ. Βέβαια η ιστορία της σκέψης έχει πολλά παραδείγματα του στοχασμού του επείγοντος, όμως εγώ βλέπω εδώ περισσότερο αδράνειας των παλαιών βεβαιοτήτων και υπερανάπληρώσεις για έναν φόβο που πολλοί δεν ομολογούν. Οι τελευταίες δεκαετίες υπήρξαν με κάποιον τρόπο εκείνες που κατασκεύασαν ισχυρές πολιτισμικές εντυπώσεις αθανασίας και μια εφηβεία διαρκείας, που κάνει τους ανθρώπους συγκεκριμένων γενεών να νιώθουν ταυτόχρονα παντοδύναμοι και μαζί πολύ εύθραυστοι. Και δεν αναφέρομαι στους μιλένιαλς, παραδόξως, μα σε υπερνάρκιστους διανοούμενους σχετικά προχωρημένης ηλικίας που έσπευσαν να μας πουν διάφορα, την ώρα που δίπλα τους δεκάδες άνθρωποι βίωναν τον συλλογικό θάνατο στα γηροκομεία, εγκαταλελειμμένοι διότι γέροι. Για το γεγονός αυτό δεν μιλούν και πολύ οι νέοι προφήτες.

Ας κρατήσουμε λοιπόν μια πιο σεμνή στάση απέναντι σε κάτι που δεν γνωρίζουμε και που η κινηματογραφική του προ-οικονόμηση δεν μας βοηθάει και πολύ για να το αντιμετωπίσουμε. Είναι νομίζω εντούτοις προφανές ότι πρόκειται για κάτι εφιαλτικό, για κάτι τεράστιο και εξαιρετικά τρομακτικό. Δεν είναι κακό να λέμε τα πράγματα όπως είναι ακόμα και αν, κατόπιν, αφού τα πούμε, πρέπει να επιβιώσουμε, να αντιμετωπίσουμε την απειλή και να προσπαθήσουμε να νικήσουμε τον παραλυτικό μας φόβο. Άρα, ναι, η απειλή του αόρατου εισβολέα που καταστρέφει την παγκοσμιοποιημένη οικονομία και υπονομεύει όλα τα μοντέλα κατανόησης, δράσης, επένδυσης, κοινωνικής εξισορρόπησης, είναι κάτι μείζον και ιστορικά ανεπανάληπτο μετά το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Σχετικά με αυτή την «κινηματογραφική προ-οικονόμηση» στην οποία αναφέρεστε, είναι η δεύτερη φορά που η πραγματικότητα μιμείται πιστά τη

Παναγής Παναγιωτόπουλος Ευημερία στην εποχή της αλληλέγγυας καχυποψίας;

μεγάλη οθόνη. Βρεθήκαμε ο καθένας από μας πρωταγωνιστές μιας ταινίας φαντασίας με θέμα έναν ιό που ερμηνώνει τις πόλεις και απειλεί την ανθρώπινη ζωή. Την πρώτη φορά, όπως το επισημάνατε στο βιβλίο σας για την 11η Σεπτεμβρίου, παρακολουθήσαμε στην τηλεόραση ένα «κινηματογραφικό» Γεγονός που σφράγισε την είσοδό μας στον 21ο αι. Θα κάνατε μια αντίστοιχη ανάλυση και τώρα, στο κλείσιμο της 20ετίας;

Ναι, όπως σας είπα και νωρίτερα, ζούμε και αυτή τη φορά κάτι που είχαμε «δει» και που επειδή το είχαμε δει θεωρούσαμε αδιανόητο ότι μπορεί και να το ζήσουμε. Μια τραγική ρωγή στην πολιτισμική σύμβαση της νεωτερικότητας – βλέπω μια φρίκη για να μη χρειαστώ να τη ζήσω. Τώρα τα πράγματα είναι χειρότερα, όμως, γιατί δεν υπάρχει στον μοντέρνο άνθρωπο πεπατημένο μονοπάτι για να εκλογικεύσει αυτό που συμβαίνει και δεν υπάρχει τρόπος να το πολιτικοποιήσει επίσης. Δηλαδή δεν υπάρχει τρόπος να μεσολαβήσει τον κίνδυνο. Ακόμα και αν είχε μεγάλη δόση βαναυσότητας το να θεωρείς τον άλλον απειλή, αυτός ο άλλος τότε, με τον ισλαμιστικό ολοκληρωτισμό, είχε κάποια πολιτικά χαρακτηριστικά. Τώρα είναι η αγκαλιά του οικείου σου και το φτάρνισμα του συνεργάτη σου και τα άπλυτα χέρια κάποιου τρίτου. Αυτό δεν μπορεί να αποκτήσει τις πολιτικές μεσολαβήσεις που γνωρίζαμε. Αν παλιότερες απειλές μπορούσαν

να οργανωθούν νοηματικά, ψυχικά και κοινωνικά μέσα από κάποια μορφή ομαδοποίησης των «κακών», τώρα αυτό δεν υπάρχει. Τώρα δεν υπάρχουν κακοί – και δεν υπάρχουν και καλοί.

Αυτή η καινούργια απειλή μάς έδειξε με μοναδικό τρόπο, ανελέητο και αποκαλυπτικό μαζί, τι σημαίνει παγκοσμιοποίηση, τι σημαίνει να ζούμε όλοι το ίδιο πράγμα. Ποτέ άλλοτε δεν είχαμε αντιμετωπίσει σε τέτοιο βαθμό τους ίδιους κινδύνους, τους ίδιους φόβους, τους ίδιους περιορισμούς και αγωνίες τόσο δισεκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον πλανήτη.

Και ποτέ άλλοτε δεν είχαμε καταλάβει πόσο συνδεθήκαμε όλοι με όλους σε μια κοινωνία παγκόσμιων ανταλλαγών και παγκόσμιας εμπιστοσύνης από τη μία, και υπερ-οικειότητας σε τοπικό επίπεδο από την άλλη. Και μιλάω για παγκόσμια εμπιστοσύνη διότι ο διεθνής καταμερισμός εργασίας, όπως διαρθρώθηκε με την εκτόξευση της παγκοσμιοποίησης, σήμαινε ότι ουδείς φοβάται ότι δεν θα έχει υλικά για να φτιάχνει αντισηπτικό τζελ ή μάσκες ή φάρμακα, παρότι αυτά ή οι πρώτες ύλες τους κατασκευάζονται στην Ινδία και την Κίνα. Και είδαμε τώρα ότι αυτή η παγκόσμια εμπορική εμπιστοσύνη δοκιμάζεται αγρίως. Είδαμε επίσης ότι σε αντίθεση με την ηθικολογική φιλολογία περί αποξένωσης και αλλοτρίωσης, η κοινωνία της οικειότητας ήταν η δική μας κοινωνία, η κοινωνία του ύστερου καπιταλισμού. Κοινωνία της συναισθηματικής εγγύτητας, της τρυφερότητας και της αγκαλιάς – με όλα τα αρνητικά που κρύβονται σε αυτή τη διαπροσωπική εγγύτητα. Ήταν όμως. Τώρα καλείται αυτό το συναισθηματικό κοινωνικό μοντέλο να ανασταλεί ή και να τελειώσει οριστικά. Και για να έρθω στην ερώτησή σας πιο συγκεκριμένα, πράγματι η ανθρώπινη ζωή και η βίαιη διακοπή της αποδείχθηκε γενικώς ότι είναι ένας νέος μεγάλος ανθρωπολογικός κανόνας.

Ας κρατήσουμε όμως και λίγο χώρο για μελλοντικές αναλύσεις σχετικά με την ίση κατανομή αυτής της αξίας. Είδαμε παράξενα ποσοστά ανοχής στον θάνατο σε διάφορες χώρες. Και εν γένει λέγαμε ότι δεν είναι και η

ευτυχέστερη στιγμή της παγκοσμιοποίησης αυτό που ζούμε, ούτε

η ευτυχέστερη στιγμή υπερ-εθνικών οργανισμών, είτε είναι ο ΠΟΥ, ο ΟΗΕ ή και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Το εθνοκρατικό μόρφωμα, το εθνικό κράτος, μοιάζει μάλλον πιο προστατευτικό από τη

συνεργασία των πολιτικών ηγεσιών. Με εξαίρεση τη μεγάλη επικοινωνία των επιστημόνων που οφείλεται στην παγκοσμιοποιημένη επιστήμη και στην παράδοση ενός άτυπου έθνους των γιατρών, όπως θα το ονόμαζα, το κλείσιμο των συνόρων σε εθνικό επίπεδο δείχνει ότι αυτό που πολλοί θεωρούσαν νεκρό, ψευδές, κάκιστο και αντιδημοκρατικό, ήταν σε μια πρώτη φάση αντιμετώπισης της επιδημίας η πιο προστατευτική δομή και το πιο ασφαλές πεδίο για την άσκηση μιας πολιτικής αναχώματος μπροστά στον θάνατο. Στο στάδιο που μπαίνουμε τώρα, σε εκείνο της αναζήτησης μια νέας ευημερίας, οι εθνοκρατικοί περιορισμοί δεν θα είναι το κατάλληλο όχημα. Ο πλούτος των εθνών θα παραχθεί αναγκαστικά διεθνώς και πάλι. Το ζήτημα είναι τότε μπορεί να ξαναγίνει αυτό με τόσο μεγάλους κινδύνους να ελλοχεύουν σε κάθε μεταφορά και μετακίνηση.

Σε ένα βαθμό δεν είχαμε τα δεδομένα βλέποντας τι συμβαίνει στην Κίνα; Γιατί δεν αξιολογήσαμε εγκαίρως τον κίνδυνο;

Δεν ξέρω αν είχαμε τα δεδομένα, να σας πω την αλήθεια. Ξέρω ότι οι κοινωνίες μας είχαν μάθει τις τελευταίες δεκαετίες να διαχειρίζονται το ρίσκο, να το υπολογίζουν και να το μετρίζουν. Ξαφνικά βρέθηκαν μέσα σε ένα σύμπαν που το είχαν απωθήσει. Συναντήθηκαν πάλι με την απειλή, την επιδημική ασθένεια – σε συνθήκες δε

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΓΚΡΟΥΣ

Ένας μελετητής ειδικός στη διαχείριση κρίσεων αναλύει την εποχή Covid-19

όπου ο μεγάλος και καθολικός κοινωνικός κανόνας του παγκοσμιοποιημένου ατομικισμού ήταν η ιδέα της απρόσκοπτης επιδίωξης του εαυτού και το δικαίωμα στην εκπλήρωση ενός προσωπικού σχεδίου ζωής. Με αυτούς τους όρους ήταν, όπως καταλαβαίνετε, λίγο δύσκολο η πληροφορία του κινδύνου να γίνει πολιτική πράξη υγειονομικής προστασίας. Όσο για την ιδιαιτερότητα της σχέσης υπαίθρου και πόλης, παράδοσης και νεωτερικότητας, πείνας και βανυσότητας απέναντι στα ζώα στη σύγχρονη Κίνα, νομίζω ότι είναι πολύ νωρίς για να κάνουμε μεγάλους και σταθερούς συσχετισμούς.

Είπατε πριν ότι τα εθνικά κράτη αναδιπλώθηκαν στην πρώτη φάση της επιδημίας για να λειτουργήσουν σαν προστετυτικό ανάχωμα απέναντι στον θάνατο. Από τον τρόπο με τον οποίο αντέδρασαν οι εθνικές κυβερνήσεις εξαρτήθηκαν οι μέχρι τώρα επιπτώσεις της πανδημίας στους πολίτες της κάθε χώρας. Νιώσαμε ανακουφισμένοι, για παράδειγμα, που είμαστε Έλληνες και όχι Βρετανοί ή Ιταλοί. Ζούμε μία εποχή ενίσχυσης των εθνικών ταυτοτήτων;
Ναι, όπως είπαμε και νωρίτερα, το εθνικό κράτος με τις δομές του και τη συνοριακή του σύσταση είναι που μετριέται σήμερα και συγκρίνεται, κάθε τέτοιο κράτος, τουλάχιστον στην Ευρώπη, γιατί στις ΗΠΑ τα πράγματα θα μετρηθούν διαφορετικά. Η αυθόρμητη επιθυμία επαναπατρισμού χιλιάδων Ελλήνων από χώρες πιο αναπτυγμένες από τη δική μας είναι ένας ιστορικός σταθμός στην κρίση αντιμετώπισης της μεγάλης επιδημίας. Δεν ξέρω βέβαια τι θα πει ανακουφισμένοι, πάντως πέρα από την ανάγκη να είσαι κοντά στους δικούς σου την ώρα του κινδύνου, πολλοί, πάρα πολλοί Έλληνες του εξωτερικού επέστρεψαν και για τη δική τους ασφάλεια βλέποντας ότι το ελληνικό κράτος προστατεύει τον πολίτη του.

Αυτό που ζούμε συνιστά και μια επιστροφή των συνόρων; Πώς να το σκεφτούμε αυτό;
Ναι, αλλά τα πράγματα δεν είναι απλά. Ζούμε μια επιστροφή του συνόρου, του ορίου, της τοιχοδομής, που θα έλεγαν και οι αρχιτέκτονες. Δεν είναι απλά και μόνο μια επιστροφή των εθνοκρατικών συνόρων των δύο προηγούμενων αιώνων. Αυτή τη στιγμή συμβαίνει αυτό και λειτουργεί, όπως αναμενόταν, ανακουφιστικά εν πολλοίς. Επιτρέπει δε την άσκηση πολιτικής επί των πληθυσμών, κοντολογίς την άσκηση πολιτικής στις πιο θεμελιώδεις και πυρηνικές της διαστάσεις, όπως αυτή διαμορφώνεται από τον μεσαίωνα σταδιακά για να αποθεωθεί στη βιομηχανική νεωτερικότητα και στα βίαια μεταναστευτικά κύματα του 20ού αιώνα ή τις τεράστιες εμβολιαστικές καμπάνιες του μεταπολέμου. Επιμένω όμως ότι δεν ζούμε μια επιστροφή των συνόρων βγαλμένη από το «εγχειρίδιο της αποπαγκοσμιοποίησης». Για ένα διάστημα, για παράδειγμα, στην Ελλάδα, την ώρα της κινηματικής επιτυχίας του συνθήματος «Μένουμε σπίτι», το έθνος έγινε το σπίτι μας και το σπίτι μας έγινε το έθνος μας, αλλά μαζί με αυτά ταλλαπλά και κάπως γνώριμα σύνορα μπορεί αύριο να έχουμε νέες υγειονομικές ζώνες και συνοριακούς φραγμούς εντός της εθνικής επικράτειας. Ένα νησί covid free π.χ. που δεν θέλει επικοινωνία με την ηπειρωτική χώρα και επιλέγει με ιικούς όρους την τουριστική του πελατεία πολυτελείας. Ή ένας συνοικισμός που υποχρεούται σε απομόνωση. Ή αλλιώς χώρες ελεύθερες ιών που επικοινωνούν μεταξύ τους φτιάχνοντας νέες ενώσεις. Γειτονιές πλουσίων που τεστάρονται καθημερινά και ζουν ανέμελη υπερσωματική ζωή μεταξύ τους μέσα στο όμορφο και υγιεινό κάστρο τους, για παράδειγμα. Η βασική εθνική οριοθέτηση στο μέτρο που διασφαλίζει την υγεία, αλλά και τη δημοκρατική ισότητα των πολιτών έναντι του κράτους, θα πρέπει να καταπολεμήσει αυτούς τους νέους υποχρεωτικούς ή αλαζονικούς απομονωτισμούς.

Οι ευρωπαϊκές χώρες λειτουργήσαν με γνώμονα ότι η δημόσια υγεία αφορά αποκλειστικά το κάθε κράτος μέλος. Τώρα, στην επόμενη φάση, στην προσπάθεια επιστροφής στην κανονικότητα, δεν είναι αναγκαίο ένα άλλο είδος αλληλεγγύης; Μπορεί ο καθένας μόνος του;

Η Ευρώπη για λίγο καιρό ακόμα θα είναι το μεγάλο εργατηματικό. Θεωρώ πάντως απίθανη μια συστηματική και αποφασιστική νέα πολιτική οικονομία της Ευρώπης για την αντιμετώπιση της μεγάλης ύφεσης στην οποία έχουμε μπει. Ένας από τους λόγους είναι η πολύ διαφορετική αντιμετώπιση της ανθρωπίνης ζωής σε κάθε κράτος και σε κάθε κοινωνία. Δεν θα είναι εύκολο να συνεργαστούμε όταν έχουμε τόσο διαφορετικούς προσανατολισμούς στο τι είναι τελικά άξιο προστασίας και τόσο μεγάλες αποκλίσεις στη διαχείριση του πρώτου κύματος της επιδημίας. Με ανησυχεί, να σας ομολογήσω, η μεγάλη παράκαμψη της φρίκης σε εμβληματικές ευρωπαϊκές δυνάμεις και στη δημόσια σφαίρα τους. Για παράδειγμα, οι απώλειες σε ανθρωπίνες ζωές στη Γαλλία δεν συζητούνται συστηματικά. Παράγεται ένα απωθημένο και ένα μελλοντικό τραύμα, φτιάχνεται, τώρα που μιλάμε, μια νέα μεγάλη ενοχή για το μέλλον. Χωρίς καθαρή εικόνα του τι πήγε τόσο στραβά ή χωρίς μια ωμή ομολογία ότι ο θάνατος των γέρον δεν μας νοιάζει, δεν θα μπορεί να υπάρξει κοινή αλληλεγγύη. Μην εκπλαγείτε αν στις εκκλήσεις της Ελλάδας για ενίσχυση λόγω μεγάλης ύφεσης ακουστούν αρνήσεις με χολερικά σχόλια του τύπου: δεν θα πληρώσουμε εμείς την ελληνική γεροντοκρατία.

Να έρθουμε σε εμάς. Η απαγόρευση της κυκλοφορίας, που σήμαινε προσωρινή παύση της οικονομίας, ήταν υποχρεωτική για να μη φτάσουμε στο σημείο να πεθαίνουν άνθρωποι επειδή δεν θα υπήρχαν μάσκες και κρεβάτια εντατικής θεραπείας;
Όχι δεν ήταν υποχρεωτική επειδή δεν υπήρχαν μάσκες και κρεβάτια εντατικής θεραπείας. Δεν μπορώ να δεχτώ αυτή τη διατύπωση σαν αφετηρία ενός ορθολογικού συλλογισμού. Διαψεύδεται εξάλλου από την εκατόμβη νεκρών σε χώρες όπου υπήρχαν όλα αυτά. Η απαγόρευση ήταν υποχρεωτική εφόσον θέλαμε να μη νοσήσουν και πεθάνουν πάρα πολλοί άνθρωποι. Η Ελλάδα κατάφερε κάτι που πολλοί προσπάθησαν. Η διαφορά της ήταν ότι το έκανε εγκαίρως, ότι το εφάρμοσε με εξαιρετικό τρόπο και ότι είχε τις προϋποθέσεις να το αποδεχτεί λογικά, να το αντέξει συναισθηματικά και να το υπηρετήσει οργανωτικά και οικονομικά. Τώρα στην έξοδο από τη συλλογικο-ατομική καραντίνα, από τον ολικό και εξατομικευμένο περιορισμό, τα δεδομένα αυτά, όλα, θα δοκιμαστούν ξανά βεβαίως.

Αν είχαμε καθυστερήσει έστω και μια εβδομάδα ή κάποιες μέρες, θα ζούσαμε σκηνές Ιταλίας;
Ιταλίας, Βελγίου, Ισπανίας, Νέας Υόρκης... Φυσικά και θα είχαμε ζήσει ανεξέλεκτες καταστάσεις θανάτου. Επιμένω ότι δεν ήταν μόνο μια απόφαση και η συμμόρφωση των πολιτών, αλλά το άπλωμα ενός πλέγματος που έκανε εξαιρετικές ικνηλατήσεις από την πρώτη ώρα και που οργάνωσε μια πολύ κρίσιμη εποπτεία της σχέσης χώρου και επιδημίας. Δηλαδή γεωγραφίας και χρόνου μετάδοσης. Επειδή όμως μιλήσατε για την Ιταλία, μπορεί κανείς να κάνει πολλές υποθέσεις για τον ρόλο της ιταλικής τραγωδίας στην αντιμετώπιση της επιδημίας. Ίσως αξίζει να παρατηρήσουμε ότι υπάρχουν δύο ομάδες χωρών ως προς την τοποθέτησή τους σχετικά με την Ιταλία. Εκείνες που ένιωσαν την Ιταλία ως παρόμοια ή ισχυρότερη χώρα και εκείνες που την έβλεπαν υποτιμητικά. Οι πρώτοι, που παρεμπιπτόντως βρίσκονται κατά κανόνα ανατολικά της Ιταλίας, τα κατάφεραν πολύ καλύτερα από τους άλλους.

Για τη χώρα μας, μέχρι στιγμής, αυτή η εξαιρετική πρωτόγνωρη κατάσταση εξελίχθηκε σε ένα ανέλπιο, διεθνών διαστάσεων, success story. Από μαύρο πρόβατο γίναμε παράδειγμα προς μίμηση. Ο ελληνικός εξαιρετισμός από την άναποδη;
Ίσως να περιμένετε να διαψεύσω αυτή την εντύπωση. Θα το κάνω, εν μέρει όμως. Νομίζω ότι οι αιτίες της απίστευτης πράγματι επιτυχίας αντιμετώπισης του πρώτου επιδημικού κύματος είναι πολλές, κάποιες αφορούν την πρόσφατη ιστορία μας, κάποιες το πόσο σύγχρονοι είμαστε, και κάποιες ότι δεν είμαστε και τόσο σύγχρονοι. Θα αναφερθώ σε ορισμένα κοινωνιολογικά δεδομένα που θεωρώ ότι έπαιξαν ρόλο καθοριστικό σε αυτή την ξεχωριστή στιγμή της ελληνικής ιστορίας – που πολύ

Έχουμε μια παρακαταθήκη υψηλού ανθρωπισμού της αντιμετώπισης του θανατικού που ήρθε να μας βρει. Τώρα όμως πρέπει να αρχίσουμε πάλι να παράγουμε, να ερωτευόμαστε, να διαφωνούμε, και να μείνουμε μαζί.

εύκολα από σεμνό χαμόγελο επιτυχίας και υπερηφάνειας μπορεί να μετατραπεί σε διασπορά θανάτου και μαυρισμένων ψυχών. Το πρώτο και μακροσκοπικό στοιχείο της πολύ οργανωμένης, συνειδητής, έλλογης και ψυχικά ισχυρής εφαρμογής της καραντίνας είναι η πρωτόγνωρη εμπιστοσύνη των Ελλήνων στους ειδικούς και στην πολιτική τους ηγεσία. Η εμπιστοσύνη αυτή έχει να κάνει με τη λήξη της δεκαετούς παραμυθίας του αντιμνημονίου και της συνωμοσιολογίας. Η φαντασίωση του αντισυστημισμού τελείωσε. Η κοινωνία ήταν αυτή τη φορά έτοιμη να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα έτσι όπως την παρουσίαζαν οι ειδικοί και να πιστέψει τα μάτια της. Οι εικόνες από τον υπόλοιπο πλανήτη μεσολαβήθηκαν ορθολογικά από τους επιστήμονες και το κράτος, που ουσιαστικά ενώθηκαν σε μια ιδιότυπη επιστημονικο-πολιτική δομή εξουσίας. Η ισχυρή ιατροκοποίηση της ελληνικής οικογένειας και η μεγάλη εμπιστοσύνη στον ιατρό, η συνεχής επαφή μαζί του, λειτούργησαν στην ίδια κατεύθυνση. Οι ιδιώτες γιατροί των Ελλήνων είχαν αντιληφθεί το μέγεθος της απειλής και έδιναν συστάσεις στους ασθενείς και πελάτες τους, όλες εναρμονισμένες με τις κεντρικές οδηγίες. Τις οποίες έδινε στο όνομα ενός πολύ σοβαρού επιτελείου επιστημόνων ένας χαρισματικός άνθρωπος, ο Σωτήρης Τσιόδρας. Εδώ όμως καταλυτική είναι η πρωτόγνωρη πρακτική του ίδιου του πρωθυπουργού που εκχωρεί σε έκτακτες συνθήκες ένα σημαντικό μέρος της εξουσίας του στους ειδικούς και θέτει όλο το κράτος στην υπηρεσία στόχων που αυτοί έχουν θέσει. Αυτό δείχνει μεγάλη ηγετική εμβέλεια και παράγει εμπιστοσύνη. Μια εμπιστοσύνη σε ένα ανιδιοτελές πλέγμα υπηρέτησης του ελάχιστου καλού που είναι η επιβίωση και η υγεία σε συνθήκες πολεμικής σχεδόν απειλής. Με άλλα λόγια η κυβέρνηση, χωρίς την ιδιοτελή εξουσιαστικότητα που χαρακτηρίζει παραδοσιακά τις ελληνικές κυβερνήσεις, κατάφερε να κάνει την εμπιστοσύνη προς την κρατική εξουσία να εξαπλώνεται πιο γρήγορα από τον ιό. Από εκεί και πέρα ο μικροκαπιταλισμός, ο πλούσιος τεχνολογικός εξοπλισμός των ελληνικών νοικοκυριών, η οικογενειακή συσπείρωση και άλλα στοιχεία της οικονομίας που δεν θεωρούνται μοντέρνα, βοήθησαν πολύ ώστε να είναι ανεκτή μία υπό άλλες συνθήκες ανυπόφορη κατάσταση.

Σε αυτό τον «πόλεμο» οι Έλληνες στη συντριπτική πλειοψηφία δείξαμε εμπιστοσύνη και συλλογική υπευθυνότητα. Είναι τουλάχιστον ελπιδοφόρο για μια κοινωνία που είχε μάθει τα τελευταία χρόνια να λειτουργεί με όρους πολεμικής, με χαμηλή αυτοπεποίθηση και μικρά ποσοστά εμπιστοσύνης στους θεσμούς.
Ναι είναι, αυτό προσπάθησα να περιγράψω και πριν. Τώρα όμως καλούμαστε να κινηθούμε πάλι στο σκοτάδι για ένα διάστημα. Δεν θα είναι απλό για την πολιτική εξουσία να φτιάξει ένα συνεκτικό και νοηματικό σχεδίο επιστροφής στην έστω σχετική ευημερία μαζί με την ταυτόχρονη αντιμετώπιση μιας απειλής που δεν έχει παρέλθει. Είμαστε πιο σκληροί και πιο ευέλικτοι από άλλους και έχουμε μια παρακαταθήκη υψηλού ανθρωπισμού της αντιμετώπισης του θανατικού που ήρθε να μας βρει. Τώρα όμως πρέπει να αρχίσουμε πάλι να παράγουμε, να ερωτευόμαστε, να διαφωνούμε, και να μείνουμε και ασφαλείς μαζί. Δηλαδή να λειτουργήσουμε αποδοτικά με όρους μεγάλης ανασφάλειας και να μην παράγουμε μεγαλύτερο κίνδυνο. Η άσκηση είναι ιστορικά πρωτόγνωρη. Και όλο αυτό σε μια νέα κοινωνία μετριασμένης οικειότητας, που θα την περιέγραφα, παίζοντας λίγο με τα θεμέλια της κοινωνιολογίας, ως κοινωνία της αλληλεγγύης καχυποψίας. Σχήμα οξύμωρο που πρέπει να δούμε αν έχει εφαρμογή: η καχυποψία έναντι του άλλου είναι τρόπος οργάνωσης της οργανικής μας αλληλεγγύης, της αλληλεξάρτησής μας. Είμαστε εξαρτημένοι ο ένας από τη δουλειά του άλλου και ταυτόχρονα είμαστε εξαρτημένοι και από την υγειονομική του συμπεριφορά. Δεν είναι κοινωνικό πείραμα, όπως λένε ορισμένοι ανόητοι, γιατί κανένας πειραματικός ερευνητής δεν θα διατύπωνε ποτέ μια τόσο τρελή υπόθεση εργασίας. Και όμως συμβαίνει. **■**

COVID-19

Η ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ: ευλογία ή απειλή;

Ο **Ανδρέας Ποττάκης**,
συνήγορος του Πολίτη -
Ανεξάρτητη Αρχή,
μιλάει στην **ATHENS VOICE**

Του **ΤΑΚΗ ΣΚΡΙΒΑΝΟΥ**
Φωτό: **ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ**

ΤΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΩΣ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ η τεχνητή νοημοσύνη σε μια σειρά θεμάτων και πώς επηρεάζει και θα συνεχίσει να επηρεάζει τις ζωές μας, εκφράζει ο Ανδρέας Ποττάκης, Συνήγορος του Πολίτη - Ανεξάρτητη Αρχή. Όπως χαρακτηριστικά λέει, «έχουμε ήδη την εμπειρία του πώς οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να φανούν εκπληκτικά χρήσιμες στις απόπειρες χειραγώγησης της κοινής γνώμης, των πολιτικών μας πεποιθήσεων, των κοινωνικών μας προβολών και στερεοτύπων». Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη - Ανεξάρτητη Αρχή εξηγεί πού οφείλεται η βαθιά ριζωμένη σχέση καχυποψίας ανάμεσα στον πολίτη και το κράτος, «βαθμολογεί» τη δημόσια διοίκηση την περίοδο προ της πανδημίας και στη διάρκεια αυτής και αναφέρεται στο τι θα πρέπει να γίνει την επόμενη ημέρα.

Οι αναφορές στον Συνήγορο το 2019 ήταν 9% περισσότερες σε σχέση με το 2018. Και 50% περισσότερες σε σχέση με το 2015. Αυτό σημαίνει ότι αυτό που λέμε Κράτος αντί να βελτιώνεται γίνεται περισσότερο δυσλειτουργικό και μη φιλικό προς τον πολίτη ή αυτή είναι μια απλοϊκή, ίσως, ανάγνωση;

Είναι, αναμφίβολα, μία ανάγνωση. Όπως ανέφερα, οι απαιτήσεις των πολιτών από το κράτος σε παροχές και προστασία αυξάνονται διαρκώς. Ιδίως των πολιτών της χώρας μας που τα τελευταία χρόνια αντιμετώπισαν μία βίαιη μεταβολή των συνθηκών ζωής τους, του επιπέδου διαβίωσής τους, μία συρρίκνωση των δικαιωμάτων τους. Εκτιμώ ότι υπάρχουν και άλλες αναγνώσεις. Μετά από μία δεκαετία, σχεδόν, «μνημονιακής» διακυβέρνησης, πολλοί από τους συμπολίτες μας αναζητούν την άρση των αδικιών που υπέστησαν, την επανόρθωση μέρους της ζημίας, την αποκατάσταση των δικαιωμάτων τους. Και είναι ιδιαίτερα τιμητικό για την Αρχή να προστρέχουν για συνδρομή στον Συνήγορο του Πολίτη. Αποτελεί για εμάς και μία ένδειξη εμπιστοσύνης και αναγνώριση της προσφοράς μας. Είναι και αυτή μια ανάγνωση – καθημερινή για εμάς.

Τώρα, σε αυτή την περίοδο της πανδημίας, πώς λειτουργήσε η δημόσια διοίκηση; Πού τα πήγε καλά και πού υστέρησε;

Υπήρξε μία έγκαιρη αντίδραση από την κυβέρνηση στη

διαμόρφωση των όρων διαχείρισης της κρίσης. Και αυτό της πιστώνεται από την κοινή γνώμη. Διέγινωσε σε καλό χρόνο το μέγεθος της επερχόμενης υγειονομικής κρίσης και αναγνώρισε με ειλικρίνεια τα όρια αντοχής του συστήματος, αλλά και την ιδιοσυγκρασία του πληθυσμού. Και γι' αυτό πήρε μέτρα αυστηρά, νωρίτερα από άλλες χώρες σε σχέση με την εξάπλωση του ιού. Και πέτυχε τους βασικούς στόχους που έθεσε. Πέτυχε να περιορίσει την ευρεία διάδοση στον πληθυσμό αλλά και να προστατεύσει το σύστημα υγείας από υπερφόρτωση που θα οδηγούσε σε δραματικά αποτελέσματα, όπως είδαμε σε γειτονικές μας χώρες. Είναι, νομίζω, χαρακτηριστικό, ότι σε αυτή την πρώτη φάση της αναχαίτισης της πανδημίας, η πληρότητα των κλινών στις ΜΕΘ δεν υπερέβη το 50% σε καμία φάση. Κακά τα ψέματα, η πανδημία βρήκε τη δημόσια διοίκηση της χώρας απροετοίμαστη. Στο δελτίο υποθέσεων που αναρτούμε κάθε τετράμηνο στην ιστοσελίδα μας, παρουσιάζουμε, παράλληλα με την συνήθη ύλη, δηλαδή τη συνοπτική καταγραφή επιλεγμένων υποθέσεων που η παρέμβαση της Αρχής ολοκληρώθηκε εντός της συγκεκριμένης περιόδου, και ένα ειδικό ένθετο, με αναφορές σε υποθέσεις που ανέκυψαν εξαιτίας της πανδημίας, των μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπισή της και των δυσλειτουργιών που καταγράφηκαν σε διάφορες δημοσίες υπηρεσίες. Προοδευτικά, επιδεικνύονται αντανάκλαστικά. Οι υπηρεσίες του ευρύτερου δημόσιου τομέα

προσπαθούν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα μέσα στην κρίση. Συστήματα εξ αποστάσεως μαθητείας ή εργασίας στον δημόσιο τομέα, για παράδειγμα, κατ' ουσίαν δεν υπήρχαν. Διαμορφώνονται τώρα, εν μέσω της κρίσης. Πολλές από τις δημόσιες υπηρεσίες, που δεν ανήκουν σε όσες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή αντιμετώπισης της πανδημίας βρίσκονται σε, μερική τουλάχιστον, αναστολή λειτουργίας και προσπαθούν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, με ταχεία, ίσως και «βίαιη» σε κάποιες περιπτώσεις, εισαγωγή εφαρμογών των νέων τεχνολογιών. Και αυτό, όπως είναι επόμενο, προκάλεσε αρρυθμίες. Για παράδειγμα, σειρά προβλημάτων παρουσιάστηκαν στην απρόσκοπτη παροχή προνοιακών επιδομάτων, επιδομάτων αναπηρίας ή επιδοτήσεων ανεργίας, στην προστασία των ωφελούμενων κοινωφελών προγραμμάτων. Ίσως να είναι μία ευκαιρία, έστω και υπό αυτές τις συνθήκες, η χώρα να καλύψει μέρος του χαμένου χρόνου στην ευρύτερη χρήση των εφαρμογών των νέων τεχνολογιών. Αλλά αυτό θα πρέπει να γίνει προσεκτικά, με σχέδιο. Ωστε αφενός να μη μείνει κανείς πίσω, και αφετέρου να διαμορφώσουμε τις κατάλληλες θεσμικές εγγυήσεις, ώστε να ανταποκριθούμε με επάρκεια στις νέες προκλήσεις, στην οικονομία, στη κοινωνία, στα δικαιώματά μας, στη δημοκρατία.

Σας ανησυχεί η επόμενη περίοδος; Ακούμε ότι η «κανονικότητα» που γνωρίζαμε θα είναι τελείως διαφορε-

Ποιος είναι ο Ανδρέας Ποττάκης

Το καλοκαίρι του 2016 ο Ανδρέας Ποττάκης εξελέγη από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής με πλειοψηφία 4/5 ο νεότερος στην ιστορία του θεσμού Συνήγορος του Πολίτη. Νομικός, με σπουδές στα Πανεπιστήμια των Αθηνών και της Οξφόρδης όπου του απονεμήθηκε ο διδακτορικός τίτλος στο Ευρωπαϊκό Δημοσίο Δίκαιο, έχει διδάξει σε Πανεπιστήμια στο Ην. Βασίλειο, στην Ιταλία, στην Τουρκία και στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια της θητείας του, οι αναφορές πολιτών και επιχειρήσεων στον Συνήγορο έχουν παρουσιάσει αλματώδη αύξηση. Παράλληλα, έχει αναπτύξει έντονη διεθνή δράση. Το 2018 εξελέγη από 30 συναδέλφους του από τη Νότια Ευρώπη, τη Βόρεια Αφρική, τη Μέση Ανατολή, τα Βαλκάνια και τη Μαύρη Θάλασσα, Πρόεδρος Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη της Μεσογείου, ενώ πριν από ένα μήνα εξελέγη Πρόεδρος και του ευρωπαϊκού τμήματος της Διεθνούς Ένωσης των Συνηγόρων του Πολίτη που αριθμεί 90 μέλη από 48 χώρες της Ευρώπης.

τική την επόμενη ημέρα. Σε ποιους τομείς θα λέγατε ότι χρειάζεται μεγαλύτερη επαγρύπνηση και ποιος θα πρέπει να είναι ο ρόλος της Πολιτείας;

Με ανησυχεί το επίπεδο ετοιμότητας που θα έχουμε για να ανταποκριθούμε στις προκλήσεις της επόμενης περιόδου. Ήδη, η συζήτηση που έχει ξεκινήσει για την επόμενη μέρα εστιάζει στις προκλήσεις για την οικονομία και τους θεσμούς, το κράτος δικαίου και τη δημοκρατία. Η επερχόμενη, σύμφωνα με τις προγνώσεις, παγκόσμια οικονομική ύφεση αναπόφευκτα θα επαναπροσδιορίσει σχέσεις και λειτουργίες σε ευρύ φάσμα, από τα περιθώρια της παροχικής διοίκησης μέχρι και τις εργασιακές σχέσεις. Ήδη καταγράφουμε στο δελτίο υποθέσεων του 1ου τετραμήνου του έτους σημαντική αύξηση σε καταγγελίες για εργοδοτική αυθαιρεσία, είτε αυτή αφορά σε μη χορήγηση αδειών ειδικού σκοπού, είτε και σε καταχρηστικές απολύσεις. Η παροχή βοηθημάτων, επιδομάτων και διευκολύνσεων στην αποπληρωμή οφειλών, αναγκαία αναμφίβολα, δεν μπορεί παρά να αποτελεί πρόσκαιρη αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών που ανέκυψαν από τη διάδοση του ιού και τα μέτρα που ελήφθησαν για την αναχαίτισή της. Αλλά δεν μπορούν να έχουν διάρκεια. Στη περίπτωση της χώρας μας, μάλιστα, με τη δεδομένη δημοσιονομική στενότητα που μας κληροδότησε η δεκαετής σχεδόν μνημονιακή περιπέτεια, είναι αμφίβολο σε ποιο βαθμό θα είναι διαθέσιμα σε

ένα ενδεχόμενο νέο lockdown τους επόμενους μήνες. Πιθανότατα, θα πρέπει να υπάρξει πιο γενναία παρέμβαση του κράτους στους μηχανισμούς λειτουργίας της οικονομίας, με παροχή αναγκαιών εγγυήσεων μεσοπρόθεσμης προοπτικής, προκειμένου να κρατηθούν στα πόδια τους οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και οικονομικές δραστηριότητες της χώρας. Και αυτό θα επαναφέρει τον κίνδυνο του λεγόμενου δημοσιονομικού εκτροχιασμού. Χρειάζεται, συνεπώς, συνεκτική πολιτική και συντονισμένες δράσεις, σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Φοβάμαι, ωστόσο, ότι τα δείγματα γραφής της ΕΕ στη δια-

χείριση κρίσεων δεν μας επιτρέπουν να είμαστε υπερβολικά αισιόδοξοι. Και στην παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008 και στην ανθρωπιστική κρίση της μαζικής μετακίνησης μεικτών πληθυσμών προσφύγων και μεταναστών, η ΕΕ δεν έδειξε ικανή, ή και πρόθυμη, να ανταποκριθεί συνεκτικά, αποτελεσματικά και αποφασιστικά. Δυστυχώς, κάποια κράτη μέλη στον πυρήνα του ευρωπαϊκού εγχειρήματος εξακολουθούν να θέλουν να βλέπουν την ΕΕ πρωτίστως ως μία κοινή αγορά και δευτερευόντως ως μια κοινότητα αλληλέγγυων λαών.

Σε ό,τι αφορά στο κράτος δικαίου, στη δημοκρατία, οφείλω να πω, ότι δεν συμμερίζομαι κάποιες από τις όψιμες ανησυχίες πολλών, και έγκριτων, αναλυτών. Γιατί, πόσο ικανοποιημένοι ήμασταν, άραγε, πριν τη πανδημία από τη λειτουργία του κράτους, των θεσμών; Πόσο «δημοκρατική» θεωρούσαμε τη δημοκρατία μας; Και φυσικά, δεν αναφέρομαι σε περιορισμούς ή και αναστολή σε απόλαυση συγκεκριμένων δικαιωμάτων, που εντάσσονται στο σχεδιασμό για την αναχαίτιση της εξάπλωσης της πανδημίας. Εύλογα υποχωρούν, πρόσκαιρα και αναλογικά, ασφαλώς, μπροστά στο μείζον, τη διαφύλαξη της δημόσιας υγείας, της υγείας καθενός και καθεμιάς από εμάς. Αντιθέτως, μάλιστα, νομίζω, ότι η παρούσα κρίση αποτελεί ευκαιρία να επανεξετάσουμε το επίπεδο της δημοκρατίας μας, του κράτους δικαίου, και να λάβουμε τα κατάλληλα μέτρα για αποτελεσματικότερη θωρά-

κισή τους. Η διαπίστωση του πόσο εύθραυστο μπορεί να είναι όλο το δικαιοπολιτικό μας οικοδόμημα μπορεί να λειτουργήσει και θετικά. Να αυξήσει τα επίπεδα εγρήγορσής μας, να μας καταστήσει πιο ενεργούς, ευαίσθητοποιημένους και ενημερωμένους πολίτες. Να ενδυναμώσει το αίτημα ουσιαστικής ενίσχυσης των φορέων εποπτείας και ελέγχου της δημόσιας εξουσίας, διεύρυνσης του πεδίου δράσης των θεσμικών αντίβαρων. Ήδη, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει επεξεργαστεί και υιοθετήσει σειρά αρχών για την ενδυνάμωση του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη, του κατεχόχην ανεξάρτητου, αμερόληπτου εξωδικαστικού θεσμού προστασίας των δικαιωμάτων, καταπολέμησης της κακοδιοίκησης και διαφύλαξης της νομιμότητας της διοικητικής δράσης, θεσμού με παρουσία σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και στις περισσότερες ανά την υφήλιο.

Οι σοβαρότερες, κατά τη γνώμη μου, ανησυχίες για τα απότοκα της πανδημίας δεν είναι καινούριες, δεν τις έφερε η πανδημία. Και δεν είναι πρόσκαιρες. Υπήρχαν και υπονόμιαν τους θεσμούς, τις δημοκρατικές λειτουργίες, το κράτος δικαίου, το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών μας. Θα έλεγα, μάλιστα, ότι η προσοχή μας θα πρέπει να εστιάζει περισσότερο από πριν σε εκείνες που δεν προκαλούνται πρωτίστως από ρυθμίσεις κυβερνητικές. Για αυτές υπάρχει τουλάχιστον η δημόσια κριτική και σε, περισσότερο ή λιγότερο συστηματικό βαθμό, ο έλεγχος νομιμότητας. Η μεγάλη πρόκληση της επόμενης μέρας είναι οι κίνδυνοι που πηγάζουν μέσα από εφαρμογές φαινομενικά ακίνδυνες, εφαρμογές άρρηκτα συνδεδεμένες με την καθημερινότητά μας και τον τρόπο ζωής μας. Που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τις καταναλωτικές μας συνήθειες και προτιμήσεις, τις κοινωνικές μας προαχμάνουσες, ακόμη και τις πολιτικές μας πεποιθήσεις. Που μας αναγνωρίζουν όχι ως υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, αλλά ως φορείς δεδομένων. Οι εξελίξεις στον τομέα των νέων τεχνολογιών είναι ραγδαίες, σίγουρα πολύ σημαντικές για να τις αγνοούμε ή να τις εξωραϊζουμε ως αποκυήματα επιστημονικής φαντασίας. Οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης έχουν προ πολλού ξεπεράσει το στάδιο των αυτοματοποιημένων, μηχανικών λειτουργιών. Οι προκλήσεις μιας αρρύθμιστης εφαρμογής τους είναι παρούσες και είναι ιδιαίτε- ρως σύνθετες. Μέσα σε συνθήκες μάλιστα, αποστασι-

Οι σοβαρότερες, κατά τη γνώμη μου, ανησυχίες για τα απότοκα της πανδημίας δεν είναι καινούριες, δεν τις έφερε η πανδημία. Και δεν είναι πρόσκαιρες. Υπήρχαν και υπονόμιαν τους θεσμούς, τις δημοκρατικές λειτουργίες, το κράτος δικαίου, το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών μας.

οποίησης, καραντίνας, γίνονται πιο εμφανείς. Και δεν αφορούν μεμονωμένες χώρες, ούτε περιορίζονται μέσα στα σύνορα κάθε κράτους. Γι' αυτό και αποτελούν βασική εστία προβληματισμού για όλους τους ομολόγους μου στην Ευρώπη.

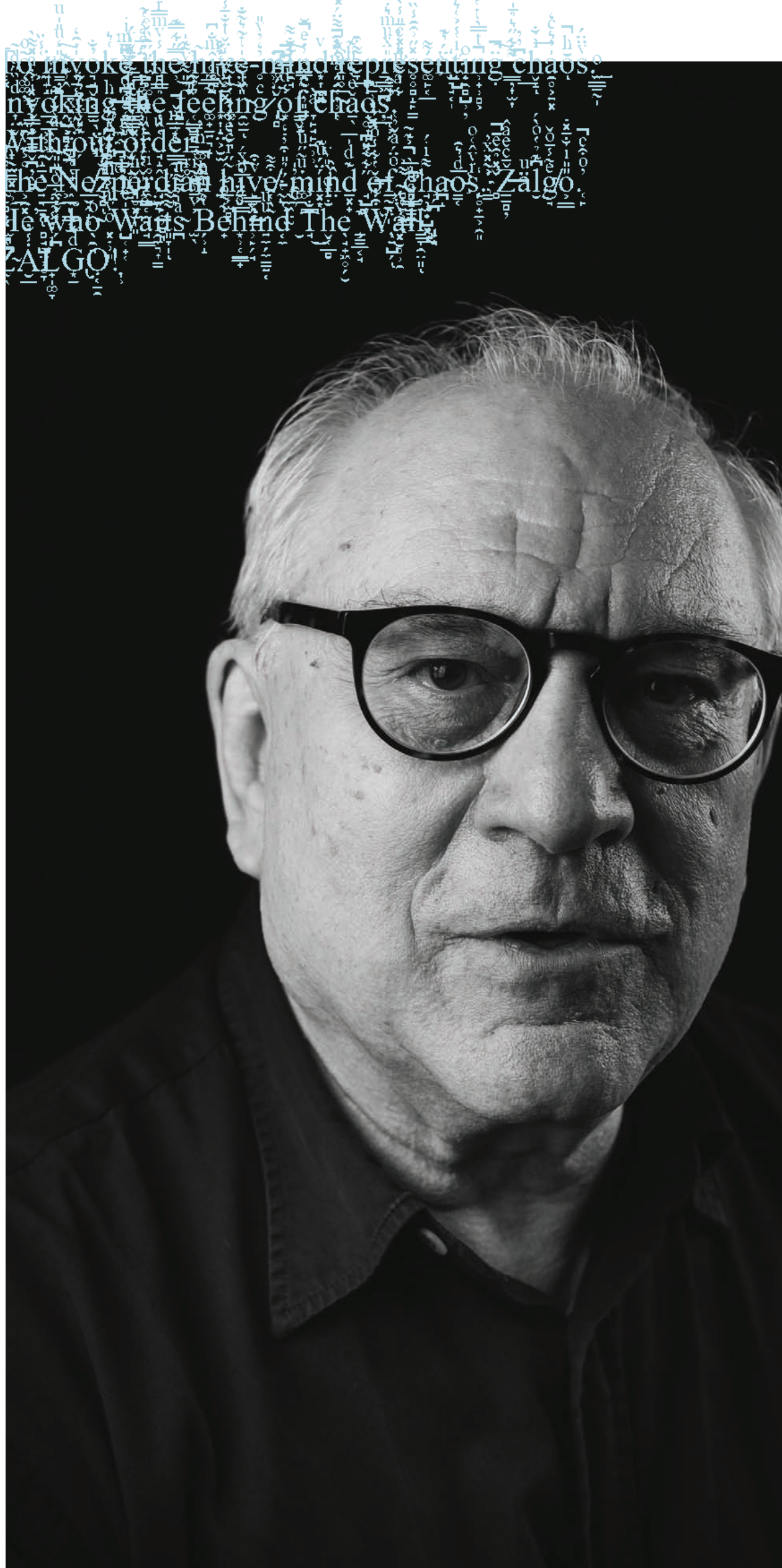
Είστε πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Συνηγόρων και της Μεσογειακής Ένωσης Συνηγόρων. Γιατί το θέμα της τεχνητής νοημοσύνης αποτελεί θέμα αιχμής;

Γιατί οι εφαρμογές της είναι πλέον παντού. Αξιοποιώντας την πρόσβαση που έχει στα μεγάλα δεδομένα που παράγουμε. Και είναι σε θέση να καθορίζει όχι μόνο τη καταναλωτική μας συμπεριφορά. Έχουμε ξεπεράσει το επίπεδο που οι αγοραστικές μας συνήθειες, οι προτιμήσεις μας στην απόλαυση μορφών τέχνης, η κάθε μας αναζήτηση στον εικονικό κόσμο του διαδικτύου ενημερώνουν και τις επόμενες επιλογές μας, μέσα από την επεξεργασία τους ως δεδομένων. Έχουμε, επίσης, ήδη, την εμπειρία του πώς οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να φανούν εκπληκτικά –και ανησυχητικά– χρήσιμες και αποτελεσματικές στις απόπειρες χειραγώγησης της κοινής γνώμης, των πολιτικών μας πεποιθήσεων, των κοινωνικών μας προβολών και στερεοτύπων. Σας θυμίζω, ως παράδειγμα και μόνο που έλαβε δημοσιότητα, το σκάνδαλο της Cambridge Analytica και των μεθόδων προπαγάνδας σε βαθμό που δεν είχαμε αντιληφθεί μέχρι πρόσφατα. Αυτή τη στιγμή, σε διάφορες χώρες είναι σε λειτουργία και χρήση αλγόριθμοι για την υποστήριξη των σωφρονιστικών πολιτικών ή και της απονομής της δικαιοσύνης, με profiling παραβατών ως προς τη πιθανότητα να εγκληματίσουν ξανά και συνακόλουθη εκτίμηση επί της επιβαλλόμενης ποινής. Η ΕΕ αυτή τη στιγμή χρηματοδοτεί την μελέτη και ανάπτυξη κατάλληλων αλγορίθμων για profiling αλλοδαπών, μεταναστών και αιτούντων άσυλο, με στόχευση την ανίχνευση εκείνων που θα 'ενσωματωθούν ευκολότερα' στις κοινωνίες μας. Συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, πρόνοιας και είσπραξης δημοσίων εσόδων βασίζονται σε αλγοριθμικές εφαρμογές. Μεγάλοι πολυεθνικοί κολλοσοί χρησιμοποιούν αλγόριθμους για την επιλογή των στελεχών τους, ή ακόμη και για δημιουργία μοντέλων με τα οποία καθορίζουν τις προοπτικές της εργασιακής σταδιοδρομίας καθενός και καθεμιάς. Και οι αλγόριθμοι αυτοί δεν είναι 'ουδέτεροι'. Αντιθέτως, φαίνεται, ότι αναπαράγουν στερεότυπα και επιτείνουν τις διακρίσεις. Και δεν είναι διαφανείς, δεν υπόκεινται σε έλεγχο, ούτε κατά τη σχεδίαση, ούτε κατά την εφαρμογή τους.

Είναι γεγονός, ότι πολλές από τις εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης είναι αναγκαίες, απαραίτητες σε διάφορους τομείς για την καλύτερη αντιμετώπιση προβλημάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ο τομέας της υγείας, όπου η τεχνητή νοημοσύνη έχει συμβάλει και μπορεί να συμβάλει στην ανίχνευση και ταυτοποίηση ασθενειών ή γενετικών, γονιδιακών αποκλίσεων και την θεραπεία τους. Αλλά και στην υπηρεσία της προστασίας της δημόσιας υγείας, είναι ήδη σε χρήση εφαρμογές που εγείρουν ζητήματα ως προς τους μηχανισμούς επεξεργασίας δεδομένων. Για παράδειγμα, οι πολυσυζητούμενες εφαρμογές σε κινητά για την αντιμετώπιση της διασποράς του COVID-19 θα επεξεργάζονται μία τεράστια βάση δεδομένων που ο καθένας μας παράγει. Το ζήτημα εν προκειμένω δεν είναι τα προσωπικά δεδομένα, αυτά θα προστατεύονται, υπάρχει πλαίσιο που μπορεί να αξιοποιηθεί. Άλλωστε, δεν είναι αυτό που ενδιαφέρει. Είναι τα δεδομένα αυτά καθαυτά, η πρόσβαση στη βάση τους και ο τρόπος και ο σκοπός επεξεργασίας τους. Και φυσικά, υπάρχουν και εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης και σε άλλους τομείς, υψηλής επικινδυνότητας, όπως η πολεμική βιομηχανία, για τη δημιουργία τρομακτικών πολεμικών μηχανών, χωρίς καν την παρέμβαση ή και επιτήρηση από ανθρώπινο παράγοντα: τα λεγόμενα killer robots, για την ανάπτυξη των οποίων έχει αναπτυχθεί ήδη ένας ανηλεής ανταγωνισμός μεταξύ των τεχνολογικά ανεπτυγμένων χωρών και οικονομιών. Κάτι σαν το doomsday σενάριο του Dr. Strangelove του Κιούμπρικ. Ο μεγάλος ανταγωνισμός Ανατολής και Δύσης αυτή τη στιγμή εστιάζει στον έλεγχο των μεγάλων δεδομένων και στην ανάπτυξη εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης. Είναι, πάντως, θετικό, ότι, έστω και με καθυστέρηση, η Ευρώπη δείχνει να πρώτη ταμάδια αφύπνισης. Λίγο πριν το ξέσπασμα της πανδημίας, η ΕΕ δημοσιοποίησε τη Λευκή Βίβλο της για τη τεχνητή νοημοσύνη, όπου παρουσίασε τους βασικούς άξονες στρατηγικής της. Και χαρτογράφησε και σειρά κινδύνων, την ανεπάρκεια του υφιστάμενου νομικού οπλοστασίου για την προστασία των δικαιωμάτων μας, την έλλειψη διαφανούς, ρυθμιστικού πλαισίου και μηχανισμών εποπτείας, τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερ-εθνικό, Ευρωπαϊκό επίπεδο. Και η αναγνώριση του προβλήματος είναι πάντα μία καλή αρχή, έστω και καθυστερημένη. Η προώθηση πραγματικά αποτελεσματικών μεθόδων και μηχανισμών που θα απαντούν στις προκλήσεις αυτές θα πρέπει να είναι απαίτηση όλων μας. **Α**

Πώς φαντάζεστε την επομένη μέρα;

Εγκλεισμός. Αγωνία. Φόβος. Και ύστερα ήρθαν η πίστη, η υπομονή, η αγάπη, η ενότητα. Κάπως έτσι φτάσαμε τις 42 ημέρες εγκλεισμού. Κάπως έτσι ήρθαμε πιο κοντά. Κάπως έτσι μπήκαμε στη διαδικασία να σκεφτόμαστε την επόμενη μέρα ξανά και ξανά. Σχεδιάζοντάς τη στο μυαλό μας όπως θα έρθει αλλιά και όπως θα θέλαμε ιδανικά να είναι. Παρότι οι καιροί δεν είναι οι καλύτεροι, θα λέγαμε ότι τώρα ήταν και είναι η πιο σωστή ώρα για να ονειρευτούμε και να ονειρευόμαστε. Σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, άνθρωποι της τέχνης και του Πολιτισμού αναλαμβάνουν να μοιραστούν μαζί μας τις δικές τους φαντασιώσεις και ιστορίες για την επόμενη ημέρα. Την ημέρα μετά από εκείνον τον πρωτόγνωρο σε όλους εγκλεισμό που έκανε τη γη να σουχάσει για λίγο αλλιά να συνεχίσει ακάθεκτη να γυρίζει.

Οι θνητές λέξεις

Ο συγγραφέας του εμβληματικού «Πεθαίνω σαν χώρα» γράφει για το πώς οι λέξεις καλούνται να συντονιστούν μ’ αυτή την απότομη παγκόσμια πραγματικότητα της πανδημίας, να επινοήσουν τρόπους για να αντιστοιχήσουν με τα πράγματα

Του Δημήτρη
Δημητριάδη

Mais qu’y a-t-il de si périlleux dans le fait que les gens parlent et que leur discours indéfiniment prolifèrent ? Où donc est le danger ?

Michel Foucault, *L’ordre du discours*, 2.12.1970

Το ζητούμενο: να μιλήσουν οι λέξεις, δεν βρίσκει, αν θέλουμε να είμαστε ουσιαστικά επίκαιροι, ανταπόκριση.

Το αίτημα δεν ικανοποιείται, εκκρεμεί ανανταπόδοτο. Ο συρμός των λέξεων, όλων των ηλικιών, σύμπας και πυκνός, σε στάση διαθεσιμότητας αλλά και αναμονής.

Η λέξη και το πράγμα, η λέξη και το γεγονός, η λέξη και η κατάσταση, κι ακόμα: η λέξη και το αίσθημα, η λέξη και η σκέψη, σε στάση εκκρεμότητας.

Μιλάμε για το σήμερα. Οι λέξεις και τα πράγματα σήμερα.

Η μία πλευρά, η δεύτερη, ζητά να ειπωθεί τι είναι αυτό που η ίδια είναι. η άλλη πλευρά, η πρώτη, εκείνη από την οποία ζητείται να πει τι είναι η δεύτερη, δεν είναι πλέον σε θέση να το κάνει όπως το έκανε μέχρι τώρα.

Φυσικά, και οι δύο πλευρές υπάρχουν όπως τις ξέρουμε και όπως υπήρχαν ανέκαθεν, εξακολουθούν να κάνουν αυτό που έκαναν από καταβολής τής γλώσσας, η μία πλευρά μιλάει για την άλλη, οι λέξεις λένε τα πράγματα, οι ίδιες λέξεις τα ίδια πράγματα, με όλες τις μεταλλάξεις που έχουν προκύψει στη διαδικασία της ονομασίας των πραγμάτων.

Πρόκειται όμως για φαινομενικώς μόνο αδιατάρακτη συνέχεια, για ουσιαστικώς ρήξη της συνέχειας.

Οι λέξεις και τα πράγματα, οι λέξεις και τα πρόσωπα, οι λέξεις και τα θέματα, δεν συνομιλούν όπως συνομιλούσαν. λέξεις και πράγματα, λέξεις και πρόσωπα, λέξεις και θέματα, στέκονται απέναντι εκείνες σ’ εκείνα, αλλά δεν επικοινωνούν όπως γινόταν πάντα, δεν έχουν σχέση άμεσης αντιστοιχίας, ευθείας συνεννόησης.

Οι λέξεις δεν συμπίπτουν με τα πράγματα. τα πράγματα δεν υποδέχονται στις λέξεις.

Αυτό που έλεγαν οι λέξεις μέχρι τώρα για τα πράγματα, δεν ισχύει πλέον, δεν λένε το είναι των πραγμάτων. λέξεις και πράγματα δίστανται, η προηγούμενη σύμπτωσή τους έχει κλονιστεί, το αυτονόητο της σχέσης τους διασαλεύεται, οι λέξεις δεν σημαίνουν πλέον για τα πράγματα εκείνο που σήμαιναν πριν γι’ αυτά, το είναι των πραγμάτων (γεγονότων, αισθημάτων, καταστάσεων), όχι μόνο παμπάλαιων αλλά κυρίως νέων, πρόσφατων, καινοφανών αλλά και αφανών, δεν βρίσκει κυριολεκτική την ονομασία που αντιστοιχούσε σ’ αυτά. το είναι των πραγμάτων έχει άλλες πλέον απαιτήσεις, έχει τις πιεστικές απαιτήσεις τού θερμού σήμερα.

Οι λέξεις, οι νοηματοδοτήσεις, οι σημασίες, στέκονται αμήχανες, σχεδόν ακυρωμένες, απέναντι στο σύνολο των πραγμάτων, το σύνολο των πραγμάτων στέκεται κι αυτό σε αναμονή απέναντι στις λέξεις, στις νοηματοδοτήσεις, στις σημασίες τους, με την ονομασία τους από αβέβαιη, διαταραγμένη, έως ακυρωμένη.

Οι δύο πλευρές αλληλοκοιτάζονται ως εάν η μέχρι σήμερα συνάφειά τους να έχει υπονομευτεί σε βαθμό κατάργησής της.

Ό,τι έλεγε μία λέξη για ένα αίσθημα δεν το λέει πια.

Ένα συμβάν, το ίδιο εδώ και χιλιετίες, δεν αναγνωρίζεται στην περιγραφή από τη λέξη που το βάφτιζε ως τώρα.

Ένα αντικείμενο, φυσικό ή τεχνητό, χρειάζεται άλλον χαρακτηρισμό που να προκύπτει από τη σημερινή του ανάγκη ονομασίας του.

Μία πράξη που διατηρούσε επί αιώνες τον ίδιο επιθετικό της προσδιορισμένο, τώρα δεν βρίσκει σ’ αυτόν τον προσδιορισμό εκείνο που η ίδια πράξη σήμερα είναι.

Όσο για τα εντελώς καινοφανή πράγματα, αυτά που η εμφάνισή τους είναι ζήτημα λίγων ετών, λίγων ημερών, ακόμα και λίγων ωρών, θέτουν ένα αίτημα, πανάρχαιο κι αυτό, επινόησης της λεκτικής τους ύπαρξης.

Οι λέξεις είναι δημιουργήματα των εποχών οι οποίες, για δική τους ανάγκη, τις δημιούργησαν.

Ακόμα και οι κορυφαίες λέξεις που συνιστούν τα εννοιολογικά θεμέλια των πολιτισμών, δεν μπορούν να ισχύσουν σήμερα όπως ίσχυαν στις εποχές που χρειάζονταν τη δημιουργία τους.

Όταν μάλιστα οι άνθρωποι ζουν, όπως σήμερα, μία ακροτελεύτια στιγμή ενός πολιτισμού τού οποίου η ουσιαστική σύσταση είναι οι λέξεις. όταν η εμφάνιση πρωτοφανών συμπτωμάτων τα οποία πλήττουν τους πάντες ανεξαιρέτως και η συνθήκη της ζωής, ιδιωτικής και δημόσιας,

καταστρατηγείται από τη διέγερση αντίστοιχων σε πρωτοφανή μορφή με τα συμπτώματα αισθημάτων, σκέψεων, βιωμάτων. τότε η γλώσσα δοκιμάζεται στην πιο καίρια διάστασή της: στο να εκφράσει, να ονομάσει, να νοηματοδοτήσει, να συντάξει, να οργανώσει, να καταδείξει, να περιγράψει, να πει τα πράγματα με το αντίστοιχο κατά τη χρονική εκείνη στιγμή όνομά τους, δραστηριοποιημένη σε όλες τις εκδοχές της λειτουργίας της.

Η τομή που έχει επιφέρει η τρέχουσα πανδημία, τομή που ίσως πολλοί δεν την έχουν αντιληφθεί στο αληθινό μέγεθός της και αποδεχθεί στις καίριες συνέπειές της, είναι μέγα ιστορικό γεγονός, όπου το αμιγώς ανθρώπινο, το μη εξαιρετέο και μη ανυπέρθετο, η περατότητα του ανθρώπου, κρίνει τα πάντα, επιτεύγματα και αξίες, δοκιμάζει την αντοχή και την εγκυρότητά τους, αποκαλύπτει, με τρόπο εξόφθαλμο, τι μένει όρθιο, τι παραμένει αναγκαίο, τι είναι ζωντανό και τι νεκρό.

Ένα από αυτά είναι, στην πρώτη γραμμή, η γλώσσα.

Όλα είναι ζήτημα γλώσσας.

Από την στιγμή που κατ’ εξοχήν ανθρώπινη ιδιότητα είναι η ομιλία, οι λέξεις συνθέτουν αυτό που αποκαλείται ανθρώπινη δημιουργία.

Χωρίς τις λέξεις δεν θα υπήρχε τίποτα από όσα συναποτελούν τον πολιτισμό, από τα ιερά βιβλία μέχρι οτιδήποτε συνιστά την προφορική και τη γραπτή παράδοση.

Τα πάντα υπάρχουν επειδή είναι λέξεις.

Θρησκείες, ιδεολογίες, πολιτικά και φιλοσοφικά συστήματα, αποτελούν γλωσσικές κατασκευές, αποκυήματα ιστορικών καθορισμένων συνθηκών, χρονικώς προσδιορισμένων εποχών.

Και αυτά που έχουν ονομαστεί και αυτά που θα ονομαστούν, είναι δέσμια της περιφραξης μέσα στην οποία τα κρατά η γλώσσα.

Τίποτα ανθρώπινο που δεν θα ανήκει στη γλωσσική επικράτεια, της οποίας όρια είναι τα όρια του ανθρώπου – όρια που επιτρέπουν την υπέρβασή τους αλλά εντός των ορίων τους.

Αυτό ως συνέπεια να έχουν και οι λέξεις την ιστορικότητά τους, άρα να υπόκεινται στον χρόνο, να εξαρτάται η διάρκεια και η ισχύς τους από το πόσο ο χρόνος τις έχει φθείρει και εξαντλήσει ώστε να παραμένουν έγκυρες και να εξακολουθούν να σημαίνουν ακόμα κάτι από αυτά που σήμαιναν κάποτε.

Η κρίσιμη στιγμή για την εγκυρότητα των λέξεων και των σημασιών που αποδίδουν στα πράγματα, είναι εκείνη όταν, το άλλο όριο, το όριο της ανθρώπινης ζωής, η θνητότητα, έρχεται, όπως ήρθε σήμερα, να δείξει –αν χρειαζόταν, κι όμως χρειάστηκε– πως όλα όσα δεν είχαν ως προϋπόθεση τη θνητή φύση του ανθρώπου, ως αφετηριακή αρχή τους το ότι ο άνθρωπος είναι θνητός, και μόνο θνητός, καταρρέουν ως ανυπόστατα, ως εφευρήματα που το υλικό τους ήταν χωρίς καμία εμπράγματη διάσταση, κοινώς φούμαρα.

Τώρα που η πραγματικότητα έρχεται με το πρόσωπο του θανάτου και σαρώνει οικοδομήματα αιώνων τα οποία με τα κηρύγματά τους παραπλάνησαν διαμορφώνοντας νοοτροπίες, εκτίθεται ωμή η θεμελιακή γύμνια τους, το αστήρικτο και το ανυπόστατό τους.

Οι λέξεις καλούνται να συντονιστούν μ’ αυτή την απότομη παγκόσμια πραγματικότητα, να επινοήσουν τρόπους για να αντιστοιχήσουν με τα πράγματα όπως αυτά γεννιούνται στο και από το σήμερα, έτσι ώστε και οι λέξεις να βγουν κερδισμένες από αυτή την επιχείρηση και τα πράγματα, η πραγματικότητα που βιώνουμε.

Εάν συμβεί αυτό, εάν υπερισχύσει η επίγνωση ότι τα σημαίνοντα και τα σημαινόμενα πρέπει να αποκτήσουν την επίκαιρη συνεννόηση που απαιτεί η επικαιρότητα, προκειμένου λέξεις και πράγματα να συμπέσουν κι αυτό που λέει η λέξη για το πράγμα να είναι αυτό που είναι όντως το πράγμα με τη σημερινή αναγκαιότητά του, τότε ίσως θα μείνουν για πάντα πίσω όσα έχουν πεθάνει αφήνοντας συγχρόνως ανοικτό και διαθέσιμο το πεδίο για όλα εκείνα που περιμένουν να ζήσουν από εδώ και πέρα.

Έτσι, ο νέος ιστορικός κύκλος που μόλις άρχισε, θα πρέπει, ως νέος, να έχει τη δική του γλώσσα, να μιλήσει με τις δικές του λέξεις, εναρμονισμένες με τη δική του πραγματικότητα, λέξεις κι αυτές θνητές, άρα προσωρινές, αφού θα είναι δημιουργήματα του έγχρονου όντος που είναι ο άνθρωπος, του οποίου η θνητή φύση θα εμψυχήσει τη δική της προσωρινή νοή στον νέο κόσμο.

Αυτός ο κόσμος, επειδή ακριβώς τον εγκαινίασε ο θάνατος, θα είναι αυτός που θα αναδείξει με τον πιο θετικό, δηλαδή γήινο, τρόπο, τη ζωή. **Α**

«Έχω “αποκλειστεί” στην Ελλάδα και αισθάνομαι τυχερός»

Γράφει Το ελληνάκι*

ΖΩ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΑΙ στην Ισπανία εδώ και ενάμιση χρόνο περίπου και την Τετάρτη στις 11 Μαρτίου είχα ένα εισιτήριο για να επιστρέψω Ελλάδα για λίγο καιρό. Το προηγούμενο Σαββατοκύριακο είχαν ανακοινωθεί ήδη 360 κρούσματα στην Ισπανία, αλλά χωρίς να έχει γίνει κάποια ενημέρωση ή να έχουν ληφθεί επίσημα μέτρα. Την Δευτέρα τα κρούσματα είχαν σκαρφαλώσει στα 1.204 και η εταιρία μάς ανακοίνωσε ότι από Τετάρτη θα μπορούμε προαιρετικά να δουλεύουμε από το σπίτι. Την Τρίτη φτάσαμε στα 1.639 κρούσματα όπου και ξεκίνησαν οι πρώτες επίσημες συζητήσεις για ενδεχόμενο lockdown. Τετάρτη που έφυγα, η Ισπανία είχε ήδη 2.140 κρούσματα και 55 νεκρούς, τα σχολεία έκλεισαν εντέλει στις 13 και το lockdown μπήκε την Κυριακή 15 Μαρτίου όπου τα κρούσματα είχαν φτάσει τα 7.753 και οι νεκροί τους 294. Φυσικά από τότε έχω «αποκλειστεί» στην Ελλάδα, εργάζομαι από εδώ και δεν περνάει μέρα που δεν αισθάνομαι τυχερός για το timing της αναχώρησης.

Γιατί τα γράφω όλα αυτά; Γιατί αυτή η τελευταία εβδομάδα στην Ισπανία απέδειξε πόσο σημαντικός ήταν ο χρόνος, όχι μόνο στη λήψη μέτρων από πλευράς πολιτείας, αλλά και στην έγκαιρη πληροφόρηση των πολιτών για την ταυτότητα της πανδημίας. Το τι επακολούθησε στην Ισπανία λόγω αυτής της κωλυσιεργίας των 5-6 ημερών είναι πλέον γνωστό.

Δεν είμαι εγώ ο ειδικός που θα αναλύσει τι πήγε καλά στην Ελλάδα. Υπήρξε τύχη, υπήρξε πολιτική βούληση, υπήρξε αρχικά και μία πρωτόγνωρη κοινωνική πειθαρχία και πολιτική συναίνεση και εν πάση περιπτώσει υπήρξαν χειρισμοί που είναι ήδη διεθνώς αναγνωρισμένοι. Θεωρώ ότι καλύτερος κριτής για όλα αυτά είναι οι αριθμοί και οι αριθμοί μέχρι στιγμής είναι με το μέρος μας.

Δεν κρύβω όμως την ανησυχία μου απέναντι στο γεγονός ότι οι επόμενες φάσεις θα είναι πολύ πιο σύνθετες και θολές. Ήδη διαφάνηκε η πρώτη χαλάρωση την εβδομάδα του Πάσχα και μόλις πριν λίγες μέρες τελείωσε πανηγυρικά και η πολιτική συναίνεση. Το να μένεις σπίτι υπό τον φόβο της μόλυνσης είναι σχετικά εύκολο. Το να κυκλοφορείς πλέον έξω, να συναλλάσσεσαι πάλι με ανθρώπους και να πρέπει να νιώθεις υπεύθυνος τόσο για την ασφάλειά σου όσο και για την ασφάλεια των άλλων, ανά πάσα στιγμή, είναι μία πολύ δύσκολη δοκιμασία. Είναι ευκολότερο –σχε-

δόν αυτονήτο— οι άνθρωποι να κλείνονται στα σπίτια τους στο πρώτο κύμα μιας νέας και άγνωστης πανδημίας. Είναι πολύ πιο δύσκολο όμως να πάρουν πρωτοβουλίες πάνω στην προσωπική τους ευθύνη. Ανάμεσά μας κυκλοφορούν άνθρωποι που δεν έχουν πεισθεί καν για την ύπαρξη του ιού, πισιστικάδες που σκοτώνουν τη βαρεμάρα τους σε μπουλούκια, συνωμοσιολόγοι διαφόρων «ειδικοτήτων», άνθρωποι που απλά δεν έχουν στοιχειώδεις γνώσεις ατομικής και κοινωνικής προστασίας και εντέλει δεν είναι υποχρεωμένοι να γνωρίζουν για επιδημιολογικά μοντέλα, σενάρια, κατανομές και το διάσημο πλέον R0. Κοινώς, υπάρχουν άνθρωποι που όλες αυτές τις μέρες είχαν περιορίσει τις μετακινήσεις τους απλά και μόνο υπό τον φόβο των προστίμων και αυτό δεν υποδηλώνει την απαραίτητη ωριμότητα για τις επερχόμενες φάσεις.

Κάθε μέρα θα είναι μια λεπτή ισορροπία σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο και, καθώς η οικονομική ύφεση θα αρχίσει να δείχνει τα «δόντια» της, είναι πολύ πιθανό η πειθαρχία για την οποία αισθανθήκαμε περήφανοι πριν ένα μήνα να αντιστραφεί σε κάτι πιο χασοτικό. Αυτή τη φορά όμως δεν είμαστε μόνοι. Στην ίδια λεπτή ισορροπία βρίσκονται ήδη και άλλες χώρες. Με εύθραυστες οικονομίες και μία διαρκή στάση αναμονής για την επιστροφή στην κανονικότητα, ενώ είναι πολύ πιθανά δευτέρα και τρίτα κύματα στα οποία θα κληθούμε να κλειστούμε πάλι σπίτι. Ενδεχομένως αυτή η παγκοσμιοποιημένη κατάσταση να λειτουργήσει θετικότερα στη συνειδητοποίηση της πραγματικής κατάστασης.

Τελευταία κάνω συχνά αφελείς σκέψεις που ενδεχομένως κάνουν και άλλοι, τύπου θα μας μείνει το «κουσούρι» να κάνουμε περισσότερο ποδήλατο ή να αθλούμαστε γενικά στα πάρκα και τις παραλίες, όπως θα έπρεπε να κάνουμε ούτως ή άλλως, αλλά αυτό που πραγματικά σκέφτομαι είναι πως είναι μια πολύ καλή ευκαιρία να γίνει ο καθένας μας λίγο πιο πολύ υπεύθυνος. Να βγούμε λίγο από την ευκολομάσητη θεώρηση των πολιτικών αντιπαραθέσεων και συνωμοσιών και να δούμε στην πράξη πώς η ατομική ευθύνη διαμορφώνει τη συλλογική. Αυτή θα έπρεπε άλλωστε να είναι και η λογική σειρά. **A**

* Το ελληνάκι είναι blogger.

Σημειώσεις ενός μονομανούς τον καιρό

Ο Γιώργος Φλωράκης μάς στέλνει μια «εκπομπή» με στίχους και σκέψεις για τις ημέρες που χάσαμε τη χαρά της «άσκοπης

[start]

Oh, where have you been, my blue-eyed son?

Oh, where have you been, my darling young one?

Στο σπίτι, κυρίως. Ξεκαθάρισα το πατάρι μου. Ξεσκόνισα τις βιβλιοθήκες μου. Άκουσα κάτι ξεχασμένους δίσκους. Κι ευτυχώς, είχα την τύχη να μπορώ να δουλεύω. Τα Πρωινά, στο Τρίτο. Με την ελπίδα ότι κατάφερνα να κάνω για όσους με άκουγαν, τη δυστοπία κάπως πιο υποφερτή.

Storm, in the morning light I feel...

Τα φανάρια των δρόμων της πόλης εναλλάσσουν τα χρώματά τους: πράσινο, πορτοκαλί, κόκκινο. Μπορείς να κοιτάξεις για ώρα τις αντανάκλασεις στην ασφάλτο μετά την καταιγίδα.

The life I love is makin' music with my friends

And I can't wait to get on the road again
Χάσαμε πολλά με τούτον εδώ τον ιό. Ανάμεσά τους, και τη χαρά της άσκοπης μετακίνησης. Τη χαρά της περιπλάνησης: να βγεις στον δρόμο χωρίς προορισμό. Να σε φέρουν οι πατούσες σου

στη Φωκίωνος Νέγρη για γρήγορο καφέ, στην Εμμανουήλ Μπενάκη (ψηλά) για φαγητό, στη Λέκκα για ποτό. Κι αν γίνεται, να είναι πάλι όλα ανοιχτά. Κι αν γίνεται, να μην είσαι μόνος.

*All alone am I ever since your goodbye
All alone with just a beat of my heart*

Οι δρόμοι της πόλης πάλλονται. Θυμάσαι; Σάββατο νύκτα προς Κυριακή –Ερμού, Αθηνάς, Ομόνοια– εφημερίδες, Μεσημέρι καθημερινής, Πανεπιστημίου για βιβλία και δίσκους. Απόγευμα Κυριακής, Ανδρέα Μεταξά, Διδότου, Ιπποκράτους, Καλλιδρομίου.
(Άσκοπη μετακίνηση)

*Gold and silver is the autumn
Soft and tender are her skies*

Θυμάμαι ένα φθινόπωρο χωρίς βροχές, ένα φθινόπωρο σκληρό, ένα φθινόπωρο θλιμμένο, αλλά κι ένα ένα χειμώνα ελαφρύ, τρυφερό, ήρεμο, γεμάτο ελπίδες κι αρώματα. Άνοιξη, δε θυμάμαι – σαν μια μαύρη κουρτίνα να πέφτει, Παρασκευή 12 Μαρτίου, ακριβώς.

*I don't believe there's such a thing as TV
I mean – they just keep showing
The same pictures over and over*

Κάτι φορές παραλογίζομαι: ότι να κολλήσεις τον ιό –τον κάθε ιό– είναι θέμα απόφασης. Όπως το να μαγειρεύεις ικανοποιητικά. Ή να πλένεις τα πιάτα δύο φορές τη μέρα. Ή να βρίσκεις πάντα το σωστό πρόγραμμα του πλυντηρίου. Ή να κοιμάσαι νωρίς. Κάτι φορές με βρίσκω λογικό. Κι ύστερα παραλογίζομαι ακόμα πιο πολύ: ότι, λέει, ακόμα κι ο θάνατος είναι θέμα απόφασης.

Well he won't give you time to get ready in this land

Ποτέ δεν ένιωσα έτοιμος για τίποτα. Πρώτα με διέλυαν οι «πραγματικότητες» κι ύστερα έβγαζα τα αναγκαία δόντια και νύχια για να τις αντιμετωπίσω. Οι έρωτες, οι χωρισμοί, τα μέτρια βιβλία, οι κακές διασκευές, οι ξαφνικές καταιγίδες, οι αφρόντιστοι κήποι...

*I'm planting myself in the garden
Between the potatoes and parsley
And I'll wait for the rain to anoint me
And the frost to awaken my soul
I'm looking for lasting relations
With a greenfly, spider or maggot*

Μαθαίνεις: να φροντίζεις τον κήπο σου, να βοηθάς τις σχέσεις να κρατάνε, να παραγγέλνεις τα πάντα μέσω διαδικτύου.

Πώς
φαντάζεστε
την επομένη
μέρα;

«Θα τραγουδάμε χωρίς κοινό αλλά με κοινό»

Της Δήμητρας Γαλάνη

της πανδημίας

μετακίνησης»

ου, να φοράς μάσκες, να έχεις υπομονή, να μην αγκαλιάζεις, να κρατάς αποστάσεις, να συνηθίζεις τη δυστοπία, να περιμένεις το καλοκαίρι.

*Το καλοκαίρι θα 'ρθει και θα πά-
ρει κι εσένα μαζί
Στην ομορφιά του θα γίνεις χα-
ζούλα, όπως ήσουν μικρή*

Θα διαλέξεις νησί, αντηλιακό και βατραχοπέδιλα και θα ξεχάσεις ιούς, πατέρες, άγια πνεύματα και την Άνοιξη που ήδη από τώρα δεν θυμάσαι. (Αλήθεια;)

*There are two suns in the sky
today
The one is shining all over your
head*

Κι όταν επιστρέψεις, οι δρόμοι της πόλης θα καίνε ακόμα στις νυχτερινές σου βόλτες, στις άσκοπες μετακινήσεις, στις μοναχικές διαδρομές.

*At the end of a storm
There's a golden sky*

And the sweet silver song of a lark
Τελικά
Τι έμαθες;
Να ζωγραφίζεις;
Να τραγουδάς;
Να μένεις μόνος αλλά να μην είσαι μόνος;
Να περπατάς με το μυαλό σου στους δρόμους της πόλης;
Να πετάς, έστω;

*There's no sensation to compare
with this
Suspended animation, a state of
bliss
Can't keep my mind from the
circling skies*
Τελικά, τι έμαθες;
Ότι, ας πούμε, η περιπλάνηση, η «άσκοπη μετακίνηση» είναι πιο σημαντική από κάθε προορισμό.

*Κίτρινα σαρακοφαγωμένα
φύλλα
παλιά μου αρβύλα
με της φουσαρμόνικας τα πρίμα
μπάσα
τροφή κι ανάσα.
[end]*

(Δεν) ακούστηκαν κατά σειρά τα τραγούδια:
Bob Dylan: *A Hard Rain's A-Gonna Fall*
Portishead: *Roads*
Willie Nelson: *On The Road Again*
Brenda Lee: *All Alone Am I*
Jackson C. Frank: *Milk And Honey*
Laurie Anderson: *Language Is A Virus*
Reverend Gary Davis: *Death Don't Have No Mercy*
Bill Fay: *The Garden Song*
Φοίβος Δεληβοριάς: Το καλοκαίρι θα 'ρθει
1000 Mods: *Road Burn*
Gerry And The Pacemakers: *You'll Never Walk Alone*
Pink Floyd: *Learning To Fly*
Βαγγέλης Γερμανός: Περιπλάνηση **A**

Ο Γ.Φ. μας έστειλε ένα έργο μικτής τεχνικής, από αυτά που δημιουργεί καθημερινά για τις ραδιοφωνικές εκπομπές του στο Τρίτο Πρόγραμμα

ΘΕΛΩ ΝΑ ΠΑΩ ΜΙΑ ΕΚΔΡΟΜΗ. ΕΧΩ ΤΕΡΑΣΤΙΑ ΑΝΑΓΚΗ να βρεθώ κοντά στη φύση. Να αισθανθώ κομμάτι της. Αυτό δηλαδή που πρέπει να είμαι σαν άνθρωπος. Να νιώσω το πραγματικό μου μέγεθος και να αισθανθώ την ασφάλεια που μου δίνει η μητέρα φύση. Αυτό θέλω. Ο φόβος. Άσχημο πράγμα ο φόβος. Πρέπει να παλέψουμε να τον νικήσουμε, χωρίς αυτό να σημαίνει βέβαια άγνοια του κινδύνου. Πρέπει να μάθουμε να τον διαχειριζόμαστε. Θέλει προσοχή και συνειδητές κινήσεις ώστε να προφυλάσσουμε τον εαυτό μας και τους γύρω μας.

Το φαινόμενο «κορωνοϊός» με επηρεάζει ανθρώπινα, όπως επηρεάζει όλους μας. Η απόσταση. Πρώτα από όλα αυτή η απόσταση που δημιουργείται ανάμεσα στους ανθρώπους είναι τόσο δύσκολη και βρίσκεται τόσο σε απόλυτη κόντρα με τη ζεστασιά που έχουμε γενικότερα σαν λαός. Συνηθίζουμε να αγκαλιαζόμαστε και να φιλιόμαστε και αυτό είναι τώρα απαγορευμένο. Είναι σχεδόν απίστευτο αλλά έτσι είναι.

Το Σάββατο κλήθηκα να δώσω μια διαφορετική συναυλία στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος χωρίς κοινό αλλά με κοινό. Γιατί θα υπάρχει κοινό απλά δεν θα έχουμε τη ζεστασιά του χειροκροτήματός του. Και αυτό είναι πραγματικά ένα μεγάλο κενό. Είναι πρώτη φορά που μας συμβαίνει κάτι τέτοιο και θέλει χρόνο και επαναληπτικότητα για να καταλάβω το αίσθημα και να σας το περιγράψω ακριβώς. Δεν έχει γίνει ακόμα εμπειρία για μένα. Όμως θα γίνει. Πολλά πράγματα θα αλλάξουν και θα πρέπει να προσαρμοστούμε σε καινούργιες καταστάσεις και συνθήκες. Αυτό δεν θα είναι εύκολο. Πιστευω όμως πολύ στην προσαρμοστικότητα που έχουμε σαν λαός. Η ιστορία μάς το έχει δείξει αυτό. Θα βρούμε τον βηματισμό μας πάλι. Δεν θα είναι εύκολο αλλά είμαι σίγουρη ότι θα τα καταφέρουμε τελικά. Υγεία, δύναμη κι αγάπη. Ο ένας για τον άλλον και όλοι μαζί και όλα θα πάνε καλά. **A**

Info: Η Δήμητρα Γαλάνη το Σάββατο 9/5 θα συμμετάσχει στη νέα σειρά ζωντανών διαδικτυακών συναυλιών στον Φάρο του ΚΠΙΣΝ

ΦΩΤΟ: ACTION IMAGES

Το νόημα της Ζωής μας είναι ο «Άλλος»

Του Θεοδωρή Αθερίδη

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΤΗΣ ATHENS VOICE ΕΙΝΑΙ ΠΩΣ ΒΛΕΠΩ τη ζωή μετά την καραντίνα, μετά τον αυτοπεριορισμό.

Η απάντηση μου ήρθε αυθόρμητα, άρα από μέσα μου είναι...

Θα ήθελα να ήμουν ζωγράφος.

Να δούλευα στο ατελιέ μου και να ζωγράφιζα γκουέρνικες όλο αυτό το διάστημα.

Θα μου πεις, γιατί δεν κάθισες να γράψεις;

Για ποιον να γράψω; Θα σου πω εγώ, ποιος θα 'ρθει να δει αυτό που θα ανεβάσω;

Είναι μια δουλειά η δική μου φτιαγμένη για να είμαστε όλοι μαζί.

Είτε για να γελάμε είτε για να κλαίμε.

Αφέθηκα που λες στον καναπέ, ούτε συρτάρια και ντουλάπες συμμαζέψα ούτε σχέδια για το μέλλον έκανα ούτε Netflix είδα.

Βιντεοκλήσεις συνέχεια και σόσιαλ. Έτσι πέρασαν οι πενήντα μέρες της καραντίνας.

Χωρίς ενοχή, σαν έφηβος που του αρέσουν τα θρίλερ και οι ταινίες καταστροφής μπήκα στο κλίμα με μια υπολανθάνουσα ηδονή τύπου todestrieb, που έλεγε κι ο Φρόιντ, και περίμενα...

Έβαζα να δω κονσέρβα μπάλα και μελαγχολούσα στα τάκλιν ή τα τζαρτζαρίσματα. Πόσο κοντά ερχόντουσαν κάποτε οι άνθρωποι, έλεγα με μια σιγουριά ότι αυτά πάει πια, τελείωσαν.

Άκου τώρα ένα περίεργο.

Όσο ατένιζα την άβυσσο και με ατένιζε κι αυτή, εκεί κοντά στην αποδοχή ότι μετά τους δεινόσαυρους ήρθε κι η σειρά μας, σιγά-σιγά απο κει βαθιά, εμφανίζονταν αχνά σαν ιδέα αρχικά, σαν μια μέδουσα αναδυόμενη να λαμπυρίζει, ανατρέποντας το μελανό σκοτάδι του βυθού, λικνιζόμενη ναρκισσιστικά, μια αναίτια αισιοδοξία.

Νάτη, έλεγα, ήρθε.

Η πίστη μου είναι;

Ρώταγα.

Η αλήθεια;

Ήταν ανάγκη να γίνει αυτό;

Η απάντηση είναι, ναι, έπρεπε να γίνει αλλά δεν ξέρω για ποιο λόγο.

Θα σου πω μετά, όταν θα μπορώ γι' αυτό να γράψω.

Πάντως όλα γίνονται γιατί πρέπει να γίνονται, γι' αυτό γίνονται. Κάτι τέτοιο ή κάπως έτσι το λέει ο Σπινόζα ή ο Σοπενάουερ. Τους μπρεδεύω αυτούς τους δύο ίσως γιατί δεν τους έχω διαβάσει μάλλον.

Σημασία έχει ν' αγαπάς πάντως αυτό είναι το πιο σίγουρο. Πατί αν αγαπάς τον άλλον θα τον βρεις ακόμα κι αν δεν κάνει. Ακόμα κι αν απαγορεύεται.

Δεν υπάρχει περίπτωση να μη γίνει σαφές μετά απ' όλο αυτό που περνάμε πως το νόημα της ζωής μας «είναι ο άλλος». **A**

2 αντανakλάσεις για την «επόμενη

Του Αργύρη Σάφη

A

Πολλές επόμενες μέρες.

Η πρώτη επόμενη μέρα βρίσκει όλους τους ανθρώπους παγωμένους. Σαν την πρώτη μέρα μετά την χειμερία νάρκη. Το πρώτο άνοιγμα ματιών μετά από ατύχημα. Η διαπίστωση ότι «είμαι ακόμη εδώ, ζω. Καλό αυτό».

Η επόμενη επόμενη μέρα βρίσκει όλους τους ανθρώπους να τους έχει κόψει η πείνα. Και εκεί αρχίζει να υποχωρεί η χαρά. Και εκεί αρχίζουν τα δύσκολα.

Το κόκκαλο που πετάγεται αυτή τη φορά στον αέρα το αρπάζουν δύο ηθοποιοί ντυμένοι μαϊμούδες που ξέρουν να πηδούν ψηλά και που το προηγούμενο απόγευμα με την ίδια στολή χοροπηδούσαν σε ένα κορόνα-φρι παιδικό πάρτι – ούτε καν τις χαμογελαστές φατσούλες τους δεν μπορούσε κανείς να δει πίσω απ' τις μάσκες.

Και το κόκκαλο γίνεται και πάλι το μήλον της έριδος.

Και πάλι χωρίζει τα στρατόπεδα των μαϊμούδων στα δύο.

Οι μεν προστατεύουν το κόκκαλο από τις επιθέσεις των δε.

Καθώς η πείνα μεγαλώνει οι επιθέσεις τους δε γίνονται όλο και πιο βίαιες, όλο και πιο απελπισμένες. Και κανείς δεν έχει τον χρόνο ή την πολυτέλεια να σκεφτεί – εξάλλου οι «μαϊμούδες δεν σκέφτονται τόσο λογικά όπως οι άνθρωποι, είναι κυρίως ένστικτο» σκέφτεται ο εξίσου πεινασμένος με την μαϊμού ηθοποιός που την παίζει.

Κανείς δεν προλαβαίνει να σκεφτεί ότι δεν υπάρχει λόγος να υπάρχει μόνο ένα κόκκαλο για όλες αυτές της μαϊμούδες και σίγουρα από κάποιο μεγάλο ζώο θα προήλθε και αν απλά κάποιος τους σταμάταγε από όλο αυτό το πόλεμο μεταξύ τους και τους έδειχνε από που έπεσε το κόκκαλο θα είχαν όλα λυθεί. Αλλά κανείς δεν το κάνει. Ούτε αυτό το μαύρο.

Πατί δεν απαντάει αυτό το μαύρο τοτέμ στη μέση αυτή της ερήμου;

Θα μπορούσε να είναι θεότητα, μια απλή «καλημέρα», αν έλεγε.

Θα καταλάβαιναν οι μαϊμούδες.

Θα πέταγαν το κόκκαλο, θα έβγαζαν τις στολές τους και θα έπιαναν με τις λαξευμένες τους χορδές, λεπτοκαμωμένοι και ημίγυμνοι, τραγούδια που

Πώς
φαντάζεστε
την επομένη
μέρα;

ΦΩΤΟ: ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΡΑΪΤΣΑΣ

μιας ιστορίας μέρα»

όμοιά τους δεν θα είχαν ξανακουστεί.
Και θα κοίταγε κάποιος προς τα πάνω και θα πίστευε.
Και θα κοίταγε κάποιος προς τα μέσα και πίστευε.

Β
Στο θέατρο δεν έχει δουλειά.
Δεν θα έχει για πολύ καιρό.
Στην αρχή δεν θα το πιστεύουμε.
Θα αρνηθούμε, θα κατηγορήσουμε ο ένας τον άλλο, θα θυμώσουμε και
μπορεί να διαγράψουμε πρώην φίλους.
Μπορεί να βρούμε καταφύγιο σε παράπλευρες ιδέες ή τέχνες ή αγάπες.
Για πόσο; Κανείς δεν ξέρει.
Μέχρι να βαρεθούμε ίσως αυτή την άθλια γλώσσα που ανακαλύψαμε στα
σόσιαλ, αυτή την ψευδή δύναμη του άβαταρ, την αίσθηση παντοδυναμίας
και απόλυτης ελευθερίας λόγου και άποψης –ακόμη και αν καταλαμβάνει
τον ζωτικό χώρο του άλλου– και να ξαναδούμε τι χρειαζόμαστε. Τι μας έλει-
πε και αποφασίσαμε να αφοσιωθούμε σε αυτό το αόρατο θαύμα της συνύ-
παρξης επ' ευκαιρία κάποιου μύθου που λέμε εν συντομία «θέατρο»;
Και ίσως τότε να βρούμε την ευγένεια και την αυτοεκτίμηση που απωλέσθη
λόγω της ανέχειας τον «χειμώνα του ιού».
Δεν έχω καμία διάθεση να παραθέσω αριθμούς κτλ. όσο κι αν μου αρέσουν
γιατί δεν είναι ρεπορταζιακού χαρακτήρα το άρθρο και επίσης οι υπεύθυνοι
τους ξέρουν τους αριθμούς.
Και ακριβώς επειδή τους ξέρουν η συνεχιζόμενη αδιαφορία τους ή αίσθηση
της εκπλήρωσης του σκοπού τους μοιράζοντας κάποια χρήματα άστοχα και
άσφαιρα, χωρίς ούτε μια κουβέντα προς τον κόσμο του Πολιτισμού, πονάει.
Πολύ. Και μέρα με τη μέρα μεγαλώνει αυτός ο πόνος και η αίσθηση ότι απλά
δεν γνωρίζει τον κόσμο αυτόν που εκπροσωπεί και υπηρεγεί. Φύση αισι-
όδοξος, χωρίς μια στάλα αισιοδοξίας, περιμένω.
Αυτός είναι ο πλανήτης μου καλώς ή κακώς. Αυτόν ξέρω καλύτερα, αυτόν
αφηγούμαι. **Α**

Ο πολιτισμός δεν είναι πολυτέλεια

Του Λευτέρη Γιοβανίδη

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΗΜΕΡΑ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΑΝΟΙΞΕ ΜΕ
έκδηλη την αγωνία για το αβέβαιο αύριο που διαγράφεται μπροστά μας. Για μια ακόμα φορά είναι
εμφανής η έλλειψη σχεδιασμού από την πολιτεία για τον πολιτισμό. Κάτι που φυσικά έχει ρίζες σε
περασμένες δεκαετίες. Δημιουργία δεν μπορούμε να έχουμε, αν δεν υπάρχει ξεκάθαρος σχεδιασμός
από την πολιτεία. Κι αυτή η έλλειψη σχεδιασμού έγινε εμφανής σ' αυτή την ιδιαίτερα δύσκολη κρίση
που περνάμε τώρα. Μια κρίση παγκόσμια.

Σταθερές και δεδομένα ξαφνικά καταργήθηκαν. Είμαστε μπροστά σε διλήμματα τα οποία χρειάζονται
άμεσα απαντήσεις. Πρέπει να δούμε με τόλμη την πραγματικότητα και να διεκδικήσουμε αυτό που
αξίζει ο κλάδος μας. Μήπως εντέλει μπορεί αυτή η κρίση να γίνει αφετηρία για νέο ξεκίνημα, με και-
νούργιες βάσεις για την επανεξέταση αιτημάτων τα οποία έμεναν δεκαετίες σε εκκρεμότητα; Μήπως
τελικά πρέπει να καταλάβουμε την αξία του να συνεργαστούμε στην επίτευξη του όποιου στόχου;
Είναι τόσο δύσκολη η κατάσταση που δεν έχουμε περιθώριο να μην είμαστε απαισιόδοχοι. Το οφεί-
λουμε στην ιστορία που έχει στον τόπο μας το θέατρο, στις προσπάθειες που έχουμε κάνει όλοι για να
φθάσουμε εδώ αλλά και στις επόμενες γενιές που θα έρθουν μετά από εμάς. Ας πιστέψουμε ότι τα ω-
ραιότερα ο άνθρωπος τα πετυχαίνει πάντα στα δύσκολα. Όλοι διαμαρτυρόμαστε ότι πολλά πράγματα
δεν λειτουργούν, ότι χρειάζονται να γίνουν γενναίες τομές παντού. Μήπως η επόμενη ημέρα είναι ευ-
καιρία να μπούμε σ' αυτή την πρόκληση; Ας μην εθελοτυφλούμε, το παρελθόν σίγουρα έχει παθογέ-
νεις. Τι κάνουμε με αυτές; Ας συναντηθούμε με ειλικρίνεια, αξιοποιώντας την εμπειρία και τη γνώση
που έχει ο καθένας από τον χώρο του για να επανατοποθετηθούμε και γιατί όχι να ανασυνταχτούμε σε
ζητήματα ταμπού. Αν αγαπάμε τη δουλειά μας οφείλουμε να το κάνουμε αυτό.

Είναι ξεκάθαρο σε όλους ότι γενικότερα η κοινωνία μας πλήττεται από αυτή την κρίση. Οι ειδικοί μι-
λάνε για εφιαλτικά νούμερα ανεργίας. Αλλά και σε όλους είναι ξεκάθαρο ότι το θέατρο είναι από τους
χώρους που θα ανακάμψει τελευταίο. Έχουμε όλοι οδηγηθεί σε μια υποχρεωτική ανεργία. Ζούμε με
τον φόβο ότι δεν θα μας δοθεί η δυνατότητα να εργαστούμε άμεσα αλλά μήνες αργότερα. Τι σημαίνει
αυτό; Από τον κλάδο αυτό ζούνε πολλές οικογένειες, πέρα από τους ηθοποιούς. Είναι σημαντικό η
πολιτεία οργανωμένα να ενισχύσει την πολιτιστική δημιουργία. Να αγκαλιάσει τους καλλιτέχνες και
να καταλάβουν όλοι τις ιδιαιτερότητες αυτού του κλάδου.

Ο πολιτισμός δεν είναι πολυτέλεια είναι ανάγκη. Ας σκύψουμε όλοι πάνω από τα προβλήματα μας, ας
τα καταγράψουμε και ας διεκδικήσουμε αυτή την πολυπόθητη επανεκκίνηση σε όλα. **Α**

* Ο Λευτέρης Γιοβανίδης εδώ και οκτώ μέρες περίπου είναι ο νέος καλλιτεχνικός διευθυντής του Δημοτικού
Θεάτρου Πειραιά.

Νικολαΐδου, Χωμενίδης, Μαντά Τα πρώτα βιβλία μετά το lock down

Μια πρωτιά και κάτι κοινό. Τρεις ευπώλητοι Έλληνες συγγραφείς με διαφορετική θεματολογία, πλοκή, ύφος και στιλ κυκλοφορούν με το ίδιο πρόσρημο: τα βιβλία τους είναι τα πρώτα δυνατά χαρτιά που τυπώνονται υπό τη νέα συνθήκη της εκδοτικής ζωής μετά το lockdown. Τους ζητάμε να μας δώσουν μια πρόγνωση για τις ιστορίες που θα διαβάσουμε, αλλά και μια πρόγνωση για τη λογοτεχνία και τα εκδοτικά μετά την καραντίνα.

Του ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Σοφία Νικολαΐδου

Λένα Μαντά

Ήμουν τυχερή διότι για το δικό μου βιβλίο «Οι τρεις Άσοι» (εκδ. Ψυχογιός) υπήρξε μόνο μια μικρή αναβολή μιας εβδομάδας στην κυκλοφορία του. Ήταν κάτι που περίμενα να συμβεί, δεδομένου ότι τόσο εγώ όσο και οι εκδόσεις Ψυχογιός θέλαμε ν' ανοίξουν όλα τα ανεξάρτητα μικρά βιβλιοπωλεία, πριν βγούμε στις προθήκες. Τώρα που έγινε και αυτό, νιώθω όπως κάθε φορά... Ανυπόμονη να φτάσει στα χέρια των αναγνωστών!

Σχετικά με την ιστορία: «Τρεις άντρες. Φίλοι από παιδιά, γεννημένοι όλοι την 1η ενός μήνα. Αυτοαποκαλούνται λοιπόν οι «τρεις Άσοι» και κάνουν τατουάζ από έναν άσο της τράπουλας. Μεγαλώνοντας οι καριέρες τους γίνονται το πρώτο εμπόδιο για τη φιλία τους. Ο ένας, ακολουθώντας τη δουλειά του πατέρα του, γίνεται νονός της νύχτας, ο δεύτερος αναρριχάται ραγδαία στην ιεραρχία του αστυνομικού σώματος και ο τρίτος, στην ιεραρχία της εκκλησίας. Πόσες πιθανότητες έχει η φιλία τους, ειδικά όταν στο τραπέζι, με το φουλ του Άσου, πέφτει και μια Ντάμα;»

Μερικές σκέψεις για το μέλλον των εκδόσεων μετά την καραντίνα; Στη διάρκεια της δεκαετούς κρίσης που περάσαμε ως χώρα, το βιβλίο δοκιμάστηκε πολύ σκληρά, αυτό είναι η αλήθεια, αλλά άντεξε, έστω και με απώλειες. Χωρίς να έχω τις γνώσεις, δεν θέλω να κάνω προβλέψεις ούτε άκυρα προγνωστικά για το μέλλον των εκδόσεων υπό τη νέα οικονομική συνθήκη της ζωής μετά το λοκντάουν. Μόνο να ελπίζω μπορώ ότι πάνω και πέρα απ' όλα όσα περάσαμε, το βιβλίο, αυτό το ταξίδι μυαλού και ψυχής, θα συνεχίζει ν' αρμενίζει! Το πρόβλημα με την καραντίνα δεν ήταν ότι δεν μπορούσα να διαβάσω (που δεν μπορούσα), ούτε ότι το μυαλό μου αρνιόταν να συγκεντρωθεί σ' ένα κείμενο (τέτοια απεργία δεν μου είχε ξανατύχει!), το πρόβλημα ήταν πως για ένα διάστημα δεν συνεργαζόταν ούτε η φαντασία μου και δεν μπορούσα να ολοκληρώσω το βιβλίο που είχα αρχίσει να γράφω προ κορωνοϊού! Το αντίδοτο λεγόταν και για μένα: ώρες μπροστά στην ανοιχτή τηλεόραση, με... σβησμένο τον εγκέφαλο! Δεκάδες σειρές που είχα σε dvd επιστρατεύτηκαν, ένα Τούρκικο (μέχρι εκεί έφτασα) στο Netflix και κέντημα μέχρι τελικής πτώσεως. Μετά από 10 μέρες, πήρε και πάλι μπροστά το σύστημα και ξαναβρήκα μια νέα καθημερινότητα που έγινε αγαπημένη ρουτίνα...

Λένα Μαντά

ΦΩΤΟ: ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ

Χρήστος Χωμενίδης

«Ο βασιλιάς της» (εκδ. Πατάκη), συναντώντας τους αναγνώστες στα βιβλιοπωλεία, έχει να τους υπενθυμίσει δύο σημαντικές αλήθειες. Πρώτον, ότι η ζωή συνεχίζεται. Δεύτερον ότι τα θεμελιώδη ζητήματα που μας ταλανίζουν, αυτά που καθορίζουν τις ζωές μας, βρίσκονται εδώ από την αρχή του Χρόνου...

Δίνω, στο νέο μου μυθιστόρημα, φωνή στον πιο παρεξηγημένο ήρωα όλων των καιρών. Στον Μενέλαο. Ο Μενέλαος διηγείται τον βίο του από τη δική του σκοπιά. Ανασκευάζοντας πολλά, αποκαλύπτοντας κρυφές πτυχές, αποκαθιστώντας όχι μόνο τον εαυτό του αλλά και την Ελένη. Ας τον ακούσουμε. Ας πάσουμε να αρκούμαστε στην επικρατούσα εκδοχή, πως ο Μενέλαος ήταν ένας κερατάς, η Ελένη μια άστατη/άπιστη/προδοίτρα γυναίκα, ο Πάρης ένα κωλόπαιδο... Η δύναμη άλλωστε του ομηρικού μύθου, όπως και όλων των μεγάλων, αρχετυπικών μύθων, είναι πως επιδέχονται πολλών ερμηνειών.

Μη νομιστεί ότι απλώς παραλλάσσω μια πανάρχαια ιστορία. Για το σήμερα γράφω, για το πάντα. Μενέλαοι ζουν, πάσχουν, ανδραγαθούν ανάμεσά μας. Και Πάρηδες. Και Ελένες. Και εξουσιομανείς Αγαμέμνονες και διαόλου κάλτσες Οδυσσείς. Και παθιασμένες μέχρις αίματος Κλυταιμνήστρες... Καθένας μας μάλιστα μπορεί, κατά τη διάρκεια της ζωής του, να επωμιστεί όλους τους παραπάνω ρόλους. Ειλικρινά δεν γνωρίζω τι μεταβολές θα συμβούν στον εκδοτικό χώρο και πόσο μόγιμες θα αποδειχθούν. Είμαι στο κουρμπέτι από το μακρινό 1993 – έχω δει ανθρώπους να παραφρονούν από την επιτυχία τους ή να βυθίζονται σε μαύρη απελπισία. Αμφότερα λάθος. Ένα ξέρω εγώ. Ότι ο κόσμος έχει, πάντα θα έχει, ανάγκη από αφήγηση, σχολιασμό, εμβάθυνση, λοξές ματιές στην ανθρώπινη κατάσταση. Όσοι μπορούν να βλέπουν κάτω από την επιφάνεια των πραγμάτων και να ανατρέπουν προσωπικές και συλλογικές βεβαιότητες δεν έχουν τίποτα να φοβηθούν. Είχα την τύχη όταν ξέσπασε η πανδημία να έχω ήδη ολοκληρώσει τον «Βασιλιά της». Εάν τον έγραφα ακόμα, ίσως η λαίλαπα των γεγονότων να με αποσυντόνιζε.

Σοφία Νικολαΐδου

Για την κυκλοφορία νιώθω τη γλυκιά προσμονή που με πιάνει πάντα, όταν ετοιμάζεται να βγει ένα καινούργιο βιβλίο. Ίσως λιγάκι παραπάνω αυτή τη φορά, γιατί «Το χρυσό βραχιόλι» (εκδ. Μεταίχμιο) ήθελα να το γράψω εδώ και πολλά πολλά χρόνια. Μάζευα ιστορίες και περίμενα. Τα τελευταία επτά χρόνια ταξίδεψα συστηματικά στην Ελλάδα και πήρα πολλές συνεντεύξεις για το θέμα.

Εδώ τίποτα δεν είναι επινοημένο. Αληθινοί άνθρωποι αφηγούνται τις ιστορίες τους και ζωντανεύουν μια χώρα και μια εποχή. Οι άνθρωποι αυτοί είναι οι πρώτοι στην οικογένειά τους που σπούδασαν. Όλοι τους φόρεσαν το χρυσό βραχιόλι. Το πτυχίο είναι χρυσό βραχιόλι στο χέρι του παιδιού, έτσι δεν έλεγαν οι παλιές γιαγιάδες;

Στο βιβλίο παρουσιάζονται με τα δικά τους λόγια άνθρωποι που έφυγαν από το χωριό και ήρθαν στην πόλη για να σπουδάσουν. Άνθρωποι που γεννήθηκαν στη φτώχεια από γονείς που ήξεραν λίγα ή ελάχιστα γράμματα. Διάβασαν, πέρασαν στο πανεπιστήμιο, απέκτησαν αξιοσέβαστο επάγγελμα και άνετη ζωή. Αγροτόπαιδα που έγιναν γιατροί, εργατόπαιδα που σπούδασαν δικηγόροι. Κορίτσια που πάλεψαν για το αυτονόητο: μια δουλειά και το δικό τους πορτοφόλι.

Πρόκειται για μια ειρηνική επανάσταση που ζήσαμε στην Ελλάδα του 20ού αιώνα: μια επανάσταση με όπλο τις σπουδές και τα γράμματα. Ένα πανόραμα του 20ού και του 21ου αιώνα σε μια χώρα που άλλαξε και συνεχίζει να αλλάζει. Μέσα από τις σελίδες του μιλούν τρεις γενιές Ελλήνων: η γενιά των γονιών μας, η δικιά μας γενιά και η γενιά των παιδιών μας. Όλες μαζί φτιάχνουν ένα μωσαϊκό από φωνές – σαν τα παλιά μωσαϊκά στα σπίτια που μεγαλώσαμε.

Μπορεί να είναι η ιδέα μου, όμως πίσω από τις ιστορίες τους ακούγεται ένα μουρμούρισμα που χάνεται σιγά-σιγά. Είναι οι φωνές των παλιών που πίστευαν ότι τα γράμματα σε κάνουν άνθρωπο. Ένα τραγούδι που το ρεφρέν του το ξέρουμε καλά. Είναι η φωνή που λέει, εμείς μπορεί να πεινάσουμε, αλλά το παιδί θα σπουδάσει. Ποιος ξέρει, είναι πολύ νωρίς ακόμα για να βγάλει κάποιος χρησμό για τα εκδοτικά μετά το λοκντάουν. Αυτό που μπορώ να πω είναι ότι, όταν τα πράγματα ζορίζουν γύρω μου, νιώθω να απομακρύνομαι συγγραφικά από τη μυθοπλασία. Άλλωστε κανείς δεν μπορεί να συναγωνιστεί τη ζωή. Αυτή γράφει τις καλύτερες ιστορίες.

Προχωράμε βήμα-βήμα και βλέπουμε. Διαδικτυακά βιβλιοπωλεία με δυναμική παρουσία, διαδικτυακές παρουσιάσεις... Το τοπίο φαίνεται να αλλάζει. Όμως οι εκδόσεις και τα βιβλία σαν να ξαναπαίρνουν μπρος. Θα είναι δύσκολα, αλλά η ζωή συνεχίζεται. Γίνεται αλλιώς; **A**

COVID-19

Ο ΜΙΚΑ

στην Αθήνα τις μέρες της καραντίνας

Του ΓΙΑΝΝΗ ΝΕΝΕ

ΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΜΕΡΕΣ ΤΗΣ ΚΑΡΑΝΤΙΝΑΣ, διατρέχοντας ανάμεσα σε χιλιάδες φωτογραφίες στα κοινωνικά δίκτυα καλλιτεχνών και μη, με έκπληξη είδαμε έναν από τους πιο θετικούς και ανοιχτόκαρδους pop stars, τον Βρετανο-Λιβανέζο Mika να φωτογραφίζεται σε ένα αθηναϊκό μπαλκόνι, λέγοντας πώς περνάει στο σπίτι στην Αθήνα, διαβάζοντας, μαγειρεύοντας και απολαμβάνοντας την πόλη.

Μετά από τη δημοσίευσή μας στο site της Athens Voice και με αρκετές μέρες καθυστέρηση, πήραμε και τις απαντήσεις στις ερωτήσεις που του είχαμε στείλει. Ξεκινώντας με ένα ευγενικό, απολογητικό σημείωμα:

«Θα ήθελα να ζητήσω συγγνώμη για την αργοπορία στην απάντησή μου. Η αλήθεια είναι ότι έχω αρνηθεί όλες τις συνεντεύξεις αυτή την περίοδο. Είδα όμως το ένθερμο κείμενο που ανεβάσατε πριν λίγες μέρες και την αναφορά στο τέλος του άρθρου ότι ακόμα περιμένετε τις απαντήσεις μου. Αυτό με έκανε να χαμογελάσω και αποφάσισα να απαντήσω στις ερωτήσεις σας. Νιώθω πολύ τυχερός που βρίσκομαι σε ένα τόσο όμορφο μέρος αυτή τη δύσκολη περίοδο. Τις καλύτερες ευχές μου. Μ.»

Πώς προέκυψε και βρίσκεσαι στην Αθήνα με την καραντίνα; Ο σύντροφός μου, που είναι μισός Έλληνας, έχει ένα σπίτι εδώ. Εγώ βρίσκομαι στη μέση της παγκόσμιας περιόδου μου. Μόλις είχαμε τελειώσει από την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία, όταν όλη η ασιατική περιόδευση ακυρώθηκε. Δεν μπορούσαμε να γυρίσουμε πίσω στην Ιταλία εξαιτίας του πλήρους lockdown, και δεν ήθελα να μείνω μόνος μου στις ΗΠΑ γιατί θα ήμουν πολύ μακριά από την οικογένειά μου που βρίσκεται στο Παρίσι. Έτσι, λοιπόν, ήρθα στην Αθήνα πριν 6 εβδομάδες χωρίς να ξέρω καλά-καλά τι πρόκειται να γίνει.

Σε ποιο μέρος της Αθήνας είναι το διαμέρισμα που μένεις; Είναι στο Παγκράτι. Φαίνεται να έχω βρεθεί σε μία περιοχή όπου ζουν τουλάχιστον 4 μουσικοί στον δρόμο μου. Δεν τους έχω συναντήσει, αλλά τους ακούω να εξασκούνται κάθε μέρα. Πιανίστες, τραγουδιστές, σαξοφωνίστες. Έχω τζάμπα συναυλίες με Bach, Cole Porter, πορτογαλέζικα Fado και κάποιους μάλλον αβέβαιους αυτοσχεδιασμούς. Πρέπει να ομολογήσω ότι τα μέλη αυτής της «ανεπίσημης ορχήστρας» είναι πολύ καλύτεροι μουσικοί από άλλους! Ακόμα όμως κι αν το παίξιμο δεν είναι πάντα καταπληκτικό, μου αρέσει πολύ που βρίσκομαι σε έναν δρόμο όπου δεν βλέπεις κανέναν αλλά ακούς τη μουσική που παίζουν. Είναι πολύ όμορφο και ποιητικό.

Έχεις ξαναβρεθεί στην Αθήνα; Πολλές φορές. Αν και

Ένας pop star πέρασε τις μέρες του κορωνοϊού στην Αθήνα και την αγάπησε

πάντα ήμουν πολύ βιαστικός. Πριν από αυτό, η μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής μου ήταν 4 μέρες. Μπορώ να πω ότι την ανακαλύπτω για πρώτη φορά κανονικά, τώρα. Είναι ειρωνεία· έπρεπε να είναι τα πάντα κλειστά για να μπορέσω να συνδεθώ κανονικά με την πόλη. Να καθίσω, να περπατήσω, να ακούσω, να την καταλάβω καλύτερα, χωρίς να πέφτω στην παγίδα να πάω στα ίδια εστιατόρια και ξενοδοχεία. Είμαι γοητευμένος με αυτή την πόλη και αρχίζω να την αγαπάω αληθινά, μάλιστα σκέφτομαι να την κάνω πιο μόνιμο μέρος της ζωής μου.

Ποιο είναι το αγαπημένο σου μέρος στην Αθήνα; Μου αρέσουν οι λαϊκές της Παρασκευής στις διάφορες γειτονιές, ειδικά αυτή στο Μετς. Αυτή την εποχή, το να μπορείς να τρέξεις γύρω από την Ακρόπολη και το Αστεροσκοπείο χωρίς τους χιλιάδες τουρίστες, είναι καταπληκτικό. Νιώθω πολύ πολύ τυχερός που μπορώ να τα δω με αυτό τον τρόπο. Τρέχω πάνω κάτω στους Φιλοπάππου και η θέα της πόλης με γοητεύει κάθε φορά. Η Αθήνα είναι γεμάτη urban μυστικά που δεν είναι φανερά στον τουρίστα με την πρώτη ματιά· τα μαγαζιά με τις έθνικ κουζίνες και τα εστιατόρια στην Ομόνοια, την πλατεία Βικτωρίας, τη Δημοτική Αγορά και το γεγονός ότι η θάλασσα και τα βουνά είναι εδώ δίπλα σου. Βρίσκω αυτή την πόλη μοναδική. Το πιο αγαπημένο μου πράγμα όμως είναι οι ταρατσές. Κάθομαι στο μπαλκόνι μου και κατασκοπεύω τους άλλους ανθρώπους να ζουν τη ζωή τους. Έχω συνδεθεί πολύ με αυτόν τον ωκεανό από ταρατσές και χαμηλά κτίρια. Τα μεσάνυχτα, στην Ανάσταση, ήταν θεαματικό να βλέπεις την πόλη να ζωντανεύει με τον τρόπο που έγινε.

Ποιο είναι το αγαπημένο σου φαγητό στην Αθήνα; Όλες αυτές τις περασμένες εβδομάδες μαγειρεύα στο σπίτι. Κουράζεσαι πολύ γρήγορα από το ντελίβερι! Επίσης, πολλά καλά εστιατόρια όπως φαίνεται, δεν στέλνουν στο σπίτι. Έτσι λοιπόν έγινα εξπέρ στα μανάβικα της περιοχής μου! Ξέρω ποιος κρεοπώλης είναι καλός και ποιος στριμένος. Ξέρω ποιος μανάβης στον δρόμο μου πουλάει ντομάτες που διατηρούνται περισσότερο. Ακόμα έχω μάθει ποιοι υπάλληλοι είναι φιλικοί και ποιους να αποφεύγω! Η κυρία που έχει τον φούρνο εδώ κοντά με κάνει και χαμογελάω κάθε φορά που πάω. Στην αρχή ήταν δύσκολο γιατί δεν μιλάω ελληνικά αλλά τώρα, όποτε βγαίνω για ψώνια, λέω καλημέρα σε δέκα διαφορετικούς ανθρώπους.

Έχουμε δει ότι τις ημέρες της καραντίνας διαβάζεις κάποια πολύ ενδιαφέροντα βιβλία. Μπορείς να μου μιλήσεις για αυτά τα βιβλία; Απολαμβάνω πραγματικά ένα βιβλίο με τον τίτλο «Δαμασκός» ενός αυστραλιανού συγγραφέα, του Χρήστου Τσιόγκα. Πρόκειται για ιστορίες γύρω από τη ζωή διάφορων χαρακτήρων, μεταξύ των οποίων και ο Άγιος Παύλος, μία γενιά μετά τον θάνατο του Χριστού. Είναι ένα πολύ όμορφο βιβλίο και, μέσα από αυτές τις ιστορίες, μεταφέρεσαι σε μία κρίσιμη στιγμή της γέννησης του Χριστιανισμού. Ταιριάζει να διαβάζεις κάτι επικό αυτή την περίοδο, καθώς η πραγματικότητα μας έχει κατά κάποιο τρόπο ανασταλεί. Διαβάζω επίσης ένα βιβλίο του Ismail Kadare, το «Chronicle in Stone». Πρόκειται για ένα αγόρι που μεγαλώνει στην Αλβανία κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Δεν γνωρίζω πολλά για την Αλβανία, αλλά είμαι πολύ περίεργος. Τα Βαλκάνια γενικά έχουν μεγάλο ενδιαφέρον και πιστεύω ότι, τουλάχιστον στη Μεγάλη Βρετανία, δεν μαθαίνουμε πολλά για αυτό το μέρος του κόσμου, και είναι κρίμα. Το αγαπημένο μου βιβλίο όμως αυτή τη στιγμή είναι η «Πανούκλα» του Αλμπέρ Καμί. Είναι ένα καταπληκτικό βιβλίο. Είμαι εντυπωσιασμένος από τις εκπληκτικές ομοιότητες ανάμεσα σε αυτό που περιγράφει ο Camus σε μία φανταστική του επιδημία στη δεκαετία του 1940 και σε αυτό που περνάει ο κόσμος τώρα. Στα πάντα, από τα συναισθήματα μέχρι την πολιτική, τις συνθήκες στο φαγητό, το ποτό, και το σεξ. Αυτό που το κάνει ακόμα πιο αξιοσημείωτο είναι ότι η επιδημία, έτσι όπως την

περιγράφει ο Καμί, στην πραγματικότητα δεν συνέβη ποτέ. Θεωρώ ότι η ανάγνωση ενός βιβλίου που συνδέεται τόσο πολύ με αυτό που ζούμε, είναι κάτι εξαιρετικά παρήγορο.

Άρχισα να το διαβάζω και μετά άρχισα να το ακούω καθώς τρέχω στο δρόμο, κάνοντας την καθημερινή μου άσκηση. Αυτό το βιβλίο, σε συνδυασμό με τα αρχαία μνημεία γύρω μου, με έχει κάνει να ενδιαφερθώ πολύ για τη φιλοσοφία. Βρήκα λοιπόν έναν καθηγητή πανεπιστημίου από το UCL του Λονδίνου ο οποίος έχει αρχίσει και μου κάνει μαθήματα μέσω FaceTime. Μελετάω εις βάθος τον Πλάτωνα και τον Σωκράτη αυτή την περίοδο. Είναι καταπληκτικό να σκέφτεσαι ότι κοιμάμαι μόνο μερικά χιλιόμετρα μακριά από το σημείο που βρίσκονταν η Ακαδημία του Πλάτωνα.

Έχεις επίσης σχεδιάσει ένα ρολόι Swatch και πένες Pilot. Ζωγραφίζεις καθόλου όσο είσαι εδώ, με την καραντίνα;

Έχω μία μικρή σχεδιαστική εταιρεία με την αδερφή μου Yasmine. Μόλις έχουμε ολοκληρώσει ένα μεγάλο σχεδιαστικό πρόγραμμα για ένα προϊόν που θα κυκλοφορήσει αργότερα μέσα στη χρονιά. Το έργο κατέληξε να είναι πολύ πιο περίπλοκο από όσο περιμέναμε, γιατί έχουμε τόσο πολύ περισσότερο χρόνο στη διάθεσή μας! Μάλλον στάθηκαν τυχεροί (οι πελάτες). Ζωγραφίζω, περιέργα πράγματα μερικές φορές που δεν ξέρω γιατί τα ζωγραφίζω καταρχάς. Διαβάζω μία ιστορία για τους Ιθαγενείς Ινδιάνους της Αμερικής και τα πιστεύω τους, οπότε ζωγράφισα αυτό πριν λίγες μέρες. Πάντα ζωγραφίζω με το ίδιο μολύβι και με την τεχνική της πέννας που βουτάς στο μελάνι.

Πώς νιώθεις για όλη αυτή την κατάσταση με τον κορωνοϊό; Πιστεύεις ότι θα αλλάξει μακροπρόθεσμα τις ζωές μας; Είσαι αισιόδοξος; Είμαι αισιόδοξος, έστω κι αν είμαι ρεαλιστής σχετικά με τα επίπονα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα που θα προκαλέσει και θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε. Για μένα προσωπικά, όλη αυτή η κατάσταση μου έδωσε την ευκαιρία για αποσυμπίεση, τόσο πολύ ώστε να είμαι περίεργος και γεμάτος ανυπομονησία να μάθω για τα καινούργια πράγματα που έρχονται, με έναν τρόπο που είχα να νιώσω έτσι από έφηβος! Οικονομικά, στη δουλειά μου, έχω υποστεί μεγάλη ταλαιπωρία αλλά πιστεύω ότι δημιουργικά θα βγω από αυτή την ιστορία, καλύτερος. Τουλάχιστον το ελπίζω! Και αυτή η ελπίδα με κρατάει αισιόδοξο. Είναι ένας τρομερός ιός, και έχοντας περάσει από αυτό που μπορεί να προκαλέσει στους αγαπημένους σου ανθρώπους, μπορώ να σας πω ότι είναι τρομακτικό το πόσο γρήγορα μπορεί κάποιος να καταρρεύσει. Νομίζω ότι είναι η ώρα για ερωτήσεις προς τον εαυτό μας και τον κόσμο γύρω μας, όσο το δυνατόν περισσότερες ερωτήσεις. Νομίζω ότι οι απαντήσεις μπορούν και θα έρθουν αργότερα.

Μόλις κυκλοφόρησε το άλμπουμ σου τον Οκτώβριο του '19 και η καραντίνα ξεκίνησε ακριβώς μόλις άρχιζες την περιοδεία σου. Μίλησέ μου για το άλμπουμ και την τουρνέ. Το άλμπουμ ήταν μία δική μου

Τρέχω πάνω κάτω στο Φιλοπάππου και η θέα της πόλης με γοητεύει κάθε φορά. Η Αθήνα είναι γεμάτη urban μυστικά που δεν είναι φανερά στον τουρίστα με την πρώτη ματιά· τα μαγαζιά με τις έθνικ κουζίνες και τα εστιατόρια στην Ομόνοια, την πλατεία Βικτωρίας, τη Δημοτική Αγορά και το γεγονός ότι η θάλασσα και τα βουνά είναι εδώ δίπλα σου. Βρίσκω αυτή την πόλη μοναδική.

αντίδραση σε μία στιγμή αστάθειας στην προσωπική μου ζωή. Μία πολύ δυνατή, δημιουργική αντίδραση σε διάφορες προκλήσεις μεταξύ των οποίων τον θάνατο αρκετών ανθρώπων της οικογένειάς μου και φίλων, τον αγώνα της μητέρας μου με μία ανίατη ασθένεια, αλλαγές στη ζωή μου και το γεγονός ότι έπρεπε να αντιμετωπίσω το ότι μεγάλωνω σε μία βιομηχανία που έχει εμμονή με τη νεότητα. Η αντίδρασή μου ήταν να αρπάξω τα χρώματά μου και να τα κάνω ακόμα πιο φωτεινά και όχι ξεθωριασμένα. Στη μουσική, η μελωδία είναι χρώμα, έτσι λοιπόν ήθελα ένα άλμπουμ γεμάτο μελωδία και ασεβείς στίχους που να είναι τόσο προσωπικοί όσο και παιχνιδιάρικοι. Η περιοδεία ήταν μία συνέχιση αυτού. Πρόκειται για ένα τεράστιο σόου που αν και έχει σκηνικά και φωτισμούς που γεμίζουν 6 νταλικές είναι χτισμένο γύρω από εμένα σαν one man παράσταση. Ήθελα να δημιουργήσω κάτι που θα ήταν θεαματικό αλλά και ενδόμυχο. Ένα είδος τσίρκου του ενός. Μέχρι τώρα ήταν η πιο αγαπημένη περιοδεία της καριέρας μου και επρόκειτο να είναι και η μεγαλύτερή μου. Θα παίζαμε σε μεγάλες арένες στη Νότια Κορέα καθώς και στα φεστιβάλ Lollapalooza στη νότια Αμερική και στο Coachella και μετά, επί δύο μήνες, θα κάναμε περιοδεία στις ΗΠΑ και τον Καναδά. Και ΟΛΑ ΑΥΤΑ ακυρώθηκαν! Και όπως φαίνεται τώρα θα ακυρωθούν και όλα τα καλοκαιρινά φεστιβάλ της Ευρώπης που θα έπαιζα. Έτσι, λοιπόν, πήρα μία απόφαση. Όταν τα πράγματα θα ξαναφτιάξουν, θα συνεχίσω από το σημείο που είχα σταματήσει, και θα παίξω σε όλα τα φεστιβάλ της επόμενης χρονιάς, εκεί που ήταν να παίζω φέτος. Και θα είναι ακόμα πιο ενδιαφέρον καθώς θα έχω συνεχίσει να αλλάζω και να κάνω περισσότερη μουσική. Αυτό σημαίνει ότι η ιδέα του σόου θα έχει εξελιχθεί και θα είναι πιο δελεαστική του χρόνου. Αυτή η παύση μπορεί πραγματικά να είναι ένα από τα πιο σημαντικά και παραγωγικά πράγματα που μου έχουν συμβεί στη ζωή μου, από δημιουργική άποψη. Είμαι σίγουρος ότι θα υπάρξει ένα τεράστιο κομμάτι δημιουργικότητας που θα βγει από αυτή τη φάση. Ελπίζω ότι αυτό που συμβαίνει στη δική μου διεργασία να συμβαίνει και με άλλους καλλιτέχνες... πράγμα που σημαίνει ότι θα έχουμε πολλές εκπλήξεις και ενδιαφέροντα πράγματα να δούμε να κυκλοφορούν τα επόμενα χρόνια.

Τα τελευταία 7 χρόνια ζεις και δουλεύεις στην Ιταλία. Πώς νιώθεις για τη χώρα αυτή και τι έχεις να πεις για την τραγωδία που ζει τελευταία;

Περνάω πολύ χρόνο εκεί αλλά δεν ζω μόνιμα. Είναι τρομερά λυπηρή η κατάσταση και οι επιπτώσεις δεν είναι ακόμα ξεκάθαρες νομίζω. Βρισκόμαστε ακόμα μέσα στην καταιγίδα και αντιμετωπίζουμε αυτή την ταραχώδη κατάσταση. Αυτό που με φοβίζει είναι τι θα συμβεί μετά... πώς θα διατηρηθεί το ηθικό και η ελπίδα όταν οι άνθρωποι θα είναι κουρασμένοι, θα έχουν λιγότερα αποθέματα, όταν ο θυμός θα αντικαταστήσει την αδrenalίνη. Υπάρχουν τόσες πολλές ψυχολογικές συνέπειες που δεν είναι ακόμα ξεκάθαρες. Για αυτόν το λόγο πιστεύω ότι είναι πραγματικά η ώρα να αναρωτηθούμε. Η Ιταλία έχει υποφέρει πολύ, και σε πολιτικό επίπεδο δεν νομίζω ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετώπισε αυτή την κρίση με τον σωστό τρόπο, ειδικά τις πρώτες μέρες. Η Ιταλία θα χρειαστεί βοήθεια, αυτό είναι σίγουρο. Ελπίζω να μπορέσω να πάω εκεί σύντομα. Οι Ιταλοί είναι πολύ ανθεκτικοί και είναι υπερήφανοι για αυτό.

Με ποιους τρόπους σε έχει αλλάξει αυτή η πανδημία, σαν άνθρωπο και σαν καλλιτέχνη;

Με πάρα πολλούς τρόπους. Το νιώθω. Νιώθω το μυαλό μου να αναπνέει. Προσέχω περισσότερο τους ανθρώπους που αγαπώ, ακόμα κι αν υπάρχει η ανησυχία... υπάρχει επίσης η διασύνδεση. Επίσης είμαι πολύ προσεκτικός με τους ανθρώπους που δεν θέλω να είμαι σε επαφή! Η περιέργειά μου πραγματικά έχει οξυνθεί και είμαι σίγουρος ότι αυτό θα με αλλάξει πολύ. Πώς ακριβώς; Δεν ξέρω και προς το παρόν δεν μου χρειάζεται να ξέρω. Τώρα είναι η ώρα να κάνουμε ερωτήσεις. Οι απαντήσεις θα έρθουν αργότερα. **A**

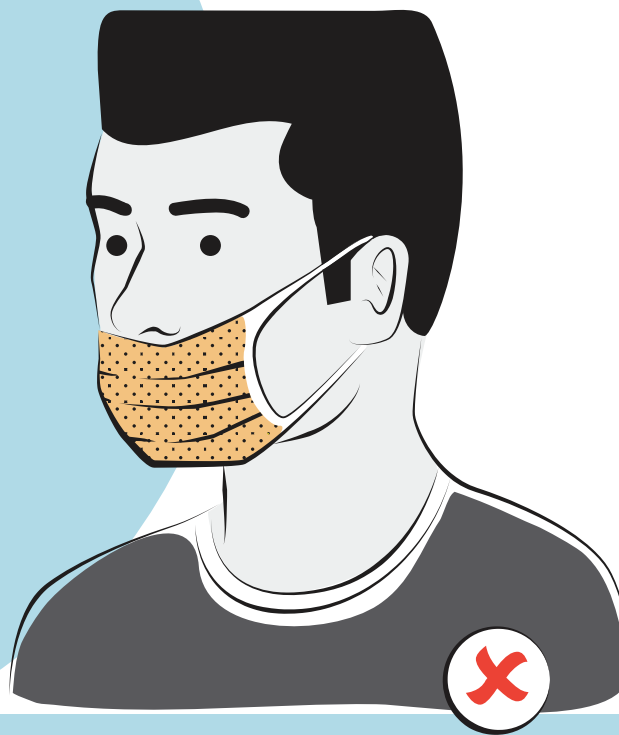
COVID-19

5 ΤΡΟΠΟΙ που δείχνουν ότι φοράς λάθος τη μάσκα

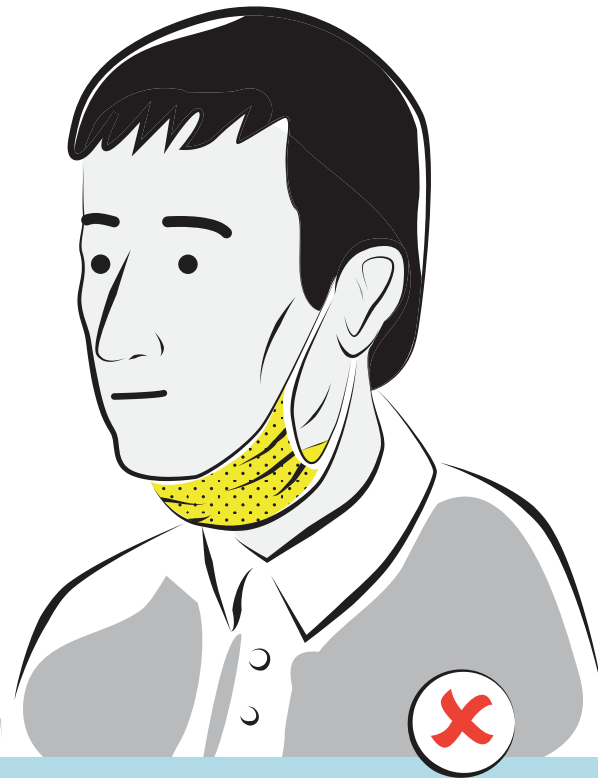
Της ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΚΑΜΑΓΚΑ
Εικονογράφηση: ΥΠΟΚΟΝΔΡΙΑΚ

Από αυτή την εβδομάδα και μέχρι νεωτέρας η ζωή μας θα καλυφθεί με μία μάσκα. Μάσκες παντού, λοιπόν. Τα καλά νέα είναι πως ο κόσμος προσπαθεί να κάνει ό,τι καλύτερο μπορεί, με τα μέσα που διαθέτει, ώστε να ανακόψει τη μετάδοση του ιού. Τα κακά νέα είναι πως πάρα πολλοί είναι εκείνοι που δεν γνωρίζουν ότι φορούν τη μάσκα τους με λάθος τρόπο. Δείτε τα σκίτσα που σας παρουσιάζουμε με τα «μη» και τα «πρέπει» στη χρήση της μάσκας.

ΜΗΝ αφήνεις
τη μύτη ακάλυπτη

ΜΗΝ κρατάς τη μάσκα σου
κατεβασμένη κάτω από
το πηγούνι

ΠΡΕΠΕΙ να φοράς πάντα τη μάσκα σου έτσι ώστε να καλύπτει προς τα πάνω ολόκληρη τη μύτη και προς τα κάτω και το πηγούνι σου. Φρόντισε να είναι σφιχτά και σταθερά τα δεσμάτά της ώστε να εφαρμόζει απόλυτα στο πρόσωπο και να μην αφήνει κενά.

Και τώρα που ξέρεις πώς να τη φοράς σωστά, ακολούθησε τις παρακάτω σημαντικές οδηγίες

- Πλένεις πάντα τα χέρια σου πριν τη φορέσεις και αφού τη βγάλεις
- Πιάνεις πάντα τη μάσκα από τα δεσμάτα για να τη φορέσεις, ποτέ δεν ακουμπάς το εσωτερικό της ή την μπροστινή επιφάνεια
- Πιάνεις πάντα τη μάσκα από τα δεσμάτα για να τη βγάλεις, δεν την πιάνεις από μπροστά
- Βγάζεις τη μάσκα αφού μπεις στο σπίτι σου. Τα ασανσέρ ακόμη και οι σκάλες ενός κτιρίου θεωρούνται πιθανά σημεία μετάδοσης του ιού.
- Εάν η μάσκα σου είναι πλενόμενη, την πλένεις και την αφήνεις να στεγνώσει καλά πριν την επόμενη χρήση
- Οι μάσκες δεν υποκαθιστούν τους αυστηρούς κανόνες υγιεινής που πρέπει να εφαρμόζεις. Μην ξεχνάς λοιπόν να πλένεις τακτικά και σχολαστικά τα χέρια σου, να κρατάς τις προβλεπόμενες αποστάσεις και να περιορίζεις τις εξόδους σου στα απολύτως απαραίτητα. Είναι ο συνδυασμός όλων αυτών που έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Τίποτε από τα παραπάνω δεν μπορεί να λειτουργήσει μεμονωμένα.

Τι πρέπει να προσέχω

Για να σε προστατεύει μια μάσκα θα πρέπει...
*Να μπορείς να αναπνέεις σωστά και χωρίς δυσκολία. Εάν η μάσκα δυσκολεύει την αναπνοή σου, ενδεχομένως να αναγκαστείς, τη λάθος στιγμή, να τη βγάλεις προσπαθώντας να πάρεις μια κανονική, βαθιά ανάσα. Και οι κινήσεις σου εκείνη τη στιγμή θα είναι αντανakaλαστικές, ασυναίσθητες και χωρίς την απαιτούμενη προσοχή.

* Να τη νιώθεις άνετα στο πρόσωπό σου. Εάν η μάσκα δεν σου είναι άνετη, θα βρεθείς να την ακουμπάς συνέχεια προσπαθώντας να την ισιώσεις, να την κρατήσεις, να την εφαρμόσεις... με τον κίνδυνο κάποια στιγμή να ακουμπήσεις άθελά σου και το πρόσωπό σου. Έτσι, λοιπόν, η μάσκα σου θα πρέπει...

*Να μπορεί να πλυθεί (εάν δεν είναι μιας χρήσης) χωρίς να καταστρέφεται ή να αλλοιώνεται το σχήμα της.

Μάσκα και γυαλιά οράσεως

Η χρήση της μάσκας για όσους φορούν γυαλιά είναι ένα πρόβλημα, λόγω του θαμπώματος των φακών. Ένας τρόπος να το αποφύγεις είναι το σαπουνόνερο. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε το Royal College of Surgeons of England το 2011, γιατροί που έπλεναν τα γυαλιά τους με σαπούνι και νερό και δεν τα ξέπλεναν, αλλά τα άφηναν απλά να στεγνώσουν πριν τα φορέσουν πάνω από τις μάσκες τους, δεν αντιμετώπιζαν αυτό το πρόβλημα. Το σαπουνόνερο δημιουργεί μια λεπτή «μεμβράνη» που επιτρέπει στα μόρια του νερού να απλώνονται ομοιόμορφα στη διάφανη επιφάνεια των γυαλιών, μειώνοντας έτσι σημαντικά το φαινόμενο. Ένας άλλος τρόπος είναι να χρησιμοποιήσεις ένα χαρτομάντηλο το οποίο διπλώνεις και τοποθετείς κάτω από τα γυαλιά στο σημείο της μύτης που ακουμπάει η μάσκα. Το χαρτομάντηλο θα απορροφήσει μεγάλο μέρος της υγρασίας από την αναπνοή.

**ΜΗΝ αφήνεις
εκτεθειμένο το πηγούνι σου**

**ΜΗΝ αφήνεις χαλαρή
τη μάσκα στο πρόσωπό σου
ώστε να δημιουργούνται κενά**

**ΜΗΝ καλύπτεις μόνο τα
ρουθούνια σου**

ΝΑ ΦΤΙΑΞΩ ΤΗ ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΜΑΣΚΑ;

Μια χειροποίητη μάσκα θα πρέπει να αποτελεί την «έσχατη λύση». Οι απόψεις δίστανται όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα των υφασμάτων που μπορεί να έχεις εύκαιρα σπίτι σου για να χρησιμοποιήσεις και δεν έχει αποδειχθεί εάν όντως κάποιο ύφασμα είναι απόλυτα ασφαλές για μια τέτοια χρήση. Μάλιστα, σε έρευνα που έγινε το 2013 για την προστασία αυτοσχέδιων масκών από τον ιό της γρίπης διαπιστώθηκε ότι οι υφασμάτινες μάσκες που φτιάχνουμε σπίτι μας (από t-shirt, μαξιλαροθήκες, πετσέτες κουζίνας) φιλτράρουν μόλις το ένα τρίτο των σωματιδίων της ασθένειας στην ατμόσφαιρα, σε σύγκριση με μια χειρουργική μάσκα. Επίσης υπάρχουν κίνδυνοι από τη χρήση μια χειροποίητης μάσκας, πέρα από τον κίνδυνο μόλυνσης από τον ιό, όπως α) δερματικά προβλήματα και ερεθισμοί που μπορεί να προκαλέσει η επαφή του υφάσματος με το πρόσωπο β) κίνδυνος μόλυνσης από ιούς και βακτήρια, καθώς οι υφασμάτινες μάσκες μπορεί να μην έχουν καλή απορροφητικότητα και η υγρασία να μαζεύεται ταχύτερα πάνω στο ύφασμα, καθιστώντας την επιφάνειά της ένα τέλειο περιβάλλον ανάπτυξης και συγκράτησης ιών που θα εισχωρήσουν ευκολότερα στις ίνες της γ) γίνεται επίσης λόγος για τις υφασμάτινες σακούλες της ηλεκτρικής σκούπας, οι οποίες μπορούν να αποτε-

λέσουν την εσωτερική επένδυση μιας χειροποίητης υφασμάτινης μάσκας. Ωστόσο, πρέπει να είσαι απόλυτα σίγουρη για τη σύνθεσή τους πριν προχωρήσεις, καθώς μπορεί να περιέχουν επιβλαβείς για την υγεία ουσίες, όπως συμβαίνει με τα φίλτρα της ηλεκτρικής σκούπας που πολλοί θεωρούν πως μπορούν να χρησιμοποιήσουν ως μάσκα, αλλά δεν πρέπει.

Ποιο είναι το καλύτερο ύφασμα για να φτιάξω τη δική μου μάσκα: Όλοι πάντως συμφωνούν πως η χρήση τους είναι «καλύτερη από το τίποτα». Όσο πιο «πυκνή» η ύφανση τόσο καλύτερα. Ένα τεστ στο φως θα σε βοηθήσει. Αν κρατήσεις το ύφασμα στο φως, όσο λιγότερο φως περνάει τόσο καλύτερα. Ιδανικότερα είναι τα ανώτερης ποιότητας βαμβακερά υφάσματα (100% βαμβάκι), ενώ πρέπει να αποφεύγεις τα «ελαστικά».

Πόσο συχνά πρέπει να πλένεις τη μάσκα σου: Μια επαναχρησιμοποιούμενη μάσκα καλό είναι να πλένεται ανά δύο χρήσεις με χλιαρό νερό και σαπούνι (ή σε ένα κανονικό πρόγραμμα πλυντηρίου) και να στεγνώνει καλά πριν την επόμενη χρήση. Ωστόσο εάν έρθεις σε επαφή με κάποιο άτομο που νοσεί, θα πρέπει να την πλύνεις αμέσως μόλις τη βγάλεις, ακολουθώντας φυσικά όλες τις παραπάνω οδηγίες προφύλαξης βγάζοντάς τη.

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΗ

Το επιχείρημα πίσω από τη «χρήση μάσκας από όλους» δεν είναι πώς θα μας προφυλάξει από το να μην αρρωστήσουμε, αλλά πώς θα επιβραδύνει τη μετάδοση του ιού στην κοινότητα. Η μάσκα δεν πρέπει ποτέ να θεωρηθεί «υποκατάστατο» μιας ρουτίνας προσωπικής υγιεινής. Οι ειδικοί μάλιστα φοβούνται πως η χρήση μάσκας μπορεί να δημιουργήσει μια ψευδή αίσθηση ασφάλειας, κάνοντας όσους τη χρησιμοποιούν να αδιαφορούν για τα μέτρα προσωπικής ευθύνης, δηλαδή το σχολαστικό πλύσιμο των χεριών, την τήρηση των αποστάσεων και τον αυτοπεριορισμό.

Η χρήση μάσκας για τους πολίτες είναι υποχρεωτική σε:

Μέσα Μαζικής Μεταφοράς (Μετρό, Ηλεκτρικός, Τραμ, Προαστιακός, Λεωφορεία, Τρόλεϊ)

Ταξί
▶ Ανελκυστήρα
▶ Νοσοκομεία
▶ Ιατρεία
▶ Διαγνωστικά κέντρα

Η χρήση μάσκας για τους εργαζόμενους είναι υποχρεωτική σε:

▶ Μέσα Μαζικής Μεταφοράς (Μετρό, Ηλεκτρικός, Τραμ, Προαστιακός, Λεωφορεία, Τρόλεϊ)
▶ Ταξί

▶ Νοσοκομεία
▶ Ιατρεία
▶ Διαγνωστικά κέντρα
▶ Κομμωτήρια, κουρεία και κέντρα αισθητικής
▶ Σούπερ μάρκετ και καταστήματα τροφίμων, σε τομείς που αφορούν σε διαχείριση μη τυποποιημένων τροφίμων (σ.σ. φρούτα, κρέας, ψάρι)

Σημειώνεται ότι υπάρχει ισχυρή σύσταση για μάσκα από τους πολίτες σε όλους τους κλειστούς χώρους. Σε κάθε περίπτωση, όμως, αν εντοπιστεί πολίτης να μη φορά μάσκα σε χώρο όπου η χρήση της δεν είναι υποχρεωτική, δεν υπάρχει περίπτωση να του επιβληθεί πρόστιμο.

COVID-19

Η μάχη της μάσκας είναι... ελληνική υπόθεση

Πώς ο Γιάννης Τσερέπας της Lariplast και ο Κωνσταντίνος Χαλιωρής της Πλαστικά Θράκης επένδυσαν σε χρόνο μηδέν για να αποκτήσει η χώρα αυτάρκεια σε μάσκες προστασίας

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΑ ΠΟΥ ΠΕΤΥΧΕ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ διεθνώς στη διαχείριση της πρώτης φάσης της κρίσης του κορωνοϊού, η διατήρηση της ίδιας βαθμολογίας και στη δεύτερη φάση, στην επιστροφή την κανονικότητα, διαμορφώνει ένα ιδιαίτερο στοιχείο. Στοιχείο που δεν εξαρτάται πια μόνο από τις σωστές αποφάσεις της πολιτείας και την αυτοπειθαρχία των πολιτών, αλλά και από την πληρότητα σε μέσα προστασίας. Πολλοί έλληνες επιχειρηματίες, από τις πρώτες ημέρες έναρξης της πανδημίας, σήκωσαν τα μανίκια για να στηρίξουν την εθνική προσπάθεια. Μικρές και μεγάλες εταιρείες, την ώρα που οι πολίτες έπρεπε να «μείνουν σπίτι», άνοιξαν τις γραμμές παραγωγής, ρίχνοντας στην αγορά γάντια και αντισηπτικά για να καλύψουν το «σοκ της ζήτησης» που έφερε ο φόβος για τον «αόρατο εχθρό». Πριν μερικές ημέρες η προσπάθεια αυτή έκανε ένα επενδυτικό άλμα προθέτοντας στο οπλοστάσιο κατά του κορωνοϊού μάσκες ελληνικής παραγωγής. Σε ποσότητες που μπορούν να καλύψουν τη ζήτηση, διασφαλίζοντας δηλαδή την εγχώρια επάρκεια. Και δίνοντας στη μάχη που θα ακολουθήσει ένα ιδιαίτερο στίγμα: ότι η «απάντηση» μπορεί να είναι *made in Greece*.

Ανάμεσα στις ελληνικές βιομηχανίες που ηγούνται στη «μάχη της μάσκας», η Laripast και η Πλαστικά Θράκης σήκωσαν από τις πρώτες ημέρες το βάρος της παραγωγής, φέρνοντας τους απαιτούμενους «αριθμούς» για να ξεκινήσει από την περασμένη Δευτέρα το project «Μένουμε Ασφαλείς» χωρίς την ανάγκη εισαγωγών. Και οι δύο εταιρείες προχώρησαν σε επενδύσεις «αμέσου επιδόσεως» για την παραγωγή χειρουργικών μασκών Τύπου 2, στις οποίες υπήρχε και η μεγαλύτερη έλλειψη. Μέχρι πρόσφατα, οι προστατευτικές μάσκες εισάγονταν κυρίως από την Κίνα και ήταν Τύπου 1. Δηλαδή με βαθμό προστασίας έως 95% (αλλά πρακτικά αρκετά χαμηλότερα) και προορίζονται για πολίτες. Σήμερα, όμως, τα ελληνικά εργοστάσια μπορούν να καλύψουν τη ζήτηση όχι μόνο στις μάσκες Τύπου 1, αλλά και στις Τύπου 2, οι οποίες έχουν δείκτη προστασίας άνω του 98% και χρησιμοποιούνται κατά κόρον από το υγειονομικό προσωπικό. Και, αν απαιτηθεί, θα προχωρήσουν σε πρόσθετες επενδύσεις και νέες γραμμές παραγωγής για μάσκες τύπου 2R και 3, οι οποίες εξασφαλίζουν ακόμη μεγαλύτερο βαθμό προστασίας.

Και για τον λόγο αυτό, έλαβαν και τα εύσημα του πρωθυπουργού: «Θέλω πραγματικά από καρδιάς να σας συγχαρώ για την ταχύτητα με την οποία κινηθήκατε και για το γεγονός πια ότι παντρεύονται δύο σημαντικές ελληνικές εξαγωγικές επιχειρήσεις, με μεγάλη προϋπηρεσία στον κλάδο, με εξαιρετική φήμη εντός και εκτός Ελλάδας, για να μπορούν να παράγουν πρώτες ύλες και κυρίως μάσκες χειρουργικές, που τόσο μας είναι και θα μας είναι απαραίτητες, σε χρόνο ρεκόρ και σε ποσότητες πολύ σημαντικές για να καλύψουν ένα όχι ευκαταφρόνητο κομμάτι της ελληνικής αγοράς, αλλά γιατί όχι, και της αγοράς του εξωτερικού». Ήταν η δήλωση του Κυριάκου Μητσοτάκη προς τους επικεφαλής των δύο επιχειρήσεων που σήκωσαν το βάρος των πρωτοβουλιών, αλλά και της ευθύνης.

Ανάμεσα στις ελληνικές βιομηχανίες που ηγούνται στη «μάχη της μάσκας», η Laripast και η Πλαστικά Θράκης σήκωσαν από τις πρώτες ημέρες το βάρος της παραγωγής, φέρνοντας τους απαιτούμενους «αριθμούς» για να ξεκινήσει από την περασμένη Δευτέρα το project «Μένουμε Ασφαλείς» χωρίς την ανάγκη εισαγωγών

LARIPLAST

Δύο επιχειρηματίες «γέννημα - θρέμμα» του Θεσσαλικού κάμπου ένωσαν τις δυνάμεις τους στο εγχείρημα που έφερε τη Lariplast στην «πρώτη γραμμή» της μάχης της μάσκας. Ο Γιάννης Τσερέπας, διάδοχος της οικογένειας που ίδρυσε τη θεσσαλική εταιρεία, είναι ένας άνθρωπος αφοσιωμένος στη δουλειά του, αλλά με ανήσυχο πνεύμα, έχοντας πάντα στο νου του να διεκδικεί τις δραστηριότητές της. Η «ιστορία» λέει ότι ακριβώς εκεί στόχευε το τηλεφώνημα που δέχθηκε ένα μεσημέρι, τις πρώτες κιόλας ημέρες της υγειονομικής κρίσης, από τον φίλο του Αχιλλέα Νταβέλη, πρόεδρο του Συνδέσμου Θεσσαλικών Επιχειρήσεων και επικεφαλής του κέντρου αποκατάστασης «Κυανούς Σταυρός».

Η πρόταση ήταν απλή και συνάμα εξαιρετικά περίπλοκη: Να στήσουν μια γραμμή παραγωγής πιστοποιημένων προστατευτικών μασκών. Ο χρόνος ήταν εκτός οποιωνδήποτε «λογικών» επιχειρηματικών δεδομένων. Κάτι λιγότερο από ένας μήνας. Και η εξωτερική χρηματοδότηση, ακριβώς για τον ίδιο λόγο, αδύνατη. Επομένως θα έπρεπε να κάνουν τα αδύνατα δυνατά. Παρ' όλα αυτά συμφώνησαν και ρίχτηκαν στη δουλειά για να στήσουν τη γραμμή από την οποία θα βγαίνουν 300.000 μάσκες την ημέρα, ή συνολικά εννέα εκατομμύρια μάσκες τον μήνα. Μια παραγωγή ικανή να καλύψει το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής ζήτησης. Βάση της προσπάθειας είναι βέβαια η Lariplast με την παραγωγική μονάδα στη Λάρισα (και τη Γαλλία), γνωστή για την εξωστρέφειά της αφού το 60% της παραγωγής της διοχετεύεται στις ΗΠΑ, την Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή. Ωστόσο αυτό δεν αρκούσε. Χρειάζονταν τα μηχανήματα και η πιστοποίησή τους. Και αυτά βρίσκονταν στη μακρινή Κίνα...

Οι δύο συνεταιίροι της προσπάθειας μετέθεσαν αμέσως 20 άτομα για τη νέα γραμμή παραγωγής. Χρειάστηκε, όμως, να επιστρατεύσουν όλο τους το επιχειρηματικό δαιμόνιο για να μπορέσουν να αποσπάσουν από την κινεζική αγορά τον απαραίτητο εξοπλισμό, ο οποίος προοριζόταν για άλλες χώρες. Και κατάφεραν μέσα στο ασφυκτικά στενό περιθώριο να τον αποκτήσουν αλλά και να τον μεταφέρουν στην Ελλάδα, σε μια περίοδο που οι αεροπορικές συνδέσεις είχαν πρακτικά διακοπεί.

Με τους χρονικούς στόχους να καλύπτονται, οι θεσσαλοί επιχειρηματίες κατάφεραν πριν μερικές ημέρες να ξεκινήσουν την πιλοτική παραγωγή πιστοποιημένων προστατευτικών μασκών μιας χρήσης και μπαίνουν πλέον στη φάση της κανονικής παραγωγής με τον ημερήσιο στόχο των 300.000 μονάδων. Και όπως έχει δηλώσει ο Γιάννης Τσερέπας, «είμαστε η Ελλάδα που δεν φοβάται»...

Ο σχεδιασμός προβλέπει οι ελληνικές παραγωγής μάσκες να φτάσουν πρώτα στους ανθρώπους που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της μάχης στον πόλεμο κατά του κορωνοϊού, δηλαδή το υγειονομικό προσωπικό, και στη συνέχεια σε όλους τους Έλληνες πολίτες. Μάλιστα ο Αχιλλέας Νταβέλης, δίνει και τη διάσταση του κόστους σε αυτή την προσπάθεια με το εθνικό πρόσημο: «Θα προχωρήσουμε σε μία εθνική τιμολόγηση, η οποία θα επιτρέπει τόσο στο κράτος όσο και στους πολίτες να αποκτήσουν φθηνή πρόσβαση σε πιστοποιημένες προστατευτικές μάσκες».

Γιάννης Τσερέπας

ΠΛΑΣΤΙΚΑ ΘΡΑΚΗΣ

Για την Πλαστικά Θράκης, της οικογένειας Χαλιωρή, η είσοδος της Lariplast στην κατασκευή υγειονομικού προστατευτικού υλικού έδωσε σχεδόν ταυτόχρονα το έναυσμα και για τη δική της εμπλοκή, στις διαδικασίες παραγωγής για made in Greece μάσκες. Άλλωστε, είναι ένας «χώρος» τον οποίο η ίδια γνωρίζει καλά, αφού η εταιρεία δραστηριοποιείται εδώ και 20 χρόνια στην παραγωγή μη υφαντών υφασμάτων από πολυπροπυλένιο. Πρόκειται για το ειδικό υλικό που προμηθεύεται και η ίδια η Lariplast από τα Πλαστικά Θράκης και χρησιμοποιείται ευρύτερα ως πρώτη ύλη από τους παραγωγούς χειρουργικών масκών και ιατρικών ειδών προστασίας.

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι και η εισηγμένη βιομηχανία δεν προχώρησε στις δικές της επενδύσεις για την απόκτηση ειδικού εξοπλισμού και των σχετικών πιστοποιήσεων. Χάρη στις επενδύσεις αυτές, ύψους 200.000 ευρώ, η θρακιώτικη βιομηχανία κατάφερε σε μηδενικούς χρόνους να μεταφέρει, να εγκαταστήσει και να λειτουργήσει τον απαιτούμενο τεχνολογικό εξοπλισμό για την παραγωγή χειρουργικών μάσκων Τύπου 1, Τύπου 2 και Τύπου 2R, στις εγκαταστάσεις των θυγατρικών της στην Ξάνθη, με δυναμικό παραγωγής που φτάνει τα 100.000 κομμάτια σε ημερήσια βάση. Και περισσότερα από 3.000.000 το μήνα. Για το επίτευγμα αυτό, σαν αναπόσπαστο τμήμα μιας εθνικής προσπάθειας, είχε τη στήριξη του κράτους, στις γραφειοκρατικές διαδικασίες. Ο Κωνσταντίνος Χαλιωρής πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος του Ομίλου Πλαστικά Θράκης, δεν έκρυψε όμως την έκπληξή του για τις πρωτόγνωρες συνέργειες:

«Βίωσα μια καταπληκτική εμπειρία μετά από τόσα χρόνια που δουλεύω: το τελωνείο να περιμένει εμάς και μετά να κλείσει. Φανταστείτε, το αεροπλάνο προσγειώθηκε στις 17.00, η μηχανή εκτελωνίστηκε εκείνη την ημέρα, το φορτηγό περίμενε, και ήταν στην Ξάνθη στις 08.30 το (επόμενο) πρωί» ανέφερε χαρακτηριστικά στην τηλεδιάσκεψη που είχε με τον πρωθυπουργό, Κυριάκο Μητσοτάκη.

Ο Κωνσταντίνος Χαλιωρής έχει αναλάβει το «τιμόνι» της επιχείρησης που ιδρύθηκε πριν από 40 και πλέον χρόνια, το 1977, από τον πατέρα του, τον Πολίτη επιχειρηματία Σταύρο Χαλιωρή, ο οποίος «έστησε» το πρώτο εργοστάσιο στην Ξάνθη παράγοντας υφαντά σακιά πολυπροπυλενίου, σχοινιά και σπάγκους. Η εταιρεία είχε μια αλματώδη εξέλιξη που κορυφώθηκε με την εισαγωγή της στο Χρηματιστήριο, το 1995, και της έδωσε το εφαλτήριο για μια εξέλιξη σε νέους παραγωγικούς τομείς.

Τα προϊόντα της συνοδεύουν την καθημερινότητα επαγγελματιών και πολιτών στην Ελλάδα και το εξωτερικό, με χρήσεις από το σπίτι, και τα μέσα μαζικής μεταφοράς, μέχρι τις κατασκευές και το ...χωράφι. Και αυτό, αφού η εταιρεία παράγει από πλαστικά κιβώτια, και μπουκάλια, μέχρι συνθετικά δίχτυα, φιλμ συσκευασίας, και ό,τι τεχνητό ύφασμα κυκλοφορεί στην αγορά.

Η επιχείρηση της οικογένειας Χαλιωρή πέρασε τις συμπληγάδες της κρίσης, στηριζόμενη στον εξαγωγικό της προσανατολισμό. Έδειξε και στην περίπτωση αυτή να γνωρίζει τη συνταγή της «επαναφοράς», επεκτείνοντας τις δραστηριότητές της και σε άλλους τομείς ή κατηγορίες προϊόντων, όπως η δημιουργία θερμοκηπίων για την παραγωγή ντομάτας (με θυγατρική στην Κίνα) με υδροπονική καλλιέργεια, αλλά και το real estate, και από το 2017 έχει επιστρέψει σε δυνατά αποτελέσματα. ▮

Κωνσταντίνος
Χαλιωρής

ΚΟΡΩΝΟΪΟΣ

Live updates

Δείτε σε **real time** τι γίνεται σε όλο τον κόσμο

Συνεχής ενημέρωση

στο καινούργιο site

της **ATHENS VOICE**

Η CHIPITA στηρίζει το Γενικό Νοσοκομείο Λαμίας και το ΕΚΑΒ

Τη λειτουργία του Γενικού Νοσοκομείου Λαμίας και το Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας (ΕΚΑΒ) ενίσχυσε η CHIPITA με δωρεά 500.000 ευρώ. Η ελληνική εταιρεία, η οποία εδώ και 47 χρόνια δραστηριοποιείται υπεύθυνα στην εγχώρια και στη διεθνή αγορά τροφίμων, ξεκινώντας την παραγωγική της δραστηριότητα στη Λαμία, φρόντισε ώστε να παραδοθούν στο νοσοκομείο της πόλης 15 αναπνευστήρες εντατικής νοσηλείας, καθώς και ιατρικός εξοπλισμός όπως χειρουργικές μάσκες, γυαλιά προστασίας, καπέλα χειρουργείου, ιατρικές ποδιές, στολές υψηλής προστασίας, γάντια και αντισηπτικό χεριών. Παράλληλα, η CHIPITA προσέφερε στο ΕΚΑΒ ιατροτεχνολογικό εξοπλισμό που απαιτείται για τις αεροδιακομιδές των ασθενών, επιτρέποντας έτσι την ασφαλή μεταφορά όσων πάσχουν από Covid-19.

Επίσης, η εταιρεία συμμετείχε σε μία πολύ σημαντική αποστολή αγοράς ενός μεγάλου φορτίου αναλώσιμων προστασίας, το οποίο θα συμβάλει στην κάλυψη των αναγκών του Εθνικού Συστήματος Υγείας με επιπλέον 50.000 μάσκες.

«Μετά την καραντίνα θα...»

Τέσσερις κορυφαίοι αθλητές μοιράζονται την πρώτη τους σκέψη

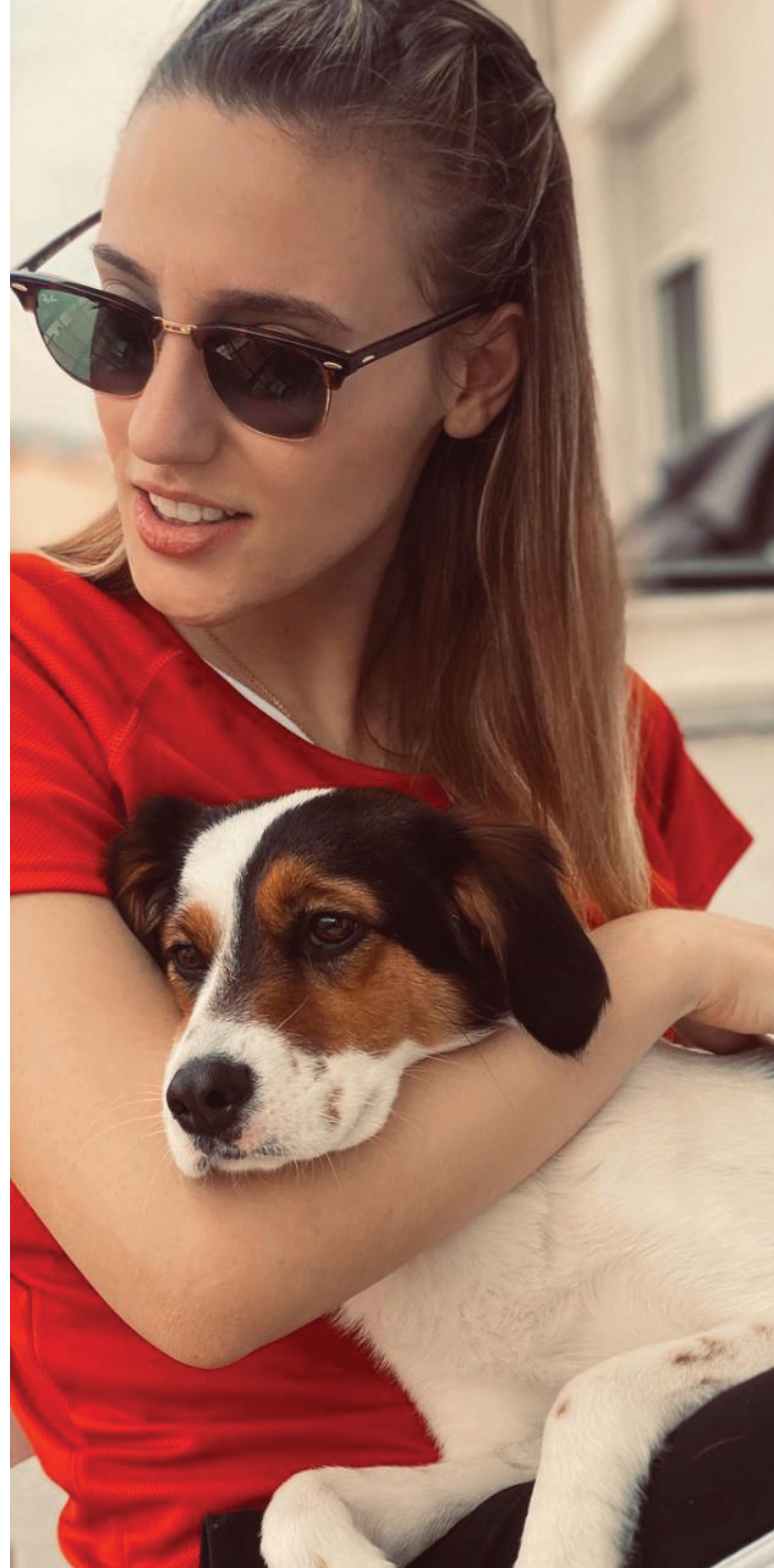
Της ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΚΑΜΠΟΣΟΥ

Ελευθέριος Πετρούνιας

«Το πρώτο πράγμα που θα κάνω όταν βγω από την καραντίνα είναι να πάρω τη μικρή μου και να πάμε να περπατήσουμε σε μια θάλασσα κοντά, με έναν ωραίο καφέ στο χέρι, και στη συνέχεια να επισκεφτώ τη μητέρα μου και την οικογένειά μου.

Αμέσως μετά, όμως, ημέρα Τρίτη, ξεκινάω προπονήσεις για να επιστρέψω με επιτυχία μόλις ξεκινήσει η αγωνιστική δραστηριότητα».

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΜΕΡΕΣ ΤΗΣ ΚΑΡΑΝΤΙΝΑΣ μάς βρήκαν στο σπίτι, τους περισσότερους κουρασμένους από τους περιορισμούς των μέτρων προστασίας αλλά και συνεπείς στην τήρησή τους. Κυρίως όμως μάς βρήκαν να αναπολούμε παλιές μας συνήθειες, μικρά καθημερινά πράγματα που μας περιμένουν εκεί έξω και μας έχουν λείψει. Η φράση «Μετά την καραντίνα θα...» ήταν από τις αγαπημένες φράσεις όλων όσο μετρούσαμε αντίστροφα για την ημέρα της άρσης των μέτρων, έχοντας στο μυαλό μας φυσικά και όλα όσα πρέπει να προσέχουμε την επόμενη μέρα. Οκτώ αγαπημένοι μας αθλητές μοιράστηκαν μαζί μας το πρώτο πράγμα που ήθελαν να κάνουν μετά την καραντίνα, στέλνοντάς μας και μια φωτογραφία τους από μέρες ξεγνοιασιάς. Κάποιος ανυπομονεί για περπάτημα στη φύση με καφέ στο χέρι, άλλος για ψάρεμα, πέρασμα από το βιβλιοπωλείο της γειτονιάς, ακόμα και επίσκεψη σε κομμωτήριο. Όλοι, πάντως, περιμένουν με λαχτάρα την επιστροφή στα στάδια!

Άννα Κορακάκη

«Το πρώτο πράγμα που ανυπομονώ να κάνω με το πρώτο στάδιο άρσης των μέτρων την 4η Μαΐου είναι να πάω στο αγαπημένο βιβλιοπωλείο της πόλης μου να προμηθευτώ καινούργια βιβλία. Με την παραμονή στο σπίτι όλο αυτό το διάστημα βρήκα την ευκαιρία να διαβάσω ό,τι υπήρχε στη βιβλιοθήκη μου! Αν όλα πάνε καλά και έχουμε τη δυνατότητα να ταξιδέψουμε και μακρύτερα από τον τόπο κατοικίας μας θα ήθελα πολύ να πάω στην Καβάλα με τον πατέρα μου για το κοινό αγαπημένο μας χόμπι, το ψάρεμα».

Κατερίνα Στεφανίδη

«Ειλικρινά αλλά και με μια δόση χιούμορ το πρώτο πράγμα που θα κάνω είναι ένα κούρεμα. Το λένε πολλοί και είναι αστείο. Όταν ήρθαμε στις αρχές Μαρτίου για τη λαμπαδηδρομία ήταν κάτι που δεν το σκεφτόμουν, αλλά τελικά μερικές φορές θες να κάνεις εκείνο που δεν μπορούσες να κάνεις όλο αυτό το διάστημα. Μετά κάποιον καθαρισμό προσώπου. Και σίγουρα να μπω σε ένα στάδιο, ανυπομονώ γι' αυτή τη μέρα».

Απόστολος Παπαστάμος

«Προσωπικά όταν τελειώσει η καραντίνα, πρώτα από όλα θα επιλέξω να βρεθώ με φίλους που έχω να τους δω καιρό. Το επόμενο που θα κάνω είναι να δω τον προπονητή μου, να μοιραστούμε τις σκέψεις μας για την ολυμπιακή χρόνια που ακολουθεί και να βάλουμε τους πρώτους στόχους για την καινούργια σεζόν. Υποθέτω ότι θα ακολουθήσουν και οι πρώτες "βουτιές" στην πισίνα μετά από αρκετό καιρό».

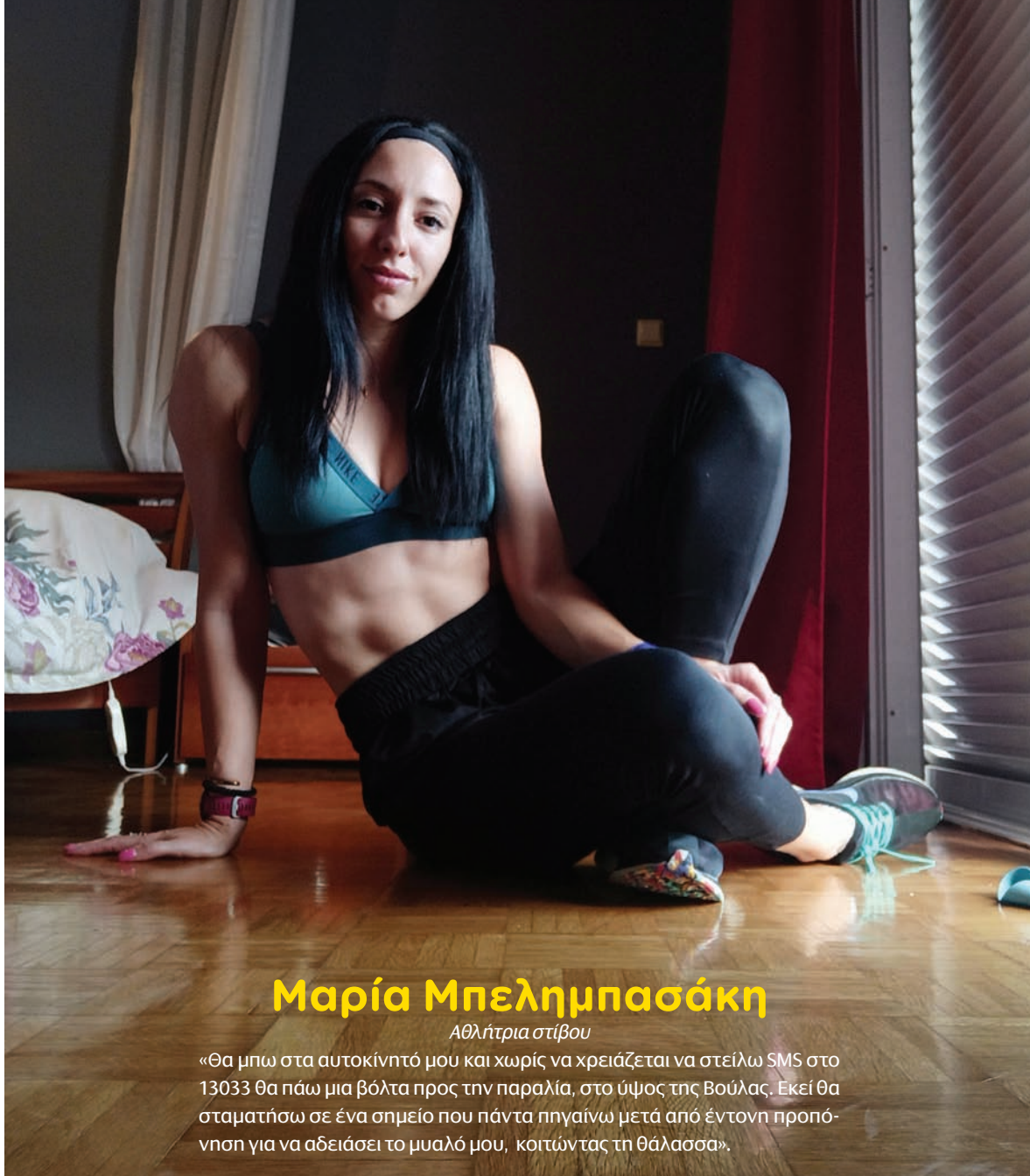

Ελένη Χατζηλιάδου

Παγκόσμια Πρωταθλήτρια

«Το πρώτο πράγμα που θα κάνω είναι η προπόνηση στον σύλλογο και στο γυμναστήριό μου μαζί με τον προπονητή και τους συναθλητές μου, τα οποία ανοίγουν στο 7ο στάδιο της άρσης των μέτρων. Λόγω κορωνοϊού είχαν σταματήσει και τα γυρίσματα του ντοκιμαντέρ γύρω από τη ζωή μου και ανυπομονώ να ξεκινήσουν. Θα ήθελα επίσης να κάνω σύντομα διακοπές σε ένα νησί! Ευελπιστώ να βγούμε όλοι νικητές από αυτή την περιπέτεια και να γυρίσουμε σύντομα στην «κανονικότητά» μας έχοντας πάνω από όλα την υγεία μας και αισιοδοξία για το μέλλον».

Μαρία Μπελημπασάκη

Αθλήτρια στίβου

«Θα μπω στα αυτοκίνητό μου και χωρίς να χρειάζεται να στείλω SMS στο 13033 θα πάω μια βόλτα προς την παραλία, στο ύψος της Βούλας. Εκεί θα σταματήσω σε ένα σημείο που πάντα πηγαίνω μετά από έντονη προπόνηση για να αδειάσει το μυαλό μου, κοιτώντας τη θάλασσα».

Μίλτος Τεντόγλου

Πρωταθλητής στίβου

«Το πρώτο πράγμα που θα ήθελα να κάνω μόλις είμαστε "ελεύθεροι" είναι κάτι που κάνουμε συχνά με τους φίλους μου και περνάμε πολύ καλά. Να πάμε σε ένα ίντερνετ καφέ και να παίξουμε 2-3 ώρες μαζί κάποιο video game και να πιούμε καφέ. Μου έχει λείψει λίγο αυτό. Αλλά μάλλον θα αργήσει...»

Πάνος Τριανταφύλλου

Ασημένιος παραολυμπιονίκης του Ρίο, ξιφασκία με αμαξίδιο

«Ένα από τα πράγματα που θα κάνω είναι να δω συγγενείς που δεν μπορούσα να λόγω της καραντίνας και να πάω κατευθείαν για ψάρεμα, που είναι ένα από τα αγαπημένα μου πράγματα. Είμαι λάτρης της θάλασσας και τυχερός που μένω σε παραθαλάσσια περιοχή, στο Πόρτο Ράφτη. Ανυπομονώ βέβαια να γυρίσω στον αθλητισμό, στη ξιφασκία και το μπάσκετ, αλλά παρόλο που θα ανοίξουν τώρα κάποιες αθλητικές εγκαταστάσεις, για τα άτομα με αναπηρίες δεν έχουν γίνει ακόμα ενημερώσεις για να ξέρουμε πότε θα αρχίσουμε προπονήσεις». **A**

ΑΘΗΝΑ, 20 ΜΑΡΤΙΟΥ 2020

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2019

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2020: ΕΤΟΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
Στο ξεκίνημα της νέας δεκαετίας, η ελληνική οικονομία έχει διωρθώσει τις μείζονες μακροοικονομικές και δημοσιονομικές ανισορροπίες που προκάλεσαν την οικονομική κρίση και προσπαθεί να επιταχύνει το βηματισμό της προς μια διατηρήσιμη αναπτυξιακή τροχιά. Στο δρόμο της έχει να αντιμετωπίσει μια σειρά από σημαντικές προκλήσεις, σε μεγάλο βαθμό ως απόρροια της οικονομικής κρίσης, καθώς και εξωτερικών κινδύνων. Η εξάλειψη του κορωνοϊού που προκαλεί τη νόσο Covid-19 και η οδύνωση των προσφυγικού-μεταναστευτικού προβλήματος επηρεάζουν καταλυτικά τις βραχυπρόθεσμες αναπτυξιακές προοπτικές και θέτουν, προωρινά, μεγάλο εμπόδιο στην πορεία προς την καινοτομία. Η πανδημία του κορωνοϊού δοκιμάζει τις κοινωνικές και οικονομικές αντοχές όλου του πλανήτη και απαιτεί άλλο επίπεδο διεθνούς εμποτισμονικής, κοινωνικής και οικονομικής συνεργασίας από αυτό που ίσχυε μέχρι σήμερα. Οι αγορές ομολόγων και κεφαλαιών έχουν ήδη υποστεί μεγάλες απώλειες, με τις πιο αδύναμες οικονομίες να πλήττονται περισσότερο.

Παρά την αναμική μεγέθυνση της ευρωπαϊκής οικονομίας, η ελληνική οικονομία συνέχισε να ανακαμψτεί μέχρι πρόσφατα, όπως μαρτυρούν οι θετικές επιδόσεις που καταγράφονταν σε βασικούς μακροοικονομικούς και χρηματοοικονομικούς δείκτες. Η ισχυρή ανοδική τάση του δείκτη οικονομικού κλίματος και η ενίσχυση του δείκτη επιχειρηματικών προσδοκίων υποδηλώνουν, μέχρι πρότινος, συνέχιση και επιτάχυνση της αναπτυξιακής δυναμικής. Παράλληλα, καταγράφονταν θετικές εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό τομέα, με αύξηση των τραπεζικών καταθέσεων και βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης των τραπεζιών, που συνέβαλαν στην ενίσχυση της ρευστότητας τους και επέτρεψαν την αύξηση της τραπεζικής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών. Εξάλλου, η ανάκτηση της εμποτισμότητας στον τραπεζικό τομέα επέτρεψε την πλήρη όραση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων από την 1 Σεπτεμβρίου 2019. Επιπρόσθετα, η πρόσφατη κατάργηση από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) της απόφασης του Μαρτίου 2015, με την οποία είναι επιβληθεί ανώτατα όρια στην αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων από τις ελληνικές τράπεζες, πιστοποιήσει την ανάκτηση της εμπιστοσύνης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Η συνετή δημοσιονομική πολιτική, ο προσανατολισμός του δημοσιονομικού μίγματος προς μια πολιτική περισσότερο φιλική προς την ανάπτυξη, με κύριο χαρακτηριστικό την εκλογίκευση των φορολογικού βάρους και των εισορμών κοινωνικής ασφάλισης, η μείωση των μη εξυμπεριτωμένων δανείων (ΜΕΔ), οι ιδιωτικοποιήσεις και η εφαρμογή του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων είναι οι σημαντικότεροι άξονες της προσπάθειας για την ενίσχυση της αξιοπιστίας της οικονομικής πολιτικής σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Πολλά από τα μεσοπρόθεσμα αυτά στοιχεία της οικονομικής πολιτικής πρέπει να διατηρηθούν και στις σημερινές έκτακτες οικονομικές συνθήκες, αλλά όμως πρέπει να προσαρμοστούν αναλόγως.

Επιβράβευση της προόδου που σημείωσε η Ελλάδα είναι η αναβάθμιση του αδόξου της χώρας κατά μια βαθμίδα τον Οκτώβριο 2019 από τον οικο αξιολόγησης Standard & Poor's και πιο πρόσφατα, τον Ιανουάριο του 2020, από τον οικο Fitch, αλλά και η βελτίωση της θέσης της χώρας κατά επτά βαθμίδες όσον αφορά το δείκτη αντίληψης της διαφθοράς που καταρτίζει η Διεθνής Διαφάνεια. Σε ένα διεθνές περιβάλλον αρνητικών αποδόσεων, οι αποδόσεις των ελληνικών κρατικών και εταιρικών ομολόγων κατέρρευσαν συνεχώς και ταχεία αποπλημμάκωση, η οποία μόλις πρόσφατα ανατράπηκε λόγω της εξάλειψης του κορωνοϊού, με τα περιθώρια (spreads) να αυξάνονται σημαντικά τις τελευταίες ημέρες. Αυτές οι πρόσφατες εξελίξεις καταδεικνύουν, μεταξύ άλλων, τη σημασία που έχει η συμμετοχή των ελληνικών κρατικών ομολόγων στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Στο πλαίσιο αυτό, είναι εξαιρετικά σημαντική η απόφαση που έλαβε το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ στις 18 Μαρτίου να εφαρμόσει εξαιρείση (waiver) από το γενικό κανόνα επιλεξιμότητας ομολόγων για τα ελληνικά κρατικά ομόλογα με το νέο πρόγραμμα αγοράς ομολόγων που συνδέεται με την πανδημία (PEPP) ύψους 750 δισεκ. ευρώ και θα διαρκέσει τουλάχιστον έως το τέλος του 2020.

Για να μπορέσει η ελληνική οικονομία να ενταχθεί με αξιοσύεις στο νέο παγκόσμιο οικονομικό χάρτη, θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της για την αντιμετώπιση μιας σειράς από περιορισμούς και προκλήσεις που εξακολουθούν να υφίστανται, με έμφαση στη μείωση του μεγάλου επενδυτικού κενού, στη δημιουργία πολλών και καλά αμειβόμενων θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης και υψηλής εξειδίκευσης, στην αποπλημμάκωση του υψηλού αποθέματος των ΜΕΔ και στη μείωση του δημόσιου χρέους. Παράλληλα, η εφαρμογή του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων και αποκρατικοποιήσεων, με τις προσαρμογές που επιβάλλουν οι έκτακτες συνθήκες, συμβάλλει στη βελτίωση των οικονομικών προοπτικών. Τον ίδιο σκοπό εξυπηρετεί και ο εξορθολογισμός των δημοσιονομικών στόχων. Η προσαρμογή του στόχου για το πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα σε χαμηλότερο επίπεδο από εκείνα που ισχύουν σήμερα συνεπάγεται οφέλη, αρκεί να μην είναι τέτοια η μείωση του πλεονάσματος που να ανατρέψει τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους. Υπό αυτό το πρίσμα πρέπει να ιδωθεί και η πρόσφατη θετική απόφαση της Eurogroup της 16ης Μαρτίου, το οποίο, αξιοποιώντας τις διατάξεις του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης περί ευελιξίας στην εφαρμογή των δημοσιονομικών κανόνων σε περίπτωση δυσμενών οικονομικών εξελίξεων λόγω έκτακτων γεγονότων, εξαιρεί, για όλα τα κράτη-μέλη, τις δημοσιονομικές επιπτώσεις που σχετίζονται με τα προσωρινά μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού. Επιπλέον, η λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών στην οικονομία δεν θα επηρεάσει τη συμμόρφωση με τους δημοσιονομικούς κανόνες. Τέλος, στην περίπτωση της Ελλάδας, οι δαπάνες που σχετίζονται με τη διαχείριση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης θα εξαιρεθούν από τον υπολογισμό του στόχου του δημοσιονομικού αποτελέσματος.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟ 2019 ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ 2020

Το 2019 η αναπτυξιακή δυναμική της ελληνικής οικονομίας διατηρήθηκε, παρά την επιβράδυνση της ευρωπαϊκής οικονομίας. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές διαμορφώθηκε σε 1,9%, όπως και το 2018, ενώ ο αντίστοιχος ρυθμός της οικονομίας της ζώνης του ευρώ επιβράδυνθηκε σε 1,2% από 1,9% το 2018. Το 2020 η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας θα καθοριστεί σε μεγάλο βαθμό από τις επιπτώσεις της εξάλειψης του κορωνοϊού στην παγκόσμια και την ευρωπαϊκή οικονομία. Ο οικονομικός αντίκτυπος εκδηλώνεται μέσω τριών διαύλων. Από την πλευρά της ζήτησης, με επιβράδυνση των ελληνικών εξαγωγών, τόσο αγαθών όσο και υπηρεσιών (μεταφορές, ναυτιλία και τουρισμός), και της εγκύριας καταπόλησης και των επενδύσεων. Από την πλευρά της προσφοράς, με διατάραξη στις διεθνείς και περιφερειακές αλυσίδες εφοδιασμού ενδιάμεσων και κεφαλαιακών αγαθών, καθώς και με το κλείσιμο επιχειρηματίων για να περιοριστεί η πανδημία. Από την πλευρά του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, η αύξηση του κόστους χρηματοδότησης λόγω της απαστομολόγησης των κινδύνων διεθνώς οδηγεί στην επιδείνωση των όρων και του κόστους άντλησης νέας χρηματοδότησης για τις τράπεζες, τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, καθώς και για το Ελληνικό Δημόσιο. Ηδη παρατηρείται πολύ σημαντική αύξηση των περιθωρίων (spreads) τις τελευταίες ημέρες, ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας, στις αγορές ομολόγων, οι οποίες, ούτως ή άλλως, παρουσιάζουν πολύ έντονη μεταβλητότητα.

Ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας εκτιμάται ότι θα επιβραδυνθεί σημαντικά το 2020, δεδομένων των επιπτώσεων της εξάλειψης του κορωνοϊού. Οι επιπτώσεις αυτές προς το παρόν δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν με ακρίβεια, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν ακόμη διαθέσιμα στοιχεία και η πανδημία είναι σε εξέλιξη. Ειδικότερα, σύμφωνα με το βασικό σενάριο της Τράπεζας της Ελλάδος, ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα είναι μηδενικός το 2020, αντί 2,4% που ήταν η πιο πρόσφατη πρόβλεψη μετά την ενσωμάτωση των στοιχείων των Εθνικών Λογαριασμών για το 6^ο τρίμηνο του 2019 (6^ο Ανάπτυξης 2020). Η προς τα κάτω αναθεώρηση της πρόβλεψης του ρυθμού ανάπτυξης κατά επιπλέον 2,4 ποσοστιαίες μονάδες οφείλεται στην ενσωμάτωση των επιπτώσεων από την εξάλειψη του κορωνοϊού. Με βάση τα τελευταία στοιχεία για την εξέλιξη της πανδημίας, η πιθανότερη εκδοχή είναι ότι θα υπάρξει σημαντική αρνητική επίπτωση στην οικονομία τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2020, η οποία θα ανασταθίσει μερικώς τα δύο τελευταία τρίμηνα. Η

επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης θα προέλθει κυρίως από διαταραχές στην πλευρά της ζήτησης, με μείωση της εξωτερικής ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών και της εγχώριας ζήτησης, αφού πλήττονται ιδιαίτερα τομείς όπως οι μεταφορές, ο τουρισμός, το εμπόριο, η εστίαση και η ψυχική υγεία. Ουδείς σίγουρα μπορεί να προβλέψει με ακρίβεια την εξέλιξη της πανδημίας, ενώ οι επιπτώσεις της στις εθνικές οικονομίες θα εξαρτηθούν και από τα εθνικά και διεθνή δημοσιονομικά και νομοτακτικά μέτρα που λαμβάνονται. Το βασικό σενάριο της Τράπεζας της Ελλάδος ενσωματώνει υποθέσεις για τα αντισταθμιστικά μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί.

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το 2019, η εφαρμογή της δημοσιονομικής πολιτικής χαρακτηρίστηκε από την τήρηση των συμφωνηθέντων στο πλαίσιο της ενισχυμένης εποπτείας, την προσήλωση στην υλοποίηση των δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων και, μετά τις εκλογές του Ιουλίου, την ανασύνθεση του δημοσιονομικού μίγματος με κύρια αλλαγή την ελάφρυνση του φορολογικού βάρους. Η μεταβολή της δημοσιονομικής πολιτικής προς αναπτυξιακή κατεύθυνση και, κυρίως, η έμφαση στις μεταρρυθμίσεις είναι ως αποτέλεσμα την ταχεία αποπλημμάκωση των αποδόσεων των ελληνικών ομολόγων σε νέα κτοική χαμηλά, η οποία επέτρεψε την άνετη πρόσβαση του Ελληνικού Δημοσίου στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές να άντληση φθηνών κεφαλαίων, καθώς και την πρόωπη αποπλημμάκωση μέρους του δανείου του ΔΝΤ.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα ταμειακά στοιχεία της γενικής κυβέρνησης για το 2019 υπήρξε, για πέμπτο συνεχές έτος, υπέρβαση του στόχου του πρωτογενούς πλεονάσματος, το οποίο εκτιμάται, σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία, ότι έκλεισε κοντά στο 4% του ΑΕΠ.

Για το 2020, μέχρι προσφάτως η πρόβλεψη ήταν ότι θα επιτευχθεί ο δημοσιονομικός στόχος, ως αποτέλεσμα της εφαρμογής ενός αναπτυξιακού και δημοσιονομικού ουδέτερου μίγματος πολιτικής με κύρια χαρακτηριστικά την ελάφρυνση του φορολογικού βάρους και την ενίσχυση των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Όμως, η εξάλειψη της πανδημίας του κορωνοϊού αφενός δημιουργεί νέες υψηλές δαπάνες για την αντιμετώπιση της νόσου, τη στήριξη των επιχειρήσεων και τη διασφάλιση της απασχόλησης και αφετέρου έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης και, κατά συνέπεια, στα κρατικά έσοδα. Με αυτά τα δεδομένα, το πρωτογενές αποπλημμάκωση της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να διαμορφωθεί αρκετές ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ κάτω από τον αρχικό στόχο 3,5% του ΑΕΠ, αν και αυτή τη στιγμή είναι εξαιρετικά δύσκολο να προβλεφθεί με ακρίβεια. Λόγω όμως της ευελιξίας που ενσωματώνεται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης για έκτακτες συνθήκες, η διαμύρυνση του δημοσιονομικού αποτελέσματος σε χαμηλότερα επίπεδα δεν μπορεί να θεωρηθεί σε καμία περίπτωση ως παραβίαση του στόχου.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για τη δημοσιονομική πολιτική σήμερα, που μεταβάλλει ριζικά όλα τα μέχρι τώρα δεδομένα, είναι να αξιοποιήσει όλες τις δυνατότητες που προσφέρονται ώστε να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση των δαπανών για την αντιμετώπιση της νόσου του κορωνοϊού και να ελαστοποιήσει τις αρνητικές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρξει η μικρότερη δυνατή επίπτωση στη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους.

ΠΑΚΕΤΙΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Το 2019 καταγράφηκε σημαντική υποχώρηση του ρυθμού αύξησης του παγκόσμιου εμπορίου σε 1%, από 3,7% το 2018, ως αποτέλεσμα του εντεινόμενου εμπορικού προστατευτισμού και της αυξημένης αβεβαιότητας. Η επιβράδυνση του διεθνούς εμπορίου έπληξε την εξωτερική ζήτηση και τη βιομηχανική παραγωγή και οδήγησε σε συγκρατημένη μεγέθυνση του παγκόσμιου ΑΕΠ κατά 2,9%, που ήταν ο χαμηλότερος ρυθμός της δεκαετίας, έναντι 3,6% το 2018.

Ειδικότερα στη ζώνη του ευρώ, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ υποχώρησε σε 1,2% από 1,9% το 2018, κατά κύριο λόγο εξαιτίας της εξασθένισης της εξωτερικής ζήτησης. Οστόσο, η ευρεία ανάπτυξη της ανάπτυξης της οικονομίας της ζώνης του ευρώ συστηματοποιήθηκε από την εγκύρια ζήτησης, που παρέμεινε ισχυρή λόγω αύξησης της απασχόλησης και του διαθέσιμου εισοδήματος, αλλά και από τη συνεχιζόμενη βελτίωση των χρηματοπιστωτικών συνθηκών λόγω της διατήρησης της διευκολυντικής κατεύθυνσης της ενιαίας νομοτακτικής πολιτικής.

Η εξάλειψη του κορωνοϊού συνιστά σήμερα τη μεγαλύτερη πηγή κινδύνου για την παγκόσμια και την ευρωπαϊκή οικονομία, αφού άμεσα είναι οι συνέπειες στην βιομηχανία μέσω διαταραχής της εφοδιαστικής αλυσίδας, στο εμπόριο, στις μεταφορές, στον τουρισμό, αλλά και στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Οι οικονομικές επιπτώσεις δεν μπορούν ακόμη να ποσοτικοποιηθούν με ακρίβεια, παρά μόνο να εκτιμηθούν με βάση διάφορα υποθετικά σενάρια. Σύμφωνα με το μετριασμένο σενάριο του ΟΟΣΑ, υπό την προϋπόθεση δηλαδή μιας περιορισμένης και ήπιας εξάλειψης του κορωνοϊού, ο ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας για το 2020 εκτιμάται ότι θα ανελθεί στο 2,4%, θα είναι δηλαδή κατά 0,5 της ποσοστιαίας μονάδας χαμηλότερος έναντι της πρόβλεψης του Νοεμβρίου του 2019. Σύμφωνα με το δυσμενές σενάριο, στο ενδεχόμενο δηλαδή μιας ευρύτερης εξάλειψης της νόσου και γενικευμένης διάχυσης των επιπτώσεων, ο ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας θα περιοριστεί στο 1,5%. Μετά τις τελευταίες εξελίξεις φαίνεται ότι το μετριασμένο σενάριο του ΟΟΣΑ έχει ελάττωσις πιθανότητα να υλοποιηθεί.

Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες μακροοικονομικές προβολές των εμπεριστατωμένων της ΕΚΤ (Μάρτιος 2020), για την οικονομία της ζώνης του ευρώ προβλέπεται ότι ο ρυθμός μεγέθυνσης το 2020 θα περιοριστεί στο 0,8%, από 1,1% που ήταν η προηγούμενη πρόβλεψη (Δεκεμβρίου 2019), υπό την προϋπόθεση μιας περιορισμένης εξάλειψης του κορωνοϊού. Ειδικότερα, εκτιμάται πολύ αδύναμη μεγέθυνση το πρώτο εξάμηνο του έτους και βελτίωση το δεύτερο εξάμηνο, καθώς η εξωτερική ζήτηση σταδιακά θα ανακαμψτεί, οι κυβερνήσεις συντονισμένα θα έχουν ήδη λάβει αναταθμιστικά δημοσιονομικά μέτρα, ενώ η επεκτατική νομοτακτική πολιτική θα συμβάλει και αυτή στην οικονομική ανάκαμψη. Οι αρνητικές επιπτώσεις οφείλονται τόσο στις διαταραχές στις αλυσίδες εφοδιασμού και παραγωγής, λόγω των προπληκτικών αλλά και των περιοριστικών μέτρων για την αποφυγή ευρύτερης διασποράς της πανδημίας, όσο και στη χειροτέρευση της εμποτισμότητας. Στην περίπτωση με που η εξάλειψη του κορωνοϊού ενταθεί χρονικά και γεωγραφικά, οι επιπτώσεις θα είναι ακόμη δυσμενέστερες. Συγκεκριμένα, βάσει δύο εναλλακτικών δυσμενών σεναρίων, σε πιθανή ένταση της πανδημίας με μεγαλύτερη διασπορά στη ζώνη του ευρώ ή και με επιπλέον διαταραχές στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές και στις διεθνείς τιμές του πετρελαίου, εκτιμάται ότι ο ρυθμός μεγέθυνσης το 2020 θα επιβραδυνθεί περαιτέρω κατά 0,6 έως 1,4 ποσοστιαίες μονάδες, δηλαδή η οικονομία της ζώνης του ευρώ είναι πολύ πιθανόν να εισέλθει σε αρνητικούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για τη ζώνη του ευρώ σήμερα, που θέτει σε δεύτερη μοίρα όλα τα προηγούμενα, είναι η προστασία της ανθρωπίνης ζωής και η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, καθώς και η έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων στην οικονομία και κοινωνία από την εξάλειψη του κορωνοϊού. Αν και η μέχρι τώρα αντίδραση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΣΜ), της Ευρωομάδας (Eurogroup) και ιδιαίτερα των ίδιων των κρατών-μελών μπορεί να χαρακτηριστεί θετική, είναι σαφές ότι απαιτείται ακόμη μεγαλύτερη συνεργασία και συντονισμός σε επιστημονικό αλλά και σε δημοσιονομικό/νομοτακτικό επίπεδο, όπου η ευελιξία και ο ρεαλισμός πρέπει να υπερισχύουν. Επειδή οι δυνατότητες των κρατών-μελών δεν είναι οι ίδιες, η επιδείνωση ούλων, αλληλεγγύης και ευελιξίας στην αντιμετώπιση της πανδημίας και η παροχή διευκολύνσεων στα κράτη-μέλη που έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη ή έχουν δημοσιονομικές δυσκολίες είναι καταλυτικής σημασίας για την κατεύθυνση της διακυβέρνησης της ζώνης του ευρώ στη συνένωση των πολιτών αυτή την κρίσιμη περίοδο.

ΕΝΔΙΑΜΟ ΝΟΜΟΣΤΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η ΕΚΤ παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις σχετικά με τη διασπορά του κορωνοϊού και τους κινδύνους που δημιουργεί για την οικονομία της ζώνης του ευρώ, τις αγορές και το πλαίσιο άσκησης της νομοτακτικής πολιτικής και είναι σε εγρήγορση προκειμένου να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την ελαχιστοποίηση αυτών των κινδύνων. Ως πρώτα αντίδραση, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ στη συνεδρίαση της 12ης Μαρτίου αποφάσισε τη λήψη ολοκληρωμένων δεσμών μέτρων νομοτακτικής πολιτικής, ενώ και το Εποπτικό Συμβούλιο (Supervisory Board) της ΕΚΤ έλαβε παρόμοια μέτρα εποπτικά που διευκολύνουν τις τράπεζες, ώστε αυτές να μπορούν με τη σειρά τους να συνεχίσουν να δανειοδοτούν επιχειρήσεις και νοικοκυριά υπό τις έκτακτες συνθήκες που δημιουργούνται από την πανδημία. Συγκεκριμένα, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε: α) διενέργεια, προωρινά, πρόσθετων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (LTRO) με σκοπό την άμεση παροχή στήριξης σε

ρευστότητα προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα της ζώνης του ευρώ. Οι πράξεις αυτές παρέχουν έναν αποτελεσματικό μηχανισμό στήριξης θα διενεργούνται από την ΕΚΤ με τη βοήθεια των εθνικών τραπεζών με πλήρη και επίτακτο ίσο με το μέσο επίτακτο της διευκολύνσεως αποδοχής καταθέσεων και θα παρέχουν ρευστότητα με ευνοϊκούς όρους με σκοπό την κάλυψη της περιόδου μέχρι την πράξη TLTRO-III που είναι προγραμματισμένη για τον Ιούνιο του 2020. β) Εφαρμογή σημαντικά ευνοϊκών όρων κατά την περίοδο Ιουνίου 2020-Ιουνίου 2021 σε όλες τις πράξεις TLTRO-III που εκκρεμούν στη διάρκεια της ίδιας περιόδου, με σκοπό τη στήριξη των τραπεζικών χορηγήσεων προς όσους έχουν πληγεί περισσότερο από την εξάλειψη του κορωνοϊού, ιδίως τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Σε όλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής, το επίτακτο θα είναι κατά 25 μονάδες βάσης χαμηλότερο από το μέσο επίτακτο που εφαρμόζεται στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος. Για τους αντισυμβαλλόμενους που διατηρούν τα επίπεδα χορηγήσεων πιστώσεων τους, το επίτακτο θα είναι χαμηλότερο και, στη διάρκεια της περιόδου που θα λήξει τον Ιούνιο του 2021, μπορεί να διαμορφωθεί έως και κατά 25 μονάδες βάσης χαμηλότερο από το μέσο επίτακτο της διευκολύνσεως αποδοχής καταθέσεων. Το μέγιστο συνολικό ποσό που μπορούν οι τράπεζες να δανειστούν μέσω των πράξεων TLTRO-III αυξάνεται από το 50% του υπολοίπου των αποδοκίων δανείων τους έως και εξαιρουμένης στις 28 Φεβρουαρίου 2020, γ) Προωρινή διάθεση συνολικού ποσού ύψους 120 δισεκ. ευρώ για πρόσθετες καθαρές αγορές στοιχείων ενεργητικού μέχρι το τέλος του 2020, διασφαλίζοντας την ισχυρή συμβολή των προγραμματιζόμενων αγορών περιουσιακών στοιχείων του ιδιωτικού τομέα. Σε συνδυασμό με τα υφιστάμενα προγράμματα αγοράς τίτλων (APP), το πρόγραμμα αυτό θα στήριξη τις ενιαίες συνθήκες χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας σε περιόστεως αυξημένης αβεβαιότητας.

Στις 18 Μαρτίου η ΕΚΤ, στη δεύτερη και πιο καθοριστική για τις αγορές παρέμβαση της, αποφάσισε να διαθέσει συνολικά 750 δισεκ. ευρώ, στο πλαίσιο έκτακτου προγράμματος αγοράς τίτλων που συνδέεται με την πανδημία (Pandemic Emergency Purchase Programme - PEPP), στο οποίο θα γίνουν δεκτά και ελληνικά κρατικά ομόλογα, μέσω της επαναφοράς της εξαιρείσης (waiver) από τους γενικούς κανόνες επιλεξιμότητας ομολόγων.

Οι σημαντικές αυτές δράσεις της ΕΚΤ συμπληρώνουν τις δημοσιονομικές δράσεις, τόσο σε επίπεδο ευρωζώνης όσο και σε εθνικό επίπεδο, στη αντιμετώπιση των επιπτώσεων της εξάλειψης του κορωνοϊού στις οικονομίες των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Οι εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα το 2019 προσδιορίστηκαν από τη βελτισμένη λειτουργική κερδοφορία, τη διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας σε ικανοποιητικό επίπεδο, τη συνεχιζόμενη ανάκαμψη της πιστωτικής επέκτασης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, την άνοδο των τραπεζικών καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα και την περαιτέρω μείωση του αποθέματος των μη εξυμπεριτωμένων δανείων (ΜΕΔ) στους προλογισμούς των τραπεζών, το οποίο όμως παρέμεινε πολύ υψηλό. Η βελτίωση της λειτουργικής κερδοφορίας οφείλεται κυρίως σε μη επαναλαμβανόμενα κέρδη από χρηματοοικονομικές πράξεις και στη συγκράτηση των εξόδων. Αντίθετα, μείωση εμφάνισε η οργανική κερδοφορία, κυρίως εξαιτίας της συρρίκνωσης του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών ως αποτέλεσμα αφενός της πώλησης αποθεμάτων τους στο εξωτερικό και αφετέρου της υπέρβασης των αποπληρωμών δανείων σε σχέση με τις νέες εκταμειώσεις, καθώς και της διενέργειας πρόσθετων προβλέψεων.

Ο περιορισμός του υψηλού αποθέματος των ΜΕΔ αποτελεί τη βασικότερη πρόκληση για το τραπεζικό σύστημα. Η εφαρμογή του σχεδίου "Ηρακλής" αναμένεται να συμβάλει στην ταχύτερη αποπλημμάκωση του αποθέματος αυτού. Η παρατηρούμενη μέχρι στιγμής μείωση των ΜΕΔ σε συνδυασμό με τη βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης συνέβαλαν στη βελτίωση των συνθηκών τραπεζικής χρηματοδότησης προς τις επιχειρήσεις, κυρίως προς τις επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους. Αντίθετα, ο ρυθμός μεταβολής της στεγαστικής και καταναλωτικής πίστης παρέμεινε αρνητικός.

Θετική ήταν η εξέλιξη των τραπεζικών καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα, ως αποτέλεσμα της επανοταξινόμησης τραπεζογραμματίων και του επαναπληρωμένου κεφαλαίου επενδεδυμένων σε χρηματοοικονομικά στοιχεία στο εξωτερικό. Η εξέλιξη αυτή ήταν ευνοϊκότερη στην περίπτωση των νοικοκυριών ως συνέπεια της αύξησης του διαθέσιμου εισοδήματός τους, ενώ η δυναμική της αύξησης των καταθέσεων των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων εξασθενεί. Η βελτίωση αποκατάσταση της καταθετικής βάσης των ελληνικών τραπεζών επέτρεψε αφενός τον τερματισμό της προσφυγής στο μηχανισμό έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα (ΕΛΑ) της Τράπεζας της Ελλάδος και τον περιορισμό της άντλησης ρευστότητας μέσω των πράξεων νομοτακτικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος και, αφετέρου, τη συγκράτηση της υποχώρησης της πιστωτικής επέκτασης προς την οικονομία.

Η βελτίωση της εμποτισμότητας των καταθετών στο τραπεζικό σύστημα συνέβαλε ώστε να μην παρατηρηθεί εκκρηκτικές καταθέσεων μετά την πλήρη όραση, το Σεπτέμβριο του 2019, και των τελευταίων περιορισμών στις διεθνείς πληρωμές και στο μεταφορά κεφαλαίων στο εξωτερικό.

Στις 12 Μαρτίου 2020 το Εποπτικό Συμβούλιο της ΕΚΤ ανακοίνωσε, όπως ήδη αναφέρθηκε, σειρά επανοταξινόμησης μέτρων ώστε να διασφαλιστεί ότι οι τράπεζες που βρίσκονται υπό την άμεση εποπτεία της είναι σε θέση να συνεχίσουν να χρηματοδοτούν την πραγματική οικονομία εν όψει των αρνητικών επιπτώσεων από την εξάλειψη των προκλήσεων στις επιχειρησιακές λειτουργίες τους από την εξάλειψη του κορωνοϊού. Η ανακοίνωση της ΕΚΤ έγινε σε συντονισμό με συναφή ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (EAT/ΕΒΑ) που αναφερόταν ειδικότερα στην αναβολή της διεξαγωγής της άσκησης προσημοποίησης ακριβών καταστάσεων για τον τραπεζικό τομέα της ζώνης του ευρώ κατά ένα έτος και σε σειρά άλλων παρεμβάσεων. Η ανακοίνωση της ΕΚΤ αναφέρεται σε μέτρα κεφαλαιακής ελάφρυνσης, καθώς και σε πολιτικές ευελιξίας στην εφαρμογή εποπτικών μέτρων για κάθε επιμέρους τράπεζα. Οι ελληνικές τράπεζες, κόνοντας χρήση των προαναφερόμενων νομοτακτικών και εποπτικών διευκολύνσεων της ΕΚΤ, προχώρησαν ήδη σε ανακοίνωση δράσεων για τη διευκόλυνση επιχειρήσεων σε κινδύνους που θύονται από την κρίση του κορωνοϊού.

Μη εξυμπεριτωμένα δάνεια

Κατά τη διάρκεια του 2019, οι τράπεζες συνέχισαν τις προσπάθειές τους στην κατεύθυνση της αντιμετώπισης του υψηλού αποθέματος των ΜΕΔ. Αν και το πρόβλημα των ΜΕΔ θεωρείται κυρίως απόρροια της ύφεσης, νομοτακτικές παρεμβάσεις όπως η αναστολή των πλειστηριασμών πρώτης κατοικίας, η κατάργηση του πλαισίου προστασίας από καταστροφές, καθώς και διάφορα άλλα νομικά και δικαστικά εμπόδια δεν επέτρεψαν την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος.

Στο τέλος Δεκεμβρίου του 2019 τα ΜΕΔ παρέμειναν σε υψηλό επίπεδο και ανηλθαν σε 68,0 δισεκ. ευρώ (ή 40,3% του συνόλου των δανείων, έναντι 3,4% του ευρωπαϊκού μέσου όρου στο τέλος Σεπτεμβρίου του 2019), μειωμένα κατά 13,8 δισεκ. ευρώ συγκριτικά με το τέλος Δεκεμβρίου του 2018 και κατά 39,2 δισεκ. ευρώ έναντι του Μαρτίου 2016, οπότε είχε καταγραφεί και το υψηλότερο επίπεδο ΜΕΔ. Η υποχώρηση του αποθέματος των ΜΕΔ κατά τη διάρκεια του 2019 οφείλεται κυρίως σε πωλήσεις δανείων ύψους 8,1 δισεκ. ευρώ και σε διαγραφές ύψους 4,3 δισεκ. ευρώ.

Όσον αφορά τους επιχειρησιακούς στόχους για τη μείωση των ΜΕΔ, η στόχευση των τραπεζών είναι ο δείκτης ΜΕΔ να έχει διαμορφωθεί σε επίπεδο κάτω του 20% στο τέλος του 2021. Ο ρυθμός μείωσης των ΜΕΔ μπορεί να επιταχυνθεί περαιτέρω με την εφαρμογή λύσεων όπως του σχεδίου "Ηρακλής" (ν. 4649/2019). Σε επόμενο στάδιο και αφού αξιολογηθούν τα αποτελέσματα του, το σχέδιο "Ηρακλής" αναμένεται να πλασιοωθεί από την εφαρμογή και άλλων μέτρων ολιστικής προώθησης, όπως αυτά που έχει προτείνει στο πρόσφατο παρελθόν η Τράπεζα της Ελλάδος, προκειμένου να αντιμετωπιστεί ταύτοχρονα και το ζήτημα που προκύπτει από τη σημερινή κεφαλαιακή διατήρηση των τραπεζών, με την αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση (ΙΤΟ) να επιταχύνει διευκόλυνση με ένα μεγάλο μέρος των συνολικών κεφαλαίων. Σε κάθε περίπτωση, με την υλοποίηση του σχεδίου "Ηρακλής" θα είναι σημαντικό να υπαρξει αξιολόγηση των θεμελιωδών μεγεθών του ελληνικού τραπεζικού τομέα, κυρίως της οργανικής κερδοφορίας, που δείκτη κάλυψης επισφαλών απαιτήσεων και της ποιότητας των εποπτικών κεφαλαίων, ιδιαίτερα μετά την παρέλευση της πανδημίας του κορωνοϊού.

Όλα αυτά όμως τελούν υπό αναθεώρηση εν όψει των έκτακτων περιστάσεων και των συνθηκών μεγάλης αβεβαιότητας υπό τις οποίες καλείται να λειτουργήσει σήμερα το τραπεζικό σύστημα, όπως και η πραγματική

οικονομία. Αναμένεται δηλαδή να επηρεαστεί αρνητικά η πορεία προς την επίτευξη του στόχου της σημαντικής μείωσης του ποσοστού των ΜΕΔ το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, όχι όμως και ο τελικός στόχος. **ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑΣ**
Οι εκτιμήσεις για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας περιλαμβάνουν σημαντικούς κινδύνους από ένα ασταθές διεθνές οικονομικό περιβάλλον, από γεωπολιτικές εντάσεις στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, από ακραία καιρικά φαινόμενα λόγω κλιματικής αλλαγής, από την πρόσφατη έξαρση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης, κυρίως όμως από την εξάλειψη του κορωνοϊού, η οποία επηρεάζει σημαντικά την ελληνική οικονομία τόσο από την πλευρά της ζήτησης όσο και από την πλευρά της προσφοράς, με σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στον τουρισμό, στη ναυτιλία, στις μεταφορές και στις εφοδιαστικές αλυσίδες, αλλά και στην εγκύρια ζήτηση λόγω της μείωσης της ιδιωτικής καταπόλησης και των ιδιωτικών επενδύσεων. Στη φάση αυτή, όπως ήδη αναφέρθηκε, η Τράπεζα της Ελλάδος αναθεωρεί την πρόβλεψή της για το ΑΕΠ το 2020 και εκτιμά μηδενικό ρυθμό μεταβολής, από 2,4% που ήταν η προηγούμενη πρόβλεψη.

Σε ό, τι αφορά το εξωτερικό περιβάλλον, κίνδυνο προκύπτουν από μια βελτίωση και αδύναμη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας. Στο ενδεχόμενο μιας μεγαλύτερης σε διάρκεια και ένταση εξάλειψης του κορωνοϊού, ενσχυόνται οι προσδοκίες προσωρινής ύφεσης, όπως αυτό γίνεται ήδη φανερό από τη νεωκροτάτη των διεθνών χρηματοοικονομικών αγορών, και ως εκ τούτου ο κίνδυνος επιβράδυνσης της παγκόσμιας και ευρωπαϊκής οικονομίας αυξάνεται σημαντικά. Όσον αφορά την οικονομία της ζώνης του ευρώ, η ανάπτυξη, όπως ήδη αναφέρθηκε, προβλέπεται ότι θα παραμείνει εξαιρετικά αδύναμη, με πολύ σημαντική πιθανότητα να καταγραφεί αρνητικός ρυθμός σε ετήσια βάση, ανατανακλώντας την ήδη αρνητική επίδραση που ασκούν στις επιχειρηματικές επενδύσεις, στη μεταποίηση και στις εξαγωγές η επιβράδυνση του παγκόσμιου εμπορίου και η μείωση της εξωτερικής ζήτησης, κυρίως όμως η συγκράτηση της εγκύριας ζήτησης από τη μείωση της ιδιωτικής καταπόλησης, λόγω της εξάλειψης του κορωνοϊού.

Σε ό, τι αφορά το εγχώριο περιβάλλον, η εξάλειψη του κορωνοϊού και η πρόσφατη έξαρση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης αποτελούν τους σημαντικότερους κινδύνους.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΙΑΤΗΡΗΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η λήξη άνοδος της οικονομικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια στήριξε κυρίως στην ενίσχυση της συνολικής ενεργού ζήτησης, με τη συμβολή της καταπόλησης και των εξαγωγών. Η συνεχιζόμενη στροφή της οικονομικής πολιτικής προς αναπτυξιακή κατεύθυνση και οι δρομολογούμενες αλλαγές στη δομή και λειτουργία του κράτους και της οικονομίας δημιουργούν προοπτικές σταδιακής επάνοδου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τροχιά σύγκλισης προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο μεσοπρόθεσμα, και όταν βελωθεί περαιτέρω η κρίση του κορωνοϊού.

Για την καταγραφή ισχυρών ρυθμών ανάπτυξης μεσομακροπρόθεσμα, αφού ξεπεραστεί η τρέχουσα κρίση, η ελληνική οικονομία καλείται να αντιμετωπίσει, εκτός των δύο πολύ σοβαρών εξισυμμένων κλυδωνισμών, που προκύπτουν από τον εθνικής προτεραιότητες, και μια σειρά από μεσοπρόθεσμες προκλήσεις. Αυτές είναι: το μεγάλο επενδυτικό κενό, η υψηλή ανεργία, το μεγάλο απόθεμα των ΜΕΔ, το υψηλό δημόσιο χρέος και ο αργός ψηφιακός μετασχηματισμός.

Επομένως κρινονται αναγκαίες παρεμβάσεις οικονομικής πολιτικής που στοχεύουν στην ενίσχυση κυρίως της πλευράς της προσφοράς, για την επέκταση των παραγωγικών δυνατοτήτων της χώρας και την άνοδο του πραγματικού και του δικτυακού προϊόντος. Είναι προφανές ότι ορισμένες από τις παρεμβάσεις που απαιτούνται δεν μπορούν να υλοποιηθούν υπό τις σημερινές συνθήκες έντονης διωρθώσεως των διεθνών αγορών. Η αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού και γενικότερα η προστασία της δημόσιας υγείας, μαζί με την αντιμετώπιση της προσφυγικής-μεταναστευτικής κρίσης, είναι σήμερα προτεραιότητες οι οποίες κινησιότητα τις δυνάμεις του έθνους. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι παρεμβάσεις που παράγουν μεσοπρόθεσμα αποτελέσματα πρέπει τώρα να αγνοηθούν. Άλλωστε, οδύνουν σε υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης μεσοπρόθεσμα και στη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους, που είναι προϋπόθεση για τη διάθεση περισσότερων πόρων στη δημόσια υγεία, καθώς και στη διασφάλιση των εθνικών συνόρων, τα οποία είναι ταυτοχρόνως και ευρωπαϊκά συνόρα. Οι παρεμβάσεις αυτές αφορούν τις ακόλουθες προτεραιότητες:

- Αντιμετώπιση του προβλήματος των μη εξυμπεριτωμένων δανείων (ΜΕΔ).
- Άσκηση συνετής δημοσιονομικής πολιτικής.
- Αύξηση των ιδιωτικών παραγωγικών επενδύσεων.
- Μείωση της ανεργίας.
- Εφαρμογή του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων.
- Ιδιωτικοποιήσεις

Στην Τράπεζα Πειραιώς συμβάλλουμε στην επανεκκίνηση του αύριο

Στηρίζουμε τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις παρέχοντάς τους **άμεση ρευστότητα** και **0% επιτόκιο*** για τα 2 πρώτα χρόνια μέσω του Κεφαλαίου Κίνησης με επιδότηση επιτοκίου από την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα.

Κάντε την αίτησή σας στο www.ependyseis.gr/mis και επιλέξτε την Τράπεζα Πειραιώς για τη χρηματοδότησή σας.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΠΑνΕΚ 2014-2020
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
στο πλαίσιο του ΕΠΑνΕΚ και Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

*Η εισφορά του Ν.128/75, εφαρμόζεται στο 60% του δανείου και επιβαρύνει τον πελάτη.

Μάθετε περισσότερα στο 210 328 8000 και στο www.piraeusbank.gr

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ
ΛΥΣΕΙΣ

Κεφαλαίο Κίνησης
με επιδότηση
επιτοκίου

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΚΑΘΕ ΑΥΡΙΟ